วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๖๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๓๙

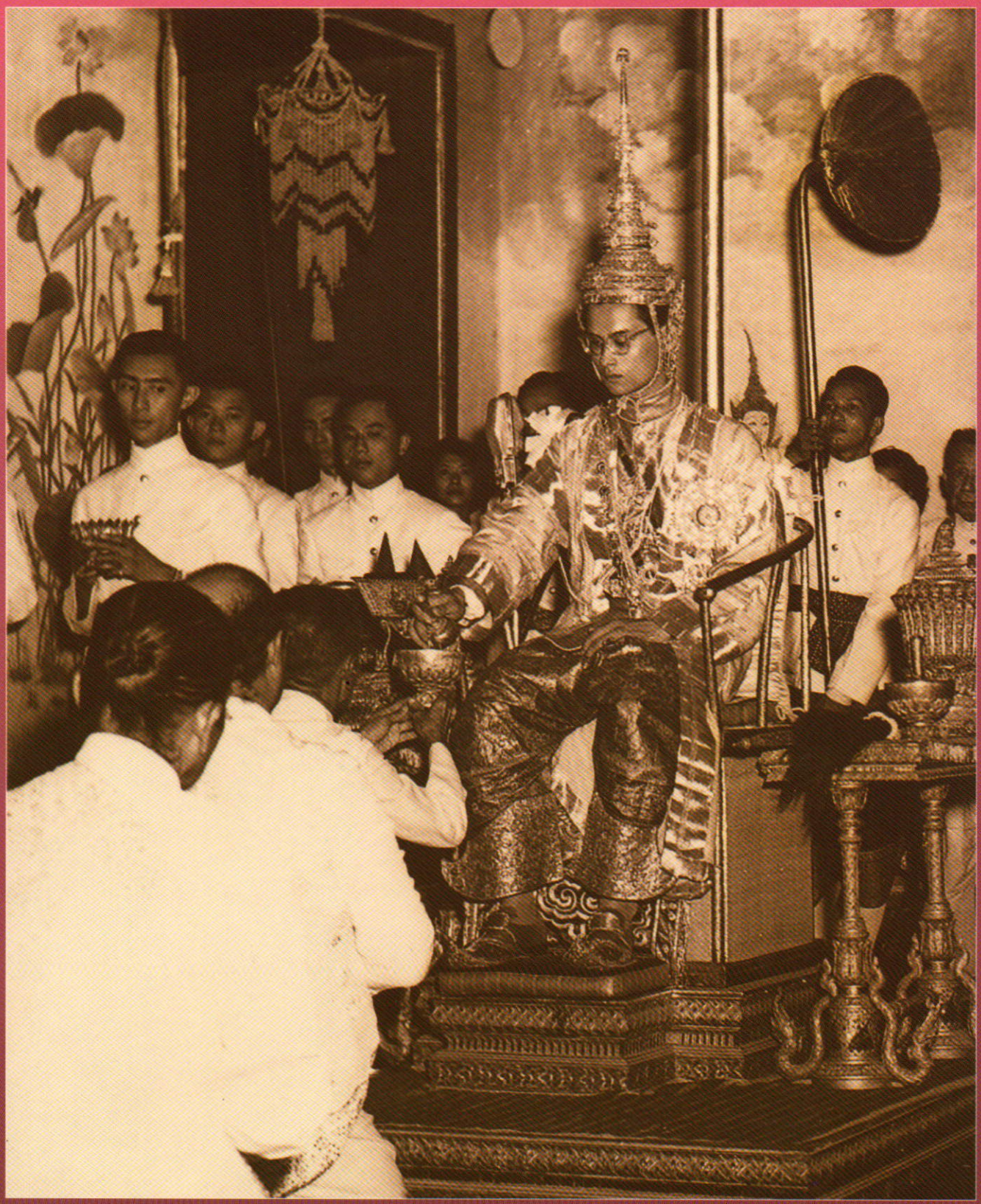

“.....ความดีนี้ไม่ต้องแย่งกัน ความดีนี้ทุกคนทำได้ เพราะความดีนี้ทำแล้วก็ดี ตามคำว่า ดี นี้ ดีทั้งนั้น ฉะนั้นถ้าช่วยกันทำดี ความดีนั้นก็จะใหญ่โต จะดียิ่งดีเยี่ยม.....”

พระราชดำรัส พระราชทานแก่
คณะอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย
๕ เมษายน ๒๕๒๑

สารบรรณาธิการ

จากประวัติศาสตร์ของชาติไทยเราที่ปรากฏ ตลอดระยะเวลากว่า ๗๐๐ ปีมานี้ พระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัย ทรงอยู่ในฐานะผู้นำสืบทอดวัฒนธรรมด้านต่างๆ มาโดยตลอด บางพระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาส่งเสริมกิจการพระศาสนาอย่างลึกซึ้ง บางพระองค์ทรงพระปรีชาสามารถยิ่งทางด้านภาษา และศิลปะวัฒนธรรมไทยเรา และบางพระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจดีเด่นยิ่ง ทั้งทางด้านการทหารและการปกครอง การเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการเกษตร ซึ่งเป็นแกนหลักของเศรษฐกิจไทยเราด้วยดีตลอดมา

สำหรับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริยาธิราชเจ้าปัจจุบันนี้ เป็นพระองค์เดียวที่ทรงเป็นผู้นำที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมอันประเสริฐยิ่งทุกสาขา ที่ได้ทรงครองสิริราชสมบัติมาครบ ๕๐ ปีแล้ว และได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ปวงชนชาวไทยทั้งชาติ ได้พร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองวาระพิเศษในปี ๒๕๓๙ นี้ ถวายพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีแด่พระองค์ท่าน ในการที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณเป็นเอนกประการ ต่อปวงประชาชนชาวไทยอย่างหาที่สุดมิได้

"วารสารไทย" ฉบับนี้ จึงได้รับความกรุณาจากนักเขียนผู้ทรงเกียรติหลายท่าน ส่งเรื่องมาให้ลงเผยแพร่ในวาระพิเศษครั้งนี้ด้วยอย่างคึกคัก ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องที่น่ารู้น่าศึกษาและมีประโยชน์ยิ่ง เช่นเรื่อง *"เครื่องราชกกุธภัณฑ์" "ธนบัตรที่ระลึกชนิดราคา ๕๐๐ บาทแบบพิเศษ" "พระราชนิพนธ์เรื่อง "พระมหาชนก" "นักประดิษฐ์ไทยจะก้าวไกลเพราะพระบารมี" "พระลือ" "ไหว้แบบไทย" "สิทธิมนุษยชนตามวัฒนธรรมการปกครองราชอาณาจักรไทย ในระบอบประชาธิปไตย (ตอนจบ)" "ประวัติและผลงานของอาจารย์มนตรี ตราโมท" "คำสัมผัสในบทเพลงไทย" "บายศรีสู่ขวัญ" "บทบาทของสื่อในยุคโลกาภิวัตน์"* และเรื่อง *"สิทธิมนุษยชนกับโลกาภิวัตน์"*

จึงขอเชิญท่านผู้สนใจ ติดตามอ่านได้ในวารไทยฉบับนี้

ชาคริต จุลกะเสวี

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๖๒ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๓๙
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125-572X

ปก : พระราชพิธีบรมราชาภิเษก
วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓

"วารสารไทย" เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
นายสุธี อากาศฤกษ์

บรรณาธิการ นายชาคริต จุลกะเสวี

บรรณาธิการผู้ช่วย นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

กองบรรณาธิการ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช นายวิจิตร อาวะกุล
คุณหญิงคณิตา เลขะกุล นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร นายปัญญา นิตยสุวรรณ

ฝ่ายจัดการ นายกิตติ จันทร์ส่อง

สำนักงานวารสารไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
อาคาร ๑๑ ชั้น ๓ ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย-
จปร. (เดิม) ถนนราชดำเนิน โทร. ๒๘๑๔๔๙๐

วารสารไทย เป็นเอกสารเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่เป็นปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการ และคณะผู้จัดทำ

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายสุธี อากาศฤกษ์ อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายวิจิตร อาวะกุล ประธานอนุกรรมการ
นายชาคริต จุลกะเสวี รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช คุณหญิงคณิตา เลขะกุล
นายสถิตย์ เล็งไธสง นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางเนาวรัตน์ พลเดช นางดวงกมล พิทักษ์ดำรงกิจ
นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ นางสาวบุญศรี โชติวรรณวิวัฒน์
นางสาวอนันยา เจียมศรีพงษ์ นายกิตติ จันทร์ส่อง

พิมพ์ที่ บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด
๓๐๗ ซอยจันทราสุข ถนนพร้าว ๘๗ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๕๓๙๗๔๙๐-๔ โทรสาร. ๕๓๙๒๕๑๒

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ
จาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

สารบัญ

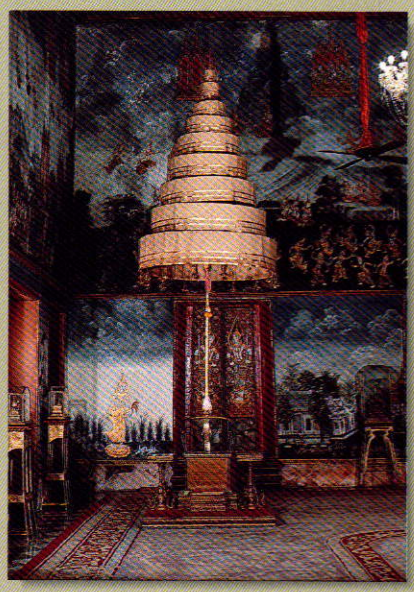

อาศิรวาท ๒ เมษายน ๓

เครื่องราชกกุธภัณฑ์ ๗

ส่วนหนึ่งจากน้ำพระทัยของในหลวง ๑๘

ธนบัตรที่ระลึกชนิดราคา ๕๐๐ บาท แบบพิเศษ ๒๔

พระราชนิพนธ์ เรื่อง "พระมหาชนก" ๒๖

นักประดิษฐ์ไทยจะก้าวไกลเพราะพระบารมี ๓๒

พระลือ ๓๖

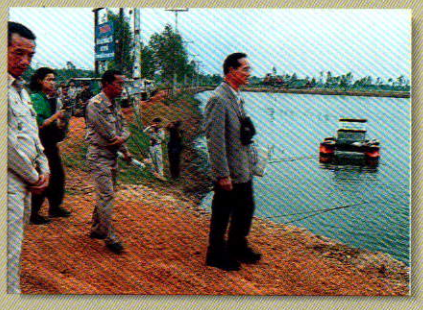

ไหว้แบบไทย ๔๑

สิทธิมนุษยชนตามวัฒนธรรมการปกครองราชอาณาจักรไทย "ในระบอบประชาธิปไตย" (ตอนจบ) ๔๔

ประวัติ และผลงานของอาจารย์มนตรี ตรีโมท ๕๒

คำสัมผัสในบทเพลงไทย ๖๖

บายศรีสู่ขวัญ ๗๓

บทบาทของสื่อในยุคโลกาภิวัตน์ ๘๐

สิทธิมนุษยชนกับโลกาภิวัตน์ ๘๖

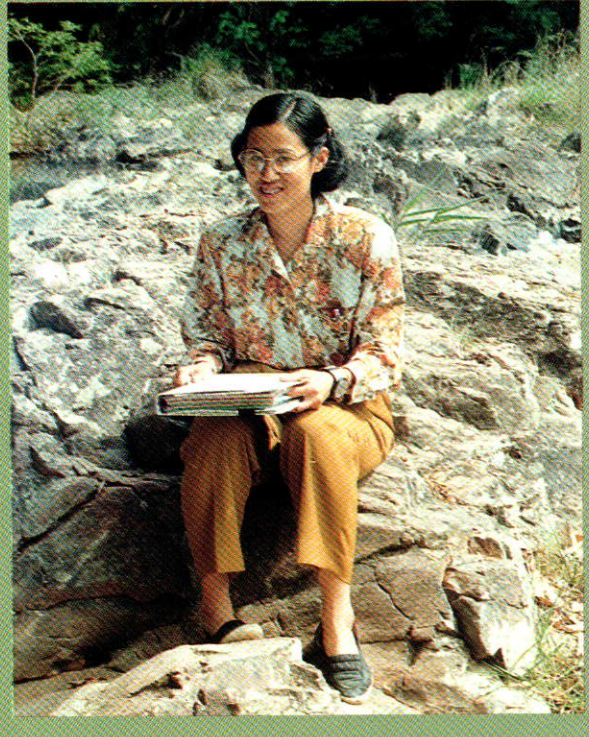

อาศิรวาท ๒ เมษายน

ขอถวายกรชบนบพระบาท
"สยามราชกุมารี" ศรีสยาม
บรมราชธิดาสง่างาม
สมพระนาม **"พระเทพรัตนราชสุดา"**
ธ คือ อนรรฆมณีที่เทพไท้
เชิญอุบัติในหัวใจไทยทุกหน้า
ชัตติยนรีปราชญ์ปรีชา
สารพัดศิลป์ศาสตร์เปรื่องปราดครัน
พระหทัยใสพิสุทธิ์ในพุทธศาสน์
ทศพิธราชธรรมบำเพ็ญมั่น
เสริญรอยพระปิตุรงค์ผู้ทรงธรรม์
เป็นมิ่งขวัญหาทุกล้ำประชาไทย
ในชนบทเยาวชนซึ่งจนยากๆ
ทรงเพียรพากโปรดตั้งโรงเรียนให้
พร้อมอาหาร การศึกษา อนามัย
การเล่าเรียนของเด็กไท้ ธ อาทร
ข้าแต่พระทูลกระหม่อมแก้ว
พระทัยแผ้วพระพักตร์ผ่องดังทองท่อน
พระคือ **"สายใจไทย"** ไทยนิกร
ผู้ได้เฝ้าฯ พระบังอร อิ่มอกใจ
"สองเมษา" ไทยประชาทุกถิ่นฐาน
แสนสุขศานติ์สุดละไมพระคุณไต้
ขอพระราชทานถวายพระพรชัย
เป็นแสงทองส่องไผทเนินนานเทอญ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ผู้ประพันธ์

เครื่องราชกกุธภัณฑ์

ส. พลายน้อย

ตามพระราชประเพณีเดิมของไทย เมื่อสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จผ่านพิภพ ก็ยังไม่ถือว่าเป็นพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ทรงเป็นแต่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน บัตรหมายในราชการก็ยังขานพระยศอย่างเดิม เครื่องยศบางอย่าง เช่น พระเศวตฉัตร ก็มีเพียง ๗ ชั้น คำสั่งของพระองค์ก็ยังไม่เป็นพระราชโองการ และจะเสด็จประทับอยู่เพียงที่ประทับซึ่งจัดถวายไว้ชั่วคราวก่อนเท่านั้น

ความเป็นพระมหากษัตริย์จะสมบูรณ์ถูกต้องตามพระราชประเพณีก็ต่อเมื่อทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว และการเสด็จขึ้นประทับพระราชมนเทียร ก็ต้องประกอบพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียรเสียก่อน ฉะนั้นการพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียรจึงทำต่อเนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเลยทีเดียว และเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงพระราชพิธีบรมราชาภิเษกโดยย่อ จะขอสรุปเรื่องพอให้ทราบขั้นตอนดังต่อไปนี้

หลังจากสรงพระมุรธาภิเษกและทรงรับน้ำอภิเษกที่ได้พลีกรรมจากที่ต่างๆ ดังได้เขียนไว้ในเรื่องน้ำสรงพระมุรธาภิเษก *(ฉบับก่อน)* นั้นแล้ว พระราชครูได้น้อมเกล้าฯ ถวายนพปฎลมหาเศวตฉัตร พระสุพรรณบัฏจารึก

พระแท่นมณฑลซึ่งตั้งอยู่ริมผนังด้านตะวันออกของพระที่นั่งไพศาลทักษิณ นอกจากเชิญพระสุพรรณบัฏดวงพระบรมราชสมภพ และพระราชลัญจกรไปประดิษฐานแล้ว บนพระแท่นยังประดิษฐานพระบรมธาตุ พระพุทธปฏิมากรสำคัญของพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล เครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ เครื่องราชูปโภค เครื่องพระมุรธาภิเษก เครื่องพระพิชัยสงคราม และพระแสงสำคัญของแผ่นดิน อันเป็นเครื่องมงคลในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกทั้งสิ้น

นอกจากนี้ที่เสาทั้ง ๔ มุมของพระแท่นยังผูกพระมหาเศวตฉัตร พระเศวตฉัตรกรรภิรมย์ ธงมหาราช และธงชัยต่างๆ เบื้องซ้ายและขวาของพระแท่นตั้งตู้เทียนเท่าพระองค์ ด้านหน้าตั้งเทียนมหามงคลและเครื่องนมัสการ

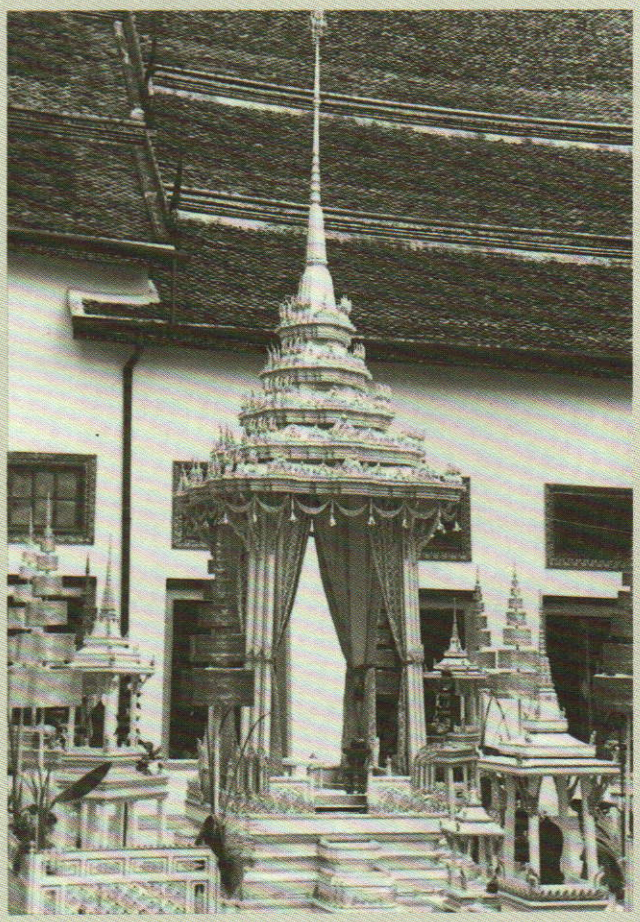

พระมณฑปพระกระยาสนาน ณ ชาลาหน้าชานพักท้องพระโรงหน้าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานด้านตะวันออก ซึ่งใช้ในพิธีสรงมุรธาภิเษก วันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓

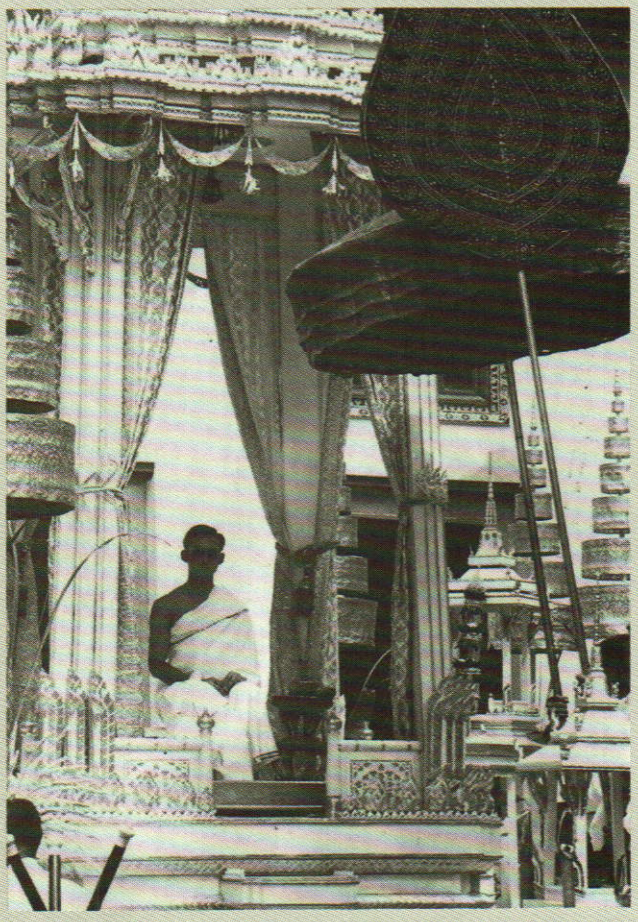

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉลองพระองค์ด้วยเศวตพัสตร์และสะพักขาวขลิบทอง ประทับเหนืออุทุมพรราชอาสน์บนพระมณฑปพระกระยาสนาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนทองสังเวยเทวดากลางหาว

หลังจากทรงสรงน้ำพระมุรธาภิเษกจากสหัสธารา อันเจือด้วยน้ำปัญจมหานทีในมัธยมประเทศ น้ำเบญจสุทธคงคาจากแม่น้ำสำคัญ ๕ สาย และน้ำ ๔ สระ ในราชอาณาจักรไทยแล้ว สมเด็จพระสังฆราชขึ้นถวายน้ำพระพุทธมนต์ด้วยพระครอบพระกริ่งที่พระปฤษฎางค์ และพระครอบยันตรนพคุณที่พระหัตถ์

พระปรมาภิไธย เบญจราชกกุธภัณฑ์ ชัตติยราชวราภรณ์ เครื่องชัตติย-ราชูปโภค และพระแสงราชศัสตราวุธ ตามลำดับดังต่อไปนี้

พระสังวาลพราหมณ์ธุรำ ทรงรับแล้วทรงสวมพระองค์เฉียงซ้าย

พระสังวาลนพรัตนราชวราภรณ์ ทรงรับแล้วทรงสวมพระองค์เฉียงขวา

พระสังวาลพระนพ ทรงรับแล้วทรงสวมพระองค์เฉียงขวา

พระมหาพิชัยมงกุฎ ทรงรับแล้วทรงสวม

พระแสงขรรค์ชัยศรี ทรงรับแล้วทรงวางไว้บนโต๊ะ

ธารพระกรชัยพฤกษ์ ทรงรับแล้วทรงวางไว้บนโต๊ะ

พระแส้จามรี ทรงรับแล้วทรงวางไว้บนโต๊ะ

พัดวาลวีชนี ทรงรับแล้วทรงวางไว้บนโต๊ะ

พระธำมรงค์รัตนวราวุธ ทรงรับแล้วทรงสวมนิ้วพระหัตถ์ขวา

พระธำมรงค์วิเชียรจินดา ทรงรับแล้วทรงสวมนิ้ว พระหัตถ์ซ้าย

พระราชครูสอดฉลองพระบาทเชิงงอนถวาย

พระแสงฝักทองเกลี้ยง ทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

ธารพระกรเทวรูป ทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

ต่อจากนี้มีผู้เชิญพานพระขันหมากและพระสุพรรณศรีบัวแฉกไปทอดบนโต๊ะเบื้องขวาพระที่นั่งภัทรบิฐ กับเชิญพระมณฑปรัตนกรัณฑ์และพระเต้าทักษิโณทกไปทอดบนโต๊ะเบื้องซ้ายพระที่นั่งภัทรบิฐ

พระแสงจักรทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

พระแสงตรีศูลทรงรับแล้วพระราชทานผู้เชิญรับไป

พระแสงหอกเพชรรัตนทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

พระแสงดาบเชลย ทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

พระแสงธนู ทรงรับแล้วพระราช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องชัตติยราชภูษิตาภรณ์ ประทับเหนือพระที่นั่งอัฏทิศอุทุมพรราชอาสน์ภายใต้พระบวรเศวตฉัตร ทรงรับน้ำอภิเษกด้วยพระเต้า ซึ่งสมาชิกรัฐสภาเป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย

พระราชครูวามเทพมุนี ทูลเกล้าฯ ถวายน้ำเทพมนตร์ด้วยพระมหาสังข์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐภายใต้นพปฎลมหาเศวรฉัตร แปรพระพักตร์สู่ทิศบูรพา

พระมหาราชครูวามเทพมุนี กล่าวพระเวทสรรเสริญ เปิดศิวาลัยไกรลาศ แล้วกราบบังคมทูลฯ ถวายเครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่องบรมราชาภรณ์ และเครื่องประดับพระบรมราชอิสริยยศ

ทูลเกล้าฯ ถวาย พระมหาพิชัยมงกุฎ ทรงรับแล้วทรงสวม

ทรงรับพระแสงขรรค์ชัยศรี แล้วทรงวางไว้บนโต๊ะข้างพระที่นั่งภัทรบิฐทางเบื้องขวา

ทานให้ผู้เชิญรับไป

พระแสงดาบโล่ ทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

พระแสงปืนข้ามแม่น้ำสโตง ทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย ทรงรับแล้วพระราชทานให้ผู้เชิญรับไป

ต่อจากนั้นพราหมณ์ถวายวิษณุมนต์ และพระราชครูถวายพระพรชัยมงคลด้วยมคธภาษา แล้วกราบบังคมทูลเป็นภาษาไทยว่า

"ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้า

ทรงรับพระธำมรงค์วิเชียรจินดา แล้วทรงสวมนิ้วพระหัตถ์ซ้าย

ทรงหลั่งทักษิโณทก ตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองราชอาณาจักรไทยโดยทศพิธราชธรรมจริยา

ทั้งหลายขอถวายชัย ขอพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทรสยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร อันเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ในสยามรัฐมหามณฑลนี้ทรงชำนะทั่วปถพีดล ทรงชำนะเหล่าอริราชดัสกรทุกเมื่อเทอญฯ"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการตอบพระราชทานอารักขาแก่ประชาชนชาวไทยด้วยภาษาไทยว่า

"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

พระราชครูวามเทพมุนีรับพระบรมราชโองการด้วยภาษามคธแล้วกราบบังคมทูลเป็นภาษาไทยว่า

"ข้าพระพุทธเจ้า ขอรับพระบรมราชโองการสุรสิงหนาท ประถมธรรมิกราชวาจา ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ"

ต่อจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหลั่งน้ำทักษิโณทกตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองราชอาณาจักรไทยโดยทศพิธราชธรรมจริยา

ได้กล่าวถึงพระราชพิธีบรมราชาภิเษกโดยย่อ พอให้ทราบขั้นตอนของการพระราชพิธีว่าเป็นอย่างไรแล้ว จะได้กล่าวถึงเครื่องราชกกุธภัณฑ์ตามที่อ้างถึงข้างต้นต่อไป

เครื่องราชกกุธภัณฑ์ แปลว่าของใช้อันเป็นเครื่องหมายความเป็นพระราชาธิบดี เป็นของมีมาแต่โบราณ มีต่างกันไปบ้างตามสมัยนิยม หลักฐานเกี่ยวกับเครื่องราชกกุธภัณฑ์ของไทยมีในตำนานเรื่องพระร่วงสุโขทัยซึ่งกล่าวว่า เมื่อมะกะโทให้ราชทูตนำเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายพระร่วง เพื่อขอพระราชทานนามและเครื่องราชกกุธภัณฑ์นั้น พระร่วงได้พระราชทานให้ว่า พระเจ้าวาริหู (ฟ้ารั่ว) กับพระราชทานเครื่องราชกกุธภัณฑ์สำหรับกษัตริย์คือ พระขรรค์ ๑ ฉัตร ๑ พระมหามงกุฎ ๑ ฉลองพระบาททอง ๑ พัดวาลวีชนี ๑ มีที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ แผ่นไม้จำหลักแสดงเครื่องราชกกุธภัณฑ์ พบที่จังหวัดสุโขทัย ตรงกลางกระดานมีอักษรขอมอ่านว่า พระบรมราชโองการและมีรูปพระขรรค์ ธารพระกร พระแส้ อุณหิสหรือกรอบหน้า และรองพระบาทไม่ทราบว่าได้ทำขึ้นแต่ครั้งใด

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเครื่องราชกกุธภัณฑ์ก็คงเป็นแบบสุโขทัย แต่รูปร่างบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงไป เพราะบางอย่างต้องสร้างขึ้นใหม่ และในที่สุดต้องสูญหายไปหมดเมื่อเสียกรุงแก่ข้าศึก แม้เมื่อกู้อิสรภาพได้ในสมัยกรุงธนบุรีก็ไม่ได้สร้างเครื่องราชกกุธภัณฑ์ขึ้นทดแทน และเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงรับอัญเชิญเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ตั้งการพระราชพิธีปราบดาภิเษกโดยสังเขปเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๕ ก็ไม่มีเครื่องเบญจราชกกุธ-ภัณฑ์ครบทุกอย่าง ดังจะเห็นได้จากหมายรับสั่งปี จ.ศ. ๑๑๔๔ *(พ.ศ. ๒๓๒๕)* ที่โปรดให้สร้างเครื่องราชกกุธภัณฑ์และอื่นๆ ต่อไปนี้

"เครื่องจะได้ทำขึ้นใหม่ (มี) พระไชยใหญ่ ๑ พระไชยน้อย ๑ แผ่นทองพระสุพรรณบัฏ ๑ พระมหาสังวาล ๑ พระมหาสังข์เงิน ๑ พระมหาสังข์ทอง ๑ พระมหามงกุฎ ๑ ฉลองพระบาท ๑ พัชนีฝักมะขาม ๑ ธารพระกรง่ามนาก ๒ ธารพระกรยอดทอง ๑ ดอกจำปาทอง ๑ ดอกพิกุลเงิน ๑ ดอกพิกุลทอง ๑ แผ่น

ทองรองเขียนรูปราชสีห์ ๑ พระกลดด้ามเงิน ๑ พระเต้าเงิน ๑ พระเต้าทอง ๑ ตั่งไม้มะเดื่อ ๘ ท่อน้ำ (สหัสธารา) ดีบุก ๑ พระแสงตรีศูล ๑ พระแสงจักร ๑ พระเสมาธิปัตย์ ๑ พระฉัตรไชย ๑ พระเกาวพ่าห์ ๑ พระมหาธงไชย (ครุฑพ่าห์) ๑ ธงไชยกระบี่ธุช ๑ พระเต้าเบญจครรภ ๑ พระสุวรรณปฤษฎางค์ทอง กลองอินทเภรี มโหระทึก พระมณฑปที่สรง ๑ พระนามลงแผ่นทอง ๑ (รวมเครื่องที่จะได้ทำขึ้นใหม่ทั้งหมด) ๔๑ สิ่ง"

พระมหาเศวตฉัตร

ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า หลังจากสรงพระมุรธาภิเษก และทรงรับน้ำอภิเษกแล้ว พระราชครูน้อมเกล้าฯ ถวายนพปฏลมหาเศวตฉัตรก่อน เพราะตามคติโบราณถือว่าพระมหาเศวตฉัตรเป็นเครื่องหมายของการเป็นพระมหากษัตริย์ และตามราชประเพณีโบราณ เมื่อมีการเปลี่ยนแผ่นดิน ผู้ที่จะได้ดำรงตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดิน ถ้ายังไม่ได้ทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก็คงใช้แต่เพียงฉัตร ๗ ชั้น ต่อเมื่อบรมราชาภิเษกแล้วจึงใช้ฉัตร ๙ ชั้น การถวายฉัตรในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก็มีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ อย่างเช่นในรัชกาลที่ ๔ มีพระมหาเศวตฉัตรปักอยู่เหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ แล้วก็ตาม แต่ก็โปรดให้เชิญฉัตรพระคชาธารมาถวาย อีกในรัชกาลที่ ๕ ก็ยังคงปฏิบัติเช่นนั้น อยู่จนถึงรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เปลี่ยนฉัตรที่ถวายใหม่ เพราะฉัตรพระคชาธารมีเพียง ๗ ชั้นเท่านั้นให้ทำฉัตร ๙ ชั้นเล็กขึ้นถวายแทน และได้ถือเป็นประเพณีสืบมา

ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับน้ำอภิเษกแล้ว พระราชครูได้กราบบังคมทูลว่า

"ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ขอได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสแก่ข้าพระพุทธเจ้าด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับพระมุรธาภิเษกเป็นบรมราชาธิราชเป็นเจ้าเป็นใหญ่ของประชาชนชาวสยาม เหตุดังนั้นข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาท และสมณะพราหมณาจารย์ทั้งปวงขอมอบพระเศวตฉัตรนี้ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอได้ทรงรับแล้วแผ่พระราชอาณาปกเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง ตลอดถึงอาณาประชาราษฎร์เป็นบรมนาถทรงจัดการคุ้มครองป้องกัน อันเป็นธรรมสืบไป ขอเดชะฯ"

เมื่อกราบบังคมทูลจบแล้ว เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญนพปฏลมหาเศวตฉัตร (ฉัตร ๙ ชั้น) มามอบให้พระราชครูวามเทพมุนี (พราหมณ์สวาสดิ์ รังสิพราหมณกุล ซึ่งภายหลังเป็นพระมหาราชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ) น้อมเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับและพระราชทานให้ผู้เชิญรับเชิญไว้

ลักษณะของพระมหาเศวตฉัตรเป็นฉัตร ๙ ชั้นหุ้มผ้าขาว ที่ชายผ้ามีระบาย ๓ ชั้นขลิบทองแผ่ลวด กล่าวกันว่าแต่เดิมใช้ตาดหุ้มพระเศวตฉัตร ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่าพระเศวตฉัตรต้องหุ้มด้วยผ้าขาวจึงจะตรงกับตำรา ที่ใช้ตาดหุ้มแทนที่จะดูเป็นของดีมีราคา กลับจะทำให้เลวลง จึงโปรดให้ใช้ผ้าขาวหุ้มอย่างเดิม

ตามคติโบราณถือกันว่าที่พระมหาเศวตฉัตรนั้นมีเทพยดาอารักษ์สิงสถิตอยู่ การจะลดลงจากที่เพื่อซ่อมแซมหรือทำความสะอาดจะต้องระมัดระวังมาก เพราะมีคติถือกันว่าพระมหาเศวตฉัตรจะลดลงจากที่ได้ต่อเมื่อเปลี่ยนรัชกาล และทำพิธียกขึ้นฤกษ์เดียวกับที่พระมหากษัตริย์องค์ใหม่สรงมูรธาภิเษก ตามปรกติถ้าจะมีการซ่อมแซมเช่นเปลี่ยนผ้าหุ้มใหม่ ก็ต้องมีร่างร้านขึ้นไปทำบนนั้นจะเคลื่อนย้ายลงมาตามชอบใจหาได้ไม่ ถึงหากว่ามีความจำเป็นต้องลด เช่นเวลาปฏิสังขรณ์พระราชมนเทียรเป็นต้น เมื่อจะยกพระมหาเศวตฉัตรกลับขึ้นที่เดิม ก็ต้องทำเป็นพิธีมีฤกษ์และมีการสมโภชด้วย

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่า วันบรมราชาภิเษกเป็นวันมหามงคลสมัย เมื่อมาบรรจบครบรอบปีก็ควรจะมีการสมโภชพระมหาเศวตฉัตร ให้เป็นสวัสดิมงคลแก่ราชสมบัติ จึงโปรดให้จัดการพระราชกุศลขึ้นตามพระราชดำริ และพระราชทานชื่อว่า พระราชพิธีฉัตรมงคล

ในรัชกาลปัจจุบัน พระราชพิธีบรมราชาภิเษกตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ จึงได้ถือเอาวันที่ ๕ พฤษภาคมของทุกปี เป็นวันพระราชพิธีฉัตรมงคลสืบต่อมา

พระมหาพิชัยมงกุฎ

ตามพระราชประเพณีโบราณของไทย ถือว่ามงกุฎเป็นเพียงราชกกุธภัณฑ์

นพปฎลมหาเศวตฉัตร ประดิษฐานเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ

พระมหาพิชัยมงกุฎ

อันเป็นราชสิราภรณ์เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อเจ้าพนักงานน้อมเกล้าฯ ถวายพระมหาพิชัยมงกุฎพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมิได้ทรงสวมทุกพระองค์ไป บางสมัยเป็นแต่เพียงทรงรับและวางไว้เท่านั้น

มีเรื่องเล่าว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จเลียบพระนครทางเรือ โปรดให้ผูกพระมหามงกุฎแขวนจากเพดานบุษบกเวลาผ่านผู้คนก็ยืดพระองค์ทรงพระมหามงกุฎเสียคราวหนึ่ง ถ้าเป็นที่ว่างไม่มีผู้คนก็หย่อนพระองค์ลงประทับตามสบาย เรื่องที่เล่ามานี้แสดงว่าพระมหามงกุฎนั้นหนักมาก ทรงนานๆ ก็ทนไม่ไหว ครั้นถึงรัชกาลที่ ๒ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงรับบรมราชาภิเษกก็เพียงแต่ทรงรับพระมหามงกุฎเท่านั้นไม่ได้ทรงสวม ถึงรัชกาลที่ ๓ ก็เล่ากันว่าไม่ได้ทรงพระมหามงกุฎเลยจนตลอดรัชกาล มารื้อฟื้นการสวมพระมหามงกุฎขึ้นอีกเมื่อบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ถือเป็นประเพณีสืบต่อมาว่า เมื่อมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ

พระมหาพิชัยมงกุฎที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้สร้างขึ้นนี้ทำด้วยทองลงยาประดับเพชร หนักถึง ๗.๓ กิโลกรัม ฉะนั้นจึงไม่น่าสงสัยเลยว่า เหตุใดรัชกาลที่ ๑ จึงไม่ทรงตลอดเวลาที่เสด็จเลียบพระนครดังได้เล่ามาแล้ว

พระแสงขรรค์ชัยศรี

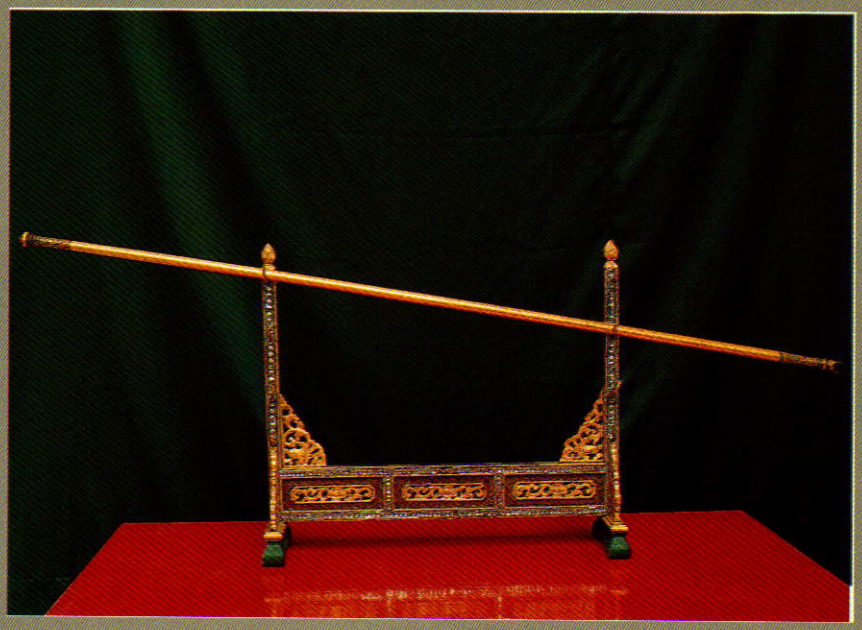

ธารพระกร

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้พระราชสมบัติ *(การเวก)* ไปเที่ยวหาซื้อเพชรที่อินเดีย ไปได้เพชรมาจากเมืองกัลกัตตาเม็ดหนึ่ง มีขนาดใหญ่ โปรดให้ประดับไว้บนยอดพระมหาพิชัยมงกุฎ เรียกชื่อเพชรเม็ดนั้นว่า *"พระมหาวิเชียรมณี"* ซึ่งเซอร์ยอน โบว์ริงได้เคยเห็นพระมหาพิชัยมงกุฎและเพชรเม็ดนั้นแล้วชมว่า "เป็นเพชรเม็ดใหญ่งามนัก" และดูเหมือนจะเป็นฝรั่งคนแรกที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำพระมหามงกุฎออกมาให้ชม

พระแสงขรรค์ชัยศรี

พระแสงขรรค์ชัยศรีมีมาแล้วแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ตามศิลาจารึกวัดศรีชุมกล่าวว่า เจ้าเมืองศรีโสธรปุระซึ่งเป็นพวกขอมได้พระราชทานพระราชธิดาชื่อนางสิขรมหาเทวีกับขรรค์ชัยศรีให้แก่พ่อขุนผาเมือง ดังนี้แสดงว่าพระแสงขรรค์ชัยศรีมีใช้ทั้งทางขอมและไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีเรื่องกล่าวว่า ในตอนปลายแผ่นดินสมเด็จพระภูมินทราชาหรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่าขุนหลวงท้ายสระ ได้เกิดแย่งราชสมบัติกันขึ้น คือเมื่อขุนหลวงท้ายสระใกล้สวรรคตได้ทรงมอบเวนราชสมบัติให้เจ้าฟ้าอภัยราชโอรสองค์กลาง ซึ่งทำให้พระบัณฑูรน้อยราชอนุชาและเป็นพระมหาอุปราชอยู่แล้วไม่พอพระทัย ได้เกิดรบพุ่งกันขึ้น เจ้าฟ้าอภัยกับเจ้าฟ้าปรเมศวร์เห็นว่าจะสู้พวกพระมหาอุปราชไม่ได้ก็หนีไปและได้นำพระแสงขรรค์ชัยศรีไปด้วย ครั้นถูกติดตามเห็นจวนตัวจึงเอาพระแสงขรรค์ชัยศรีโยนทิ้งน้ำเสียที่แม่น้ำหน้าตลาดหัวแหลม *(บางแห่งว่าเรือล่ม)* เมื่อพระมหาอุปราชได้ครองราชสมบัติแล้วได้ให้ประดาน้ำดำหาก็ไม่พบ

ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปราบดาภิเษกครั้งแรกไม่มีพระแสงขรรค์ชัยศรี ต่อมาจึงปรากฏว่ามีชาวประมงไปทอดแหที่ทะเลสาบนครเสียมราฐ และได้พบพระแสงขรรค์องค์หนึ่ง *(เฉพาะองค์พระแสงยาว ๖๔.๕ เซ็นติเมตร)* เป็นพระขรรค์เก่าฝีมือครั้งเดียวกับพระนครวัดทำงามมาก เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ *(แบน)* ได้ให้พระยาพระเขมรเชิญพระขรรค์ชัยศรีเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๙ ค่ำ ปีเถาะ เบญจศก *(ตรงกับวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๖)* พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้ทำด้ามและฝักขึ้นด้วยทองลงยาประดับมณี ใช้เป็นเครื่องราชกกุธภัณฑ์ครั้งแรกเมื่อมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเต็มตามแบบแผนโบราณราชประเพณีอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘

ธารพระกร

ธารพระกรเป็นเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ลำดับที่สาม ที่พระราชครูน้อมเกล้าฯ ถวายต่อจากพระแสงขรรค์ชัยศรี คำว่า *"ธารพระกร"* เป็นราชาศัพท์หมายถึงไม้เท้า ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกใช้ธารพระกรชัยพฤกษ์ ตามจดหมายเหตุกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้สร้างธารพระกรขึ้นสององค์ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕ คือ ธารพระกรง่าม และธารพระกรยอดทอง

ธารพระกรที่สร้างขึ้นนี้ทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ ข้างนอกหุ้มทองคำตลอด และที่เรียกว่าธารพระกรง่าม ก็เพราะที่ปลายสุดทำเป็นส้อมสามง่าม ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงอธิบายไว้ว่า *"หัวและส้นเป็นเหล็กคร่ำลายทอง ที่สุดส้นเป็นส้อม ลักษณะก็เหมือนกับไม้เท้าพระภิกษุที่ว่าสำหรับใช้ในการชัก*

มหาบังสุกุลเรียกว่าธารพระกรชัยพฤกษ์ ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างธารพระกรขึ้นใหม่องค์หนึ่งด้วยทองคำ ภายในมีพระแสงเสน่า ยอดมีรูปเทวดา จึงเรียกว่าธารพระกรเทวรูป แต่ที่แท้ลักษณะเป็นพระแสงดาบมากกว่าเป็นธารพระกร ต่อแต่ได้ทรงสร้างขึ้นแล้วก็เปลี่ยนใช้แทนธารพระกรชัยพฤกษ์...ครั้นตกมาถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้กลับเอาธารพระกรชัยพฤกษ์ออกใช้อีก ยกเลิกธารพระกรเทวรูป เพราะพอพระราชหฤทัยในของเก่าๆ จึงคงใช้ธารพระกรชัยพฤกษ์อยู่ต่อมาจนทุกวันนี้"

อนึ่งธารพระกรมีอยู่ ๓ องค์คือ ธารพระกรชัยพฤกษ์, ธารพระกรเทวรูป และธารพระกรศักดิ์สิทธิ์ ทั้ง ๓ องค์นี้จัดอยู่ในหมวดเครื่องต้นแต่สององค์แรกถวายในคราวเดียวกับที่ถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ *(ถวายธารพระกรชัยพฤกษ์ก่อน ธารพระกรเทวรูปภายหลัง เพราะธารพระกรชัยพฤกษ์เป็นหนึ่งในเบญจราชกกุธภัณฑ์)* ส่วนธารพระกรศักดิ์สิทธิ์ใช้ในพระราชพิธีเฉลิมพระราชมนเทียร *(ผู้ที่เชิญธารพระกรศักดิ์สิทธิ์ต้องอุ้มไก่ขาวด้วย)*

วาลวีชนี

ธารพระกรศักดิ์สิทธิ์จะมีประวัติอย่างไรไม่ทราบแน่นอน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงทราบแต่ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเช่นสรวงอย่างเป็นของศักดิ์สิทธิ์ และได้ทรงสันนิษฐานต่อไปอีกว่า ชะรอยจะมีผู้นำไม้ธารพระกรองค์นี้ขึ้นทูลเกล้าฯถวายด้วยเห็นเป็นไม้เนื้อดี และมีรูปพรรณแปลกประหลาด เมื่อทรงพระราชปรารภว่าจะทำอะไรดีด้วยไม้อันนั้นก็คงจะทรงนึกขึ้นถึงไม้เท้าผีสิงในตำราจีนจึงโปรดฯ ให้ทำเป็นธารพระกร แต่จะเรียกนามว่า *"ธารพระกรปีศาจสิง"* เห็นแรงเกินไปจึงให้เรียกว่า *"ธารพระกรศักดิ์สิทธิ์"*วิธีที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเช่นนั้น ว่าเคยทรงใช้ธารพระกรแทงจิ้มห่อหมูแนม ซึ่งตั้งเลี้ยงโต๊ะที่พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ ในงานปีใหม่

พระแส้จามรี

วาลวีชนี

เครื่องราชกกุธภัณฑ์ที่พระราชครูน้อมเกล้าฯ ถวายต่อจากธารพระกรชัยพฤกษ์ก็คือ วาลวีชนี ชื่อนี้แยกออกได้เป็น ๒ คำ **วาล** ตามตัวแปลว่า หาง ขนหางสัตว์ *(กล่าวตามลักษณะก็คือ แส้*

ฉลองพระบาท

นั่นเอง) ส่วน**วีชนี** แปลว่า พัด เครื่องราชกกุธภัณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ เมื่อแยกออกจะเห็นว่ามีพัดใบตาลกับแส้ขนจามรี ซึ่งในพจนานุกรม รวมเรียกของ ๒ อย่างนี้ว่า **วาลวีชนี**

พัดและแส้นั้นเข้าใจว่าจะเป็นของสำคัญสำหรับประกอบพระเกียรติยศมาแต่โบราณ เพราะมีเครื่องดินเผาชิ้นหนึ่งเป็นฝีมือช่างสมัยทวารวดีเก็บรักษาไว้ที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รูปดินปั้นชิ้นนั้นเป็นรูปปางประสูติหรือคชลักษมีมีประกอบด้วยรูปช้าง เครื่องอาวุธและของมงคลหลายอย่าง รวมทั้งมีรูปพัดและแส้ขนจามรีรวมอยู่ด้วย จากหลักฐานนี้จึงพอสรุปได้ว่าพัดและแส้เป็นของใช้ประกอบเกียรติยศที่สำคัญมาแต่โบราณนับพันปีมาแล้ว

พัดจะเข้ามารวมอยู่ในเครื่องราชกกุธภัณฑ์เมื่อไร ยังค้นไม่พบหลักฐานที่แน่นอน ในเรื่องพระร่วงสุโขทัยที่กล่าวถึงข้างต้นว่ามีพัดวาลวีชนีรวมอยู่ด้วย แต่ในตำราราชาภิเษกครั้งกรุงศรีอยุธยา มีพัชนีฝักมะขาม ไม่มีพระแส้จามรี เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้สร้างราชกกุธภัณฑ์ ก็มีกล่าวถึงแต่พัชนีฝักมะขามซึ่งเป็นพัดทำด้วยใบตาลปิดทอง ด้ามและเครื่องประกอบเป็นทองลงยา และที่เรียกว่าพัชนีฝักมะขาม ก็เพราะด้ามพัดโค้งงอคล้ายฝักมะขามนั่นเอง

ส่วนพระแส้นั้นทำด้วยขนจามรีด้ามเป็นแก้วในหนังสือเรื่อง *"ราชูปโภคและเครื่องประกอบพระราชอิสริยศพระมหากษัตริย์"* ของเทวาธิราช ป.มาลากุล ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น แต่ตามบัญชีสิ่งของที่โปรดให้สร้างดังได้อ้างไว้ในตอนต้นไม่ได้กล่าวถึง จึงเป็นที่น่าสงสัย และในลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงไว้ดังนี้

"วาลวีชนีเดิมเป็นพัดใบตาล อย่างที่เรียกว่า พัชนีฝักมะขามพระแส้นั้นเห็นจะเป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้น ด้วยจะทรงพระดำริเห็นว่า พัดใบตาลไม่ถูก เพราะพระบาลีว่าวาลวีชนี วาลว่าเป็นขนโคชนิดหนึ่ง ซึ่งฝรั่งเรียกว่า yak จึงทรงทำแส้ขนจามรีขึ้น แต่ไม่ทรงอาจให้เปลี่ยนพัดของเก่า จึงใช้ไปด้วยกัน"

ฉลองพระบาท

ฉลองพระบาทหรือฉลองพระบาทเชิงงอนทำด้วยทองลงยาสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชครูเป็นผู้สอดฉลองพระบาทถวาย

ในสมัยโบราณฉลองพระบาทของพระเจ้าแผ่นดินถือเป็นของสูงจะเนื่องมาจากเหตุใดไม่ทราบ แต่ในเรื่องรามเกียรติ์มีกล่าวถึงตอนพระพรตไปขอให้พระรามกลับไปครองเมือง แต่พระรามไม่ยอมกลับพระพรตจึง

"ขอฉลองบาทพระอวตาร
ไปไว้ในสถานสวรรยา
ต่างองค์พระทรงจักรภุช
เป็นจอมเมืองมงกุฎแหล่งหล้า"

พระรามก็ประทานฉลองพระบาทหญ้าสำหรับทรงเดินป่าให้ไปพระพรตก็อัญเชิญฉลองพระบาทใส่พานขึ้นประดิษฐานบนรถกลับไปอยุธยา

เรื่องเครื่องราชกกุธภัณฑ์ที่กล่าวมาแต่โดยย่อนี้ อาจจะช่วยให้ผู้ที่สนใจได้ทราบถึงความเป็นมาได้บ้างตามสมควร และเข้าใจถึงพระราชประเพณีบรมราชาภิเษกที่จะต้องมีสิ่งเหล่านี้เป็นหลักสำคัญในปัจจุบันมีเพียงประเทศไทยประเทศเดียวที่ยังคงมีพระราชประเพณีนี้อยู่

ส่วนหนึ่งจากน้ำพระทัย ของในหลวง

ชาคริต จุลกะเสวี

เมื่อเวลา ๑๖.๕๒ น. ของวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๙ พสกนิกรชาวไทยนับหมื่นคน ได้เฝ้าชมพระบารมี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเก็บเกี่ยวข้าวนาปรังครั้งประวัติศาสตร์ ในนาข้าวตามพระราชดำริ บริเวณใกล้เคียงพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ณ ทุ่งมะขามหย่อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สำหรับพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัยนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ดำเนินการจัดสร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๑ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติของสมเด็จพระศรีสุริโยทัย องค์วีรสตรีไทยผู้ทรงกล้าหาญยิ่ง ซึ่งทางรัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบ ในการก่อสร้างขึ้นภายในพื้นที่ ๒๕๖ ไร่ โดยมีพื้นที่เก็บกักน้ำไว้ด้วย ๑๐๐ ไร่

ต่อมาได้ทรงมีพระราชดำริให้ขยายพื้นที่เก็บกักน้ำเป็น ๑๕๘ ไร่ เพื่อนำน้ำไปช่วยเหลือการเพาะปลูกฤดูแล้งของพี่น้องเกษตรกรที่มีโดยรอบบริเวณ โครงการดังกล่าวได้สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗ ซึ่งสำนักงานพัฒนาพิเศษ กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้ส่งมอบงานโครงการก่อสร้างดังกล่าวนี้ ให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

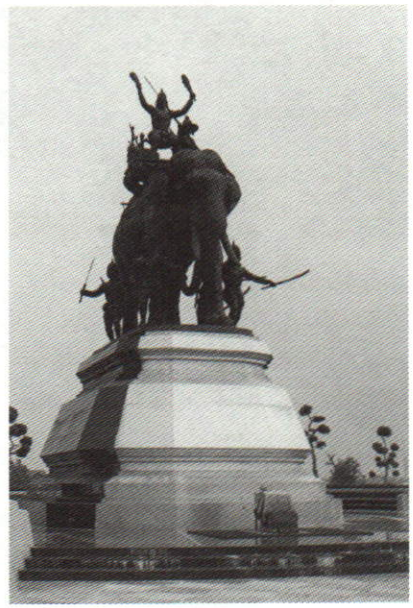

▲ *พระราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ทุ่งมะขามหย่อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

◀ *ภายในบริเวณ พระราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระศรีสุริโยทัย*

ตั้งแต่วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๓๗ ซึ่งก็ได้มีพระราชพิธีเฉลิมฉลองเป็นการใหญ่มาแล้วนั้น

ต่อมาในเดือนตุลาคม ๒๕๓๘ ได้เกิดภาวะน้ำท่วมอย่างรุนแรงขึ้นในภาคกลางส่วนใหญ่รวมทั้งในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และกรุงเทพมหานครด้วย ซึ่งน้ำท่วมครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั่วไป รวมทั้ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงเปิดประตูระบายน้ำ ภายในบริเวณพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๓๙

พืชผลการเกษตรทั้งหลายด้วยอย่างใหญ่หลวง

แต่ด้วยเดชะพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ได้ทรงมีพระเมตตาต่อพสกนิกรและเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ทรงช่วยกอบกู้อยุธยาให้ผ่อนคลายพ้นภาวะวิกฤติจากน้ำท่วม ซึ่งพระองค์ท่านได้ทรงทุ่มเทพระวรกาย และพระสติปัญญา เปิดให้น้ำเข้าท่วมในบริเวณอนุสรณ์สถานพระราชานุสาวรีย์ด้วย และทำการผันน้ำที่กักเก็บเอาไว้ภายในบริเวณอนุสรณ์สถานสมเด็จพระศรีสุริโยทัย ทุ่งมะขามหย่อง ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยานี้ ผันน้ำออกไปสู่พื้นที่ภายนอกในยามแล้งน้ำแล้วช่วยเหลือการเกษตรกรรมได้หลายหมื่นไร่

ซึ่งในครั้งที่เกิดน้ำท่วมอย่างหนักเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๓๘ ที่ผ่านมานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรชาวอยุธยาเป็นพิเศษ ในการที่ได้ทรงช่วยคลี่คลายปัญหาน้ำท่วมหนัก ซึ่งขณะนั้นน้ำในแม่น้ำมีปริมาณสูงมาก และทรงตัวอยู่นานทั้ง ๒ สาย โดยระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งวัดจากหน้าพระตำหนักสิริยาลัย น้ำท่วมสูง ๕.๐๔ เมตร ในแม่น้ำป่าสัก ซึ่งวัดจากด้านหน้าสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดฯ มีน้ำท่วมสูงถึง ๔.๗๖ เมตร และกระแสน้ำยังคงไหลผ่านท่วมหนักเข้าในทุ่งนาเขตอำเภอบางปะหัน กับอำเภออุทัย ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรกรรม ได้รับความเสียหายไปกว่า ๔ แสนไร่

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๘ เวลา ๒๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายณรงค์ฤทธิ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา รองราชเลขาธิการสำนักพระราชวังฝ่ายที่ประทับ อัญเชิญพระราชกระแส ไปให้ทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เปิดคันดินแนวกั้นน้ำเพื่อระบายน้ำที่ท่วมอยู่ ให้เข้าไปสู่ภายในบริเวณอนุสรณ์สถานพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย เพื่อช่วยคลี่คลายและบรรเทาสภาพปัญหา น้ำที่ท่วมสูงอยู่รอบทุ่งมะขามหย่องนั้น

เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสให้ผู้เข้าเฝ้าได้ฟังกันด้วยว่าที่สั่งให้เปิดทำนบให้น้ำเข้าสู่ภายในบริเวณที่สวยงาม ของพระราชานุสาวรีย์แห่งนี้ ครั้งแรกไม่มีใครยอมเชื่อ เพราะที่นั่นเขาพยายามป้องกันกันอย่างสุดฝีมือ ก็เพื่อไม่ให้ถูกน้ำท่วมได้ ดังนั้น จึงต้องให้ท่านรอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ไปทรงเกี่ยวข้าว ในแปลงนาสาธิต ด้วยพระองค์เอง

ราชเลขาธิการฯ ไปติดต่อกับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เพื่อชี้แจงขอให้ปฏิบัติโดยด่วนได้จริงๆ

หลังจากที่รับพระราชกระแสจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว นายบรรจง กันตวิรุฒ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็ร่วมกับคณะของท่านรองราชเลขาธิการสำนักพระราชวัง ทำการขุดเปิดคันดินแนวกั้นน้ำทางด้านทิศเหนือ ของพระราชานุสารีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ทุ่งมะขามหย่อง ซึ่งมีเนื้อที่ ๒๕๘ ไร่ สามารถระบายน้ำที่ท่วมทุ่งรอบนอกให้เข้าพื้นที่พระราชานุสาวรีย์ฯ ได้ถึง ๓๗๒,๔๘๐ ลูกบาศก์เมตรโดยทำการระบายน้ำเข้าจนมีระดับของน้ำในพื้นที่โครงการพระราชดำริ สูงเท่ากับระดับคันดินกั้นน้ำที่มีอยู่ จึงช่วยทำให้ลดปริมาณน้ำในทุ่งมะขามหย่องลงได้ถึง ๕๐๓,๐๔๐ ลูกบาศก์เมตร แล้วก็ปิดประตูกั้นน้ำเอาไว้เต็มที่

จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดประตูระบายน้ำ ซึ่งให้จัดทำขึ้นที่บริเวณพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัยนั้น เพื่อระบายน้ำที่กักเก็บไว้จากช่วงที่น้ำท่วมภายในพระราชานุสาวรีย์ฯ ระบายออกสู่พื้นที่การเกษตรตามโครงการส่งเสริมอาชีพการปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่ ๔๖๕ ไร่ ซึ่งเป็นการใช้น้ำตามโครงการพระราชดำริ ในการส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎรรวม ๔ โครงการด้วย คือ

โครงการส่งเสริมอาชีพปลูกข้าวนาปรัง มีจำนวน ๔๖๕ ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๑๑ ราย และต่อมาปรากฏว่าได้ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ ๘๐ ถัง โดยใช้พันธุ์ข้าวชัยนาท ๑ มีผลผลิตทั้งสิ้นประมาณ ๓๗๒ เกวียน ซึ่งเมื่อก่อนนี้พื้นที่นี้ไม่สามารถทำนาในฤดูแล้งได้เลย

นอกจากนี้ยังนำน้ำไปใช้ในโครงการอื่นอีก ๓ โครงการคือ โครงการส่งเสริมอาชีพการปลูกพืชอายุสั้นและไม้ผลในพื้นที่ ๑๓๕ ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๕๑ ราย เป็นการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียว พืชผัก และผลไม้ชนิดต่างๆ

การแสดงพื้นบ้าน "เพลงเกี่ยวข้าว" ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยุธยา

และมีโครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงปลา เป็นการเลี้ยงปลาในบ่อ การเลี้ยงปลาในนาข้าวและในร่องสวน จำนวน ๘๐ ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วม ๑๘ ราย

และโครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ลูกผสม ๓ สายพันธุ์ เลี้ยงเป็ดไข่ เลี้ยงสุกรลูกผสม มีเกษตรกรร่วมโครงการ ๑๐๐ ราย

ซึ่งโครงการเหล่านี้ได้ช่วยให้เกษตรกรที่นั่นมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถชดเชยความเสียหายส่วนหนึ่งที่ได้รับจากน้ำท่วม เป็นการช่วยผ่อนคลายความทุกข์ความเดือดร้อนส่วนหนึ่งของราษฎรได้เป็นอย่างดี

ผลจากการระบายน้ำตามโครงการ ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวนาปรังจำนวนดังกล่าว และพื้นที่การเกษตรใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลภูเขาทอง ตำบลวัดตูม และตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยานี้ ได้รับความอุดมสมบูรณ์ดีต้นข้าวออกรวงเต็มพื้นที่ เป็นกำลังใจให้กับพสกนิกรและเกษตรกรชาวอยุธยาได้เป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ ในวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงระบายน้ำออกสู่พื้นที่การเกษตรนี้ก็ได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งโดยตรง กับนายบรรจง กันติวิรุฒ ผู้ว่าราชการจังหวัดฯ ในเรื่องการสำรวจความเสียหายของโครงการพระราชดำริ บริเวณพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ซึ่งได้ให้ทำการปรับซ่อมคันกั้นน้ำโดยรอบ ทำการบดอัดผิวถนนเดิม ปรับแต่งคันทาง ทำการยกระดับถนนภายในโครงการใหม่ รวมทั้งยกระดับฐานรูปปั้นประชาชน *(ภาพเด็กหัวจุก)* จากระดับ ๕ เมตร เสริมขึ้นเป็น ๕.๘๐ เมตร ซึ่งได้ดำเนินการโดยกรมโยธาธิการ และกรมชลประทานเป็นหลัก การดำเนินการได้เริ่มเมื่อเดือนพฤษภาคมนี้ ไปจนถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๓๙ รวมเวลา ๔ เดือน โดยใช้งบประมาณถึง ๑๓ ล้านบาทเศษ ซึ่งจะได้ผลดีคุ้มเกินค่าใช้จ่ายนี้อย่างแน่นอน

คือภายหลังโครงการพระราชดำริอนุสรณ์สถานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัยนี้ได้รับการปรับปรุงตามพระราชกระแสแล้ว เชื่อว่าผลของการปรับปรุงจะทำให้บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้ สามารถจะรับปริมาณน้ำได้เพิ่มมากขึ้น สามารถจะช่วยบรรเทาในช่วงอุทกภัย และยังเป็นแหล่งน้ำสำคัญในช่วงขาดแคลนน้ำ หรือระบายน้ำออกสู่พื้นที่เกษตรกรรม ในโครงการพระราชดำริได้ต่อไปดีแน่ๆ

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๙ เวลา ๑๖.๕๒ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังบริเวณพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ทุ่งมะขามหย่อง ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรี-อยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่ามกลางพสกนิกรเฝ้ารับเสด็จนับหมื่นคนรอเฝ้าอยู่ตลอดสองเข้าทาง

โดยมีนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี นายมนตรี พงษ์พานิช รองนายกรัฐมนตรี นายสุวิทย์ คุณกิตติ รมว.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายอารีย์ วงศ์อารยะ ปลัดกระทรวงมหาดไทย และนายบรรจง กันติวิรุฒ ผวจ.พระนครศรีอยุธยา เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท รับเสด็จฯอยู่ด้วย หลังจากทรงเสด็จพระราชดำเนินถวายสักการะพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย เสร็จแล้วได้เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังปะรำพิธี เพื่อทอด

ทรงไต่ถามผลการทำนาของพ่อบ้านเกษตรกร

พระเนตร การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวนาปรังครั้งนี้ ซึ่งตั้งอยู่ในแปลงนาสาธิตของนายทวี พันธุ์เสือ ที่ทำการปลูกข้าวตามพระราชดำริ เป็นข้าวนาปรัง *"พันธุ์ชัยนาท ๑"* ซึ่งปลูกในเนื้อที่ ๑๗๘ ไร่

ในการนี้นายบรรจง กันตวิรุฒ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กราบบังคมทูลถวายรายงานความเป็นมา แล้วจึงกราบบังคมทูลเชิญทั้งสองพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเกี่ยวข้าว โดยได้ทูลเกล้าฯถวายเคียวเกี่ยวข้าว ที่ราษฎรในเขตอำเภอนครหลวงจำนวน ๓ คน ร่วมกันจัดทำขึ้นเป็นกรณีพิเศษ

ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงเกี่ยวข้าวในนาดังกล่าวจำนวนหนึ่ง และได้พระราชทานเคียวให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเกี่ยวข้าวด้วย

ในช่วงระยะนั้นเป็นภาพประวัติศาสตร์ ที่นับว่าเป็นมิ่งขวัญสูงสุดของเกษตรกรชาวนาไทย-กระดูกสันหลังของชาติทั้งปวง เมื่อได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงใช้เคียวเกี่ยวข้าวในนานั้นด้วยพระองค์เองอย่างคล่องแคล่ว นับว่าเป็นบุญตาของเกษตรกรไทยอย่างยิ่ง คงไม่มีเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินประเทศไหนในโลกอีกแล้วที่จะทรงมีน้ำพระทัยเทียมเท่ากับ **"ในหลวง"** ของเราพระองค์นี้

หลังจากนั้นได้เสด็จฯ ไปประทับ ณ พระราชอาสน์ เพื่อทอดพระเนตรการเกี่ยวข้าวโดยเครื่องเกี่ยวข้าว แล้วทอดพระเนตรการแสดงพื้นบ้าน **"เพลงเกี่ยวข้าว"** จากแม่เพลงของชาวนาอำเภอนครหลวง และการสีข้าวด้วยเครื่องสีข้าวเร็ว โดยมีประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และคณะคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายรายงานอย่างใกล้ชิดอยู่ด้วย

ในการนี้พระองค์ท่านได้พระราชทานวโรกาส ให้ดร.สง่า ศรีประเสริฐ ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับผู้ประกอบการโรงสีข้าวนครหลวง ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องสีข้าวแบบประหยัดและเคลื่อนที่เร็ว และให้นายดิเรก วินิชบุตร ประธานสวนอุตสาหกรรมโรจนะ ทูลเกล้าฯถวายรถยนต์บรรทุกขนาดเล็ก ๖ ล้อ เพื่อบรรทุกเครื่องสีข้าวนั้นด้วย

และนายทวี พันธุ์เสือ เจ้าของแปลงนาสาธิตผู้ปลื้มอกปลื้มใจสุดจะบรรยายได้นี้ ก็ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย

ทรงแนะนำการใช้น้ำต่อเกษตรกรอาวุโส

ทอดพระเนตรการตีมีด และเคียวของกลุ่มอรัญญิก

ทอดพระเนตรผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอรัญญิก

เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เกี่ยวได้ในนาของตน จำนวน ๓ ตัน เพื่อให้ทรงพระราชทานต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นำไปใช้ในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญวันพืชมงคลปีนี้ด้วย

ภายหลังจากที่ได้ทรงใช้เวลาในการเสด็จฯเยี่ยม และมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรอยู่เป็นเวลานานจนพลบค่ำแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงได้เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่ง ไปยังอาคารศูนย์ศิลปาชีพทอดพระเนตรการตีมีดอรัญญิก ของราษฎรบ้านอรัญญิก อำเภอนครหลวง แล้วทรงประทับพระอิริยาบถตามพระราชอัธยาศัย ณ ศาลากลางน้ำ ภายในพระราชานุสาวรีย์ ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ท่านผู้อ่าน *"วารสารไทย"* ทุกท่านคงจะตระหนักชึ้งอยู่แก่ใจได้ดีว่า เพียงเสี้ยวส่วนหนึ่งเล็กๆ น้อยๆ ในพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของพวกเราชาวไทย เท่าที่กล่าวมาแล้วเพียงนี้เท่านั้น ก็คงจะพอเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นแล้วว่า ยังจะมีพระมหากษัตริย์ของประเทศไหนอีกหรือที่จะทรงมีน้ำพระทัยและทรงคุณธรรมอันประเสริฐ พระราชทานความใกล้ชิดและพระเมตตากรุณาต่อปวงพสกนิกรทั้งประเทศ ได้ดีเด่นเทียบเท่ากับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราชแห่งประเทศไทยพระองค์นี้

ธนบัตรที่ระลึกชนิดราคา ๕๐๐ บาท แบบพิเศษ

บรรเจิด อินทุจรรยงค์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ ด้วยพระราชวิริยอุตสาหะและทรงมั่นในทศพิธราชธรรม ยังผลให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นเป็นการสมควรออกธนบัตรที่ระลึกชนิดราคา ๕๐๐ บาท แบบพิเศษ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ ณ สมัยอันเป็นมหามงคลนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๔ วรรค ๒ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ.๒๕๐๑ จึงประกาศลักษณะ สี และขนาด ของธนบัตรที่ระลึกชนิดราคา ๕๐๐ บาท แบบพิเศษ มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

๑. ลักษณะแสงสี

ก. ด้านหน้า เบื้องขวามีพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมหามาลาเส้าสูง ประทับพระที่นั่งราชยานพุดตานทอง ในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราสถลมารค พิมพ์ด้วยสีน้ำตาลเข้ม เบื้องหลังด้านขวาเป็นโขนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ ซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งลำแรกที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ และใช้ในการเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราชลมารคงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก พิมพ์ด้วยสีน้ำตาลมุมบนผนึกฟอยล์สีทองพระบรมสาทิสลักษณ์ ล้อมด้วยพื้นที่ใสซึ่งมองทะลุผ่านได้ และที่มุมล่างขวาสุดมีหมวดอักษรโรมันและเลขหมายอารบิกสีแดง พิมพ์ซ้อนทับอยู่บนลายพื้นสีส้ม เขียวไพล เหลือง และแดง เมื่อสังเกตธนบัตรภายใต้รังสีเหนือม่วง จะเห็นเส้นลวดลายเสีแดงเรืองแสงเป็นสีส้ม

เบื้องซ้าย ตรงกลางมีสัญลักษณ์งานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ พิมพ์ด้วยสีน้ำตาลแดง และลายไทยพิมพ์ด้วยสีน้ำตาลทับบนลายประดิษฐ์รูปวงกลม มีลายมือชื่อของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยกำกับอยู่เหนือตำแหน่งคำว่า

ด้านหน้า

ด้านหลัง

"รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง" และ *"ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย"* ทางซ้ายมีคำว่า *"รัฐบาลไทย" "ธนบัตรเป็นเงินที่ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย" "ห้าร้อยบาท"* และเลขไทยบอกราคาทั้งหมดพิมพ์ด้วยสีน้ำตาลเข้ม ทับอยู่บนลายประดิษฐ์และลายพื้นสลับสี เมื่อสังเกตธนบัตรภายใต้รังสีเหนือม่วงจะปรากฏข้อความ *"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"* ให้เห็นเหนือลายไทย

เบื้องซ้ายมุมบนมีรูปพระครุฑพ่าห์สีส้ม และเขียวไพล ถัดมาทางขวามีหมวดอักษรและเลขหมายไทยสีแดง

ข. ด้านหลัง ตรงกลาง มีพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ขณะปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่พัฒนา พิมพ์ด้วยสีน้ำตาลเข้ม และภาพโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านต่างๆ ได้แก่

เบื้องขวาด้านบน เป็นภาพการอนุรักษ์ทรัพยากรดินในพื้นที่ของชาวชนบทห่างไกล ตลอดจนการส่งเสริมการเพาะปลูก อันเป็นการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในครอบครัวและสังคมโดยรวม

เบื้องซ้ายด้านบน เป็นภาพการอนุรักษ์ทรัพยกรป่าไม้ แหล่งน้ำและการชลประทาน ถัดลงมาเป็นการปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาหน้าดิน และการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยใช้กังหันน้ำชัยพัฒนาในการบำบัดน้ำเสีย

เบื้องซ้ายมุมบน ผนึกฟอยล์สีทองพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ล้อมรอบด้วยพื้นที่ใสซึ่งมองทะลุผ่านได้ และอยู่ในตำแหน่งที่ตรงกันกับด้านหน้า

ภาพโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านต่างๆ พิมพ์ด้วยสีเขียวเข้ม ยกเว้น กังหันน้ำชัยพัฒนา และเลขอารบิกบอกราคาที่เบื้องขวามุมล่างพิมพ์ด้วยสีน้ำตาลเข้ม

ลวดลายพื้นนอกเหนือจากพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ และภาพประกอบทั้งหมดพิมพ์ด้วยสีส้ม เขียวไพล และเขียว

ค. ลักษณะอื่น ๆ พิมพ์บนวัสดุพอลิเมอร์ มีรูปตรามหาจักรีซ่อนในเนื้อวัสดุ ซึ่งมองเห็นได้เมื่อยกส่องดูกับแสงสว่าง

ผนึกฟอยล์สีทองพระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทั้งสองด้านของธนบัตรในตำแหน่งตรงกัน โดยปริมณฑลหลังพระบรมสาทิสลักษณ์จะเปลี่ยนสีสะท้อนแสงวาววับเมื่อพลิกธนบัตรไปมา

๒. ขนาด

กว้าง ๙๑ มิลลิเมตร ยาว ๑๗๑ มิลลิเมตร

พระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหาชนก

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

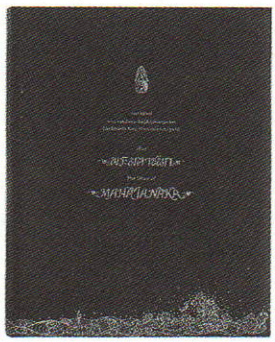

เมื่อมีข่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเล่มใหม่ชื่อ **"พระมหาชนก"** หลายคนเข้าใจว่าเป็นพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชประวัติของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก แต่พอทราบว่าหนังสือเล่มนี้เป็นชาดก คือเรื่องราวการเสวยพระชาติครั้งหนึ่งของพระโพธิสัตว์ที่มีพระนามว่าพระมหาชนกซึ่งในชาติต่อๆ มาจะได้ตรัสรู้เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บางคนก็แปลกใจว่าเหตุใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทุกคนทราบกันดีว่าทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชั้นนำของชาติ จะทรงสนพระราชหฤทัยในนิยายเก่าแก่โบราณเช่นนี้ คำตอบที่ชัดเจนได้ปรากฏอยู่ใน **"พระราชปรารภ"** หรือ คำนำของพระราชนิพนธ์ ดังจะขออัญเชิญมาทั้งองค์ดังนี้

พระราชปรารภ

*"เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสดับพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ **(วินธมฺมสาโรมหาเถร)** วัดราชผาติกราม เรื่อง พระมหาชนกเสด็จทอดพระเนตรพระราชอุทยาน ในกรุงมิถิลา เรื่องมีใจความว่า ที่ทางเข้าสวนหลวงมีต้นมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล อีกต้นหนึ่งไม่มีผล ทรงลิ้มรสมะม่วงอันโอชา แล้วเสด็จเยี่ยมอุทยาน เมื่อเสด็จกลับออกจากสวนหลวง ทอดพระเนตรเห็นต้นมะม่วงที่มีผลรสดี ถูกข้าราชบริพารดึงทึ้งจนโค่นลง ส่วนต้นที่ไม่มีลูกก็ยังคงตั้งอยู่ตระหง่าน แสดงว่าสิ่งใดดีมีคุณภาพจะเป็นเป้าหมายของการยื้อแย่ง และจะเป็นอันตรายในท่ามกลางผู้ที่ขาดปัญญา*

*พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัย จึงทรงค้นเรื่องพระมหาชนกในพระไตรปิฎก **(พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ ๔ ภาคที่ ๒)** และทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ ตรงจากมหาชนกชาดก ตั้งแต่ต้นเรื่อง โดยทรงดัดแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น*

พระมหาชนกบำเพ็ญวิริยบารมีที่ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ จนกระทั่งได้ทรงครองราชสมบัติ และนำความเจริญมั่งคั่งแก่กรุงมิถิลาด้วยพระปรีชาสามารถ

*มาถึงตอนเรื่องต้นมะม่วง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า การที่พระมหาชนกจะเสด็จออกทรงแสวงโมกขธรรม ยังไม่ถึงวาระเวลาอันควรเพราะว่าได้ทรงนำความเจริญแก่มิถิลายังไม่ครบถ้วน กล่าวคือ ข้าราชบริพาร **"นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาช้างคนรักษาม้า และนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราชและโดยเฉพาะเหล่าอมาตย์ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น"** ไม่มีความรู้ทั้งทางวิทยาการทั้งทางปัญญา ยังไม่เห็นความสำคัญของผลประโยชน์แท้แม้ของตนเอง จึงต้องตั้งสถานอบรมสั่งสอนให้เบ็ดเสร็จ อนึ่ง พระมหาชนกยังต้องทรงปรารภเรื่องการอนุบาลต้นมะม่วงตามวิธีสมัยใหม่เก้าวิธีอีกด้วย*

ด้วยประการเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องในมหาชนกชาดก ให้เหมาะสมกับ

สังคมปัจจุบัน โดยที่พระราชดำริว่าพระมหาชนกจะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน

รูปที่ประกอบเรื่องเป็นฝีมือของศิลปินไทย ซึ่งได้ทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังความคิดอย่างเต็มที่ เพื่อถ่ายทอดความงามของเรื่องนี้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแปลมหาชนกชาดกเสร็จสมบูรณ์เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาลให้เป็นเครื่องพิจารณา เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย

ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์"

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
๙ มิถุนายน ๒๕๓๙

ชาดก เป็นส่วนหนึ่งของพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ในลำดับที่ ๑๐ และเป็นส่วนหนึ่งของนวังคสัตถุศาสน์ คือ คำสอนของพระพุทธเจ้ามีองค์ ๙ ได้แก่ สูตร เคยยะ ไวยากรณ์ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาดก อัพภูตธรรม และเวทัลละ พระพุทธเจ้าทรงใช้ชาดกเป็นเครื่องสนใจพุทธบริษัท โดยวิธีเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย เพราะชาดกก็คือ เรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่มีมาในอดีตชาติ

เดิมเป็นที่เข้าใจกันว่าชาดกมีด้วยกันทั้งหมด ๕๕๐ เรื่อง หรือที่เรียกกันว่า*พระเจ้า ๕๕๐ ชาติ* แต่เมื่อตรวจสอบพระไตรปิฎกแล้วรวมได้เพียง ๕๔๗ เรื่อง เป็นคาถาล้วนๆ แบ่งเป็น ๒๒ นิบาต ตามจำนวนคาถาในเรื่องเป็นสำคัญ คือ เริ่มด้วย *เอกนิบาตชาดก* มี ๑ คาถา รวมถึง ๑๕๐ เรื่อง แล้วตามด้วยนิบาตที่มี ๒ คาถา ๓ คาถา ตามลำดับจนถึง *เตรสนิบาตชาดก* คือ ๑๓ คาถา จากนั้นคั่นด้วย*ปกิณณกนิบาตชาดก* คือ ชาดกที่มีจำนวนคาถาไม่แน่นอน ต่อไปเป็น วีสตินิบาตชาดก มี ๒๐ คาถา ทีนี้ก็เพิ่มทีละ ๑๐ เป็น ๓๐ คาถา ๔๐ คาถา จนถึง อสีตินิบาตชาดก มี ๘๐ คาถา นิบาตสุดท้ายคือ มหานิบาต มีจำนวน ๑๐ เรื่อง ที่เรียกว่า ทศชาติ มหาชนกชาดกอยู่ในทศชาตินี้ได้แก่

๑. **พระเตมีย์**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อเนกขัมมะ การออกบวช หรือการปลีกตัวปลีกใจจากกาม
๒. **พระมหาชนก**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อวิริยะ ความเพียร ความแกล้วกล้า ไม่กลัวอุปสรรคพยายามบากบั่นอุตสาหะก้าวหน้าเรื่อยไป ไม่ทอดทิ้งธุระหน้าที่
๓. **พระสุวรรณสาม**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อเมตตา ความรักความปรารถนาดี มีไมตรีคิดเกื้อกูลให้ผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมโลกทั้งปวงมีความสุขความเจริญ
๔. **พระเนมิราช**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้ออธิษฐาน คือ ความตั้งใจมั่น วางจุดหมายแห่งการกระทำของตนไว้แน่นอนแล้วดำเนินตามนั้นแน่วแน่
๕. **พระมโหสถ**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อปัญญา ความรอบรู้ ความหยั่งรู้เหตุผล เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง
๖. **พระภูริทัตต์**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อศีล ได้แก่ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อยความประพฤติดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัย
๗. **พระจันทกุมาร**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อขันติ ความอดทน ความทนทานของจิตใจสามารถใช้สติปัญญาควบคุมตนให้อยู่ในอำนาจเหตุผลและแนวทางความประพฤติที่ตั้งไว้เพื่อจุดหมายอันชอบไม่ลุแก่อำนาจกิเลส
๘. **พระนารท**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้ออุเบกขา ความวางใจเป็น

	กลาง สงบราบเรียบ สม่ำเสมอ เที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงไปด้วยความยินดียินร้าย
๙. **พระวิธุร**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อสัจจะ คือความจริง ได้แก่ พูดจริง ทำจริง และจริงใจ
๑๐. **พระเวสสันดร**	บำเพ็ญบารมี เน้นข้อทาน คือ การให้หรือการเสียสละ

บารมีทั้ง ๑๐ หรือทศบารมีนี้ เป็นความดีที่บำเพ็ญอย่างพิเศษเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูง เช่นความเป็นพระพุทธเจ้าหรือความเป็นมหาสาวก ซึ่งตามพระบาลีเรียงไม่เหมือนแบบไทย คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงทำวิทยานิพนธ์ เรื่องทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาทไว้แล้วอย่างละเอียดพิศดาร คนไทยมีความคุ้นเคยในเรื่องทศชาติมาแต่โบราณ เช่น เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพระเวสสันดรชาดก ได้แปลออกมาเป็นทั้งร้อยแก้วและคำประพันธ์หลายรูปแบบ ตลอดจนนำแสดงในรูปละคร และการเทศน์ประจำปีด้วยทำนองอันไพเราะแตกต่างกันทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ที่เรียกว่า เทศน์มหาชาติ หรือทำบุญพระเวทในภาคอีสาน

อย่างใดก็ตามชาดกที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น มีลักษณะเป็นเพียงคำร้อยกรอง กล่าวสรุปใจความที่สำคัญๆ เท่านั้น ลำพังแต่ชาดกในพระไตรปิฎกไม่สามารถจะช่วยทำให้เข้าใจเรื่องราวได้เลย จึงต้องมีอรรถกถา คือ คำอธิบายขยายความพระไตรปิฎกอีกชั้นหนึ่ง อรรถกถาชาดกหรือที่เรียกว่า ชาตกัฏฐกถา เป็นผลงานของอรรถกถาจารย์ท่านหนึ่ง เดิมเคยเชื่อว่าเป็นผลงานของพระพุทธโฆษะ พระอรรถกถาจารย์ที่มีชื่อเสียง ที่สุดในพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๑ จนไทยได้นำมาเป็นราชทินนามของสมเด็จพระราชาคณะว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แต่ทัศนะนี้ปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ยังไม่ตกลงกันแน่ว่าเป็นผู้ใด

อรรถกถาชาดก มีองค์ประกอบเพิ่มจากชาดกในพระไตรปิฎกคือ

๑. *ปัจจุบันชาดก* ได้แก่ เหตุการณ์เริ่มต้นที่ทำให้พระพุทธเจ้าทรงยกเรื่องราวในอดีตขึ้นมาแสดง

๒. *คาถา* เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองในภาษาบาลี มีปรากฏอยู่ทั้งชาดกในพระไตรปิฎกและในอรรถกถาชาดก คาถาเป็นส่วนที่มีอายุเก่าแก่ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาโดยไม่เปลี่ยนแปลง โดยมากจะเป็นข้อธรรมะ คำสอนที่เตือนใจ หรือเป็นแง่คิดที่คมคาย

๓. *อดีตวัตถุ* คือเนื้อเรื่องชาดก เป็นเรื่องราวในอดีตที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นมาแสดง

๔. *ไวยยากรณะ* ได้แก่ การอธิบายศัพท์ และ

๕. *สโมธาน* หรือ การประชุมชาดก เป็นการเชื่อมโยงปัจจุบันวัตถุและอดีตวัตถุเข้าด้วยกัน โดยระบุว่าบุคคลในชาดกเป็นผู้เดียวกันกับใครในสมัยพุทธกาล

เป็นที่น่าอัศจรรย์ประการหนึ่งว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช คือปู่ กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันซึ่งทรงเป็นสมเด็จพระราชนัดดาคือหลาน สองพระองค์นี้ มีพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร ละม้ายคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง จนมีผู้ถวายพระราชสมัญญาแด่ สมเด็จพระราชนัดดาว่า **"พระปิยมหาราชพระองค์น้อย"** ความละม้ายคล้ายคลึงกันประการหนึ่งคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องของชาดกเป็นอย่างมาก ที่พระราชประสงค์ที่จะให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตในรัชสมัยของพระองค์ ช่วยกันแปลอรรถกถาชาดกให้ครบบริบูรณ์ เพื่อเป็นสมบัติแก่บรรณโลกของไทย ทั้งนี้ได้มีพระราชปรารภมูลเหตุที่จะแปลและพิมพ์นิบาตชาดก ความตอนหนึ่งมีว่า

"นิทานที่รวบรวมร้อยกรองไว้ในคัมภีร์เหล่านี้ ท่านผู้เรียบเรียงทั้งหลายได้ตั้งความอุตสาหะเป็นอันมาก นับว่าเป็นหนังสือตู้ใหญ่อันหนึ่งซึ่งเป็นหนังสือโบราณแท้ ซึ่งนักปราชญ์ทั้งหลายถึงว่าเป็นคนต่างประเทศที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ย่อมนับถือว่าเป็นสมบัติอันใหญ่ของนักปราชญ์ผู้ชอบร่ำเรียน ได้แปลลงภาษาต่างประเทศหลายภาษา ด้วยความพยายามทำถึง ๒๐ ปี ขึ้นไปจึงสำเร็จ หนังสือทั้งหลายนี้ได้มีอยู่ในประเทศเราช้านานจำเดิมแต่ถือพระพุทธศาสนา แต่หามีผู้ใดซึ่งจะได้ตั้งความอุตสาหะแปลลงเป็นภาษาของเราเป็นหมวดหมู่ไม่ ได้ใช้อยู่บางเรื่องสำหรับเทศนาบ้างสำหรับอ้างถึงบ้างแปลแต่แต่เฉพาะเรื่องบ้างตามความพอใจและต้องการ ถ้า

หนังสือเช่นนี้จะมีอยู่ในภาษาไทยทั้งหมด ก็จะนับว่าเป็นเครื่องอลังการใหญ่ในหนังสือและภาษาของเรา...”

นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังมีพระราชวิจารณ์ ว่าด้วยนิทานชาดกความว่า หนังสือชาดกปกรณ์นี้ไม่ใครจะได้รับความวิจารณ์จากเราทั้งหลายโดยถ้วนถี่ เพราะเหตุที่ผู้อ่านตั้งวงความพิจารณาคับแคบ คือ พวกหนึ่งปรารถนาแต่จะฟังนิทาน พวกหนึ่งปรารถนาแต่จะฟังธรรม และอีกพวกหนึ่งปรารถนาแต่จะวินิจฉัยว่า หนังสือนี้พระพุทธเจ้าจะได้เทศนาอย่างนี้จริงหรือ

ทั้งนี้ทรงชวนให้คิดถึงเหตุการณ์บางประการให้เข้าใจเสียก่อน คือ ตั้งแต่พระพุทธเจ้าปรินิพพานมาถึงเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์นี้เกือบ ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว ความคิดและโวหารทั้งทางที่จะทำให้เข้าใจกันง่ายย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบันมาก ทั้งพระพุทธเจ้าก็ประสูติในประเทศอื่น ธรรมดาคนต่างชาติต่างภาษากัน อาการกริยาความคิดและโวหารย่อมเปลี่ยนแปลกกัน

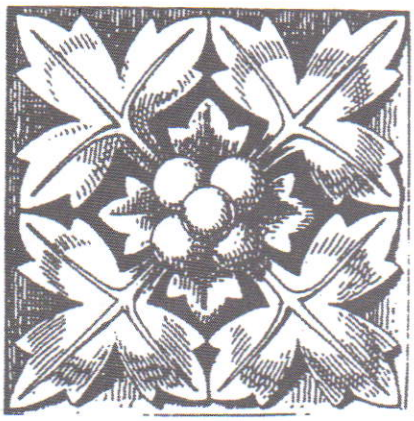

อีกประการหนึ่งเรื่องชาดกเป็นเรื่องที่มีเก่าแก่ก่อนพุทธกาล ในชาดกเองก็รับว่าเป็นเรื่องเก่าด้วยขึ้นอดีตเตทุกแห่ง และนิทานอย่างเช่นชาดกนี้ก็มีในหมู่ชนชาติอื่นภาษาอื่น เช่น นิทานอิสอบในประเทศกรีกก็มีอายุใกล้ๆ กันกับพุทธกาล และมีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกัน จึงเห็นได้ว่านิทานเช่นนี้คงจะเป็นนิทานเก่าที่เล่ากันมาก่อนสองพันห้าร้อยปีขึ้นไป ถ่ายเทกันไปมา และเป็นวิธีที่ยกมาประกอบทางสั่งสมของคนโบราณในสมัยนั้น

ส่วนประเด็นที่ว่า บุคคลในชาดกได้กลับชาติมาเกิดเป็นผู้นั้นผู้นี้ ในสมัยพุทธกาล ก็เป็นแต่เพียงเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นธรรมะหรือสุภาษิตคำสอนชัดเจนขึ้นเท่านั้น หรือบางทีผู้รวบรวมชาดกอาจเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง เพราะเชื่อว่าพระพุทธเจ้าทรงบรรลุวิชาบุพเพนิวาสญาณ คือ ความรู้ระลึกชาติที่เป็นอยู่แต่ก่อนๆ ได้ทั้งนี้เพราะการเชื่อว่าระลึกชาติได้นี้ เป็นข้อที่เชื่อกันอยู่ในโบราณกาล แม้ในหมู่คนนอกพระพุทธศาสนา

สรุปแล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า *“ธรรมดาผู้ซึ่งมีความพอใจในความรู้วิชาหนังสือและเรื่องทั่วไปในโลก ย่อมถือว่าหนังสือซึ่งเขียนไว้แต่โบราณเช่นนี้ เป็นหนังสือสำคัญที่จะส่องให้เห็นความประพฤติ ความเป็นอยู่และประเพณีของประเทศซึ่งแต่งเรื่องนิทานนั้นเป็นอย่างไร เป็นอุปการะแก่การที่จะแต่งเรื่องตำนานทั้งปวง โดยทางเทียบเคียงให้รู้คติของคนโบราณในประเทศนั้น...”*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันก็ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องชาดก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพระมหาชนกที่บำเพ็ญเพียรบารมี ดังนั้นจึงทรงค้นเรื่องในพระไตรปิฎกและทรงดัดแปลงเล็กน้อยเพื่อให้เข้าใจง่ายและให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เนื้อความวรรณคดีตามขนบนิยมแต่เดิมและความที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ภายหลังพระมหาชนกประสบความสำเร็จในราชการบ้านเมืองแล้ว ทรงดำริจะสละราชสมบัติเสด็จออกทรงผนวช สำหรับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่าพระมหาชนกยังไม่ถึงเวลาอันสมควรที่จะทรงผนวช ด้วยบ้านเมืองยังเจริญไม่ครบถ้วน เฉพาะอย่างยิ่งคนหมู่เหล่าต่างๆ ยังขาดภูมิปัญญา ดังนั้น จึงต้องจัดการบำรุงการศึกษาของประชาชนให้บรรลุความมุ่งหมายนั้น โดยที่พระราชดำริว่า พระมหาชนกจะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่า หากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน

พระมหาชนกฉบับพระราชนิพนธ์ทรงเน้นความเจริญรุ่งเรืองของดินแดนสุวรรณภูมิที่พระมหาชนกทรงมุ่งเดินเรือมาค้าขาย ทรงแสดงตำแหน่งที่ตั้งของเมืองพยากรณ์ทางอุตุนิยมวิทยา และโหราศาสตร์ ด้วยแผนที่ฝีพระหัตถ์ถึง ๔ แผ่น ทรงปรารภเรื่องการเกษตรกรรม และการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงแพร่หลาย ทรงแสดงให้เห็นว่าความเพียรที่บริสุทธิ์เป็นคุณธรรมสำคัญที่ต้องรื้อฟื้นขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และเป็นมรดกธรรมแก่กุลบุตรกุลธิดาชาวไทยสืบไป

พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกจึงเป็นพระราชนิพนธ์ที่รังสรรค์ใหม่เป็นฉบับต่างสำนวนจากที่เคยมีมา พระราชกรณียกิจที่ทรงแสดงผ่านพระราชนิพนธ์นี้ ย่อมเข้าใจได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ

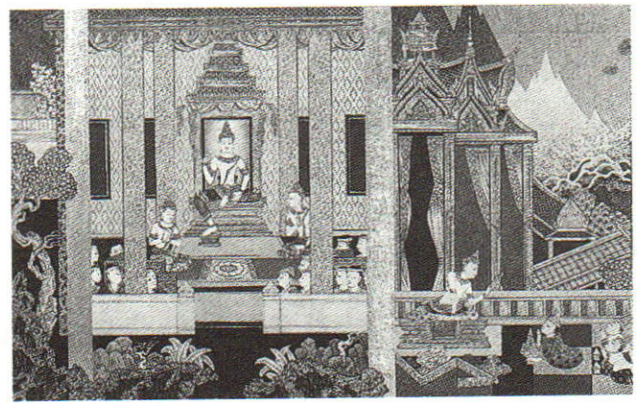

ด้วยความทันสมัยในโลกสมัยใหม่ โดยทรงใช้พระนิติราชประเพณีและพระราชธรรมสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิราชและพระธรรมราชาทั้งปวงแต่กาลก่อนทรงบำเพ็ญคือ พระราชทานธรรมแก่ทวยราษฎร์

ท่านที่สนใจอยากจะศึกษาเปรียบเทียบสำนวนเรื่องพระมหาชนก ฉบับพระราชนิพนธ์กับสำนวนเก่าที่เคยมีมา ผู้เรียบเรียงขอเสนอให้ท่านอ่านมหานิทานชาดก ทศชาติฉบับชินวร ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงแปลและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ได้ประทานรูปภาพประกอบชาดกแต่ละเรื่องมาให้พิมพ์ประกอบด้วย รูปภาพประกอบชาดกนี้ทรงวาดไว้ ๘ รูปขาดไป ๒ รูป เดิมทรงไว้สำหรับประทานหรือถวายแก่ท่านที่มาถวายน้ำสรงสมเด็จเจ้าฟ้าฯ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงเล่าถึงความเป็นมาของภาพฝีพระหัตถ์สมเด็จเจ้าฟ้าอัครศิลปินว่า

"...การแสดงรูปภาพเช่นนี้มีใช่ดำริแสดงได้ง่าย ๆ ไม่เลือกว่าตอนไหน ตามที่เคยได้ยินรับสั่งว่า ต้องเลือกตอนมีรูปภาพที่น่าดูแลตอนนั้นต้องให้มีคำเป็นสุภาษิตอันสำคัญ เพราะฉะนั้นบางตอนพอจะมีรูปภาพแสดงท่าทางน่าดูสำหรับวิชาช่างเป็นต้น แต่ตอนนั้นไม่กล่าวด้วยสุภาษิต เป็นเรื่องดาดไป บางตอนมีคำสุภาษิตอันสำคัญ แต่รูปภาพที่จะดำริแสดงให้ปรากฏไม่น่าดู การเลือกรูปภาพให้น่าดูมีคำเป็นสุภาษิตอันสำคัญด้วยมิใช่ง่าย ข้าพเจ้าเข้าใจว่า เมื่อมีพระประสงค์เช่นนี้ เป็นการสมควรยิ่งจำเป็นต้องทรงพระอุตสาหะตรวจเรื่องหนึ่ง ๆ จนตลอดเพื่อทรงค้นหาให้เหมาะดังกล่าวมา..."

เหรียญพระมหาชนก ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นควบคู่กับหนังสือพระราชนิพนธ์ ด้านหนึ่งเป็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมข้อความ **"วิริยะ Perserverance"** อีกด้านหนึ่งเป็นภาพพระมหาชนก ในมหาสมุทร ขณะทรงสนทนาธรรมกับนางมณีเมขลา ซึ่งศิลปินปั้นจากภาพฝีพระหัตถ์สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ดังกล่าว โดยใต้ภาพมีคำบรรยายว่าเพียรกล้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสแก่สื่อมวลชนเรื่อง พระราชนิพนธ์ **"พระมหาชนก"** ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๙ ทรงขอบใจคณะที่ดำเนินการให้หนังสือเล่มนี้เป็นผลสำเร็จขึ้นมาได้ ซึ่งเป็นงานที่ลำบากสำหรับทุกคน โดยเฉพาะสำหรับศิลปินที่เขียนรูป และการจัดรูปเล่มของหนังสือนั้น ทรงเข้าใจว่าต้องคิดมากและเหน็ดเหนื่อยมากเพราะว่าเป็นงานพิเศษ และผลที่ออกมาทรงรับรองว่าใช้ได้ดีมากและจะเป็นที่ร่าเริงใจของผู้ที่ได้อ่าน

หนังสือเล่มนี้มีหลายส่วน ที่มาจากพระไตรปิฎกแปลเป็นไทยอย่างตรงตัว ส่วนที่สองได้ดัดแปลงตัวหนังสือหรือคำบางคำให้ตรงกับความคิดในสมัยนี้ ภาษาบางส่วนอาจดูแปลกไปหน่อยเพราะเป็นเรื่องเก่าโบราณนับเวลาไม่ได้ ภาษาจึงต้องโบราณหรืออาจเป็นปริศนาบ้าง นอกจากนี้ยังได้เขียนเป็นอักษรโบราณคืออักษรเทวนาครีกำกับคาถาภาษาบาลีทุกคาถา เป็นส่วนที่ลำบากมากเพราะผู้ที่รู้ภาษาโบราณนี้ก็มีน้อยคน

การแสดงออกมาซึ่งความคิดหลักของชาดกนี้ คือให้เห็นว่าความเพียรต้องมี และสำคัญที่สุดว่าคนเราทำอะไรต้องมีความเพียร อย่างในเรื่องนี้แม้จะไม่เห็นฝั่งก็ต้องว่ายน้ำต่อไป ฉะนั้นศูนย์กลางของหนังสือเล่มนี้ก็คือความเพียรโดยไม่นึกถึงว่าจะได้ประโยชน์อะไร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า หนังสือเล่มนี้รับรองได้ว่า เป็นหนังสือที่ไม่มีที่เทียมและเป็นที่รักของพระองค์ ทรงเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และทรงเป็นผู้ก่อขึ้นมา ถ้าไม่มีพระองค์ก็จะมีแต่ชาดก มีแต่ชาดกภาษาไทยที่แปลมาจากภาษาบาลี หรือภาษาอังกฤษที่แปลมาจากภาษาบาลี ใครไปอ่านก็ไม่รู้เรื่องและไม่มีความหมายอะไรมากนัก

พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก จัดพิมพ์ขึ้นเป็นหนังสือขนาด 11x11 นิ้ว มีบทพระราชนิพนธ์ ๓๗ บท แผนที่ฝีพระหัตถ์ ๔ รูป และมีภาพประกอบทุกบทตลอดเล่ม รวม ๓๖ ภาพ โดยศิลปินที่มีชื่อเสียง ๘ คน ผู้ปั้นแบบเหรียญพระมหาชนก ๑ คน ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเป็นเวลากว่า ๑ ปี การพิมพ์ใช้เทคโนโลยีล่าสุด บนกระดาษชูเปอร์อาร์ตสั่งพิเศษหนา ๑๘๖ แกรม จำนวน ๑๔๐ หน้า ปกแข็งหุ้มแลคซีนเดินทอง บรรจุกล่องแข็งหุ้มแลคซีน ประดับตราอักษรย่อพระปรมาภิไธย ภปร. ทำด้วยโลหะสีทองมีช่องบรรจุหนังสือและกล่องเหรียญพระมหาชนกออกแบบสวยงามทนทาน งานทุกขั้นตอนก่อนที่นำออกเผยแพร่สู่ประชาชนนั้น ล้วนผ่านพระบรมราชวินิจฉัยแล้วทั้งสิ้น

ประชาชนอาจสั่งจองหนังสือพระราชนิพนธ์พร้อมเหรียญได้ ๒ แบบ ๒ ราคา คือพระราชนิพนธ์พร้อมเหรียญเงินราคา ๕,๐๐๐ บาท พระราชนิพนธ์พร้อมเหรียญชุดสามกษัตริย์ คือ ทองคำ นาก เงิน ราคา ๕๐,๐๐๐ บาท เหรียญพระมหาชนกดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีชัยมังคลาภิเษก ที่วัดบวรนิเวศวิหารเรียบร้อยแล้ว สถานที่รับจองหนังสือคือ ธนาคารแห่งประเทศไทยธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคาร สถาบันการเงิน ๑๑ แห่ง และร้านจำหน่ายหนังสือชั้นนำทั่วประเทศ ซึ่งจะมีป้ายประกาศติดให้ทราบ ทั้งนี้จะต้องจองก่อนวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๓๙ โดยจะพระราชทานรายได้ให้แก่มูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความอยู่ดีกินดีของประชาชนในส่วนที่ทางราชการยังให้บริการได้ไม่ทั่วถึง

พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก จะทำให้ผู้อ่านประชาชนชาวไทยเกิดจิตสำนึกองอาจกล้าหาญและร่าเริงในการบำเพ็ญวิริยบารมี เช่นเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ด้วยความเหนื่อยยาก เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยามตลอดเวลา ๕๐ ปี แห่งรัชสมัย ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่พวกเราชาวไทยจักได้รวมใจกันน้อมเกล้าฯ ถวายชัยมงคลขอให้ทรงพระเจริญด้วยจตุรพิธพรตราบเท่ากาลนาน

นักประดิษฐ์ไทยจะก้าวไกล เพราะพระบารมี

ดร.เย็นใจ เลาหวณิช*

คนไทยเป็นนักประดิษฐ์คิดค้นที่มีความสามารถไม่แพ้ชนชาติใดในโลก หากแต่ขาดการสนับสนุนส่งเสริม จึงมีสภาพเหมือน **"เพชรในตม"** รอให้ผู้บริหารบ้านเมืองและสังคมส่วนใหญ่เห็นคุณค่า นำมาชำระล้างตมและขัดเงาก็เปล่งประกายเจิดจ้า

ในสมัยโบราณบรรพบุรุษไทยได้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ไว้หลายอย่างแต่สิ่งที่น่าสนใจมากคือ **"เรือนไทย"** ซึ่งมีคุณสมบัติยอดเยี่ยมเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ในเขตร้อนบริเวณที่ราบลุ่มเจ้าพระยา เช่น มีหลังคาทรงสูงช่วยระบายความร้อนขึ้นข้างบน มีช่องลมและหน้าต่างโดยรอบช่วยให้เย็นสบาย มีพื้นยกสูงป้องกันน้ำท่วม มีใต้ถุนเพื่อใช้ประโยชน์อเนกประสงค์ เรือนไทยมีลักษณะพิเศษคือ สามารถถอดออกเป็นชิ้นๆ และนำมาประกอบใหม่ได้ไม่ยากโดยอาศัยระบบการเข้าไม้ใช้สลักแทนตะปูซึ่งเป็นแนวความคิดทันสมัยที่เรียกว่า **"โมดูลาร์ เฮาส์"** แสดงถึงอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษไทย

การประดิษฐ์ยิ่งใหญ่ที่คนไทยลืมไม่ได้เรื่องหนึ่งคือ การประดิษฐ์อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อปี พ.ศ.๑๘๒๖ ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็นอักษรไทยในปัจจุบัน อันแสดงถึงอัจฉริยภาพของผู้นำของไทยในด้านการประดิษฐ์คิดค้น

ในยุคใหม่ได้มีนักประดิษฐ์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ในบรรดาสิ่งประดิษฐ์ยุคใหม่ที่เกิดขึ้นจากฝีมือคนไทยนี้ อาจกล่าวได้ว่าไม่มีอะไรแพร่หลายกว้างไกลกว่าการประดิษฐ์ **"เรือหางยาว"** ซึ่งเกิดขึ้นกว่าครึ่งศตวรรษมานี้ เรือหางยาวเป็นพาหนะที่แพร่หลายไปทุกทวีปทั่วโลกในประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือ **"กำลังพัฒนา"** เพราะมีราคาถูก สร้างง่าย ซ่อมง่ายและใช้งานได้ดี ผู้ประดิษฐ์คือ **นายสนอง ฐิตะปุระ** ได้ประดิษฐ์เรือหางยาวลำแรกของโลกเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๖ โดยการนำเรือพายม้ามาติดตั้งเครื่องยนต์ฉุดระหัดกำลัง ๒.๕ แรงม้า ต่อเพลายาว ๒.๕ เมตร ไปยังใบจักร ๒ แฉก ใช้แจวติดกับหลักแจวแทนหางเสือ ซึ่งต่อมามีการดัดแปลงโดยทำครีบเล็กๆ ติดกับท่อหุ้มเพลาเป็นหางเสือพร้อมกับติดตั้งเครื่องยนต์ให้หมุนได้ ดังในปัจจุบัน

บางคนเข้าใจผิดว่านักประดิษฐ์ต้องประดิษฐ์แต่สิ่งใหม่เท่านั้น ตามความจริงที่เกิดขึ้นการประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ที่เรียกว่าใหม่จริงๆ มีน้อยมาก เช่น การประดิษฐ์หลอดไฟไส้ถ่านดวงแรกในโลกของเอดิสัน การประดิษฐ์ **"หีบเสียง"** การประดิษฐ์วิทยุ เป็นต้น แต่ถ้าจะศึกษาให้ถ่องแท้ ในเรื่องการประดิษฐ์จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นการประดิษฐ์แบบ **"ต่อยอด"** คือ นำสิ่งที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงมีขั้นการประดิษฐ์ที่ **"สูงขึ้น"** ตัวอย่างเรือหางยาวที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่ามีการดัดแปลงหางเสือเรือโดยไม่ใช้แจว แต่ติดครีบเล็กๆ ที่ท่อหุ้มเพลาใบจักรแทน พร้อมกับปรับตัวเครื่องยนต์ให้หมุน ได้ทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน

แนวการประดิษฐ์อีกแบบหนึ่งคือ การเปลี่ยนลักษณะการใช้งาน จากตัวอย่างการประดิษฐ์เครื่องเรือหางยาว จะเห็นว่า นักประดิษฐ์ได้นำเครื่องยนต์ซึ่งปกติใช้ฉุดระหัด เพราะมีขนาดเล็กเบา มาต่อเพลาติดใบจักรที่ปลาย ใช้เป็นเครื่องยนต์เรือได้ แนวการประดิษฐ์แบบนี้ รวมทั้งแนวการประดิษฐ์ แบบต่อยอดเป็นแนวทางที่นักประดิษฐ์ไทยจำนวนมากใช้ในการประดิษฐ์ ทำให้เกิดการประดิษฐ์มากมาย โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมการเกษตร ในด้านอุตสาหกรรมนั้นได้มีการซื้อเครื่องจักรจากต่างประเทศมาดัดแปลง ปรับปรุงให้เหมาะกับสภาพการใช้งานในประเทศไทย ในบางครั้งก็มีการสร้างขึ้นใหม่

* นายกสมาคมการประดิษฐ์ไทย อดีตรองผู้ว่าการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

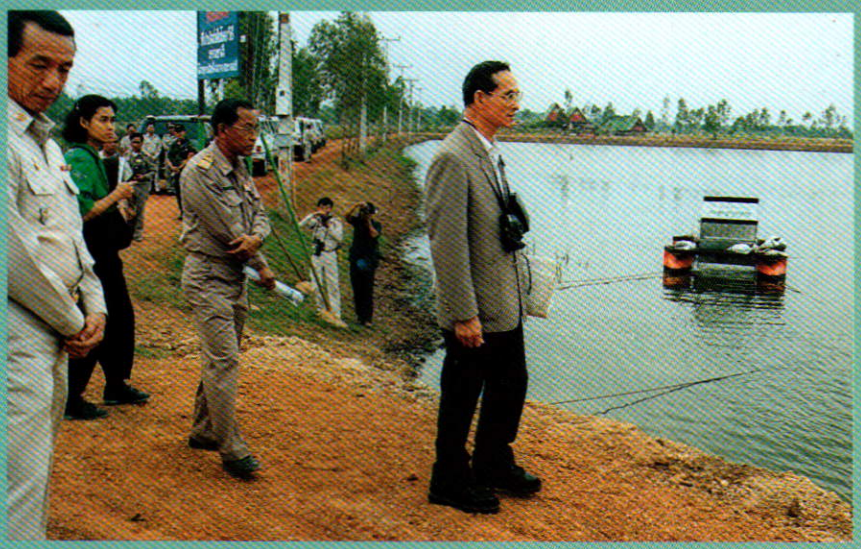

◀ กังหันน้ำชัยพัฒนาได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ ▼

เป็นผลสำเร็จจนถึงกับส่งไปจำหน่ายในต่างประเทศ เช่น เครื่องสีข้าว เครื่องทำแป้งมันสำปะหลัง แม้กระทั่งโรงงานผลิตถ่านกัมมันต์จากกะลามะพร้าวซึ่งสำเร็จขึ้นจากฝีมือนักประดิษฐ์ไทยทั้งสิ้น

อาจมีผู้สงสัยว่าถ้าคนไทยมี "หัว" เป็นนักประดิษฐ์คิดค้นจริงเหตุใดเราจึงล้าหลังญี่ปุ่นมาก ทั้งๆ ที่เปิดประเทศสู่อารยะธรรมตะวันตกมานานพอกันหรืออาจจะเรียกได้ว่านานกว่าหากพิจารณาจากการติดต่อกับต่างประเทศตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรื่องนี้น่าจะเป็นภาระของนักประวัติศาสตร์ จะได้ค้นหาคำตอบ แต่มีประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ ญี่ปุ่นได้มีการก่อตั้ง *"สถาบันการประดิษฐ์และนวัตกรรมแห่งประเทศญี่ปุ่น (JIII)"* มาแล้วเป็นเวลานานถึง ๙๒ ปี โดยได้มีการวางรากฐานการดำเนินงานก่อนหน้านี้นานถึง ๔๐ ปี โดยเน้นที่การส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นในทุกรูปแบบ ทั้งนี้โดยรัฐเป็นผู้ริเริ่มและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณส่วนการดำเนินงานจัดในรูปแบบเอกชน ทั้งยังมีรางวัลจากพระเจ้าจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่นให้แก่นักประดิษฐ์ด้วยเป็นประจำทุกปี

สำหรับประเทศไทยนั้นสมัยเมื่อผู้เขียนทำงานอยู่ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้มีโอกาสสัมผัสนักประดิษฐ์คิดค้นชาวไทยเป็นจำนวนมาก ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐแม้แต่น้อย ต้องพึ่งตนเองทุกด้านทั้งๆ ที่พึ่งได้ยากเพราะนักประดิษฐ์ส่วนมากมีฐานะยากจน แต่มีความคิดดีมาก มีบางรายเป็นพระภิกษุเคยมาหารือผู้เขียนถึงแนวคิดในการนำพลังงานจากการต้อนโคกระบือเข้าคอกมาใช้ประโยชน์ มีรายหนึ่ง สนใจการประดิษฐ์ **"สากลม"** เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมการรีดทองแดง อีกรายได้ประดิษฐ์เครื่อง **"ขยาย"** พลังงานกลเบื้องต้นแต่ยังไม่ได้ผลเต็มที่ และอีกรายหนึ่งได้ประดิษฐ์เครื่องขยายพลังงานไฟฟ้าซึ่งต่างประสบปัญหาขาดแคลนเงินทุนพัฒนาเครื่องต้นแบบ เหล่านี้คือตัวอย่างที่น่าสนใจมากเพราะแต่ละรายจะใช้วิธีคิดแนวแปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบใครซึ่งเป็นลักษณะ

บัตร 3127 สป/200-ข

สิทธิบัตรการประดิษฐ์

อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสิทธิบัตรฉบับนี้แด่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับการประดิษฐ์ตามรายละเอียดการประดิษฐ์ ข้อถือสิทธิ และ
ดังที่ปรากฏในสิทธิบัตรนี้

เลขที่ขอ 016185
วันขอรับสิทธิบัตร 2 มิถุนายน 2535
ผู้ประดิษฐ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์ เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำ

พระอ... สิทธิบัตรนี้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรทุกประการ

ทูลเกล้า... วันที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536
หมดอา... 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2555

(ลงชื่อ)
(นายพิชัยรัชธน อินทรศัพท์)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา
ผู้ออกสิทธิบัตร

พนักงานเจ้าหน้าที่

หมายเหตุ ...ต้องชำระค่าธรรมเนียมรายปีเริ่มแต่ปีที่ 5 ของอายุสิทธิบัตร
...บัตรจะสิ้นอายุ
...ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร และการโอนสิทธิบัตร ต้องทำเป็นหนังสือ
...ต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่

สิทธิบัตรในพระปรมาภิไธย ของพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกในประวัติศาสตร์ไทย และเป็นครั้งแรกของโลก

ของนักประดิษฐ์

จากปัญหาต่างๆ ที่พบ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมผู้สนใจจำนวนหนึ่งจัดตั้ง **"ชมรมส่งเสริมการประดิษฐ์"** ขึ้น ภายใต้ข้อบังคับของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๑ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การส่งเสริมการประดิษฐ์ของคนไทย ก่อให้เกิดอาชีพการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นในประเทศไทย แทนที่การทำแบบ **"สมัครเล่น"** ทั้งนี้โดยการรวมคนสามประเภทเข้าด้วยกัน คือ นักประดิษฐ์ นักอุตสาหกรรมผู้ซึ่งอาจนำผลงานการประดิษฐ์ไปใช้ และผู้สนใจในเรื่องการประดิษฐ์ทั่วไปรวมทั้งนักกฎหมาย นักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไป ต่อมาได้ปรับสถานภาพจากชมรมเป็น **"สมาคมการประดิษฐ์ไทย"** ได้รับการจดทะเบียนเป็นสมาคมแล้วเสร็จเมื่อ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๕ ภายหลังการก่อตั้งสถาบันการประดิษฐ์ของญี่ปุ่น ๘๘ ปี สมาคมฯ ได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนักประดิษฐ์หลายด้าน เช่น การให้ความรู้แก่นักประดิษฐ์ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการจดสิทธิบัตร จัดวัน**"นัดพบนักประดิษฐ์"** เพื่อให้นักประดิษฐ์ได้มีการพบปะสังสันทน์แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเสนอผลงานต่อสาธารณชน นำเที่ยวชมมหกรรมการประดิษฐ์ที่ประเทศจีน จัดคลีนิคนักประดิษฐ์ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหานักประดิษฐ์ จัดประกวดสิ่งประดิษฐ์ จัดพิมพ์หนังสือ และเอกสารเกี่ยวกับการประดิษฐ์เผยแพร่ร่วมกับหน่วยงานอื่นในการส่งเสริมการประดิษฐ์ของเยาวชนและประชาชน เช่น กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เพียงเจ็ดเดือนเศษหลังจากการจดทะเบียนสมาคมการประดิษฐ์ไทย ได้มีเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความปลื้มปีติยินดีในบรรดานักประดิษฐ์ ตลอดจนประชาชนไทยทั่วหน้า กล่าวคือ ในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตร **"เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย"** หรือ **"กังหันชัยพัฒนา"** เพื่อใช้บำบัดน้ำเสียอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูง ด้วยทรงห่วงใยในคุณภาพชีวิตของพสกนิกรไทยที่ต้องประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากน้ำเน่าเสีย แสดงให้ประจักษ์ถึงพระอัจฉริยภาพ

และพระวิริยะอันสูงยิ่ง เป็นแบบฉบับให้นักประดิษฐ์ไทยเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท ดังนั้นเมื่อ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ สมาคมการประดิษฐ์ไทยได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรเสนอรัฐบาลให้เทิดพระเกียรติโดยการสถาปนาวัน **"นักประดิษฐ์"** ขึ้นในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ของทุกปี เพื่อระลึกถึงวันประวัติศาสตร์ของการจดทะเบียนสิ่งประดิษฐ์ใหม่และออกสิทธิบัตรให้แก่ พระมหากษัตริย์พระองค์แรกของโลกที่ทรงคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นประโยชน์ยิ่งแก่มนุษยชาติในการช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตประชาชน คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่สมาคมฯ เสนอเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ โดยมอบหมายให้กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานกลางประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน จัดกิจกรรมเทิดพระเกียรติและส่งเสริมการประดิษฐ์ในวันนักประดิษฐ์ทุกปี

อันที่จริงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านการประดิษฐ์คิดค้นและนวัตกรรมนั้นมิใช่มีแต่เฉพาะการประดิษฐ์เครื่องกังหันน้ำชัยพัฒนาเท่านั้น หากแต่มีมากมายสุดที่จะคณานับทั้งโครงการที่สำเร็จไปแล้ว และยังดำเนินการอยู่เฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมเพียงด้านเดียวก็มีโครงการแก้ไขปัญหามากมาย เช่น โครงการแก้ปัญหา **"พรุ"** ในภาคใต้ ระบบบำบัดน้ำเสียโดยใช้สารเร่งตะกอน **"โพลีอลูมินัม คลอไรด์"** โครงการศึกษาวิจัย **"แหลมผักเบี้ย"** ที่จังหวัดเพชรบุรี เพื่อทดลองระบบรวมบำบัดน้ำเสีย โครงการบึงมักกะสัน โครงการฟื้นฟูป่าชายเลนจังหวัดสงขลาและปัตตานี โครงการปลูกป่าพระราชทานที่ดอยตุง เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์เป็นอาทิ

ในวโรกาสอันเป็นมิ่งมงคลที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปีนี้ ข้าพระพุทธเจ้าในนามสมาคมการประดิษฐ์ไทยขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสน้อมเกล้าฯ ถวายชัยมงคลให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน แผ่พระมหาบารมีคุ้มเกล้าฯ บรรดานักประดิษฐ์ไทยให้สามารถเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีแห่งการประดิษฐ์ให้แก่ประเทศไทยตลอดนานกาล

และขอตั้งความปรารถนาในเบื้องสุดท้ายว่า รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องทั้งปวงในเรื่องการประดิษฐ์คิดค้นคงจะไม่มองข้ามภูมิปัญญาความสามารถของคนไทยในการประดิษฐ์คิดค้น ช่วยกันให้การสนับสนุนส่งเสริมตามความเหมาะสมเพื่อความก้าวหน้าทันโลกของประเทศไทย เช่น การออกกฎหมายส่งเสริมการประดิษฐ์เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ฟิลิปปินส์ เป็นอาทิ การสนับสนุนและการร่วมมือกับสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ของไทย การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการประดิษฐ์ การจัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องการประดิษฐ์ในหลักสูตรการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน การใช้มาตรการทางภาษีส่งเสริมบริษัทอุตสาหกรรมที่นำผลงานการประดิษฐ์ของนักประดิษฐ์ไทยไปผลิตเป็นสินค้า เป็นต้น

พระลือ

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

ในหนังสือ **"พงศาวดารเหนือ"** ออกพระนามพิเศษของพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัยสองพระองค์ว่า **"พระร่วงพระลือ"** และในเวลาต่อมา นักค้นคว้าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ก็ได้เปิดเผยผลงานให้เป็นที่ทราบกันว่า **"พระร่วงพระลือ"** คือ พระมหากษัตริย์พระองค์ใด โดยชี้แจงแสดงเหตุผลประกอบเป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษาวิชานี้ เช่น

ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้กล่าวไว้ในเรื่อง **"การชำระประวัติศาสตร์สุโขทัย"** ในฐานะที่ท่านผู้นี้เป็นกรรมการคนหนึ่งในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรีว่า

"จารึกสุโขทัยทั้งหมด สรรเสริญพระนามของพ่อขุนรามคำแหง และมหาธรรมราชาลิไทย อยู่ ๒ พระองค์ว่าพระองค์แรกปราบได้เมืองกว้างช้างหลาย และองค์ที่ ๒ บ้านเมืองอยู่เกษมสมกับที่ชาวเมืองสุโขทัยนิยมนับถือพระร่วงและพระลือ อยู่ ๒ พระองค์ในลิลิตยวนพ่ายอวดอ้างว่า พระบรมไตรโลกนารถ ทรงเสมอด้วยพระรามราชและ

พระลือ

พระภาทัยราชรวมกัน จึงน่าสรุปได้ว่า พระร่วงคือพระเจ้ารามคำแหง และพระลือ คือ ภาทัยหรือลิไทย นั่นเอง"

และคุณตรี อมาตยกุล ผู้ซึ่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ดังกล่าวเช่นกัน กล่าวไว้ในเรื่อง **"จังหวัดสุโขทัย"** ซึ่งเขียนเป็นทำนองนำชม ในตอนที่ว่าด้วย **"พิพิธภัณฑ์ที่ศาลากลางจังหวัดสุโขทัย"** กล่าวถึงสิ่งที่น่าดูที่สุดในพิพิธภัณฑ์ เรื่องพระร่วงพระลือ พร้อมทั้งได้ลงภาพประกอบว่า

"รูปพระร่วงพระลือ เป็นรูปเทวดาสรวมหมวกชีโบ องค์ใหญ่เรียกกันว่า ***พระร่วง*** *องค์เล็กเรียก* ***พระลือ*** *เดิมอยู่ที่วิหารพระร่วง พระลืออยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอศรีสัชนาลัย ต่อมาทางการจึงได้ย้ายมาเก็บรักษาไว้ที่ศาลากลางจังหวัดสุโขทัย*

มีเรื่องเล่ากันมาว่า รูปพระร่วงพระลือนี้ ชาวกรุงสุโขทัยสร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์แด่พ่อขุนรามคำแหงและพระมหาธรรมราชาลิไทย ทั้งนี้เพราะปรากฏว่าใน ๒ รัชกาลนี้ บ้านเมืองสมบูรณ์พูนสุขยิ่งกว่าในรัชกาลอื่นๆ ชาวกรุงสุโขทัยจึงเคารพนับถือพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองพระองค์นี้มาก ครั้นเมื่อมหาธรรมราชาลิไทยสวรรคตแล้ว รัชกาลต่อมาจึงเอางาช้างเผือกทำพระรูปเพื่อเก็บไว้เป็นที่เคารพสักการะและพระรูปทั้ง ๒ องค์นี้ ได้ตั้งบูชาไว้ในเทวาลัยเป็นคู่กัน ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จขึ้นไปพบพระรูปทั้ง ๒ องค์นี้ที่เมืองศรีสัชนาลัย ซึ่งในสมัยนั้นรวมเป็นเมืองเดียวกับเมืองชะเลียง และเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองสวรรคโลกแล้ว จึงโปรดให้อัญเชิญลงมาไว้ในเมืองพิษณุโลกเมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๙ พวกชาวเมืองสวรรคโลกยังไม่เสื่อมคลายความเคารพในพระเจ้าแผ่นดิน ๒ พระองค์นี้ จึงเอารูปอื่นอันทำที่เตาเคลือบสังคโลกมาสมมตแทน หรืออาจจะสร้างขึ้นใหม่ดั่งรูปที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์นี้ก็ได้"

ข้อความดังกล่าวอ้างมานี้ คุณตรี อมาตยกุล ได้ทำเชิงอรรถไว้ว่า *"ดูพระนิพนธ์เรื่องพระร่วง ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ"*

อนึ่ง คำว่า **"ร่วง"** พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ นิยามไว้อย่างหนึ่งว่า ***"ร่วง ๒.*** *รุ่ง, เรือง."* และคำว่า **"ลือ"** นิยามว่า ***""ลือ"*** *ก.พูดกันทั่วไป แต่ยังไม่มีอะไรยืนยันได้แน่นอน, (โบราณใช้ ภา) ข.* ***ลือชา ลือชาปรากฏ*** *ก.ลือโด่งดัง, ลือชื่อ. อ.มีผู้กล่าวยกย่องชื่อเสียงโด่งดัง."*

เรื่องของพระร่วงที่หมายถึงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีผู้กล่าวถึงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจสำคัญๆ ของพระองค์อย่างสมบูรณ์และแพร่หลาย สมพระเกียรติยศ เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้ว และไม่สู้จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือชำระแก้ไขในคณะกรรมการมากนัก

ดังนั้น จึงจะขอกล่าวถึง**พระราชประวัติและพระราช-กรณียกิจของพระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทย** ตามหลักฐานที่คณะกรรมการได้แก้ไขชำระตามเอกสารที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่สืบต่อมา โดยเฉพาะก็คือ **"ผลงานค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทย"** ของ **ดร.ประเสริฐ ณ นคร** ที่รวบรวมบทความจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยมีหลักฐานอื่นตามสมควร

แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจสำคัญของพระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทย ขอนำเรื่องลำดับพระมหากษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงที่ได้จัดไว้แต่เดิม และที่จัดไว้ใหม่ มาให้ทราบก่อน ดังนี้

เดิมจัดลำดับไว้ว่า

ในสมัยที่เป็นอิสระ

๑. พระเจ้าศรีอินทราทิตย์
๒. พระเจ้าบานเมือง
๓. พระเจ้ารามคำแหง
๔. พระเจ้าเลอไทย
๕. พระเจ้าลิไทย

(มหาธรรมราชาที่ ๑)

ในสมัยขึ้นแก่กรุงศรีอยุธยา

๖. พระมหาธรรมราชาที่ ๒
๗. พระมหาธรรมราชาที่ ๓
๘. พระมหาธรรมราชาที่ ๔

ส่วนการจัดลำดับพระมหากษัตริย์ใหม่ในเรื่อง **"การชำระประวัติศาสตร์สุโขทัย"** ของ **ดร.ประเสริฐ ณ นคร** กล่าวไว้ว่า

"ผู้เขียนเอง ***(ดร.ประเสริฐ ณ นคร)*** *มีความเห็นว่า ชื่อบรรพบุรุษในจารึกหลักที่ ๔๕ นั้น ควรจะได้เป็นเจ้าเมืองทุกคน แต่ควรจะนับเฉพาะปู่พระยาเป็นกษัตริย์ครองประเทศ ฉะนั้น จึงขอลำดับกษัตริย์สุโขทัยดังนี้*

๑. *พระเจ้าศรีอินทราทิตย์*
๒. *พระเจ้าบานเมือง*
๓. *พระเจ้ารามราช (รามคำแหง)*
๔. *พระเจ้าเลอไทย*
๕. *พระเจ้างั่วนำถม*
๖. *พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย)*
๗. *พระมหาธรรมราชาที่ ๒*
๘. *พระมหาธรรมราชาที่ ๓*
๙. *พระมหาธรรมราชาที่ ๔"*

การจัดลำดับพระมหากษัตริย์ผู้ครองกรุงสุโขทัยทั้งสองอย่างดังที่นำมาลงไว้ จะเห็นได้ว่า เดิมมีพระมหากษัตริย์ ๘ พระองค์ และพระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทยอยู่ลำดับที่ ๕ ส่วนลำดับที่จัดใหม่ มีพระมหากษัตริย์ ๙ พระองค์ พระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทยอยู่ในลำดับที่ ๖ โดยมี **พระเจ้างั่วนำถม** อยู่ในลำดับที่ ๕ โดยมีเหตุผลประกอบว่า

*"เรื่องพระเจ้างั่วนำถมนี้ ตามตำนาน**มูลศาสนา** แปล **นำถุม** ว่า **น้ำท่วม งั่ว** แปลว่า **ที่ห้า** มีเค้าพอเทียบกับพระเจ้าอุทกโชตถตะ (พ่อขุนจมน้ำ) ซึ่งตามชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวว่าเป็นลูกพ่อขุนบานเมือง"*

เรื่องพระเจ้างั่วนำถม ยังมีผู้กล่าวถึงในที่อื่นอีก จึงขอประมวลมาลงไว้ด้วย คือ ในเรื่อง **"รวมเรื่องของศรีชลาลัย"** ของ **คุณปรีดา ศรีชลาลัย** ซึ่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์เช่นกัน แต่ได้เขียนเรื่องพระเจ้างั่วนำถม ซึ่งท่านเขียนว่า **"พรญางัวนำถม"** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ และมีความเห็นว่า พระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยลำดับที่ ๕ ทรงตามที่จัดลำดับใหม่และมีเหตุผลรายละเอียดที่น่าสนใจ คือ

*"คำว่า **นำถม** ท้ายพระนามของกษัตริย์องค์นี้ ใกล้กับคำว่า **น้ำท่วม** ตำนานสิหิงคนิทานเล่าว่า ราชนัดดาของพ่อขุนบานเมืองทรงพระนามว่า **อุทโตสิตราช** แต่ตำนานสีหฬปฏิมาในชินกาลมาลีว่า ราชโอรสของพ่อขุนบานเมืองทรงนามว่า **อุทกัชโชตถตะราช** พระนามว่า **อุทโกสิต** และ **อุทกัชโชตถตะ** ใกล้กับความหมายว่า **น้ำท่วม** หรือ **จมน้ำ** นอกจะสมมติให้ **นำถม** เป็น **อุทโกสิต** หรือ **อุทกัชโชตถตะ** ก็พอมีทางสมมติได้บ้าง คือ สมมติเพื่อผูกคำบาลีให้ใกล้เคียงกับคำไทย ถ้าท่านผู้แต่งตำนานทั้งสองนั้นถือเอาพระนาม **นำถม** ไม่แต่งเป็นคำบาลีเช่นที่ยกมาให้ดูเป็นความจริงแล้ว ข้าพเจ้า **(ปรีดา ศรีชลาลัย)** เห็นว่า ตามที่ตำนานสีหฬปฏิมาว่า **พรญางั่วนำถม** (อุทกัชโชตถตะราช) เป็นโอรสพ่อขุนบานเมืองจะใกล้ความจริงมากกว่า เพราะถ้าเป็นชั้นราชนัดดาพ่อขุนบานเมือง น่าจะมีโอกาสได้ครองเมืองสุโขทัยยากเต็มที"*

เมื่อได้นำเรื่องที่เกี่ยวกับพระเจ้างั่วนำถมที่อยู่ในลำดับที่ ๕ ของท่านผู้ทรงความรู้มาชี้แจงแล้ว จึงขอเริ่มพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทยสืบไป

พระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทย เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าเลอไทย *(ลำดับที่ ๔)* พระนามพระราชมารดา วันเดือนปีประสูติไม่ปรากฏหลักฐาน แม้พระราชประวัติสมัยที่ยังทรงพระเยาว์และทรงเจริญพระชันษาก่อนที่จะเสด็จดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหาอุปราชผู้ครองเมืองศรีสัชนาลัยก็ไม่ปรากฏ มีแต่ประวัติการศึกษาเล็กน้อยตามที่ปรากฏในเรื่อง **"รวมเรื่องของศรีชลาลัย"** ว่า

"ทรงศึกษาวิชาการหลายอย่าง ดังมีคำสรรเสริญไว้ในจารึกสุโขทัยหลักที่ ๔ ทรงรอบรู้คัมภีร์พระเวทของพราหมณ์ คัมภีร์โหราศาสตร์ คัมภีร์ในพระพุทธศาสนา

เฉพาะคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาได้ทรงศึกษามากเป็นพิเศษ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นธรรมราชาอีกองค์หนึ่ง ทรงสามารถแต่งคัมภีร์ไตรภูมิ (ที่ตั้งชื่อเรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า ไตรภูมิพระร่วง) ตั้งแต่ยังครองเมืองศรีสัชนาลัยอยู่ คือในปีที่ ๖ นับแต่ครองเมืองนั้นมา"

และก่อนที่จะกล่าวถึงพระราชประวัติก่อนที่จะเสด็จมาครองกรุงสุโขทัย ขอกล่าวถึงเหตุการณ์ของกรุงสุโขทัยเมื่อสิ้นรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เหตุการณ์ในรัชกาลของพระเจ้าเลอไทย และในรัชกาลพระเจ้างั่วนำถมโดยสังเขป เพราะเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจไม่น้อย ดังเช่นที่**คุณตรี อมาตยกุล** กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง **"จังหวัดสุโขทัย"** ตอน **ตำนานเมือง**ว่า

"เรื่องราวของกรุงสุโขทัยในรัชกาลนี้ (พระเจ้าเลอไทย) ไม่ปรากฏว่ามีกล่าวไว้ในศิลาจารึกเลย จึงเป็นอันทราบไม่ได้ว่ากรุงสุโขทัยใน

รัชกาลพระเจ้าเลอไทยนั้นเจริญขึ้นกว่าเดิมเพียงไรหรือไม่ แต่มีเรื่องปรากฏในพงศาวดารพม่าอย่างหนึ่งว่า เมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๓ หัวเมืองมอญซึ่งเป็นเมืองขึ้นของกรุงสุโขทัย ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้นกลับเป็นขบถตั้งแข็งเมืองไม่ยอมขึ้นกับกรุงสุโขทัยต่อไป พระเจ้าเลอไทยส่งกองทัพออกไปปราบปราม แต่ไม่สามารถจะเอาชนะพวกมอญขบถได้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นอันสันนิษฐานได้ว่า พ่อขุนรามคำแหงคงจะสวรรคตลงก่อน พ.ศ. ๑๘๗๓ มิฉะนั้นหัวเมืองมอญซึ่งเป็นประเทศราชขึ้นกรุงสุโขทัยมาตลอดรัชสมัยของพระองค์คงจะไม่เป็นขบถขึ้นเป็นแน่ และอาณาจักรสุโขทัยซึ่งเคยกว้างขวางที่สุดในสมัยพ่อขุนรามคำแหงก็เริ่มตันเสื่อมสลายลงนับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงสวรรคตเป็นต้นมา

พระเจ้าเลอไทยครองราชสมบัติอยู่กี่ปี ก็ไม่ปรากฏอีกเหมือนกัน แต่มีเค้าเงื่อนอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้ว่าพระองค์คงจะสวรรคตลงอย่างกระทันหัน โดยมิได้ทรงมอบหมายราชสมบัติให้แก่ผู้ใด เพราะฉะนั้นจึงเกิดชิงราชสมบัติกันขึ้นในเมืองสุโขทัย"

ข้อความที่อ้างนี้ มีเชิงอรรถระบุตรงที่ว่า *"พระองค์คงจะสวรรคตลงอย่างกระทันหัน"* ไว้ว่า "หนังสือที่แต่งเป็นภาษามคธเรียกพระนามพระเจ้าเลอไทยว่า *"อุทกโชตถตะราช"* ซึ่งแปลว่า *พระยาจมน้ำ และในตำนานกล่าวว่าจมน้ำหายไปที่แก่งหลวง"* ซึ่งเป็นเชิงอรรถสันนิษฐานว่า พระเจ้าเลอไทยสวรรคตเพราะจมน้ำ แต่ตามหลักฐานการค้นคว้าใหม่กลับปรากฏว่า พระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยที่สวรรคตเพราะจมน้ำนั้น คงจะเป็นพระเจ้างั่วนำถม ตามตำนานมูลศาสนาแล้ว ปัญหาเรื่องการสวรรคตอย่างกระทันหันของพระเจ้าเลอไทยจึงยังไม่เป็นที่คลี่คลาย

ส่วนพระเจ้างั่วนำถมนั้น เป็นพระราชโอรสของพ่อขุนบานเมืองและเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าเลอไทย ก็ยังไม่มีหลักฐานปรากฏชัดว่า เหตุใดจึงได้เสด็จขึ้นครองราชย์ อาจเป็นเพราะพระองค์ทรงยึดอำนาจเหมือนดังที่ **คุณตรี อมาตยกุล** กล่าวไว้ในหนังสือที่อ้างแล้วว่า พระเจ้าเลอไทยคงจะสวรรคตอย่างกระทันหัน โดยมิได้มอบหมายราชสมบัติให้แก่ผู้ใด จึงเกิดชิงราชสมบัติกันขึ้นในกรุงสุโขทัย

พระเจ้างั่วนำถมเสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระเจ้าเลอไทยปีใดไม่ปรากฏ เพราะไม่ทราบปีสวรรคตของพระเจ้าเลอไทยแน่นอน แต่ปีสิ้นสุดรัชกาลนั้น ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้กล่าวไว้ในเรื่อง ***"ความคลี่คลายแห่งประวัติศาสตร์ไทย"*** ว่า *"พระเจ้างั่วนำถม ?-๑๘๙๐"* ซึ่งก็หมายความว่า ไม่ทราบปีเสด็จขึ้นครองราชย์ แต่ปีสวรรคตคือ พ.ศ.๑๘๙๐ แต่ คุณตรี อมาตยกุล ว่าปีสวรรคต คือ พ.ศ. ๑๘๙๑ ผิดกันเพียงปีเดียว คงไม่มีปัญหาอะไร

เมื่อพระเจ้างั่วนำถมสวรรคตแล้ว เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นอีก เพราะเมื่อพระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทย ก่อนที่จะได้เสด็จขึ้นครองราชย์นั้น ตามจารึกสุโขทัยหลักที่ ๔ พ.ศ. ๑๘๙๐ นั้นว่า พระองค์เอาขวานประหารข้าศึกแล้วขึ้นเสวยราชย์ในเมืองสุโขทัย คุณปรีดา ศรีชลาลัย อ้างจารึกสุโขทัยหลักที่ ๔ เช่นเดียวกัน กล่าวว่า

"ศักราชในจารึกกฎหมายสุโขทัย คือ จารึกสุโขทัย หลักที่ ๔ เล่าว่า พระมหาธรรมราชาลิไทยลอบยกกองทัพออกจากเมืองศรีสัชนาลัย ณ วันศุกร์ เดือน ๗ ขึ้น ๕ ค่ำ พ.ศ. ๑๘๙๐ จู่โจมเข้ายึดนครสุโขทัยได้ ใช้ขวานประหารศัตรูทั้งสิ้นแล้วครองกรุงสุโขทัย"

และได้กล่าวถึงเหตุที่พระมหาธรรมราชาลิไทย ทรงกระทำเช่นนั้น เป็นใจความว่า เพราะเมื่อพระเจ้างั่วนำถมได้ครองเมืองสุโขทัยนั้น อาจเป็นเหตุให้พระองค์ทรงกระวนกระวายพระทัย จึงได้ทรงฉวยโอกาสยกทัพมายึดนครสุโขทัยในเมื่อพระเจ้างั่วนำถมทิวงคตลงแล้ว ราชบุตรพระเจ้างั่วนำถมจะครองราชย์สืบต่อมา หรือไม่ก็พระเจ้างั่วนำถมยังมิทันได้ทิวงคต แต่ถูกพระมหาธรรมราชาลิไทยกำจัดในคราวยกกองทัพจู่โจมมา อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เมื่อมีหลักฐานว่า พระเจ้างั่วนำถมทรงจมน้ำสวรรคตในแก่งหลวง จึงได้ยกกองทัพมายึดกรุงสุโขทัย ได้แล้วก็เสด็จขึ้นครองราชย์ เพราะทรงเห็นว่า อาณาจักรสุโขทัยแตกแยก ทรงคิดจะรวบรวมให้ได้ใหม่ และทรงกระทำได้ดังเช่นที่ ดร.ประเสริฐ ณ นครได้เสนอไว้ในเรื่อง **"การชำระประวัติศาสตร์สุโขทัย"** ว่า

"ราชอาณาจักรสุโขทัยได้แตกแยกไปก่อนสมัยพระยาลิไทยแล้ว แม้แต่เมืองพระบาง เมืองเชียงทอง เมืองบางพาน แต่ละเมืองก็ตั้งตัวเป็นเอกราชขึ้น พระยาลิไทยได้ทรงรวบรวมราชอาณาจักรสุโขทัยยุคที่ ๒ ขึ้น ซึ่งได้แก่เมืองระหว่างแควป่าสักกับแม่น้ำปิงไปจนจดน่านทางทิศเหนือ"

เมื่อพระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทย ทรงยึดครองกรุงสุโขทัยได้แล้ว จะทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกหรือไม่นั้น คุณปรีดา ศรีชลาลัย กล่าวไว้ในเรื่อง **"รวมเรื่องของศรีชลาลัย"** ว่า *"ไม่มีคำกล่าวชัด ส่วนที่เล่าต่อมาว่ากษัตริย์ต่างๆ ร่วมพิธีราชาภิเษกพระองค์ เป็นงานภายหลังดังมีเล่าในจารึกนครชุมหลักที่ ๓ คือ เป็นงานใน พ.ศ. ๑๙๐๐ เมื่อยึดสุโขทัยได้แล้ว"*

และเมื่อทรงยึดอำนาจเสด็จขึ้นครองกรุงสุโขทัยแล้ว ก็ทรงเริ่มบำเพ็ญพระราชกรณียกิจสำคัญๆ เพื่อกรุงสุโขทัยหรืออาณาจักรสุโขทัย ยุคที่ ๒ ขึ้นทันที ดังข้อความตอนหนึ่งของ ดร.ประเสริฐ ณ นคร กล่าวไว้ในเรื่อง **"ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย"** ว่า

"พระมหาธรรมราชาลิไทยที่ ๑ (ลิไทย) ขึ้นเสวยราชย์ใน พ.ศ. ๑๘๙๐ และได้ทรงรวบรวมอาณาจักรสุโขทัยยุคที่ ๒ ขึ้น ดังปรากฏในจารึกหลักที่ ๙ ว่า มหาธรรมราชาผู้ปู่ เอาพลไปในเมืองแพร่ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๒-๐๓ และจารึกหลักที่ ๘ 'มหาธรรมราชาธิราชเอาพลไปปราบยังน้ำ...บุรี ได้สิ้น ได้ทั้งยังตะวันออกเขต...ยังพระสัก (แม่น้ำสัก) รอดสิ้น จึงไปอยู่ในเมืองสองแคว' และตอนท้ายยังแจ้งอาณาเขตสุโขทัยยุคนั้นไว้ อันได้แก่เมืองต่างๆ ในระหว่างแม่น้ำปิงกับแควป่าสัก ทิศเหนือจดน่าน ทิศใต้จดนครสวรรค์ และพระองค์ได้ย้ายไปครองเมืองพิษณุโลกอยู่เป็นเวลาถึง ๗ ปี

พระมหาธรรมราชาลิไทย เป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก ได้นิพนธ์ ไตรภูมิพระร่วง ขึ้นเมื่อครั้งเป็นเจ้าเมืองศรีสัชนาลัยใน พ.ศ. ๑๘๘๘ และได้สร้างพระพุทธบาทขึ้นประดิษฐานไว้ตามเขาต่างๆ ในอาณาจักรของพระองค์ และได้เสด็จออกทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งใน พ.ศ. ๑๙๐๔"

และได้กำหนดระยะเวลาแห่งการครองราชย์ของพระมหาธรรมราชาลิไทยไว้ตอนท้ายเรื่องว่า *"เสวยราชย์ พ.ศ.๑๘๙๐ สวรรคตระหว่าง พ.ศ. ๑๙๑๑-๐๙๑๗"*

การกำหนดระยะเวลาแห่งการครองราชย์ของพระลือหรือพระมหาธรรมราชาลิไทยนั้น คงจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์สมัยนั้นอีกหลายอย่างหลายประการ เพราะภายหลัง พ.ศ. ๑๙๑๗ มีเหตุการณ์ที่ว่าเป็นเรื่องเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์แต่เดิม ก็จำต้องเปลี่ยนแปลงไป ดังเช่นการสงครามระหว่างกรุงสุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ *(ขุนหลวงพงั่ว)* มีอยู่ถึง ๖ ครั้ง ที่ยกทัพขึ้นมาตีกรุงสุโขทัย คือ ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๑๙๑๔ ทรงยกขึ้นมายึดเมืองชัยนาทและนครสวรรค์ได้ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๑๙๑๕ ตีเมืองนครกังคาและแสงเชรา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของกรุงสุโขทัย ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๑๙๑๖ ตีเมืองชากังราว ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๑๙๑๘ ตีเมืองพิษณุโลก ครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๑๙๑๙ ตีเมือง ชากังราว อีกครั้ง ครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๑๙๒๑ และครั้งนี้ก็คงตีเมืองชากังราวอีก และกล่าวว่าพระมหาธรรมราชาลิไทยหมดทางสู้ออกมาถวายบังคมพระบรมราชาที่ ๑ โดยดี

การกำหนดเรื่องสงครามดังกล่าวนี้ว่าเป็นเหตุการณ์ในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไทยทั้งหมด ก็เพราะเดิมกำหนดปีสิ้นสุดรัชกาลของพระองค์ว่า พ.ศ. ๑๙๒๑ และว่าเป็นปีสวรรคต แต่ผลของการชำระประวัติศาสตร์สุโขทัย ยุติปีสิ้นสุดรัชกาลไว้เพียง *"ระหว่าง พ.ศ. ๑๙๑๑-๑๙๑๗"* แล้ว สงครามที่สมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ ทรงยกทัพมาตีกรุงสุโขทัย ก็มีเพียง ๓ ครั้ง และพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยที่ออกมาถวายบังคมโดยดีนั้น ก็คือ พระมหาธรรมราชาที่ ๒

ข้อเปลี่ยนแปลงทั้ง ๒ ข้อที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ **ดร.ประเสริฐ ณ นคร** อ้างจารึกประกอบ คือ การเสด็จสวรรคตอันเป็นปีสิ้นสุดรัชกาลนั้น **อ้างจารึกวัดตระพังช้างเผือก** เมืองสุโขทัยที่มีปรากฏในหนังสือเที่ยวสุโขทัย ส่วนที่ว่า พระมหาธรรมราชาที่ ๒ คือ พระมหากษัตริย์ที่เสด็จออกมาถวายบังคมสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ นั้น **อ้างจารึกวัดช้างล้อม** อำเภอเมืองสุโขทัย

ขอยุติเรื่องพระลือที่ชาวเมืองสุโขทัยนิยมนับถือว่า **"บ้านเมืองอยู่เกษม"** ลงเพียงนี้

ไหว้แบบไทย

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ในพระราชนิพนธ์ว่าด้วยการเคารพพระรัตนตรัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายถึงลักษณะและวิธีเคารพของชาติต่างๆ ในสมัยของพระองค์ว่ามีแตกต่างกัน ข้างจีนถือว่าเมื่อจะทำคำนับไหว้พระไหว้เจ้า หรือจะเข้าไปหาผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา ต้องสวมเครื่องแต่งกาย หมวก เสื้อ รองเท้า ให้ครบ ถ้าเครื่องแต่งกายไม่ครบ ไม่สวมหมวกสวมรองเท้าก็ถือว่าไม่เคารพ ชาวเมืองที่ถือพุทธศาสนาและผู้นับถือศาสนาพราหมณ์มักถือกันว่าไม่สวมหมวกไม่โพกผ้าจึงจะเป็นการเคารพ รองเท้า และอาวุธห้ามสวม ห้ามคาดเป็นอันขาด และต้องมีผ้าห่มด้วยจึงจะเป็นการเคารพ แม้กระนั้นในเวลาทำความเคารพก็ควรลดผ้าเปิดบ่าข้างขวาออก คนสยามผู้ชายเมื่อเคารพผู้ใหญ่ผู้มีศักดิ์ต้องเอาผ้าห่มออกเกี้ยวพุงไว้ บางเมืองที่ถือว่าผู้ใหญ่หรือผู้มีศักดิ์นั่งอยู่ผู้น้อยต้องยืนอยู่ก่อน ต่อผู้ใหญ่บอกให้นั่งจึงนั่งได้ ถ้าผู้ใหญ่หรือผู้มีศักดิ์ยืนขึ้นแล้ว ผู้น้อยต้องลุกขึ้นยืนตามทันที แม้ในพระวินัยพระพุทธศาสนาก็มีอยู่ว่า ผู้ที่จะสำแดงธรรมคือภิกษุนั้น ถ้ามิได้แสดงธรรมแก่คนป่วยไข้ขนาดต้องนั่งฟังแล้ว ผู้แสดงธรรมยืนแสดง ผู้ฟังต้องยืนขึ้นฟังธรรมพร้อมกัน แต่ในเมืองไทยเมืองเขมรนั้นยกย่องผู้ใหญ่หรือผู้มีศักดิ์โดยต้องนั่งลง ต้องหมอบคลาน ไม่ว่าผู้ใหญ่หรือผู้มีศักดิ์จะยืนหรือนั่งอยู่ก็ตาม ทรงเล่าว่าในลังกาสมัยเก่าเมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกนอกวังไปไหนมาไหน ราษฎรที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จผ่านต้องลงนอนเหยียดพังพาบ ก้มศีรษะติดดินเงยหน้ามองไม่ได้ มือทั้งสองต้องตั้งพนม ไว้บนศีรษะจนกว่าจะเสด็จผ่านไป การเคารพด้วยวิธีพังพาบลงกับพื้นเช่นนั้นเรียกว่า *กราบสุงสุมารนิบาต* แปลว่าลัมลงเป็นจระเข้ ส่วน *เบญจางคประดิษฐ์* ของไทย ซึ่งเป็นวิธีเคารพพระรัตนตรัย คือ กราบวางองค์ห้าลงถึงพื้นสามคาบ ด้วยเข่าสอง มือสอง ศีรษะหนึ่ง ส่วน *กราบกุ๋ยแบบจีนหรือญวน* คือ ประสานมือคุกเข่าลงโขกศีรษะลงพื้นสามครั้ง ทรงอธิบายถึงคำว่า *อภิวาท* ต่างกับ *วันทนาการ* ว่าอภิวาทเป็นกิริยาเคารพต่อหน้าและกระทำแก่ผู้สูงศักดิ์ คือ พระพุทธเจ้า พระสาวกผู้ใหญ่ พระเจ้าแผ่นดิน และพราหมณ์ ส่วนวันทนาการนั้นเป็นการเคารพต่ำลงมาคือต่อสงฆ์ธรรมดา หรือฝากไหว้ฝากคำนับไปถึงผู้ที่ควรอภิวาท และ อัญชลีกรรม คือไหว้พนมมือสิบนิ้วที่เรียกว่า *ทศนัขสโมธาน*

ข้าพเจ้าใคร่จะพูดถึงข้อความในพระราชนิพนธ์ที่อัญเชิญมานี้ เฉพาะกิริยาเคารพแบบไทยไหว้พระรัตนตรัย คือวิธี*เบญจางคประดิษฐ์* อันเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป มักกระทำกันสองแบบ คือ แบบของชาย ชาวบ้านเรียกว่าท่าเทวดาไหว้พระ หมายถึงท่าที่นั่งลงบนส้นเท้า

ทั้งสองที่กระหย่งปลายเท้าและคุกเข่าทั้งสอง ยืดอกพนมมือยกขึ้นให้ปลายนิ้วจรดตีนผมที่หน้าผาก แล้วโน้มตัวโน้มศีรษะลง ให้ศอกทั้งสอง มือที่พนมทั้งสองและหน้าผา กวางราบลงกับพื้น ปล่อยมือทั้งสองแบราบกับพื้น แล้วยืดตัวขึ้นทำท่าดังกล่าวใหม่แต่ละครั้งอีกสองครั้งรวมเป็นสาม ที่กล่าวนี้เป็นแบบชาย ส่วนเบญจางคประดิษฐ์แบบหญิงทำนั้น ชาวบ้าน เรียกว่า *ท่านางเทพธิดาไหว้พระ* คือนั่งลงบนเท้าทั้งสองที่หงายซ้อนกันราบลงกับพื้นไม่นั่งกระหย่งเท้าแบบชาย ส่วนวิธีการเคารพก็ปฏิบัติอย่างเดียวกับท่าของชาย สำหรับท่าของชายที่ชาวบ้าน เรียกว่าท่าเทวดาไหว้พระนั้นหญิงจะใช้วิธีเดียวกันได้ แต่ท่าของเทพธิดาคือของหญิงไม่เคยเห็นชายทำเบญจางคประดิษฐ์เป็นท่าเคารพพระรัตนตรัยตามแบบวัฒนธรรมไทย มาแต่โบราณจนปัจจุบัน มาปัจจุบัน นี้ดูจะปฏิบัติกันอยู่ในหมู่ชาววัด หรือผู้ที่ เคร่งวัฒนธรรมทางศาสนา ในหมู่ชาวชนบทท่วไป ผู้ที่บวชเรียนแล้ว ผู้รู้ธรรม-เนียมปฏิบัติส่วนมากปัจจุบันนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นพับเพียบกราบทอดตัวไหว้พระ ๓ ครั้ง ถ้ากราบโดยยืดตัวขึ้น ยกมือจรดหน้าผากก่อนลงกราบกับพื้น เป็นจังหวะก็มองดูงามกว่าจำพวกที่พับเพียบทอดตัวกราบแบบก้มหน้า เอามือวิดพื้น ๓ ครั้งอย่างรวดเร็วนั้นไม่ควรปฏิบัติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าว ถึงการไหว้แบบอัญชลี หรือทศนัขสโมธานไว้ด้วย อันที่จริงทศ-นัขสโมธาน ก็คือตั้งมือพนมสิบนิ้ว (เล็บ) ซึ่งก็ใช้ทั้งในแบบเบญจางค-ประดิษฐ์ และแบบไหว้ธรรมดาทั่วไปอยู่แล้ว แต่ข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวถึงวิธีไหว้แบบธรรมดา คือ ยกมือไหว้ มิใช่แบบกราบ

ขอกล่าวถึงวิธีไหว้แบบที่คนไทยใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน เพื่อเคารพและทักทายกัน อันถือเป็นวัฒนธรรมทางกิริยามารยาทเกี่ยวกับการเคารพแบบไทยๆ ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึงวิธีเคารพผู้มีศักดิ์สูงพิเศษ ดังที่เรียกกันว่า วิธีถวายบังคม เพราะเป็นการปฏิบัติเฉพาะบุคคลพิเศษ มิใช่ทำแก่บุคคลสามัญทั่วไป ทำไมข้าพเจ้าจึงกล่าวเฉพาะวิธีไหว้แบบไทยสำหรับคนสามัญทั่วไปไว้บทความนี้ที่นี้ ก็เพราะเท่าที่ข้าพเจ้าได้พบได้เห็นได้ยินได้ฟังเรื่องแบบหรือวิธีการไหว้อันงดงามตามธรรมเนียมของการเคารพแบบไทยแท้ ซึ่งเป็นที่นิยมยกย่องของชาวต่างชาติ และที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายตลอดจนครูบาอาจารย์ของคนไทยอายุรุ่นราวคราวเดียวกับข้าพเจ้าท่านเคยอบรมฝึกปรือท่าไหว้ไว้ โดยสอนให้เข้าใจในวิธีไหว้บุคคลที่พึงได้รับการไหว้เคารพ เยาวชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันอาจไม่ใคร่สนใจหรือเข้าใจพอว่า ท่าไหว้ที่งดงามตามสายตาของคนไทยแท้ๆ นั้น แตกต่างกับท่าไหว้ของชาติใกล้เคียง ซึ่งนิยมใช้วิธีเคารพด้วยการพนมมือไหว้แบบ*ทศนัขสโมธาน* อย่างไรบ้าง โดยเฉพาะท่าไหว้ของชาวภารตะซึ่งเป็นต้นฉบับซึ่งเรารับเอามาดัดแปลงปรับปรุงให้เป็นท่าของไทย แสดงถึงลักษณะนิสัยและศิลปะอันอ่อนช้อยนุ่มนวลของไทยมาแต่โบราณ กล่าวว่าเป็นท่าไหว้ที่แสดงถึง *เอก-ลักษณ์ของคนไทย* อันจะต้องมีการฝึกหัดกันมาแต่เยาว์วัย

ผู้ใหญ่แต่ก่อนท่าน สอนว่า ถ้าจะไหว้พระจะต้องไหว้อย่างไร จะไหว้คนคือไหว้ผู้ใหญ่ที่เป็นฆราวาสจะไหว้อย่างไร จะไหว้ทักทายคนเสมอ กันอย่างไร ตลอดจนวิธีที่ผู้ใหญ่รับไหว้ผู้เยาว์นั้นมีอย่างไรบ้าง

เมื่อเราผ่านสถานที่ที่เราเคารพ ว่า ศักดิ์สิทธิ์ หรือวัตถุที่เคารพ หรือไหว้พระสงฆ์ตามถนนหนทางนอกเขตวัดนั้น ท่านสอนว่า พนมมือนอนอย่าตั้งมือ ค้อมศีรษะลงมาหามือให้ปลายนิ้วชี้ทั้งสองจรดตีนผมที่หน้าผาก ส่วนการไหว้ผู้ใหญ่ที่เคารพอย่างสูง เมื่อพบท่านตามทางก็ ให้พนมมือดังกล่าว ค้อมศีรษะลงมาหามือ ให้ปลายนิ้วมือจรดระหว่างคิ้ว ผู้ใดไหว้พระไหว้คนด้วยวิธีดังกล่าวให้นุ่มนวลพอควร ก็จะเรียกว่าไหว้เป็น ไหว้ได้งาม ศิลปะการค้อมศีรษะลงมาหาปลายมือจะช่วยให้การไหว้มองดูงดงาม ศิลปะการไหว้แบบไทยนี้ก็คงจะถ่ายแบบออกมาจากนาฏศิลปไทยนั่นเอง แต่ไม่ชดช้อย กรีดกราย เหมือนท่าไหว้ในการร่ายรำ เพราะกรีดกรายเกินไปไม่น่าดู จะกลายเป็นกิริยาเกินธรรมชาติไป

เท่าที่สังเกตดูทุกวันนี้ โดยเฉพาะสุภาพสตรีเยาวชนเป็นส่วนใหญ่ นิยมยกมือทั้งสองพนมไหว้โดยไม่ค้อมศีรษะลงมาหามือ ในเวลาไหว้พระก็ดี ไหว้ครูบาอาจารย์ หรือผู้ใหญ่อื่นที่ตนเคารพก็ดี ปลายนิ้วมือทั้งสองข้างจึงมักจิ้มอยู่ใต้คางของผู้ไหว้บ้าง

จิ้มอยู่ตรงรูจมูกของผู้ไหว้บ้าง แทนที่จะก้มหน้าลงมาหามือทั้งสองที่พนมอยู่ กลับเอามือทั้งสองพุ่งขึ้นไปหาหน้าที่เชิดตั้งตรงอยู่ ดังนั้น ปลายมือจึงจิ้มใต้คางหรือไม่ก็จิ้มอยู่ใต้จมูก ทั้งนี้เพราะผู้ไหว้สำคัญว่าท่าที่ถูกนั้น นัยตาของตนจะต้องจ้องจับนัยตาผู้ที่ตนไหว้ จึงก้มหน้าลงไม่ได้ **แต่มารยาทของไทย** *มิได้สอนไว้เช่นนั้น* **ควรจะค้อมศีรษะลงไหว้เสียก่อน แล้วจึงค่อยเงยหน้าขึ้นรับยิ้มทักทายจากผู้ใหญ่จึงจะงาม** ท่านผู้ใดได้อ่านความตรงนี้แล้ว ลองสังเกตดูการไหว้ของเยาวชนหญิงชายส่วนมากก็จะเข้าใจ เราจึงควรฝึกลูกหลานหญิงโดยเฉพาะ ให้ไหว้ด้วยท่าอันนุ่มนวลตามวัฒนธรรมไทยแท้กันเถิด เพราะยังใช้งามดีไม่เสียหายแก่ผู้ใช้

สำหรับการไหว้ทักทายกันในหมู่เพื่อนฝูงนั้น สมัยใหม่นี้นิยมปฏิบัติมารยาทสากลกันมากกว่า คือจับมือกันหรือโบกมือยิ้มให้แก่กันหรือเรียกชื่อกัน ถ้าจะไหว้กันเองก็พนมมือค้อมศีรษะแต่พอควรไม่ต้องปลายนิ้วจรดตีนผมหรือจรดระหว่างคิ้วเหมือนไหว้พระไหว้ผู้ใหญ่ก็ได้ ส่วนวิธีที่ผู้ใหญ่รับไหว้ผู้น้อยนั้น ก็แล้วแต่จะถนัดทำกัน เป็นต้นว่าพนมมือรับไหว้แค่อกก็มี บางท่านที่เป็นผู้ใหญ่มากๆก็ยกมือข้างเดียวรับไหว้แค่อกหรือพยักยิ้มรับก็มี ท่านก็กระทำกันตามสะดวกของท่านมาแต่โบราณ บางท่านให้เกียรติผู้เยาว์ยกมือรับไหว้ตอบอย่างงดงามก็มี

สถาบันที่เปิดอบรมวัฒนธรรมทางกิริยามารยาท หรือบางทีจัดประกวดกิริยามารยาทอันเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามเพื่ออบรมเยาวชนให้มีกิริยามารยาทงดงามทั้งแบบไทยและแบบสากลก็ได้เคยกระทำกันอยู่เป็นประจำปี แต่ก็ยังไม่อาจดึงวิธีไหว้กราบอันงดงามแบบไทยแท้คืนมาให้หนุ่มสาววัยรุ่นสมัยใหม่ได้มากนัก เพราะอารยธรรมวัฒนธรรมต่างประเทศที่หลั่งไหลเข้ามาชุบย้อมจิตใจวัยรุ่นของไทยทำให้มองดูกิริยามารยาทแบบไทยเป็นเรื่องของความล้าสมัย จึงน่าเสียดายที่เอกลักษณ์อันงดงามอย่างหนึ่งของไทย คือ แบบของการไหว้เคารพกำลังถูกลบล้างความดีงามไปเสีย ควรที่ครูบาอาจารย์จะได้ร่วมใจช่วยกันฝึกศิษย์ของตน เพื่อรักษาสิ่งนี้ไว้ ธรรมเนียมของการไหว้นั้นต้องฝึกอบรมกันจึงจะงามท่าไหว้อันงดงามนุ่มนวลของไทยย่อมบอกถึงความเจริญทางจิตใจของคนไทยมานานแล้ว และไม่มีชาติใกล้เคียงชาติใดทำได้งามเหมือนคนไทยด้วย ข้าพเจ้าได้ยินคนต่างชาติเขาชมเราดังนี้

ข้าพเจ้าได้อ่านพงศาวดารญวณตอนหนึ่ง ขอคัดมาเผื่อท่านผู้อ่านดังต่อไปนี้

"รัตนโกสินทรศก ๑๐๙ พระเจ้าดั่งดั้นสิ้นพระชนมายุ เยเนอราลฝรั่งเศสจึงประชุมขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยและวงศานุวงศ์พระเจ้าเวียดนาม ยกพระราชบุตรของหยุกด็กขึ้นครองราชสมบัติขนานพระนามยี่ห้อว่า พระเจ้าทั่นท้าย พระเจ้าทั่นท้ายองค์นี้เดิมไปเล่าเรียนหนังสือและขนบธรรมเนียมยุโรปมาเมื่อ ร.ศ.๑๑๖ ฝรั่งเศสประชุมบรรดาเจ้าแผ่นดินที่อยู่ในความปกครองของฝรั่งเศสที่เมืองไซ่ง่อน คือ พระเจ้ากรุงเวียดนามทั่นท้าย ๑ เจ้าราชาวดีเมืองพนมเปญ ๑ เจ้านครหลวงพระบาง ๑ เจ้าเมืองสีทันดร ๑ กับเจ้าลาวกาวหัวเมืองทั้งปวงที่อยู่ในความปกครองของฝรั่งเศส เลี้ยงโต๊ะที่เมืองไซ่งอนเป็นการรื่นเริงสนุกสนานเป็นที่ยิ่ง เมื่อพระเจ้าทั่นท้ายเสด็จมาเมืองไซ่งอน เยเนอราล ฝรั่งเศสจัดโฮเต็ลต้อนรับให้สมเกียรติอาณาประชาราษฎร เบียดเสียดเยียดยัดกันแน่นทั้งสองฟากถนน บ้างก็เอาดอกไม้โปรยลงในถนนเมื่อเวลาเสด็จขึ้นจากเรือรบฝรั่งเศส

ฝ่ายด็กผู้เพืองเป็นคนชาวเมืองไซ่งอนเยเนอราลฝรั่งเศสชุบเลี้ยงให้เป็นขุนนางรับผลประโยชน์ฝรั่งเศส จึงออกทุนทรัพย์สิ้นหมื่นเหรียญจัดโต๊ะอย่างดี อุกฤษฐ์มีการ์ดเชิญพระเจ้าทั่นท้ายกับเยเนอราล และนายทหารบก ทหารเรือฝ่ายฝรั่งเศสและข้าราชการข้างฝ่ายพระเจ้าทั่นท้ายไปกินเลี้ยงที่บ้านด็กผู้เพืองณ ตำบลเจ่อเลิ้ง เมื่อพระเจ้าทั่นท้ายเสด็จมา ถึงหน้าบ้านด็กผู้เพืองๆ แต่งตัวเต็มยศอย่างฝรั่งเศส คอยรับเสด็จอยู่นอกประตูบ้าน พอรถพระที่นั่งประทับแล้ว พระเจ้าทั่นท้ายเสด็จลงจากรถด็กผู้เพืองก็เปิดหมวกแล้วจับพระหัตถ์พระเจ้าทั่นท้ายคำนับตามธรรมเนียมอย่างยุโรป พระเจ้าทั่นท้ายเห็นด็กผู้เพืองละขนบธรรมเนียมเสีย ดังนั้นพระองค์ทรงถอนพระทัยใหญ่ แล้วตรัสว่าเมืองไซ่งอนนี้ญวนไม่มีแล้ว ตรัสดังนั้นแล้วก็เสด็จขึ้นรถ หาได้เสด็จเข้าไปบ้านด็กผู้เพืองไม่ พระองค์ก็เสด็จกลับยังโฮเต็ล"

สิทธิมนุษยชนตามวัฒนธรรมการปกครองราชอาณาจักรไทย "ในระบอบประชาธิปไตย"

(ตอนจบ)

สุธี อากาศฤกษ์

สรุป เหตุการณ์ครั้งนี้ รัฐบาลได้พยายามแก้ปัญหาให้แก่ราษฎร *(เกษตรกร)* อย่างดีที่สุดแล้ว ต้องเสียงบประมาณแผ่นดินไปในการบริหารงานแก้ปัญหาตั้งแต่ปี ๒๔๙๕ - ๒๕๐๔ สิ้นเปลืองงบประมาณเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าตั้งแต่เริ่มต้นมีปัญหาการแย่งชิงกรรมสิทธิ์ในที่ดินและข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินรัฐบาลได้แก้ปัญหาจนต้องดำเนินการตรากฎหมายออกมาใช้ในการปฏิบัติงานถึง ๒ ฉบับ แม้จะฟังได้ว่ารัฐบาลมีเจตนาดี แต่เมื่อมีปัญหาข้อกฎหมายเกิดขึ้น เพราะกฎหมายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดรูปแบบและมาตรการในการรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ จึงยังผลให้เกิดความสูญเปล่า จึงชอบที่นักบริหารหรือนักการเมืองในรัฐบาลจะได้รับฟังและสังวรณ์ต่อความรับผิดชอบหากจะต้องบริหารงานในโอกาสต่อไปด้วย เรื่องความเดือดร้อนของเกษตรกรนี้มีเรื้อรังยืดเยื้อมานานแล้ว ระยะนั้นยังไม่มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร *(ธ.ก.ส.)* การใช้วิธีไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท จึงไม่มีเงินสินเชื่อหรือกองทุนใดของรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือปลดเปลื้องหนี้สินให้แก่เกษตรกร ครั้นจะใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับคู่กรณีก็ติดขัดด้วยข้อกฎหมาย ต่อมาในระดับผู้นำทางการบริหารและนักการเมืองจึงได้ดำเนินการตรา พ.ร.บ. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ.๒๕๐๙ เพื่อให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรเหตุการณ์รุกฮือเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากเกษตรกรจึงได้ทุเลาลง ในระยะเริ่มต้นนายจำเนียร สาระนาค เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้จัดการ ธ.ก.ส. เป็นคนแรก จนมาในช่วงปี ๒๕๑๕ - ๒๕๑๘ เกิดปัญหาทำนองเดียวกันในช่วงปี ๒๔๙๕ - ๒๕๐๔ ขึ้นอีก เกษตรกรนับจำนวนเป็นพันคนได้มาร้องทุกข์กินอยู่หลับนอนหน้าทำเนียบรัฐบาลเป็นแรมเดือน โดยได้ร้องขอให้รัฐบาลช่วยเหลือปลดเปลื้องหนี้สิน รัฐบาลในขณะนั้นมี ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี และต่อมา ฯพณฯ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีได้สืบต่อนโยบาย จัดตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามคำร้องของราษฎรขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับเรื่องหนี้สิน *(ก.ส.ส.)* ขึ้นทำการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้สินแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่เกษตรกรมีพนักงาน ธ.ก.ส. ระดับบริหารรวมเป็นกรรมการและอนุกรรมการ มีการจัดตั้งกองอำนวยการสอบสวนประนอมหนี้สินขึ้นใน ๙ จังหวัด มีจังหวัดสิงห์บุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก กำแพงเพชร สุโขทัย เพชรบูรณ์ สุรินทร์ และปราจีนบุรี งานได้ดำเนินการไปด้วยดี ธ.ก.ส. ได้ให้เกษตรกรกู้เงินไปทำกินหรือไถ่ถอนที่ดินทำกินกลับคืน ในระยะนั้นซึ่งเป็นระยะฉุกเฉินได้ไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ ราย นับว่าการแก้ปัญหาให้เกษตรกรครั้งนี้ได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่ง เป็นผลให้รัฐบาลระยะต่อๆ มา ได้รับช่วงนโยบายจัดตั้งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม *(ส.ป.ก.)* สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อปฏิรูปการจัดสรรที่ดินให้เกษตรกรทำกิน กับได้จัดตั้งสำนักงานกลางช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจนขึ้น สังกัดกับสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อรับช่วงงานของคณะกรรมการสอบสวนตามคำร้องของราษฎร ขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับเรื่องหนี้สิน *(ก.ส.ส.)* และได้ดำเนินการมาถึงปัจจุบันนี้ โดยรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน *(ก.ช.ก.)* ส่วนกลางกับระดับจังหวัดและอำเภอ

กับได้จัดสรรงบประมาณให้ไว้จำนวนหนึ่ง ขณะนี้มีทุนของโครงการปลด-เปลื้องหนี้สินและไถ่ถอนที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรถึง ๒๙๐ ล้านบาทแล้ว พร้อมทั้งได้แก้ไขเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การออกสินเชื่อของ ธ.ก.ส. ให้แก่เกษตรกรลดลงมาอย่างมาก โดยรัฐบาลได้จัดให้มีแผนฟื้นฟูการเกษตร โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรขึ้น และจัดทำแผนประสานความร่วมมือสี่ภาคเพื่อพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร จนขณะนี้นอกจาก ธ.ก.ส. จะเป็นแหล่งเงินทุนที่ดีให้แก่เกษตรกรแล้ว รัฐบาลยังมีโครงการจัดสรรเงินและตั้งกองทุนที่ดินแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกิน การปรับปรุงที่ดิน โดยมีโครงการที่จะจัดตั้งเป็นธนาคารที่ดินในโอกาสต่อไป ระหว่างนี้ให้อยู่ในความอำนวยการของคณะกรรมการกองทุนที่ดิน และคณะกรรมการ ธ.ก.ส. โดยมี ธ.ก.ส. เป็นแหล่งบริหารเงินทุน กับได้มีการแก้ไข พ.ร.บ. ธ.ก.ส. ๒๕๐๙ ขึ้นในปี ๒๕๓๕ ให้ขยายงานสินเชื่อสำหรับอาชีพเสริมได้ด้วย ตลอดจนขณะนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ ให้มีโครงการให้สินเชื่อแก่สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ธ.ก.ส. สามารถดำเนินการเป็นผลดีแก่เกษตรกรดังสถิติปี ๒๕๓๕ ธ.ก.ส. ให้เงินสินเชื่อกับเกษตรกรได้ถึง ๓,๖๙๒,๙๒๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๓๕ ของจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั่วประเทศ โดยให้บริการสินเชื่อจำนวนทั้งสิ้น ๖๘,๐๘๑.๗๐ ล้านบาท นับว่าปัญหาที่เกี่ยวกับเกษตรกรได้รับการพัฒนาและคลี่คลายไปตามลำดับ

ข. เหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องการยึดทรัพย์สินของอดีตนักการเมือง ระหว่าง ปี ๒๕๓๔ – ๒๕๓๖

ตามที่ได้มีการยึดอำนาจรัฐของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ และต่อมาได้มีประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ ๒๖ เรื่องให้อายัดและห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน นั้น ประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ดังกล่าวได้แถลงวัตถุประสงค์ไว้ว่า :-

ตามที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้แถลงให้ประชาชนได้ทราบถึงเหตุผลประการที่หนึ่งที่จำเป็นต้องเข้ายึดและควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศว่า เกิดจากพฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมืองที่บริหารประเทศ และได้แสดงเจตนาโดยแน่ชัดว่าจะดำเนินการโดยเฉียบขาดต่อไปนั้น บัดนี้ปรากฏหลักฐานเป็นที่แน่ชัดว่า ได้มีนักการเมืองซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี หรือตำแหน่งการเมืองอื่นเป็นจำนวนมาก มีพฤติการณ์อันแสดงให้เห็นว่ามีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ ผิดวิสัยของผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริตจะพึงมีพึงได้ ดังนั้นเพื่อมิให้ผู้ไม่สุจริตได้รับประโยชน์จากการฉ้อราษฎร์บังหลวง และเป็นการป้องกันมิให้มีการโยกย้ายทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่สุจริต จึงให้ดำเนินการ

ข้อ ๑. ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นคณะหนึ่ง ฯลฯ

ข้อ ๒. ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน มีอำนาจหน้าที่พิจารณารายชื่อนักการเมืองที่มีพฤติการณ์อันส่อแสดงให้เห็นได้ว่ามีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ ผิดวิสัยของผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริต และให้ประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้สาธารณชนทราบและรวบรวมทรัพย์สินที่ถูกอายัดไว้และทรัพย์สินอื่นๆ ที่น่าเชื่อว่าเป็นของบุคคลดังกล่าว และพิจารณาวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นๆ ร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือไม่ และให้มีอำนาจออกคำสั่งอายัดและห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินทั้งปวงของบุคคลนั้นๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน บุคคลใดจะฟ้องร้องหรือดำเนินคดีแพ่งหรืออาญาใดๆ มิได้

ข้อ ๓. ฯลฯ

ข้อ ๔. ฯลฯ

ข้อ ๕. ฯลฯ

ข้อ ๖. บรรดาทรัพย์สินที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน วินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบหรือมีเพิ่มขึ้นผิดปกติให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็น

ของแผ่นดิน เว้นแต่ผู้ถูกกล่าวหาสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน เชื่อว่าทรัพย์สินดังกล่าวตนได้มาโดยชอบภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

ข้อ ๗. ฯลฯ

ข้อ ๘. ฯลฯ

ข้อ ๙. ฯลฯ

ข้อ ๑๐. ฯลฯ

ข้อ ๑๑. ฯลฯ

ข้อ ๑๒. ฯลฯ

และต่อมาได้มีการตรา พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประการคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ ๒๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ โดยมีสาระสำคัญที่แก้ไข ดังนี้

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในข้อ ๖ แห่งประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ ๒๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

"ข้อ ๖ เมื่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน วินิจฉัยว่าบุคคลใดร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติตามข้อ ๒ แล้ว ให้บรรดาทรัพย์สินที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยว่า เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบหรือมีเพิ่มขึ้นผิดปกตินั้นตกเป็นของแผ่นดิน"

บุคคลที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยว่าร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ มีสิทธิยื่นคำขอพิสูจน์ว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยชอบ โดยยื่นต่อศาลแพ่งภายในหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

เมื่อศาลแพ่งได้รับคำร้องตามวรรคสองแล้ว ให้ส่งสำเนาคำร้องให้พนักงานอัยการเพื่อทำการคัดค้านภายในสามสิบวัน และให้ศาลแพ่งดำเนินการพิจารณาต่อไปโดยไม่ชักช้า โดยให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้นำความเห็นและส่งสำนวนไปยังศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย และให้ศาลฎีกามีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าผู้ร้องสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงให้ศาลเห็นว่า ตนได้ทรัพย์สินใดมาโดยชอบให้มีคำสั่งเพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน นั้น

(๒) ถ้าผู้ร้องไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ตนได้มาโดยชอบ ให้ยกคำร้องนั้นเสีย

ในการวินิจฉัยของศาลฎีกาตามวรรคสาม ให้ประธานศาลฎีกา ดำเนินการให้มีการวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ตามมาตรา ๑๔๐ แห่งประมวลกฎวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๔ ฯลฯ

มาตรา ๕ ฯลฯ

มาตรา ๖ ฯลฯ

การดำเนินการของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน *(ก.ต.ส.)* มีปัญหามากมาย ดังบันทึกเสนอลงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ดังนี้

เรียน ประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

ด้วยตามประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน เพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวนและพิจารณาอายัดหรือยึดทรัพย์สินของอดีตนักการเมือง ที่มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติในรัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงระหว่างสิงหาคม ๒๕๓๑ ถึง ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ จำนวน ๒๕ คน ตามที่ รสช. ได้มีคำสั่งที่ ๕/๒๕๓๔ ๗/๒๕๓๔ ๑๐/๒๕๓๔ และ ๑๑/๒๕๓๔ ให้อายัดและห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินเกี่ยวกับเงินฝากในธนาคาร สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ และห้ามจำหน่ายจ่ายโอนหรือรับจดทะเบียนสิทธิ หรือนิติกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ของบุคคลที่มีชื่อตามนัยคำสั่งดังกล่าวความทราบแล้ว นั้น

เนื่องจากการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินได้เริ่มปฏิบัติงานมาตั้งแต่การประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ จนถึงการประชุมครั้งที่ ๑๒ เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ข้าพเจ้าในฐานะรองประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน มีข้อสังเกตที่เห็นควรเรียนเสนอคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน เพื่อโปรดพิจารณา ดังนี้

๑. ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

๑.๑ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน มีเหตุเร่งรัดจากการที่หนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ได้ลงข่าวเกี่ยวกับการประกาศชื่ออดีตนักการเมือง โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษ เป็นเหตุให้อนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินและเจ้าหน้าที่ต้องเร่งรัดการทำงาน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายเพราะรีบเร่งเกินไป ดังปรากฏผลออกมาแล้วในการประกาศของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ฉบับที่ ๑/๒๕๓๔ ลงวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ทั้งผู้ถูกประกาศชื่อและอดีตนักการเมืองอื่นๆ ได้กล่าวหาว่าคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ทำให้เสียหายเกี่ยวกับเกียรติยศชื่อเสียง โดยที่ยังไม่ได้ทำการสอบสวนหรือเรียกให้เขามาชี้แจงก่อนแต่ประการใด ซึ่งน่าจะเป็นข้อเท็จจริงที่ฟังได้ ควรที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน จะต้องรับมาพิจารณาและหาทางแก้ไขปัญหาโดยด่วน

๑.๒ ความไม่พร้อมในเรื่องอัตรากำลังด้านอนุกรรมการและเจ้าหน้าที่ เนื่องจากทุกคนมีงานประจำต้องรับผิดชอบ การแบ่งเวลาให้แก่งานตรวจสอบทรัพย์สินแม้จะมีความตั้งใจดีต่อราชการแต่ก็จะไม่สามารถทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้แก่งานนี้ได้ จึงเป็นเหตุให้เป็นที่คาดหมายได้ว่างานนี้จะล่าช้าเกินสมควร อันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ถูกอายัดทรัพย์สินทั้งหลาย เพราะไม่สามารถจะประกอบธุรกิจได้ตามปกติ จึงเป็นปัญหาที่จะต้องรีบแก้ไขให้พ้นสภาพนี้เสียโดยเร็ว

๑.๓ ในการสืบสวนสอบสวนและดำเนินการใดๆ ตามประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ประกาศ รสช. ฉบับนี้มิได้กำหนดวิธีปฏิบัติหรือวิธีพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการด้านความยุติธรรมไว้แต่ประการใด แม้จะเป็นที่เข้าใจกันอยู่ในระหว่างคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินอนุกรรมการ และเจ้าหน้าที่ ว่าต้องปฏิบัติตามนัยประกาศ รสช.อย่างเคร่งครัด หากประกาศฉบับที่ ๒๖/๒๕๓๔ ไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติหรือวิธีพิจารณาไว้ประการใด ก็ให้ถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาโดยอนุโลมเท่าที่จะไม่ทำให้งานของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินเสียผล และในขณะเดียวกันก็ต้องให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาด้วยซึ่งในทางปฏิบัติทำได้ยากมาก เพราะแต่ละคนก็ล้วนแต่มีดุลพินิจเป็นของตนเองทั้งสิ้น จึงเกิดความลักลั่นกันในการพิจารณาและวินิจฉัยโดยเฉพาะอนุกรรมการแต่ละคณะยากที่จะมีแนวทางวินิจฉัยเรื่องภายในกรอบวัตถุประสงค์เดียวกัน ซึ่งอาจจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้

๒. ความเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและการดำเนินการของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

จากข้อ ๑ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ข้อ ๑.๑ การปฏิบัติงานมีเหตุต้องเร่งรัดการทำงาน จึงทำให้เกิดผลกระทบโดยถูกกล่าวหาว่าคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินไม่ได้ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกประกาศชื่ออย่างเพียงพอ ข้อ ๑.๒ ความไม่พร้อมด้านอัตรากำลังจะเป็นเหตุให้งานล่าช้า และข้อ ๑.๓ ผลการพิจารณาจะเกิดความลักลั่นในการวินิจฉัยปัญหาเพราะประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖/๒๕๓๔ ไม่ได้กำหนดวิธีการพิจารณาไว้ทำให้ต้องอนุโลมนำข้อกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวกับการพิจารณามาใช้

สรุป หากทำงานเร็วเกินไปก็อาจจะผิดพลาดหรือไม่รอบคอบ ทำงานช้าไปก็จะเกิดความเดือดร้อนกับผู้ถูกสอบสวน ประกอบกับในทางปฏิบัติจะให้ผลในการพิจารณาอยู่บนพื้นฐานความเป็นธรรมเสมอภาคกันกับให้รวดเร็วตามสมควรคงเป็นเรื่องยาก

เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ข้าพเจ้ามีความเห็นเป็นส่วนตัวว่างานนี้ไม่ว่าคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน จะพยายามทำงานด้วยความสุจริตใจเพียงใดก็ตาม ก็จะไม่พ้นมีผลกระทบในทางเสียหายเกิดขึ้นซึ่งอาจจะถูกร้องเรียนขอความเป็นธรรมหรือฟ้องร้องกันขึ้นทางศาลได้ ประกอบกับงานนี้ต้องใช้เวลาสอบสวนและพิจารณานานเป็นแรมปี จึงชอบที่จะได้เสนอความเห็นให้ออกเป็นพระราชบัญญัติโอนงานให้กับหน่วยราชการประจำดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่แล้ว ได้รับผิดชอบต่อไป

ทั้งนี้ ควรมิควรประการใด ขอได้โปรดเสนอคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาและมีความเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (ส.รสช.) ตามลำดับ

นายสุธี อากาศฤกษ์
รองประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

เกี่ยวกับกรณีนี้ต่อมารองประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ได้วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายแล้วเห็นว่า ประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔ ตามข้อพิจารณาที่บันทึกไว้เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๓๕ ดังต่อไปนี้

ประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

.....

การวินิจฉัยให้ทรัพย์สินของอดีตนักการเมืองสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (๙ สิงหาคม ๒๕๓๑ ถึง ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔) ตกเป็นของแผ่นดิน หากปรากฏผลการสอบสวนของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินว่าอดีตนักการเมืองผู้นั้นมีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ หรือเพิ่มขึ้นผิดปกติและชี้แจงที่มาของทรัพย์สินนั้นไม่ได้ ตามประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ นั้น อาจดำเนินการได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานตามกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมไม่เป็นการขัดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการพิทักษ์และปกป้องสิทธิเสรีภาพมูลฐานของประชาชน อันจะต้องพึงระมัดระวังมิให้ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ตามหลักกฎหมายทั่วไปและที่บัญญัติให้การคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ หากกฎหมายปกครองสูงสุดของประเทศ จะต้องถือเป็นโมฆะไม่มีผลในทางบังคับและย่อมจะเสียเปล่ามาแต่ต้น ดังข้อโต้แย้งในปัญหาข้อกฎหมายและวิธีสืบสวนสอบสวน และการวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ตามนัยประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ที่เป็นประเด็นเสนอเพื่อพิจารณา ดังนี้

๑. การพิทักษ์และปกป้องสิทธิและเสรีภาพมูลฐานของประชาชนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๑.๑ ในการพิทักษ์และปกป้องสิทธิและเสรีภาพมูลฐานของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีบทบัญญัติตราขึ้นไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ แม้ในช่วงเวลาการปฏิวัติ หรือรัฐหาร ซึ่งผู้ยึดอำนาจรัฐได้ดำเนินการให้มีธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว ถึงจะมีลักษณะเบ็ดเสร็จครอบจักรวาลไว้เพื่อใช้อำนาจปกครองเป็นการเฉพาะก็ตาม ก็ยังได้กำหนดให้มีการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมูลฐานของประชาชนไว้ แม้ไม่โดยตรงก็โดยปริยาย ดังข้อบัญญัติที่ว่า *"ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย"* ซึ่งก็หมายความรวมถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลไว้ในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราวนั้นด้วย ซึ่งเป็นที่ยืนยันตามครรลองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยได้ว่า ทุกๆ สมัยสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายสอดคล้องกับหลักกฎหมายสากล

๑.๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔ ได้บัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้ตามความในหมวด ๓ ตั้งแต่มาตรา ๒๔ ถึง ๔๙ โดยเฉพาะบทบัญญัติในมาตรา ๒๔ ๒๕ ๒๘ ๒๙ ๓๒ ๓๕ ๔๔ ๔๖ และ ๔๘ ล้วนแสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดแจ้ง

๒. **ประเด็นข้อโต้แย้งประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔**

๒.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔

- มาตรา ๕ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้
- มาตรา ๒๔ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
- มาตรา ๒๕ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุมครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน
- มาตรา ๒๘ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ใน

กฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

- มาตรา ๓๕ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองขอบเขตแห่งสิทธิ และการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย.....ฯลฯ

แต่ตามประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ข้อ ๒ ให้อำนาจคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินที่จะวินิจฉัยว่า บุคคลที่เป็นนักการเมืองผู้มีพฤติการณ์อันส่อแสดงให้เห็นว่ามีทรัพย์สินร่ำรวยผิดปกติ ผิดวิสัยของผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริต และตามข้อ ๖ หากบุคคลที่ถูกสอบสวนมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือได้มาโดยมิชอบ ได้ให้อำนาจคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินได้ซึ่งขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ ตามมาตรา ๕ ๒๔ ๒๕ ๒๘ ๒๙ และ ๓๕ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ทั้งนี้เพราะประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ เป็นกฎหมายพิเศษมีผลบังคับให้ทรัพย์สินของผู้ถูกสอบสวนตกเป็นของแผ่นดินเท่ากับถูกริบทรัพย์เข้าเกณฑ์ลักษณะโทษที่เป็นโทษทางอาญา *(ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๘(๕) โทษริบทรัพย์เป็นโทษทางอาญาอย่างหนึ่ง)* ฉะนั้น ตามประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา จึงขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔ ไม่อาจนำมาบังคับเป็นการย้อนหลังได้กับการที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกสอบสวน ก่อให้เกิดความเสียหายเกี่ยวกับตัวทรัพย์สินและชื่อเสียงของผู้นั้นไปก่อน เป็นการกระทำก่อนจะปรากฏความผิด ต้องตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๘ และ ๒๙ ดังกล่าว จึงฟังได้ว่าประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้ง ย่อมไม่มีผลบังคับตกเป็นโมฆะและเสียเปล่ามาแต่ต้น ทั้งนี้ เทียบเคียงได้กับคำพิพากษาฎีกา ๘๗๔/๒๔๙๐ ๙๕๐/๒๔๙๑ ๘๘๑/๒๔๙๕ ๑๒๐๖/๒๕๐๙ ๕๓๘/๒๕๑๒ ๑๐๔๗/๒๕๑๒ ๗๘๔/๒๕๑๖ ๒๘๑/๒๕๑๗ ๑๐๓/๒๕๒๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฎีกาที่ ๑/๒๔๘๙ ดังมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

คำพิพากษาคดีอาชญากรสงครามตาม พ.ร.บ. อาชญากรสงคราม พ.ศ.๒๔๘๘

ฎีกาที่ ๑/๒๔๘๙ (กับคำพิพากษาศาลฎีกาทำนองเดียวกัน ได้แก่ ฎีกาที่ ๒๒๒/๒๕๐๖ และ ๒๒๕/๒๕๐๖) ซึ่งมีความสำคัญว่า *"ศาลเป็นองค์กรที่ต้องตัดสินคดีไปตามกฎหมาย ดังนั้นจึงมีอำนาจตีความกฎหมายที่จะใช้บังคับได้ว่าเป็นโมฆะเพราะขัดหรือแย้งกับกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ การที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๖๒ (รัฐธรรมนูญปี ๒๔๗๕) บัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญหาได้เป็นบทบัญญัติที่มาตัดอำนาจศาลที่จะตีความรัฐธรรมด้วยไม่ คงเป็นเพียงบทบัญญัติที่ใช้อำนาจสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ศาลจึงมีอำนาจตีความได้ว่า พ.ร.บ. อาชญากรสงคราม พ.ศ.๒๔๘๘ นั้นใช้บังคับไม่ได้ เพราะขัดกับมาตรา ๑๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน ภายใต้บทบังคับแห่งกฎหมาย"*

๒.๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔

- มาตรา ๑๘๖ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
- มาตรา ๑๘๘ การตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่ง หรือคดีที่มีข้อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลที่มีอยู่ตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น จะกระทำมิได้
- มาตรา ๑๘๙ การบัญญัติกฎหมายให้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลหรือวิธีพิจารณาเพื่อใช้แก่คดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะจะกระทำมิได้

เกี่ยวกับประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ มีลักษณะเป็นการตั้งคณะกรรมการให้มีอำนาจหน้าที่สืบสวนและทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัย แม้โดยชื่อจะเรียกว่า *"คณะกรรมการฯ"* และการพิจารณาของคณะกรรมการ จะเรียกว่า *"การสอบสวน"* และคำชี้ขาดของคณะกรรมการเรียกว่า คำวินิจฉัย แม่เมื่อดูรูปลักษณะของกรรมการแล้ว อาจกล่าวได้ว่า นอกจากจะมีอำนาจบริหารแล้วยังเป็นคณะบุคคลที่ตั้งขึ้นให้มีอำนาจกระทำการได้อย่างศาลอีก กล่าวคือ เมื่อสอบสวนแล้วเห็นว่าบุคคลผู้นั้นมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ หรือได้มาโดยมิชอบ ก็ให้มีคำวินิจฉัยให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินได้ ตามนัย

ประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ข้อ ๒ ถึง ๑๑ จึงฟังได้ว่าคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินทำหน้าที่เยี่ยงศาล ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔ ตามมาตรา ๑๘๖ ๑๘๘ และ ๑๘๙ จึงย่อมจะตกเป็นโมฆะ ทั้งนี้ เปรียบเทียบได้กับคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑ ที่วินิจฉัยว่ามาตรา ๙ แห่ง พ.ร.บ. จัดที่ดินเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคม พ.ศ.๒๔๙๗ ขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๔๙๕ ใช้บังคับมิได้ คณะรัฐมนตรีจึงต้องลงมติให้คณะกรรมการจัดที่ดินเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคมหยุดดำเนินการตามกฎหมาย ตั้งแต่วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ และยังเป็นผลให้รัฐบาลสมัยนั้นจำต้องยุติการปฏิบัติงานส่วนนั้นเกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ. ว่าด้วยการสำรวจออกโฉนดที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๖ ตั้งแต่ ๒๔ มกราคม ๒๕๐๔ เป็นต้นไปด้วย

หมายเหตุ (๑) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ป.วิ.พ.) มาตรา ๑๔๒(๕) *"ในคดีที่อาจยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างได้นั้น เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปก็ได้"* เทียบกับฎีกา ๗๗๖/๒๕๐๕ และ ๕๖๒/๒๕๐๘

(๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๒๐๖ *"ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งโดยศาลเห็นว่ามีเหตุผลอันสมควร ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๕ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นว่านั้นตามทางการ เพื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย*

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว"

ฉะนั้น การอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินสามารถยกข้อกฎหมายเป็นประเด็นขึ้นต่อสู้ได้ แม้ศาลเองหากเห็นว่าข้อกฎหมายดังกล่าวเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้ว ศาลก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้ ตาม ป.วิ.พ. ๑๔๒(๕)

นายสุธี อากาศฤกษ์
รองประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องนี้ผู้เขียนเองได้พยายามดำเนินการเท่าที่ขอบเขตและขีดความสามารถของตนจะทำได้ ซึ่งต่อมาเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้นคือได้มีการแก้ไขประกาศ รสช. ฉบับที่ ๒๖ โดยรัฐบาลในระยะนั้นซึ่งมี ฯพณฯ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการตรา พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ ๒๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๔ พ.ศ.๒๕๓๔ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ โดยแก้ไขหลักการให้ผู้เสียหายร้องอุทธรณ์ขอคืนทรัพย์สินของตนทางศาลแพ่งได้ตามข้อบัญญัติและเงื่อนไขของกฎหมายฉบับดังกล่าว จึงทำให้บรรยากาศทางการเมืองและความสับสนของประชาชนค่อยคลี่คลายไป จนกระทั่งได้มีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุด คดีรายนายภิญญา ช่วยปลอด ก็ได้รับทรัพย์สินคืนจากกระทรวงการคลังแล้วเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๖ ต่อมาคณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติให้คืนทรัพย์สินของอดีตนักการเมืองที่ถูกยึดทรัพย์สินอีก ๙ ราย ตามมติเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๓๖ เรื่องราวที่มีผลกระทบทางการเมือง และความสับสนของประชาชนจึงได้ยุติลงในกลางเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๖

เหตุการณ์เกี่ยวกับการแก้ปัญหาของรัฐบาลในกรณีการโต้แย้งหรือแย่งชิงกรรมสิทธิ์ในที่ดินระหว่างเกษตรกรและนายทุนเงินกู้ จนกระทั่งมีการเรียกร้องขอความเป็นธรรมจากรัฐบาล และกรณีการยึดทรัพย์สินของอดีตนักการเมืองสมัยรัฐบาลภายใต้การยึดอำนาจรัฐของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ *(รสช.)* ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีนั้นว่ามีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาลเพียงใด ตลอดจนประชาชนก็เกิดความสับสน เหตุการณ์ที่ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นนี้จึงน่าจะเป็นอุทาหรณ์อย่างดีสำหรับนักการเมืองและนักบริหารทั้งหลาย ในอันที่จะดำเนินการในการใช้อำนาจรัฐปกครองประเทศอย่างมีวัฒนธรรมและหลักการ โดยรักษาไว้ซึ่งระบบหรือประเพณีการปกครองที่ดีงาม เคารพสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงสืบต่อไป

ประวัติและผลงาน
อาจารย์มนตรี ตราโมท

ปัญญา นิตยสุวรรณ

อาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทย มีความรู้ความสามารถทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ นอกจากนี้ท่านยังเป็นนักแต่งเพลงไทย รวมทั้งสรรพตำราวิชาการเกี่ยวกับนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์อีกมากมายหลายเล่ม ประวัติและผลงานของอาจารย์มนตรีเป็นเรื่องที่น่ารู้และน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

อาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นบุตรนายยิ้ม และนางทองอยู่ เกิดที่บ้านท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๔๓ เดิมชื่อ *"บุญธรรม"* ในสมัยที่มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการตั้งชื่อบุคคลให้เหมาะสมกับเพศและสมัยนิยม ท่านจึงเปลี่ยนชื่อเป็น **"มนตรี"** เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๘๕ สำหรับนามสกุล **"ตราโมท"** เป็นนามสกุลที่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ ประทานให้ ซึ่งมีสำเนียงล้อสกุล **"ปราโมช"** ของพระองค์ท่าน

เรื่องนามสกุลของอาจารย์มนตรีนี้ ท่านเคยเขียนไว้ในหนังสือคึกฤทธิ์ ๖๐ จัดพิมพ์ในศุภาวาระดิถีงานทำบุญฉลองอายุครบ ๕ รอบ ของ พลตรี หม่องราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ๒๐ เมษายน ๒๕๑๔ ในหัวข้อเรื่อง **"สัมพันธภาพ"** ความตอนหนึ่งมีว่า

"บิดาของข้าพเจ้าเป็นผู้มีความรู้ในทางเครื่องจักรกล ได้ทำงานกับบริษัทต่างๆ อยู่หลายแห่งแต่ในที่สุดได้เข้ารับราชการเป็นตำรวจตำแหน่งอินยิเนียร์เรือกลไฟชื่อพิษณุแสน เรือพิษณุแสนนี้เป็นเรือของกรมตำรวจ ประจำมณฑลกรุงเก่า ซึ่งแล่นขึ้นล่องติดต่อราชการระหว่างจังหวัดอยุธยากับพระนครอยู่เสมอ และถ้าลงมาพระนครเรือพิษณุแสนก็จะจอดประจำอยู่ที่หน้าวังท่านอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งวังนี้ด้านหน้าลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และด้านหลังติดกำแพงเมือง ถนนพระอาทิตย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไหว้ครูนาฏศิลป์และพิธีต่อท่ารำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา

อธิบดีกรมตำรวจสมัยนั้นก็คือพระองค์เจ้าคำรบ ท่านบิดาของคุณชายคึกฤทธิ์นี่เอง ส่วนข้าพเจ้าเวลานั้นอายุประมาณ ๑๗-๑๘ อยู่กรมมหรสพวังจันทร์ รู้ว่าเรือพิษณุแสนลงมาพระนครเมื่อไร ก็จะรีบไปหาบิดาในเรือโดยเดินเข้าตรอกเล็กๆ หลังตำหนักแล้วจึงเลี้ยวเข้าไปที่ท่าน้ำ เป็นดังนี้อยู่เป็นนิตย์

ส่วนคุณชายเวลานั้นก็คงอายุ ๗-๘ ขวบ เวลาข้าพเจ้า

*เดินผ่านหน้าตำหนักไป จะพบเห็นบ้างหรือเปล่าก็ไม่ทราบ เพราะธรรมดาลูกเจ้านายก็มักจะอยู่บนตำหนัก ถึงจะลงมาข้างล่างก็คงมีพี่เลี้ยงอุ้มชู ลุงหมื่น **(ชายชราผู้หนึ่ง)** ซึ่งเคยอยู่กับพระองค์เจ้าคำรบมา ก็บอกว่าแกเคยอุ้มคุณชายเมื่อตอนเล็กๆ และรู้จักอินยิเนียร์ยิ้มเรือพิษณุแสนบิดาข้าพเจ้าดี ข้าพเจ้าก็นึกเอาเองว่าคงจะเคยพบผ่านกันบ้าง แต่เมื่อเห็นเป็นลูกเจ้านายก็คงจะหลีกไปโดยไม่สนใจ*

*เสด็จอธิบดีจะทรงรู้จัก หรือประทานความกรุณาแก่บิดาของข้าพเจ้าแค่ไหน ข้าพเจ้าไม่ทราบเพราะเวลาที่ข้าพเจ้าไปหาบิดานั้น ไม่เคยพบเสด็จอธิบดีเลย ในเวลานั้นถึงแม้พระราชบัญญัติขนานนามสกุลได้ประกาศใช้แล้วก็จริง แต่บิดาของข้าพเจ้าก็มิได้มีนามสกุล จะเป็นในตอนไหนก็ไม่ทราบ บรรดาตำรวจเรือพิษณุแสน ซึ่งมีทั้งนายท้าย อินยิเนียร์ ช่างไฟ และอื่นๆ ได้ขอประทานนามสกุลต่อท่านอธิบดี และเมื่อข้าพเจ้าไปหาบิดาในครั้งหลังต่อมา บิดาจึงบอกข้าพเจ้าว่า เสด็จอธิบดีประทานนามสกุลให้แล้วว่า **"ตราโมท"** ข้าพเจ้าจึงใช้นามสกุลนี้สืบมา*

แล้วข้าพเจ้าก็มาคิดเอาเองอีกนั่นแหละว่า นามสกุลตราโมทที่พระองค์เจ้าคำรบประทานนี้ใกล้เคียงกับนามสกุลของท่านเป็นอันมาก ผิดกันเพียงตัวหน้ากับตัวหลังเท่านั้น ถ้าฟังเสียงก็แทบจะเหมือนกันทีเดียว ท่านคงจะโปรดหรือประทานพระเมตตาเป็นพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งแก่บิดา ข้าพเจ้าก็ได้แต่สำนึกในพระคุณอันนี้เป็นอย่างยิ่ง"

อาจารย์มนตรีรับการศึกษาที่โรงเรียนประจำจังหวัดสุพรรณบุรี *(ปรีชาพิทยากร)* สอบได้ชั้นมัธยมปีที่ ๓ เหตุที่อาจารย์มนตรีมีโอกาสได้เป็นนักดนตรีไทยก็เพราะว่าบ้านของท่านอยู่ใกล้วัดสุวรรณภูมิ และที่วัดสุวรรณภูมิมีวงปี่พาทย์ซึ่งฝึกซ้อมกันอยู่เป็นประจำ ระหว่างที่เดินไปและกลับจากโรงเรียน หรือแม้เวลาอยู่ที่บ้าน อาจารย์มนตรีก็ได้ยินเสียงเพลงปี่พาทย์อยู่เสมอ เมื่อได้ยินได้ฟังบ่อยครั้งเข้า อาจารย์มนตรีจึงจดจำทำนองเพลงได้เป็นตอนๆ การที่จดจำเพลงได้นี้มีประโยชน์ เพราะบรรดานักดนตรีในวงปี่พาทย์ที่บรรเลงกันทุกวันนั้น รู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดีกับอาจารย์มนตรี เวลาที่มีการบรรเลงในงานใกล้ๆ อาจารย์มนตรีจึงตามไปช่วยเขาตีฆ้องเล็กบ้าง ทุ้มเหล็กบ้าง แต่ตีได้ไม่ครบทุกเพลง บางเพลงก็ตีตามไปได้บ้าง ไม่ได้บ้างตามประสาเด็ก

ครั้นเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ แล้ว ก็เป็นอันหมดหลักสูตรของโรงเรียนต่างจังหวัดในสมัยนั้น อาจารย์มนตรีจึงคิดจะเข้าเรียนต่อที่กรุงเทพ แต่ความหวังของอาจารย์มนตรีเป็นอันต้องสลายไปเพราะท่านเกิดมีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน เจ็บป่วยกระเสาะกระแสะอยู่ตลอดเวลา ทำให้ท่านไม่สบายใจ และเมื่อป่วยไข้นานวันเข้า การที่จะเข้าเรียนต่อก็ไม่ทันเพื่อนฝูง อาจารย์มนตรีเลยหมดกำลังใจที่จะเรียนต่อ ในเวลานั้นครูสมบุญ นักฆ้อง ซึ่งมีชื่อเล่นๆ ว่า อ้วน เพราะท่านเป็นผู้มีร่างกายอ้วนเตี้ยพุงพลุ้ย ใครๆ จึงเรียกกันว่าครูบุญอ้วน ครูสมบุญเป็นครูประจำวงปี่พาทย์วัดสุวรรณภูมิ ที่อาจารย์มนตรีเคยไปช่วยตีฆ้องตีทุ้มเหล็กมาแล้ว เห็นว่าอาจารย์มนตรีอยู่ว่างๆ ไม่ได้เรียนต่อ จึงชวนให้หัดปี่พาทย์ ซึ่งอาจารย์มนตรีก็ยอมหัดแต่โดยดีเพราะมีใจรักอยู่แล้ว อาจารย์มนตรีฝึกฝนด้วยความมานะพยายาม บางครั้งถึงกับไปนอนค้างที่บ้านครูสมบุญที่ตำบลบ้านพลูหลวง ซึ่งอยู่ห่างไกลกันกับบ้านอาจารย์มนตรี เป็นเวลานานถึง ๗ วัน บางครั้งถึงหนึ่งเดือนก็เคย ทั้งนี้เพื่อการเรียนปี่พาทย์ อาจารย์มนตรีเล่าเรียนฝึกฝนวิชาการด้านปี่พาทย์จนมีความแคล่วคล่องพอควร ท่านได้เป็นนักดนตรีปี่พาทย์อยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรีประมาณ ๒ ปี

ในราว พ.ศ.๒๔๕๖ อาจารย์มนตรีได้ไปอยู่ที่จังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากในสมัยนั้นถือกันว่า วิชาการดนตรีปี่พาทย์นอกจากที่จังหวัดสุพรรณบุรีแล้ว ก็มีที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งหนึ่ง และที่จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเรียกกันว่าบางช้างอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งจังหวัดดังกล่าวนี้มีชื่อเสียงในเรื่องดนตรีมากกว่าจังหวัดใดๆ อาจารย์มนตรีไปอยู่ที่บ้านครูสมบุญ สมสุวรรณ ตำบลบางกะพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม *(ท่านผู้อ่านจะเห็นว่าครูสอนวิชาดนตรีไทยของอาจารย์มนตรีชื่อ สมบุญทั้ง ๒ ท่าน)* ที่บ้านครูสมบุญ สมสุวรรณมีทั้งปี่พาทย์และแตรวง อาจารย์มนตรีจึงมีโอกาสฝึกหัดทั้งสองอย่าง ในทางปี่พาทย์ครูให้ฝึกหัดตีระนาดเอกและฆ้องวงใหญ่

ในทางแตรวงให้ฝึกหัดเป่าปี่คารีแนท ครูสมบุญเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในการฝึกสอนสานุศิษย์อย่างดียิ่ง ทุกวันลูกศิษย์จะต้องตื่นแต่เช้าตีระนาดเป่าแตรกันเสียงขรม ตอนกลางวันและตอนหัวค่ำท่านจึงจะควบคุมฝึกซ้อมและต่อเพลงให้ถ้ามีงานสำคัญๆ ที่จะต้องไปบรรเลง ครูสมบุญจะเที่ยวปลุกลูกศิษย์ทุกคนตั้งแต่ตีสี่ ให้ตื่นขึ้นซ้อมดนตรี ตลอดเวลาที่ลูกศิษย์ฝึกซ้อม ท่านจะอยู่ควบคุมอย่างเอาใจใส่ อาจารย์มนตรี ได้รับความรู้จากครูสมบุญ สมสุวรรณ เป็นอันมาก แม้วิธีแต่งเพลงไทยครูสมบุญก็เป็นผู้แนะนำให้รู้จักหลักเกณฑ์มาก่อน ทั้งยังชี้แจงและสาธิตให้ดูให้ฟังอย่างแจ่มแจ้ง

ครั้น พ.ศ.๒๔๖๐ อาจารย์มนตรี ตราโมท มีอายุได้ ๑๗ ปี มีความรู้ความสามารถพอตัวแล้ว ได้สมัครเข้ารับราชการในกรมพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ กรมมหาดเล็ก *(การแบ่งหน่วยราชการในเวลานั้นเรียกว่ากรมทุกชั้น แต่มีฐานะต่างกัน กรมมหาดเล็ก มีฐานะเสมอกระทรวง หัวหน้ากรมเรียกว่าผู้สำเร็จราชการ กรมมหรสพเทียบกับกรมในสมัยปัจจุบัน หัวหน้ากรมเรียกว่า อธิบดีหรือผู้บัญชาการ ส่วนกรมพิณพาทย์หลวงเทียบเท่ากับกองในปัจจุบันนี้ หัวหน้ากรมเรียกว่า เจ้ากรม)* ตั้งอยู่ในบริเวณวังจันทรเกษม ซึ่งกลายเป็นคุรุสภาและกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน กรมพิณพาทย์หลวงที่อาจารย์มนตรีเข้ารับราชการในเวลานั้นพระยาประสานดุริยศัพท์ *(แปลก ประสานศัพท์)* เป็นเจ้ากรม นอกจากพระยาประสานดุริยศัพท์ ซึ่งเป็นครูใหญ่แล้ว ยังมีครูอาวุโสอีกหลายท่าน อาจารย์มนตรีได้เรียนฆ้องวงใหญ่จากหลวงบำรุงจิตเจริญ *(ธูป สาตนะวิลัย)* และเรียนกลองแขกจากพระพิณบรรเลง *(แย้ม ประสานศัพท์)* การปฏิบัติโดยปกติของกรมพิณพาทย์หลวงนั้น ต้องฝึกซ้อมและต่อเพลงกันตลอดทั้งวัน ทั้งปี่พาทย์และเครื่องสาย นอกจากผู้มีราชการพิเศษเท่านั้น จึงจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องฝึกซ้อม

ในกรมมหรสพนี้มีโรงเรียนสำหรับให้ผู้ที่เยาว์วัยได้ศึกษาวิชาสามัญด้วยชื่อว่าโรงเรียนพรานหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งอยู่ในบริเวณสวนมิสกวัน อาจารย์มนตรีได้เป็นนักเรียนพรานหลวงด้วย และสอบชั้นมัธยมปีที่ ๖ ได้ที่โรงเรียนแห่งนี้

อาจารย์มนตรี กินอยู่หลับนอนในวังจันทรเกษม กรมมหรสพเป็นเวลานาน ทำให้ท่านมีโอกาสฝึกซ้อมตนเองมาก ผู้ที่ฝึกหัดฆ้องวงใหญ่และอยู่ประจำในวังจันทรเกษมเวลานั้นมีอยู่ด้วยกัน ๓ คน คือ หลวงสร้อยสำเนียงสนธิ์ *(เพิ่ม วัฒนวาทิน)* นายก่อง เจตนาวัต และอาจารย์มนตรี ตราโมท เหตุการณ์ประจำวันคือ เมื่อถึงเวลาประมาณตีห้าคนทั้งสามมักจะมาพบกันในกรมพิณพาทย์หลวง และท่องเพลงเดี่ยวฆ้องวงไปจนเกือบ ๐๗.๐๐ น. จึงจะอาบน้ำแต่งตัวและรับประทานอาหารเช้า

อาจารย์มนตรีมีฝีมือทางการบรรเลงฆ้องวง เนื่องจากท่านเอาใจใส่ในการตื่นขึ้นฝึกฝนท่องเพลง ตั้งแต่เช้ามืดเป็นประจำดังกล่าวมาแล้ว แต่เพื่อให้อาจารย์มนตรีมีฝีมือในเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆอีก พระยาประสานดุริยศัพท์จึงให้อาจารย์มนตรีเปลี่ยนเป็นคนตีระนาดทุ้ม โดยมีพระพาทย์บรรเลงรมย์ *(พิมพ์ วาทิน)* เป็นผู้สอนในชั้นต้น และพระยาประสานดุริยศัพท์เป็นผู้สอนภายหลัง อาจารย์มนตรีได้รับเลือกให้เข้าประจำอยู่ในวงข้าหลวงเดิม ซึ่งเป็นวงที่จะต้องตามเสด็จพระราชดำเนินเมื่อเสด็จแปรพระราชฐานทุกๆ แห่ง การโดยเสด็จพระราชดำเนินทุกครั้ง พระยาประสานดุริยศัพท์เป็นผู้ควบคุมวง นับเป็นโอกาสที่ได้ทำการสอนนักดนตรีในวงปี่พาทย์วงนี้อย่างใกล้ชิด การที่อาจารย์มนตรีได้เข้ามาอยู่ในวงตามเสด็จนี้ ทำให้ท่านได้รับความรู้กว้างขวางขึ้นมาก ได้ฟังกระแสพระราชดำรัส ได้เห็นพระราชกรณียกิจต่างๆ ตลอดจนทรงแสดงละคร นอกจากนี้อาจารย์มนตรียังได้สมาคมกับบุคคลในฐานะต่างๆ กัน ทำให้เป็นผู้กว้างขวางในวงสังคมสมัยนั้น ซึ่งท่านพอใจมากที่ได้รับการฝึกสอนดนตรีอย่างใกล้ชิดจากครูผู้ทรงคุณความรู้

นอกจากอาจารย์มนตรี ตราโมท จะมีฝีมือในการบรรเลงดนตรีแล้ว ท่านยังมีความสามารถในการแต่งเพลงอีกด้วย ท่านแต่งเพลงมาแล้วมากมายนับเป็นร้อยๆ เพลง ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๓

เพลงแรกที่ท่านแต่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ คือ เพลงต้อยตริ่ง ๓ ชั้น ในการแต่งเพลงเป็นครั้งแรกนี้ อาจารย์มนตรีมีความรู้สึกว่าท่านยังเป็นเด็กเกินไป เกรงว่าเพลงที่แต่งขึ้นจะไม่มีผู้นิยมรับเอาไปบรรเลงท่านจึงหาทางออกโดยอาศัยชื่อหมื่นประคมเพลงประสาน *(ใจ นิตยผลิน)* ให้เป็นผู้ร่วมแต่งด้วย

ผลการแต่งเพลงต้อยตริ่ง ๓ ชั้น ของอาจารย์มนตรีเป็นที่น่าพอใจ เพราะท่านแต่งขึ้นเป็นเพลงแรกก็ได้รับความนิยมจากผู้บรรเลงและผู้ฟัง วงดนตรีต่างๆ นำไปบรรเลงกันเสมอ แม้วงของหลวงก็ยังนำไปบรรเลง ทำให้ท่านเกิดมีกำลังใจ จึงแต่งเพลงพม่าเห่เถาขึ้นเป็นเพลงที่สอง การที่อาจารย์มนตรีแต่งเพลงพม่าเห่เถา ท่านเล่าให้ฟังว่า เนื่องด้วยเวลานั้นกำลังเริ่มนิยมบรรเลงเพลงพม่าเห่แทนเพลงพม่าห้าท่อนกันอย่างแพร่หลาย จึงมีผู้แต่งเพลงพม่าเห่ ๓ ชั้น และเพลงพม่าเห่เถาขึ้นหลายทาง หลังจากที่อาจารย์มนตรีแต่งเพลงพม่าเห่เถาแล้ว ต่อจากนั้นท่านก็แต่งเพลงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

เพลงที่อาจารย์มนตรี ตราโมท แต่งไว้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งเพลง ๓ ชั้น เพลงเถา เพลงดนตรีประวัติศาสตร์ เพลงระบำ และเพลงเบ็ดเตล็ด เคยมีผู้รวบรวมไว้ได้กว่า ๒๐๐ เพลง

ประเภทเพลง ๓ ชั้น ได้แก่ เพลงราโค เพลงขับไม้บัณเฑาะว์ เพลงประพาสมหรรณพ เพลงเขมรปี่แก้วทางสักวา เพลงเทพนม *(เพลงนี้นาย วิเชียร กุลตัณฑ์ ผู้เป็นศิษย์รักของอาจารย์มนตรีผู้หนึ่งเขียนอธิบายไว้ในหนังสือรวมบทขับร้องของมนตรี ตราโมท พิมพ์เป็นที่ระลึก ครบรอบ ๗๐ ปี ๑๗ มิถุนายน ๒๕๒๓ ความว่า "เพลงเทพนม ๓ ชั้นของเก่า สังเกตตามสำนวนทำนองที่แต่ง เข้าใจว่าผู้แต่งเพลงนี้คงจะเป็นครูสอนบ้านบางขุนศรี (ธนบุรี) แต่ยังค้นไม่พบว่าได้แต่งขึ้นจากเพลง ๒ ชั้นเพลงใด ต่อมาเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕ คุณครูได้แต่งเพลงเทพนม ๓ ชั้น นี้ขึ้นใหม่อีกทางหนึ่งสำหรับบรรเลงเป็นเที่ยวกลับ คู่กันกับของเก่า)* เพลงเทพไสยาสน์ *(เพลงนี้นายวิเชียร กุลตัณฑ์ ได้เขียนอธิบายไว้ในหนังสือเล่มเดียวกับที่อ้างแล้วมีคำอธิบายว่า "เพลงนี้เดิมคุณครูได้มาจากครูสมบุญ สมสุวรรณ บ้านบางกะพ้อม จังหวัดสมุทรสงครามเป็นทางเรียบ ๆ ตรง ๆ แต่งขึ้นจากเพลงตระนอนเที่ยวหลัง ต่อมาใน พ.ศ.๒๔๗๒ คุณครูจึงได้แต่งขึ้นอีกทางหนึ่ง และพยายามดำเนินทำนองให้มีลูกล้อลูกขัด ดัดสำเนียงให้คล้ายคลึงกับเพลงเทพบรรทม ด้วยความประสงค์จะให้เป็นเพลงคู่กัน)* เพลงจระเข้หางยาวทางสักวา และเพลงเทพไสยาสน์ เป็นต้น

ประเภทเพลงโหมโรง ได้แก่ เพลงโหมโรงมหาราช เพลงนี้อาจารย์มนตรี แต่งเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิม

พระชนมพรรษาครบ ๖๐ พรรษา เพลงโหมโรงเทิด สธ. เพลงนี้อาจารย์มนตรีแต่ง เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เจริญพระชนมายุครบ ๓๖ พรรษา ความหมายของเพลงเป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนฯ โดยอาจารย์มนตรีได้ขอพระราชทานพระนามาภิไธยย่อ "**สธ.**" มาเป็นชื่อเพลง และเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ สำหรับความเป็นมาของเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์นั้น อาจารย์มนตรีได้เขียนไว้ในสูจิบัตรรายการ *"๘๔ ปี ครูมนตรี ตราโมท"* ซึ่งจัด ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพจำกัด สาขาผ่านฟ้า เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๗ ความว่า

"ในโอกาสที่จะมีพระราชพิธีสมโภชฉลองกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ฯ มีอายุครบ ๒๐๐ ปี ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ นี้ กรมศิลปากรกับธนาคารกรุงเทพ จำกัด ร่วมกัน มีความ

เห็นว่าควรจะสร้างเพลงไทยเป็นอนุสรณ์ของงานนี้ เป็นเพลงโหมโรงชื่อว่า "เพลงรัตนโกสินทร์" เพื่อวงการดนตรีไทยใช้บรรเลงโดยทั่วไป จึงมอบให้ข้าพเจ้าเป็นผู้แต่ง ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง แต่ก็รู้สึกหนักใจที่จะต้องแต่งเพลงซึ่งมิได้ตั้งใจไว้ก่อน อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็จะต้องแต่งเพลงโหมโรงชื่อรัตนโกสินทร์ให้สำเร็จตามความประสงค์ของกรมศิลปากรและธนาคารกรุงเทพ ซึ่งให้ความไว้วางใจจนได้

เพลงโหมโรงแบบนี้ ดำเนินแบบเพลงที่บรรเลงโหมโรงก่อนที่จะขับเสภามาแต่โบราณ จึงมักจะเรียกกันว่าเพลงโหมโรงเสภา แม้สมัยต่อมาจะมีการร้องส่งโดยไม่มีขับเสภาก็ใช้เพลงนี้มาเป็นเพลงโหมโรง

เพลงโหมโรงเสภาที่ท่านโบราณาจารย์ทางดุริยางค์ศิลป์ ได้แต่งไว้มากมายหลายเพลง เป็นแบบแผนที่ควรยึดถือเป็นแบบปฏิบัติคือเป็นเพลงอัตรา ๓ ชั้น ประเภทหน้าทับปรบไก่ และมีเพลงประเภทเดียวกันต่อท้ายอีกเพลงหนึ่ง เช่น เพลงเยี่ยมวิมาน ออกเพลงน้ำลอดใต้ทราย เพลงครอบจักรวาล ออกเพลงม้าย่อง และเพลงจีนโล้ ออกเพลงขยะแขยง ข้าพเจ้าก็ได้ยึดแบบแผนนี้เป็นหลักปฏิบัติแต่งเพลงรัตนโกสินทร์นี้

ข้าพเจ้าคิดเห็นว่าเพลงนี้แต่งขึ้นในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ซึ่งเป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ จึงเลือกหาเพลงที่มี ๙ จังหวะมาแต่งเป็นเพลงประธานแล้วหาเพลงที่เป็นสิริมงคลอีกเพลงหนึ่งมาแต่งต่อท้าย ก็สำเร็จได้ ตามโน้ตที่ข้าพเจ้าเขียนนี้

ทำนองตามโน้ตนี้ เป็นทางกลางๆ ใช้บรรเลงได้โดยทั่วไป แต่ถ้าเป็นเครื่องดนตรีจำพวกที่ใช้มือเป็นพิเศษตามวิชาการ เช่น ระนาดเอก หรือฆ้องวง จะต้องตบแต่งแปลงให้เข้ากับวิชาการของเครื่องดนตรีนั้นๆ

อนึ่ง เพลงโหมโรงเสภานั้น มักจะบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ไม้แข็งเป็นส่วนมาก ข้าพเจ้าจึงแต่งทำนองตอนท้ายให้ช่วยผ่อนกำลังระนาดเอกแม้จะบรรเลงในจังหวะเร็วก็สะดวก"

ประเภทเพลงเถา ได้แก่ เพลงโสมส่องแสง (อาจารย์มนตรีแต่งเพลงนี้เป็นที่แพร่หลายมากเมื่อผู้จัดสรรที่ดินที่ท่านปลูกบ้านอยู่ทำการแบ่งซอย มาขอให้ท่านตั้งชื่อซอยให้ ท่านก็ตั้งชื่อซอยในถนนพิชยนันทน์เป็นชื่อเพลงไทยทั้งสิ้น และเพื่อเป็นอนุสรณ์ในการแต่งเพลงโสมส่องแสง ท่านจึงตั้งชื่อซอยที่บ้านท่านปลูกอยู่ว่า "ซอยโสมส่องแสง") เพลงแขกกุลิต เพลงแขกต่อยหม้อ เพลงพม่าเห่ เพลงพระจันทร์ครึ่งซีก เพลงมอญรำดาบ เพลงขอมทรงเครื่อง เพลงขอมเงิน เพลงเทพสมภพ เพลงนี้อาจารย์มนตรีแต่งเนื่องในมงคลวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เจริญพระชนมายุครบ ๓๖ พรรษา นับเป็นเพลงร่วมสมัยกับเพลงโหมโรงเทิด สธ. นอกจากนี้ก็มีเพลงสมโภชพระนคร เกี่ยวกับเพลงสมโภชพระนครนี้ อาจารย์มนตรีเขียนไว้ในสูจิบัตรงานเดียวกับที่ท่านเขียนถึงเพลงโหมโรงรัตนโกสินทร์ อาจารย์มนตรี เขียนเล่าถึงเพลงสมโภชพระนครว่า

"ในการแต่งเพลงสมโภชพระนครเถานี้ ข้าพเจ้ามิได้นำเพลง ๒ ชั้น หรือชั้นเดียวของเก่ามาขยายขึ้นแต่อย่างใด แต่ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็ยังสร้างเพลงนี้ขึ้นให้ท่อน ๑ มี ๔ จังหวะ ท่อน ๒ มี ๕ จังหวะ รวมเป็น ๙ จังหวะ ให้สมกับงานสมโภชนี้ได้กระทำขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ซึ่งเป็นรัชกาลที่ ๙

อีกประการหนึ่ง เมื่อเพลงนี้จะต้องมีชื่อว่า "เพลงสมโภชพระนคร" ข้าพเจ้าก็ใคร่จะให้ทำนองเพลงมีสัญลักษณ์ของงานแทรกอยู่ด้วย มิฉะนั้นการตั้งชื่อเพลงก็ไม่มีความหมาย ข้าพเจ้าเห็นว่างานฉลองครั้งนี้นอกจากฉลองอายุกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ยังฉลองพระบรมราชวงศ์จักรี ผู้ทรงสร้างสรรค์ และมีพระมหากษัตริย์ไทยเป็นประมุขปกครองประเทศสืบสันติวงศ์ ให้ประชาราษฎร์ไทยร่มเย็นเป็นสุขมาครบ ๒๐๐ ปีด้วย ข้าพเจ้าจึงได้แทรกทำนองแตรสังข์ และเพลงสรรเสริญพระบารมี และงานสมโภชนี้จะมีพระราชพิธีสำคัญอีก ๒ อย่าง คือ ขบวนราบ และขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ข้าพเจ้าจึงแทรกทำนองเพลงพญาเดิน และทำนองเห่เรือเข้าไว้อีกตอนหนึ่ง

ทำนองต่างๆ ทั้ง ๔ อย่างที่กล่าวนี้ ที่จริงไม่ค่อยจะสัมพันธ์กับประโยคของเพลงสามชั้น แต่ก็เป็นความจำเป็นที่

จะต้องให้ระคนอยู่ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของชื่อเพลง และออกจะใหม่ไปหน่อย ฟังแล้วอาจจะสะดุดหูก็ได้"

ประเภทเพลงสองชั้น อาจารย์มนตรีแต่งเพลงประเภทเพลงสองชั้นชื่อ เพลงมหาราชาศิรวาท เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพลงมหาราชาศิรวาท สามารถแยกออกเป็น ๒ เพลงได้ คือ เพลงมหาราชาเพลงหนึ่ง และเพลงศิรวาทอีกเพลงหนึ่ง

ประเภทเพลงดนตรีประวัติศาสตร์ ได้แก่ เพลงพยายาม เพลงไทยมุง เพลงน่านเจ้า เพลงสิบสองจุไท เพลงไทยครอง เพลงไทยใหญ่ เพลงขอมสุวรรณ เพลงไทยลานช้าง เพลงไทยอาหม เพลงละว้า เพลงขุนบรม เพลงลานนา ๑ และเพลงลานนา ๒ เป็นต้น

ประเภทเพลงระบำ อาจารย์มนตรีแต่งทั้งเนื้อร้องทำนองเพลงก็มี ที่แต่งแต่ทำนองโดยไม่มีเนื้อร้องก็มี

ที่แต่งทั้งบทร้องทำนองเพลง ได้แก่ ระบำนกเขา ระบำนพรัตน์ ระบำเริงอรุณ *(เนื้อร้องอาจารย์มนตรีร่วมแต่งกับนายฉันท์ ขำวิไล)* ระบำเทพบันเทิง ระบำเงือก ระบำไกรลาสสำเริง ฟ้อนดวงดอกไม้ ระบำผี ฟ้อนม่านมงคล *(มีผู้นำทำนองเพลงฟ้อนม่านมงคลไปใส่เนื้อร้องเป็นแบบเพลงไทยสากล ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก ทำให้อาจารย์มนตรีได้รับรางวัลเสาอากาศทองคำในฐานะผู้แต่งทำนองเพลง)* ระบำนันทอุทยาน ระบำอู่ทอง และระบำชุมนุมเผ่าไทย เป็นต้น

ที่มีเพียงทำนองไม่มีบทร้อง ได้แก่ ระบำนกยูง *(เพลงมยุราภิรมย์)* ระบำมฤคระเริง ระบำบันเทิงกาสร ระบำกุญชรเกษม ระบำโบราณคดีทั้ง ๕ ชุด *(คือ ระบำทวาราวดี ระบำศรีวิชัย ระบำลพบุรี ระบำเชียงแสน ระบำสุโขทัย)* ระบำม้า *(เพลงอัศวลีลา)* เป็นต้น

ประเภทเพลงที่แต่งขึ้นในโอกาสพิเศษ เมื่อรัฐบาลไทยอนุมัติให้กรมศิลปากรนำนาฏศิลป์ไทยไปแสดงเผยแพร่ ณ ต่างประเทศ แทบทุกครั้ง อาจารย์มนตรีจะเป็นผู้แต่งบทร้องทำนองเพลงระบำเชื่อมสัมพันธไมตรีกับประเทศที่ไปแสดง ระบำดังกล่าวได้รับความนิยมจากผู้นำและชนในชาตินั้นๆ มาก แม้ในปัจจุบันเมื่อประมุขหรือผู้นำของชาติที่ไทยเคยนำระบำสัมพันธไมตรีไปแสดง เดินทางมาเยี่ยมเยือนประเทศไทยกรมศิลปากรก็จัดระบำดังกล่าวไปแสดงต้อนรับแทบทุกครั้ง ระบำสัมพันธไมตรีเหล่านั้นได้แก่ ระบำพม่าไทยอธิษฐาน ระบำลาวไทยปณิธาน ระบำจีนไทยไมตรี เป็นต้น

ประเภทเพลงเบ็ดเตล็ด เป็นเพลงที่อาจารย์มนตรีแต่งขึ้นเพื่อให้ปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดงละครพันทาง ได้แก่ เพลงเสมอพม่า ใช้สำหรับตัวละครที่แสดงเป็นพม่ารำ เพลงเสมอลาวใช้สำหรับตัวละครที่เป็นลาวรำ เพลงเสมอมอญใช้สำหรับตัวละครที่แสดงเป็นมอญรำ เพลงเสมอแขกใช้สำหรับตัวละครที่แสดงเป็นแขกรำ การที่อาจารย์มนตรีแต่งเพลงเสมอตามเชื้อชาติของตัวละครในเรื่องเช่นนี้ เป็นเพราะว่าในสมัยโบราณการแสดงละคร ไม่ว่าตัวละครจะเป็นมอญ พม่า ลาว และแขก เวลาจะร่ายรำในบทบาทที่เดินทางในระยะใกล้ๆ จะใช้เพลงเสมอธรรมดาเหมือนกันหมด ทำให้ผู้ชมไม่แลเห็นลีลาท่ารำที่ผิดแผกแตกต่างกันของตัวละครต่างชาติเหล่านั้น อาจารย์มนตรีจึงแต่งเพลงเสมอให้เป็นแบบเพลงภาษา คือ มีสำเนียงไปทางเพลงของชาติต่างๆ เพื่อใช้แสดงละครพันทางโดยเฉพาะ เพราะว่าละครพันทางนิยมนำเอาเรื่องของชนต่างชาติมาแสดง เช่น เรื่องราชาธิราช เรื่องสามก๊ก เป็นต้น

นอกจากนี้ในเวลายกกองทัพของตัวละครที่เป็นแขก อาจารย์มนตรีก็แต่งเพลงเชิดแขกให้ตัวละครรำ ในตอนยกทัพฝ่ายมนุษย์และวานรใช้เพลงกราวนอก และยกทัพยักษ์ใช้เพลงกราวใน อาจารย์มนตรีก็แต่งเพลงกราวกลางขึ้นมาเพื่อใช้บรรเลงประกอบการยกทัพของทหาร ๔ เหล่า คือ ทหารเกาทัณฑ์ ทหารดาบ ทหารหอก และทหารม้า เรียกว่าระบำวีรชัย ซึ่งเป็นทหารพระสุธนในละครเรื่องมโนห์รา

ประเภทเพลงรำวง อาจารย์มนตรีแต่งทำนองเพลงรำวงมาตรฐานไว้หลายเพลง ได้แก่ เพลงงามแสงเดือน รำซิมารำ ชาวไทย คืนเดือนหงาย ดวงจันทร์วันเพ็ญ และดอกไม้ของชาติ เมื่อรัฐบาลอนุมัติให้กรมศิลปากรนำนาฏศิลป์ไทยไปเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับราชอาณาจักรลาว

เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ อาจารย์มนตรีได้แต่งบทร้องและทำนองเพลงรำวงชื่อ โขงสองฝั่ง นำไปแสดงที่ราชอาณาจักรลาว ซึ่งเป็นที่พอใจของประชาชนลาวเป็นอันมาก

ประเภทเพลงฉุยฉายและแม่ศรี เพลงฉุยฉายที่แทรกอยู่ในการแสดงโขนชุดต่างๆ นั้น ของเดิมมีเพียงบทร้องฉุยฉาย ไม่มีบทร้องแม่ศรี อาจารย์มนตรีจึงแต่งบทร้องแม่ศรีขึ้นเพื่อให้ครบกระบวนของเพลงฉุยฉาย และแม่ศรี บทแม่ศรีที่อาจารย์มนตรีแต่งอยู่ในชุดฉุยฉายทศกัณฐ์ลงสวน ฉุยฉายทศกัณฐ์ปลอม *(คือหนุมานแปลงเป็นทศกัณฐ์ ในตอนทำลายพิธีหุงน้ำทิพย์)* ฉุยฉายหนุมานแปลงเป็นมาณพ นอกจากนี้อาจารย์มนตรียังได้แต่งทั้งบทร้องฉุยฉายและแม่ศรี โดยมีผู้รำทั้งพระ นาง ยักษ์ ลิง และพราหมณ์ เรียกชื่อว่า *"ชุมนุมฉุยฉาย"* จัดแสดงเป็นครั้งแรกในงานดนตรีมหกรรม ณ สังคีตศาลา เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๐๔

ประเภทเพลงในแบบเรียน ในสมัยที่นายถนอม นาควัชระ เป็นหัวหน้ากองสอบไล่กระทรวงศึกษาธิการ และเป็นประธานกรรมการพิจารณาหลักสูตรวิชาขับร้องเพลงไทยของนักเรียน อาจารย์มนตรีร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย เมื่อพิจารณาจัดเพลงเข้าชั้นเรียบร้อยแล้ว นายถนอมได้ขอให้กรรรมการช่วยกันแต่งหรือเลือกบทร้องเข้าบรรจุกับทำนองเพลง ให้เหมาะสมเป็นบทเรียนของเด็ก อาจารย์มนตรีได้แต่งเพลงในแบบเรียนไว้หลายบท จะยกตัวอย่างสัก ๓ บท ดังนี้คือ

ร้องเพลงหนีเสือ

จะหนีภัยไข้ป่วยด้วยย้ายบ้าน ไม่เป็นการหนีรอดปลอดไปได้
เพราะโรคร้ายย้ายติดชิดตัวไป อยู่ที่ไหนโรคนั้นก็พลันมี
ถ้าหนีด้วยรักษาอนามัย มั่นอยู่ในความสะอาดอย่างถ้วนถี่
ในบ้านเรือนร่างกายผ่องใสดี ก็จะหนีโรคภัยได้พ้นเอย

ร้องเพลงลาวสมเด็จ

อันสมเด็จพระมหากษัตริย์ราช เป็นขวัญชาติธงชัยของไทยผอง
(ชื่นหฤทัย เรามีธงชัยขวัญใจชาติเอย)
เป็นฉัตรแก้วกั้นเกศประเทศครอง ทรงปกป้องประชาราษฎร์ให้ร่มเย็น
(ชื่นพระคุณ ด้วยทรงการุณย์ไทยอุ่นอกเอย)
ควรเคารพอภิวันท์มั่นดวงจิต เชิดบูชิตพระคุณไว้ให้สูงเด่น
(มั่นดวงใจ เทิดพระคุณไว้เหนือใดอื่นเอย)
ร่วมจงรักภักดีมิวายเว้น ให้สมเป็นไทยชาติรักราชเอย
(มั่นภักดี ในบาทธุลีไม่มีเปลี่ยนเอย)

ร้องเพลงเต่ากินผักบุ้ง

ยามเรียนช้าจะเรียนเพียรศึกษา เพื่อก้าวหน้าต่อไปไม่ถอยหลัง
จะเหนื่อยยากสักเท่าไรไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งสำเร็จเสร็จสมใจ
(สร้อย) ดอกเอ๋ย ดอกมะไฟ จิตมุ่งมั่นอันใด ไม่แคล้วไปเลยเอย
ผลแห่งความพยายาม จะตามมาสนอง
สิ่งใดที่ใฝ่ปอง ต้องเสร็จสมอารมณ์เอย

นอกจากอาจารย์มนตรี ตราโมท จะแต่งเพลงดังกล่าวมาแล้ว ท่านยังเคยแต่งเพลงประกวดทั้งบทร้องและทำนองเพลง และได้รับรางวัลที่ ๑ เสียด้วย เพลงนั้นชื่อว่า **"เพลงวันชาติ"** เหตุที่อาจารย์มนตรี แต่งเพลงวันชาติเป็นเพราะว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลประสงค์จะให้มีเพลงประจำวันที่ ๒๔ มิถุนายน อันเป็นวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งมีงานฉลองประจำปีเรียกว่า วันชาติ จึงประกาศให้มีการประกวดบทร้องและทำนองเพลงเฉพาะงานนี้ขึ้น อาจารย์มนตรีก็แต่งบทร้องและทำนอง

เพลงเข้าประกวดด้วย โดยให้ชื่อว่า **"เพลงวันชาติ"** ผลการตัดสินปรากฏว่าท่านได้รับรางวัลที่ ๑ เพลงวันชาติจึงเป็นเพลงที่ใช้ร้องในวันที่ ๒๔ มิถุนายน เป็นประจำทุกๆ ปี จนประกาศยกเลิกงานนั้น เนื้อเพลงวันชาติมีดังนี้

"ยี่สิบสี่มิถุนา-
ปฐมฤกษ์ขอรั-
เริ่มระบอบแบบอา-
ทั่วราษฎรไทย
สำราญ สำเริง
เพราะชาติ เรามี
(สร้อย) เราจะคงเป็นไทย
ชาติประเทศเหมือนชีวา
ถ้าแม้ว่าชีวิตมลาย
พวกเราต้องร่วมรัก
อีกรัฐธรรมนูญ
เสียกาย เสียชนม์
เสียชาติ ประเทศไทย
(สร้อย) ไทยจะคงเป็นไทย
ยนมหาศรีสวัสดิ์
ฐ ธรรมนูญของไทย
รยะประชาธิปไตย
ได้สิทธิเสรี
บันเทิง เต็มที่
เอกราช สมบูรณ์
ด้วยร่วมใจเทอดไทยชโย
ราษฎร์ประชาเหมือนร่างกาย
ร่างกายก็เป็นปฏิกูล
พิทักษ์ไทยไพบูลย์
คู่ประเทศของไทย
ยอมทน เสียให้
อย่ายอมให้ เสียเลย
ด้วยร่วมใจเทอดไทยชโย"

ผู้ที่อาจารย์มนตรีคัดเลือกให้ร้องเพลงวันชาติเข้าประกวดคือ อาจารย์อาคม สายาคม และอาจารย์กรี วรศะริน สองศิลปินโขนมีฝีมือ ส่วนดนตรีมีเพียงไวโอลินซึ่งนายกมล แพทยาคุณ เป็นผู้สีเป็นทำนองเพลงให้ขับร้อง คณะกรรมการผู้ตัดสินประกอบไปด้วย เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี *(สนั่น เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา)* พระยาเสนาะดุริยางค์ *(แช่ม สุนทรวาทิน)* และพระเจนดุริยางค์ *(ปิติ วาทยะกร)* เป็นต้น

หลังจากที่เพลงวันชาติของอาจารย์มนตรี ตราโมท ได้รับรางวัลที่ ๑ แล้วในงานฉลองวันชาติประจำปี ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๓ ก็มีการบรรเลงและขับร้องเพลงวันชาติโดยวงดุริยางค์กองทัพเรือ ณ ทำเนียบรัฐบาล ผู้มีเกียรติที่เข้าร่วมงานวันชาติในครั้งนั้น ต่างพากันชมเชยว่า เพลงวันชาติมีเนื้อร้องที่ให้ความหมายและทำนองก็ไพเราะ เหมาะกับสมัยนิยมในเวลานั้น อาจารย์มนตรีเล่าให้ฟังว่า ท่านแต่งทำนองเพลงวันชาติโดยอาศัยทำนองเพลงไทยชื่อเพลงปฐมเป็นหลัก

สำหรับเงินรางวัลที่อาจารย์มนตรีได้รับ เนื่องจากเพลงวันชาติชนะการประกวดเป็นจำนวนเงิน ๒๐๐ บาท เกี่ยวกับเรื่องเงินรางวัลนี้ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล เขียนไว้ในคอลัมน์แวดวงดนตรี หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันฉบับประจำวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๗ ชื่อเรื่อง **"๒๔ มิถุนา เพลงวันชาติ"** ความตอนหนึ่งว่า

"รางวัลที่ได้รับครั้งนั้น อาจารย์มนตรียืนยันว่าเป็นเงินสด ๒๐๐ บาท สมัยนั้นก๋วยเตี๋ยวอย่างดีชามละ ๓ สตางค์ (ถ้าแห้งสามสตางค์ น้ำสองสตางค์ รวมสองชามห้าสตางค์) การฉลองชัยชนะครั้งนั้น อาจารย์พาผู้ร่วมงานไปฉลองที่ภัตตาคารเยาวยี่น ซึ่งเป็นภัตตาคารจีนที่มีชื่อเสียงมากอยู่ที่เยาวราชซึ่งโก้เกือบจะพอๆ กับห้อยเทียนเหลา กินโต๊ะจีนโต๊ะละ ๗ บาท แล้วซื้อทองคำแจกผู้ร่วมงานคือ นักร้อง ๒ คน นักดนตรี ๑ คน ๆ ละสองสลึง ยังมีเงินเหลืออยู่อีกหลายสิบบาท เสร็จงานแล้วไม่นานก็มีการบันทึกเสียงออกขาย สมัยนั้นไม่มีค่าลิขสิทธิ์ คนแต่งเพลงก็ไม่ได้ผลประโยชน์จากการอัดแผ่นเลย"

ในปี พ.ศ.๒๔๖๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวรที่พระราชวังพญาไท ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ในครั้งนั้นแพทย์หลวงถวายการแนะนำให้ทรงฟังนิทาน หรือดนตรีเบาๆ ประกอบกับเสวยพระโอสถด้วย กรมมหรสพจึงจัดวงเครื่องสายเบาบรรเลงถวายที่ข้างห้องพระบรรทม วงเครื่องสายเบานี้จะต้องทำเครื่องห้ามเสียงให้ได้ยินเพียงเบาๆ ทุกสิ่ง และเพิ่มขิมขึ้นอีกสิ่งหนึ่ง ผู้ตีขิมในวงนี้คือ อาจารย์มนตรี ตราโมท นับว่าเครื่องสายวงหลวงได้มีขิมผสมเป็นครั้งแรกในคราวนั้น และอาจารย์มนตรีก็เป็นผู้ตีขิมในวงหลวงเป็นคนแรก วงเครื่องสายเบาได้บรรเลงถวายเวลาบ่ายถึงเย็นทุกวัน จนพระอาการประชวรหายเป็นปรกติ

ในปีเดียวกันนี้ กรมมหรสพประกอบพิธีไหว้ครู และให้ข้าราชการกรมพิณพาทย์หลวงเรียนเพลงองค์พระพิราพ อันเป็นเพลงหน้าพาทย์สูงสุด โดยเชิญครูทองดี ชูสัตย์ มาเป็นผู้ทำพิธีครอบประสิทธิ์ประสาท ผู้ที่ทำพิธีครอบประสิทธิ์ประสาทการเรียนเพลงองค์พระพิราพนี้แต่เดิมคือ พระยาประสานดุริยศัพท์ แต่การทำพิธีครั้งนี้ท่านไม่ได้ทำ เพราะว่าท่านถึงแก่กรรมเสียเมื่อต้นปี พ.ศ.๒๔๖๗ ผู้เรียนเพลงองค์พระพิราพในครั้งนั้นมี ๖ คน คือ

พระยาเสนาะดุริยางค์ *(แช่ม สุนทรวาทิน)*
พระเพลงไพเราะ *(โสม สุวาทิต)*
หลวงบำรุงจิตเจริญ *(ฐูป สาตนะวิสัย)*
หลวงสร้อยสำเนียงสนธิ์ *(เพิ่ม วัฒนวาทิน)*
หมื่นคนธรรพประสิทธิ์สาร *(แตะ กาญจนผลิน)*
อาจารย์มนตรี ตราโมท

สำหรับครูทองดีที่เป็นผู้ทำพิธีครั้งนี้ ท่านมีศักดิ์เป็นปู่ของจางวางทั่ว พาทยโกศล นักดนตรีโดยทั่วไป ในสมัยนั้นเรียกท่านว่าปู่ทองดี ตามอย่างที่จางวางทั่วเรียก

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ มีการปรับปรุงกรมกองเปลี่ยนย้ายสังกัด กรมพิณพาทย์โอนไปขึ้นกระทรวงวังพร้อมกับกรมโขนหลวง อาจารย์มนตรีก็ได้โอนย้ายมาด้วย จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ.๒๔๗๓ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงริเริ่มบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลขึ้นที่วังวรดิศ ในการนี้ ทรงขอข้าราชการแผนกดุริยางค์ไทยเป็นผู้บอกทำนองเพลง แผนกดุริยางค์สากลเป็นผู้บันทึกโน้ต โดยบันทึกทำนองของเครื่องดนตรีแต่ละอย่าง อาจารย์มนตรีทำหน้าที่เป็นผู้บอกทำนองระนาดทุ้ม *(ไม้)* และระนาดทุ้มเหล็ก บางเพลงก็บอกทางฆ้องวงเล็กด้วย ในเวลาที่กล่าวถึงนี้ได้เกิดมีวิทยุกระจายเสียงขึ้นในประเทศไทยแล้ว สถานีวิทยุที่ทำการส่งกระจายเสียงได้แก่ สถานี ๗ PJ และ ๑๑ PJ ทำการส่งกระจายเสียงเป็นประจำอยู่ที่ศาลาแดง หน้าที่ของแผนกปี่พาทย์หลวงซึ่งอาจารย์มนตรีสังกัดอยู่ต้องนำวงดนตรีไปบรรเลงกระจายเสียงเป็นประจำทุกสัปดาห์ โดยจัดเป็น ๔ วง คือ วงปี่พาทย์ไม้แข็ง วงปี่พาทย์ไม้นวม วงเครื่องสาย และวงมโหรี อาจารย์มนตรีอยู่ในวงมโหรีและเครื่องสาย นอกจากจะทำหน้าที่เป็นผู้บรรเลงแล้ว ท่านยังต้องช่วยแต่งเพลงใหม่ให้วงทั้งสองบรรเลงอีกด้วย ในระยะเวลาดังกล่าวนี้จึงเป็นช่วงที่อาจารย์มนตรีมีโอกาสแต่งเพลงประเภท ๓ ชั้น และเพลงเถาขึ้นใหม่เป็นอันมาก ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า อาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นครูผู้กระทำพิธีไหว้ครูและครอบประสิทธิ์ประสาทวิชาดนตรีไทยของกรมศิลปากร นอกจากท่านจะกระทำพิธีให้แก่กองการสังคีตและวิทยาลัยนาฏศิลปทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัดแล้ว ท่านยังกระทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยให้แก่หน่วยราชการ สถานศึกษาและเอกชนทั่วไปอีกด้วย

ในเรื่องการได้รับมอบให้เป็นครูผู้กระทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและครอบประสิทธิ์ประสาทนี้ แรกเริ่มเดิมทีท่านได้ศึกษาวิชาดนตรีกับหลวงประดิษฐไพเราะ *(ศร ศิลปบรรเลง)* มาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๙ และหลวงประดิษฐไพเราะ ก็เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทให้ท่านเป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและครอบประสิทธิ์ประสาทให้แก่ศิษย์ได้เป็นคนแรก ในสมัยที่

พิธีไหว้ครู ในงานของสมาคมศิลปินแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๗

หลวงประดิษฐไพเราะยังมีชีวิตอยู่ เคยมีผู้ไปขอให้อาจารย์มนตรีไปเป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทย อาจารย์มนตรีจึงไปขออนุญาตจากหลวงประดิษฐไพเราะ ซึ่งหลวงประดิษฐไพเราะก็ยินดีอนุญาตให้ทำพิธีได้ และยังอนุญาตให้อาจารย์มนตรีเป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูได้ในครั้งต่อๆ ไป โดยไม่ต้องขออนุญาตจากท่านอีก อาจารย์มนตรีจึงเป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นอกจากอาจารย์มนตรีจะมีความรู้และความสามารถในการแต่งเพลง และบรรเลงดนตรีไทยได้แล้ว ท่านยังมีความรู้ทางโน้ตสากลและดนตรีสากลอีกด้านหนึ่งด้วย ในการศึกษาหาความรู้เรื่องดนตรีสากลและโน้ตสากลนี้ อาจารย์มนตรีได้เข้าเรียนที่โรงเรียนวิทยาสากลดนตรี ซึ่งเป็นโรงเรียน สอนโน้ตและดนตรีสากลของพระเจนดุริยางค์ *(ปีติ วาทยะกร)* การที่อาจารย์มนตรีมีความรู้ความสามารถในการอ่านและเขียนโน้ตสากลได้นั้น ทำให้ท่านยิ่งเพิ่มความรู้ทางดนตรีไทย และการแต่งเพลงมากขึ้น อย่างเช่น เพลงวันชาติ หรือ เพลง ๒๔ มิถุนา ที่ชนะการประกวดซึ่งได้กล่าวถึงแล้ว

อาจารย์มนตรีรับราชการอยู่ที่แผนกปี่พาทย์หลวงได้ไม่นาน ก็มีการโอนวงปี่พาทย์และโขนละครไปสังกัดอยู่กรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๘ อาจารย์มนตรีจึงย้ายไปประจำโรงเรียนศิลปากร แผนกนาฏดุริยางค์ *(คือ วิทยาลัยนาฏศิลปในปัจจุบัน)* ขณะนั้นหลวงวิจิตรวาทการเป็นอธิบดีกรมศิลปากร หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้มีความสามารถในการแต่งบทละครอิงประวัติศาสตร์ อาจารย์มนตรีได้มีโอกาสร่วมบรรเลงในการแสดงละครของท่าน และบรรจุทำนองเพลงในเรื่องละครของหลวงวิจิตรวาทการด้วย บางครั้งก็ช่วยจดโน้ตเพลงซึ่งหลวงวิจิตรวาทการได้ประพันธ์ขึ้น และบางคราวหลวงวิจิตรวาทการก็มอบหมายให้อาจารย์มนตรีช่วยแต่งบทร้องและทำนองเพลง เมื่อหลวงวิจิตรวาทการริเริ่มการส่งกระจายเสียงเพลงดนตรีประวัติศาสตร์ คือ บรรยายประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยมีคำกลอนสรุปเป็นตอนๆ สำหรับร้องเป็นเพลง ในการนี้อาจารย์มนตรีก็ได้แต่งเพลงที่มีลักษณะร้องสอดและคลอดนตรีขึ้นประกอบหลายเพลง เรียกว่า เพลงดนตรีประวัติศาสตร์ เพลงดังกล่าวนี้ได้นำมาใช้ในการแสดงละครสมัยปัจจุบันหลายเรื่อง และเมื่อตอนที่หลวงวิจิตรวาทการรื้อฟื้นการบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากลขึ้นใหม่ อาจารย์มนตรีก็ได้รับหน้าที่เป็นผู้บอกทำนองระนาดทุ้ม และระนาดทุ้มเหล็กเช่นเดิม ทั้งยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการตรวจสอบเพลงไทยที่บันทึกแล้วนั้นด้วย

อาจารย์มนตรีเป็นผู้ที่รักการอ่านหนังสือ ถึงขนาดที่เรียกว่าเป็นหนอนหนังสือ ท่านสนใจกวีนิพนธ์มาตั้งแต่สมัยที่อยู่โรงเรียน ครั้นเข้ามาอยู่ในกรมมหรสพก็พยายามศึกษาค้นคว้าจากหนังสือตำราภาษาไทยและกวีนิพนธ์ต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยแล้ว ท่านจะสนใจมากเป็นพิเศษ หนังสือต่างๆ ท่านอ่านซ้ำหลายครั้งจนจำเรื่องราวได้ขึ้นใจ หอสมุดและห้องสมุดต่างๆ ในสมัยนั้นท่านเข้าไปอ่านหนังสือหมดทุกแห่ง อ่านจนจำได้ว่าหนังสือเล่มไหนเรื่องใดอยู่ที่ตรงไหนตู้ไหน เวลาเจ้าหน้าที่ผู้บริการเกิดสับสนในที่เก็บหนังสือบางเล่ม อาจารย์มนตรีจะสามารถบอกได้ทันทีว่าเรื่องนั้นๆ อยู่ที่ตรงไหน การที่อาจารย์มนตรีชอบศึกษาค้นคว้าตำรับตำราวิชาการด้านต่างๆ และได้ถามจากครูอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทยอยู่เสมอ ทำให้ท่านมีความรู้กว้างขวาง และก็เป็นธรรมดาที่ผู้อ่านมากรู้มากย่อมจะต้องถ่ายทอดความรู้นั้นออกมาเป็นตัวหนังสือ เพื่อให้ผู้อื่นได้อ่านต่อไป อาจารย์มนตรีก็เป็นเช่นนั้น ท่านเริ่มเป็นนักเขียน ขั้นแรกก็เขียนบทกวีนิพนธ์สั้นๆ ส่งไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ประเภทรายสัปดาห์ รายปักษ์ และรายเดือน จากนั้นก็ค่อยๆ ทวีความยาวและความยากขึ้นตามลำดับ

อาจารย์มนตรีชอบโคลงมาก ท่านจึงแต่งโคลงไว้มากมาย ทั้งที่เป็นเรื่องก็มีคือ โครงเรื่องเยือนสมุทรสงคราม และที่แต่งไว้เป็นโคลงกลบทก็มาก เช่น โคลงกลบทช้างประสานงา โคลงกลบทพรหมพักตร์ ทั้งยังได้คิดบัญญัติโคลง

กลบทขึ้นใหม่ คือ โคลงกลบทสาลินี อ่านเป็นฉันท์สาลินี ถอดเรียงเป็นโคลง ๔ สุภาพได้ และโคลงกลบทฉบัง อ่านเป็นกาพย์ฉบัง ถอดเรียงเป็นโคลง ๔ สุภาพได้เช่นเดียวกับโคลงกลบทสาลินี ส่วนฉันท์ กาพย์ และกลอน ท่านแต่งไว้น้อย เรื่องที่อาจารย์มนตรีแต่งดังกล่าวถึงนี้ ท่านผู้สนใจจะหาอ่านได้จากหนังสือชื่อหลายรส รวมบทประพันธ์ของอาจารย์มนตรี ตราโมท พิมพ์เป็นที่ระลึกครบรอบ ๗๒ ปี วันเกิดของท่าน เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๑๕

สำหรับบทกวีนิพนธ์เรื่องยาวที่อาจารย์มนตรีแต่งไว้ คือ ลิลิตอิหร่านราชธรรม ลงพิมพ์เป็นตอนๆ ในหนังสือวรรณคดีสาร ของสมาคมวรรณคดีแห่งประเทศไทย

เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๑ ทางจังหวัดยะลาได้นำช้างเผือกน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า *พระเศวตสุรคชาธาร* อาจารย์ มนตรีได้แต่งกาพย์ขับไม้ทูลเกล้าฯ ถวายในพระราชพิธีสมโภชพระเศวตสุรคชาธาร ซึ่งข้าราชการกรมศิลปากรขับในงานพระราชพิธีขึ้นระวางพระเศวตสุรคชาธาร ที่จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๑๑ อาจารย์มนตรีได้แต่งกาพย์ขับไม้ขึ้นต้นบทด้วยโคลง ๔ สุภาพว่า

"สรวมชีพอัญชลิตไท้ เทวัญ
เชิญเสด็จเหินจรัล จรดด้าว
สู่สถานพิธีอัน โอภาส
พิทักษ์คชคู่บาททำว ธเรศร์พันภัยพาล"

สำหรับบทสุดท้ายอาจารย์มนตรีแต่งไว้ว่า

"มนตรีตราโมทผู้ นิพนธ์
ถวายพระภูวดล ดิลกไท้
พระบารเมศสึงกมล มาดมั่น
ยังสติปัญญาให้ แต่งได้ดังถวิล"

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีรับสมโภชและขึ้นระวางพระเศวตวรรัตนกรี ณ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๐๕ อาจารย์มนตรีก็ได้นำกาพย์ขับไม้ของหลวงมหาสิทธิโวหาร *(สีบ)* ซึ่งแต่งสำหรับกล่อมพระเศวตอุดมวารณ์ มาแก้ไขปรับปรุงใหม่ ใช้กล่อมพระเศวตวรรัตนกรี ในครั้งนั้น อาจารย์มนตรีเป็นหัวหน้าคณะข้าราชการกรมศิลปากรที่ไปในงานพระราชพิธีสมโภชและขึ้นระวางช้างเผือกทุกครั้ง จึงได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๓ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

งานขึ้นระวางพระเศวต จังหวัดเพชรบุรี

หนังสือประเภทสารคดีที่เกี่ยวกับวิชาการทางด้านศิลปะ อาจารย์มนตรีได้แต่งไว้หลายเรื่อง บางเรื่องก็รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มเดียวกัน บางเรื่องก็กระจัดกระจายอยู่ในหนังสือต่างๆ ซึ่งแม้อาจารย์มนตรีเองก็หลงลืมไปแล้วว่า ท่านเคยเขียนลงในหนังสืออะไรไว้บ้าง หนังสือที่อาจารย์มนตรีแต่งไว้และกรมศิลปากรจัดพิมพ์เป็นเล่ม ก็มี เช่น

ดุริยางคศาสตร์ไทยภาควิชาการ หนังสือเล่มนี้เคยใช้สำหรับสอนในโรงเรียนศิลปากร เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๑

การละเล่นของไทย หนังสือเล่มนี้กรมศิลปากรจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๗ ปรากฏว่าเป็นที่แพร่หลายในหมู่นักศึกษาและผู้สนใจในศิลปวิทยาการด้านดนตรีและนาฏศิลป์มาก จนจำหน่ายหมดไปในเวลาอันรวดเร็ว ครั้นต่อมากรมศิลปากรในสมัยที่ พลเรือตรี สมภพ ภิรมย์ เป็นอธิบดี ได้อนุญาตให้จัดพิมพ์เรื่องการละเล่นของไทยของอาจารย์มนตรี ตราโมท ในงานพระราชทานเพลิงศพนายนพ บุณยเกียรติ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๑๘ เป็นจำนวน ๕๐๐ เล่ม แต่เป็นที่น่าเสียดายเพราะว่าในการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ มิได้มีรูปภาพประกอบเหมือนการจัดพิมพ์ครั้งแรก

ศัพท์สังคีต เป็นหนังสือเกี่ยวกับเรื่องศัพท์ทางดนตรีไทยอีกเล่มหนึ่ง พิมพ์ในปี พ.ศ.๒๕๐๗ และจำหน่ายหมดไปแล้ว

การบรรเลงปี่พาทย์ในพระราชพิธี

นอกจากนี้ก็มีเรื่องสั้นๆ ที่ท่านเขียนไว้ในหนังสือต่างๆ เช่น เรื่องปี่พาทย์ไทย ปี่พาทย์มอญ ปี่พาทย์ชวา เครื่องสายไทย ดุริยเทพ ดนตรีกับชีวิต วงดนตรีประกอบ

การแสดงโขน ฯลฯ

อาจารย์มนตรียังได้เขียนอธิบายความหมายของคำต่างๆ ในหนังสือสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน และเขียนเรื่องดนตรีไทยในหนังสือสารานุกรมสำหรับเยาวชนไทยเล่ม ๑ ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ กรมศิลปากรจัดพิมพ์หนังสือหลายเล่ม อาจารย์มนตรีก็ได้มีส่วนเขียนเรื่องดนตรีไทยภาคกลางลงพิมพ์ในหนังสือชุดศิลปกรรมไทยหมวด *"นาฏดุริยางคศิลป์ยุคกรุงรัตนโกสินทร์"* ด้วย

ในสมัยที่อาจารย์มนตรีเขียนเรื่องลงพิมพ์ในนิตยสารต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ท่านใช้นามจริงบ้าง บางครั้งก็ใช้อักษรย่อ และบางทีก็ใช้นามปากกา ที่ใช้ว่า *"บุญธรรม ตราโมท"* และที่ย่อว่า *"บ.ตราโมท"* นั้นท่านใช้ในสมัยที่ยังไม่ได้เปลี่ยนชื่อ และที่ใช้ว่า *"มนตรี ตราโมท"* หรือ *"ม.ตราโมท"* นั้น ก็ใช้เมื่อตอนที่เปลี่ยนชื่อเป็น *"มนตรี"* แล้ว สำหรับนามปากกาท่านใช้อยู่ชื่อเดียวคือ *"อัจฉรพรรณ"* การที่อาจารย์มนตรีใช้นามปากกาว่า อัจฉรพรรณ ท่านอธิบายไว้ในคำนำหนังสือเรื่องหลายรส จัดพิมพ์ในงานวันเกิดครบ ๗๒ ปีของท่าน เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๑๕ ความตอนหนึ่งว่า

*"ข้าพเจ้าเป็นข้าราชการกรมมหรสพมาตั้งแต่อายุ ๑๗ ปี กินอยู่หลับนอนและปฏิบัติราชการอยู่ในวังจันทร์ วังจันทร์ก็คืออาณาเขตที่เป็นคุรุสภากับกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบันนี้ แต่บรรดาผู้ที่อยู่วังจันทร์สมัยนั้นเรียกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่เป็นที่ตั้งกรมบัญชาการ กรมช่างมหาดเล็ก กรมพิณพาทย์หลวง คลังเครื่องโขน กองรักษาสถานที่ โรงครัว โรงอาหาร และรอบๆ มีห้องสำหรับนักเรียนพรานหลวง ร.อ.พัก เรียกว่าวังจันทร์ ส่วนที่เป็นกระทรวงศึกษาธิการ เป็นที่ตั้งที่ทำการกองกลางเสือป่าพรานหลวง ร.อ.โรงพยาบาล และบ้านพักนายแพทย์ เรียกว่าสวนจันทร์ ระหว่างกลางของส่วนทั้งสอง มีคลองเม่งเส็ง (ออกคลองผดุงกรุงเกษม) ผ่าน และมีถนนขนานกับคลองทั้งสองฝั่ง บนฝั่งคลองด้านสวนจันทร์ ชื่อถนนทับทิมใต้ บนฝั่งคลองด้านวังจันทร์ชื่อถนนสัมมือใต้ ตรงปากคลองเม่งเส็งที่ออกคลองผดุงกรุงเกษมนั้น มีสะพานเชื่อมถนนลูกหลวงให้ต่อกันชื่อสะพาน "อัจฉรพรรณ" ที่สะพานนี้เป็นสถานที่ปล่อยอารมณ์อย่างดีของข้าพเจ้าเวลาเย็น ถ้าไม่มีกิจธุระใดๆ ก็มักจะมายืนพิงราวสะพานดูเรือไปมาค้าขาย แจว พาย ถ่อ อยู่ไม่ขาดถ้าเป็นเวลาที่แดดยังร้อนก็มักจะลงไปนั่งที่เชิงสะพานตรงโคนต้นยางพารา ซึ่งมีรากโค้งคดขึ้นมาเป็นที่นั่งอย่างสบาย ต้นยางพารานี้ปลูกเรียงทั้งสองฝั่งคลองผดุงกรุงเกษม แต่ข้าพเจ้าก็พอใจนั่งแต่ต้นที่อยู่เชิงสะพานอัจฉรพรรณนี้เท่านั้น เพราะเป็นปากคลองเม่งเส็งเป็น ๓ แยกของคลอง เนื่องจากเหตุที่สะพานอัจฉรพรรณเป็นสถานที่เคยให้สุขารมณ์แก่ข้าพเจ้ามานานเวลาประพันธ์เรื่องใดๆ ถ้าไม่ใช้นามจริง จึงได้ใช้นามปากกาว่า **"อัจฉรพรรณ"** อันเป็นอนุสรณ์สถาน ทำให้นึกถึงความร่มเย็นเป็นสุข ซึ่งได้รับจากพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่ออยู่ในวัยเยาว์นั้นอย่างซาบซึ้งตรึงใจ"*

ผลงานทางด้านข้อเขียนของอาจารย์มนตรีที่ท่านพากภูมิใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อทางราชการสร้างพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่จังหวัดสุพรรณบุรีแล้วเสร็จ ได้จัดให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นจำนวนมากเรียบเรียงข้อความที่จะจารึกเทิดทูนพระวีรเกียรติประวัติของพระองค์ โดยใช้ถ้อยคำแต่น้อย กินความมากเพื่อให้พอเหมาะกับขนาดแผ่นศิลาจารึกที่ฐานพระราชานุสาวรีย์ ผลการคัดเลือกปรากฏว่าข้อความของอาจารย์มนตรีได้รับการพิจารณาให้จารึกในแผ่นศิลาดังกล่าว

ในสมัยที่กรมศิลปากรจัดแสดงโขน ละคร ณ โรงละครศิลปากร ที่ตั้งอยู่ข้างพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร อาจารย์มนตรีเป็นผู้แต่งบทโขน บทละครหลายเรื่อง บางเรื่องก็แต่งเพียงบางองก์และบางฉาก แต่อาจารย์มนตรีจะเป็นผู้แบ่งองก์ แบ่งฉาก ให้ข้าราชการในกองการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้แต่งและอาจารย์มนตรีเป็นผู้ตรวจแก้ บรรจุเพลง นอกจากนี้อาจารย์มนตรียังแต่งบทละครวิทยุ เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ จัด

แสดงออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เนื่องในวันสถาปนากรมศิลปากร เป็นประจำทุกปี และในโอกาสที่ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม อดีตนายกรัฐมนตรี มีบัญชาให้กรมศิลปากรบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจัดแสดงละครวิทยุเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของโบราณสถานเหล่านั้น อาจารย์มนตรีก็ได้แต่งบทละครวิทยุเรื่องประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยหลายเรื่อง

หน้าที่การงานของอาจารย์มนตรีเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ เริ่มตั้งแต่เป็นพนักงานในกรมพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ มียศเป็นเด็กชา ได้เลื่อนเป็นพันเด็กชาตรี โท เอก พันจ่าเด็กชา และมหาดเล็กสำรอง ครั้นโอนมารับราชการที่กรมศิลปากร มีการบัญญัติชั้นข้าราชการพลเรือนเสียใหม่ เป็นชั้นจัตวา ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก และชั้นพิเศษ อาจารย์มนตรีก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการตั้งแต่ชั้นจัตวา ชั้นตรี ชั้นโท และได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย แล้วก็เลื่อนเป็นชั้นเอก ตำแหน่งศิลปินเอก จนกระทั่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศิลปินพิเศษ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔ นับเป็นศิลปินคนแรกของกรมศิลปากรที่ได้ชั้นพิเศษ *(ตั้งแต่ระดับ ๗ ขึ้นไปในปัจจุบัน)* อาจารย์มนตรีดำรงตำแหน่งศิลปินพิเศษจนเกษียณอายุราชการ กรมศิลปากรพิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการศิลปดุริยางค์ไทย จึงจ้างไว้ช่วยราชการต่อมาอีก ๕ ปี จากนั้นกรมศิลปากรก็จ้างไว้ในฐานะลูกจ้างชั่วคราว ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย และเป็นครูพิเศษสอนวิชาดุริยางคศิลป์ไทย กับคีตศิลป์ไทย ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร จนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรม

สำหรับการสอนทฤษฎีดุริยางค์ไทย นาฏศิลป์ไทย และคีตศิลป์ไทยนั้น อาจารย์มนตรีเล่าว่าท่านได้ริเริ่มสอนวิชาการดังกล่าวในโรงเรียนศิลปากร แผนกนาฏดุริยางค์ *(วิทยาลัยนาฏศิลปในปัจจุบัน)* เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ ซึ่งเป็นโรงเรียนแรกที่สอนทฤษฎีศิลป ขณะนั้นกระทรวงศึกษาธิการเรียกว่า ภาควิชาการ ครั้น พ.ศ.๒๔๘๑ อาจารย์มนตรีจึงได้แต่งหนังสือดุริยางคศาสตร์ไทยภาควิชาการขึ้นประกอบการสอน ซึ่งถือได้ว่าเป็นทฤษฎีดุริยางคศิลป์ไทยเล่มแรก

นอกจากการทำงานประจำในหน้าที่ที่กรมศิลปากรแล้ว อาจารย์มนตรียังเป็นอาจารย์พิเศษสอนตามมหาวิทยาลัยอีกหลายแห่ง เช่น

เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาบทละครไทย ประวัติดนตรีไทย ทฤษฎีดนตรีไทย และการแต่งเพลงไทย ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นอาจารย์พิเศษ สอนวิชาภาษาไทย เกี่ยวกับละครและวิชาภาษาไทยเกี่ยวกับวรรณคดีและวัฒนธรรม ที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เป็นอาจารย์สอนวิชาทฤษฎีการดนตรีไทย การแต่งเพลงไทย ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

เป็นอาจารย์สอนวิชาการละครไทย ที่คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร *(ทับแก้ว)* และสอนวิชาอ่านทำนองเสนาะ ที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร *(วังท่าพระ)*

นอกจากการสอนเป็นประจำดังกล่าวแล้ว อาจารย์มนตรียังได้ให้คำแนะนำแก่บรรดานิสิต นักศึกษา ที่จะทำวิทยานิพนธ์ และตอบคำถามเรื่องดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ตามที่มีผู้สงสัยไต่ถามมาที่กรมศิลปากร

อาจารย์มนตรีเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านเคยได้รับเกียรติให้เป็นกรรมการมากมายหลายคณะ เช่น เป็นกรรมการตัดสินเพลงชาติ เป็นกรรมการศิลปของสภาวัฒนธรรม เป็นประธานกรรมการการรับรองมาตรฐานวิทยาลัยเอกชน สาขาดุริยศิลป์ของทบวงมหาวิทยาลัย เป็นรองประธานกรรมการตัดสินการอ่านทำนองเสนาะ เป็นกรรมการตัดสินคำประพันธ์เรื่องเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดทำแบบเรียนวิชาดนตรีศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ฯลฯ

อาจารย์มนตรี ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติรุ่นแรก เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๘

ได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็นนักค้นคว้าวิจัยดีเด่น

ได้รับพระราชทานพระเกี้ยวทองคำ พ.ศ.๒๕๓๖

อาจารย์มนตรีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๗ โดยมีพระครูโพธาภิรัติ *(สอน)* เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูโต๊ะ เป็นอนุสาสนาจารย์ และพระอาจารย์เปลื้อง *(ภายหลังได้ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระเทพวุฒาจารย์เจ้าอาวาสวัดสุวรรณภูมิ เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี)* เป็นพระกรรมวาจาจารย์ อาจารย์มนตรีสอบนักธรรมตรีสนามหลวงได้ที่ ๑ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อลาสิกขาแล้วท่านจึงกลับเข้ารับราชการตามเดิม

ในชีวิตครอบครัว อาจารย์มนตรีมีความสุขราบรื่น นับตั้งแต่ท่านแต่งงานกับภรรยาคนแรกที่ชื่อลิ้นจี่ บุรานนท์ เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๔ มีบุตร ๒ คน คือ

นายฤทธี ตราโมท

นายศิลปี ตราโมท

ภรรยาคนแรกของท่านมีบุญน้อย ถึงแก่กรรมไปเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๘ ในขณะที่บุตรทั้งสองยังเล็กอยู่ อาจารย์มนตรีแต่งงานใหม่กับนางสาวพูนทรัพย์ นาฏประเสริฐ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ มีบุตรอีก ๒ คน คือ

นางดนตรี ตราโมท

นายญาณี ตราโมท

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเกียรติคุณที่อาจารย์มนตรีได้รับพระราชทาน นับเป็นเกียรติแก่ตัวท่านและวงศ์ตระกูลของท่านมีดังนี้

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน คือ

มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

มหาวชิรมงกุฎ

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ

เหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา

เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๓ รัชกาลปัจจุบัน

เกียรติคุณที่ได้รับพระราชทาน คือ

ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๓

ได้รับพระราชทานปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๒๔

ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๒๖

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตในประเภทวิจิตรศิลป สำนักศิลปกรรม ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๒๔

อาจารย์มนตรี ตราโมท ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๘ รวมอายุได้ ๙๕ ปี ผลงานเพลงสุดท้ายในชีวิตของอาจารย์มนตรีที่เตรียมคิดทำนองไว้บ้างแล้ว คือ เพลงที่ท่านจะแต่งถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาส ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี น่าเสียดายที่อาจารย์มนตรีจากโลกนี้ไป จึงทำให้เพลงนี้สูญลับไปกับตัวท่าน ถ้าอาจารย์มนตรียังมีชีวิตอยู่จะต้องสร้างผลงานทางด้านวิชาการดนตรี และผลงานการแต่งเพลงไทยเพิ่มขึ้นอีกมาก

คำสัมผัสในบทเพลงไทย

เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช

ภาษาไทยของเรา เป็นภาษาที่ไพเราะ คนไทยในสมัยโบราณนิยมพูดกันด้วยประโยคสั้น ๆ แต่ใช้คำสัมผัสระหว่างวรรค ทำให้ฟังระรื่นหูจำได้ง่าย ตัวอย่างจากศิลาจารึกในสมัยสุโขทัย เช่น *"ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว"* จากสุภาษิตพระร่วงว่า *"เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้า ได้หน้าอย่าลืมหลัง"* หรือ *"อย่ารักเหากว่าผม อย่ารักลมกว่าน้ำ อย่ารักถ้ำกว่าเรือน อย่ารักเดือนกว่าตะวัน"* เป็นประโยคสั้นๆ ข้อความกินใจ สอนใจ และไพเราะ คนไทยเราจึงได้ชื่อว่า *"เจ้าบทเจ้ากลอน"* คนไทยรุ่นหลังได้อาศัยภาษาสัมผัสเหล่านี้มาเป็นแบบอย่างในการร้อยคำ เช่น หลวงวิจิตรวาทการ ได้แต่งบทเพลงไว้ว่า

"ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ทำมาหากิน แผ่นดินของเรา
ใครมาแก่งแย่งเอา เราต้องสู้มัน"

เป็นบทเพลงใช้ถ้อยคำง่ายๆ สั้นกระทัดรัด แต่กินใจ จดจำได้ง่าย เพราะมีสัมผัสคำทุกๆ วรรค

วิถีชีวิตของคนไทยเราในการครองเรือน มีความรักความผูกพันในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่กับลูก แม่เลี้ยงลูกด้วยความรักทะนุถนอม มือไกวเปล ปากก็ร้องเห่กล่อม จากถ้อยคำที่เอ่ยเอื้อนในลำคอว่า "อือๆ" อย่างเลียนเสียงเด็กทารก ก็กลายเป็นเพลงกล่อมเด็กที่แสนจะไพเราะซาบซึ้ง ลองสังเกตเพลงกล่อมเด็กจากตัวอย่างต่อไปนี้

เพลงกล่อมเด็กภาคกลาง

เจ้าเนื้อละมุนเอย เจ้าเนื้ออุ่นเหมือนสำลี
แม่มิให้ผู้ใดต้อง เนื้อเจ้าจะหมองศรี ทองดีเจ้าคนเดียวเอย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้

นกเขาเหอ อยู่นี่กับเราเถิดเหวยน้อง
อาบน้ำป้อนข้าว พี่รักษาเจ้าไม่ให้หมอง
พี่ทำกรงทอง ของน้องนางนกเขา...เหอ

จากตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กนี้ จะเห็นได้ว่าความไพเราะเกิดจากคำสัมผัสในแต่ละวรรค ผู้ร้องก็จะเพลิดเพลินไม่เหนื่อยหน่ายในการเลี้ยงเด็ก เด็กก็จะฟังเพลินจนหลับไปในที่สุด

วิถีชีวิตของชาวบ้าน บันดาลให้เกิดเพลงประจำท้องถิ่นประจำชาติไปได้อย่างน่าอัศจรรย์ เช่น ในฤดูเกี่ยวข้าว เขาก็มีเพลงเกี่ยวข้าว เพลงระบำชาวไร่ เพลงเต้นกำรำเคียว เพื่อมิให้เหน็ดเหนื่อยในการทำงาน หรือในฤดูน้ำหลาก ชาวบ้านลงพายเรือเล่น สนุกสนานกันด้วยการร้องเพลงเรือ เพลงสักวา หรือเพลงดอกสร้อย ซึ่งเป็นเพลงหนุ่มสาวเกี้ยวพาราสีกัน หรือเมื่อถึงเทศกาลต่างๆ มีเพลงลำตัด เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงบอก เพลงโนรา เป็นต้น

เพลงพื้นเมืองทุกชนิดที่กล่าวมาแล้ว ส่วนมากเป็นเพลงโต้ตอบของหนุ่มสาว ต้องร้องกันเป็นกลอนสด ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบฉับไว เพราะมีสัมผัสระหว่างวรรค ระหว่างบท ทำให้การร้องโต้ตอบน่าฟังมาก แสดงว่าคนไทยเราตั้งแต่สมัยก่อนมีปฏิภาณฉับไวมาก จึงสามารถโต้ตอบกลอนสดหรือบทเพลงสดๆ โดยมีสัมผัสระหว่างได้ถูกต้อง ลองดูตัวอย่างสักเล็กน้อย

เพลงเกี่ยวข้าว

(สร้อย) เกี่ยวเถอะนะแม่เกี่ยว (เฮ้เฮ้) เกี่ยวเถอะนะแม่เกี่ยว

อย่ามัวชะแง้แลเหลียว เคียวจะบาดก้อยเอย

(เนื้อร้อง) แม่สร้อยระย้าพี่มาพบเจ้า ในวันเกี่ยวข้าวในนา

พี่หวังฝากกายด้วยหมายจะชิด แม่ยอดชีวิตแม่ยอดชีวา

....

....

อย่ามัวร่ำไรจงไขวาจา เสียเถิดแม่หน้านวลเอย (สร้อย)

(จาก "การประพันธ์" ของ ศ.ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)

เพลงเรือภาคใต้

ชาวคอนเหอ ฟ้าเหวยจิได้ยาก

ศรีธรรมโศกถ่อร้องฝาก ว่าบางจากก้าได้ทุกข์

ฟังพี่น้องเหอฟัง ถ่อว่าปากนังนั้นแหละนุก

บางจากถ่อว่าจิได้ทุกข์ หลุมพุกจิเป็นวัง...เหอ

(ถ่อ = ถ, จิ = จะ, ปากนัง = ปากพนัง, หลุมพุก = แหลมตะลุมพุก, วัง = วังน้ำ, ท้องน้ำ)

จากเพลงพื้นเมืองทั้งสองเพลงข้างบนนี้ จะเห็นได้ว่าทุกวรรคมีคำสัมผัสได้เพราะพริ้ง แม้แต่บทสร้อยก็ยังต้องร้องสัมผัสกันด้วย

จากเพลงพื้นเมืองได้วิวัฒนาการมาเป็นบทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน มีบังคับสัมผัสในฉันทลักษณ์ให้เคร่งครัดขึ้น เมื่อศิลปินนำบทกลอนเหล่านี้มาใส่ทำนองเพลง ยิ่งทำให้บทกวีนั้นไพเราะยิ่งขึ้น เช่น กลอนบทละครเรื่องอิเหนา รามเกียรติ์ อุณรุท เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์ เพลงบุหลันลอยเลื่อน ตามที่ทรงได้ยินในพระสุบินนิมิต ใช้เนื้อร้องจากบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีเนื้อร้องดังนี้

เพลงบุหลันลอยเลื่อน

กิดาหยันหมอบกรานอยู่งานพัด พระบรรทมโสมนัสอยู่ในที่

บุหลันเลื่อนลอยฟ้าไม่ราคี รัศมีส่องสว่างดังกลางวัน

พระนึ่งนึกตรึกไตรไปมา ที่จะแต่งคูหาสะตาหมัน

ป่านนี้พระองค์ทรงธรรม์ จะนับวันเฝ้าคอยทุกเวลา

เพลงบุหลันลอยเลื่อนนี้ ถือได้ว่าเป็นเพลงไทยเดิมอมตะเพลงหนึ่ง เป็นบทร้องที่ใช้ถ้อยคำงดงาม มีสัมผัสนอกสัมผัสในไพเราะ เมื่อใส่ทำนองเพลงพระราชนิพนธ์คลอด้วยซอสามสายเข้าไปด้วย ทำให้ผู้ฟังเคลิบเคลิ้ม เหมือนตกอยู่ในภวังค์แห่งความฝัน

มีเพลงไทยเดิมที่เพิ่มเติมสร้อยบทเข้าไปอีกหลายเพลง สร้อยบทเหล่านี้ส่วนมากไม่ได้ใช้กลอนแปด แต่มีคำสัมผัสได้เหมาะเจาะไพเราะเช่นกัน เช่น เพลงเขมรไทรโยค เพลงแขกสาหร่าย เพลงจีนเก็บบุปผา ฯลฯ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เพลงแขกสาหร่าย

โอ้หอมกลีบดอกไม้ที่ในสวน เผยกลิ่นชวนภุมรินกินเกสร

เจ้าช่างย้อมสีระยับประดับซ้อน ชูฉะอ้อนกลิ่นฟุ้งมุ่งยวนใจ

(สร้อย) โอ้หอมกลิ่นกุหลาบ ชาบนาสา

สวยยวนตา สวยยิ่งผกาอื่นไกล

กลิ่นหอม มาหายไป

ฉันยังจำกลิ่นได้ หอมไม่จางจืดเลยเอย

เพลงแขกสาหร่ายที่ยกตัวอย่างมาเพียงท่อนแรกนี้ เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบทเพลงที่มีเนื้อร้องและสร้อยบทไพเราะเหลือหลาย มองเห็นภาพพจน์ได้เด่นชัด อันเกิดจากคำสัมผัสที่คล้องจองกันนั่นเอง โดยเฉพาะในสร้อยบท มีคำคล้องจองสัมผัสทุกวรรคทุกตอน

เพลงเขมรไทรโยค

บรรยายความตามไท้เสด็จยาตร ยังไทรโยคประพาสพนาสณฑ์
(น้อยเอย เจ้าก็ไม่เคยเห็น)
ไม้ไหล้หลายพันธุ์คละขึ้นปะปน ที่ชายชลเขาชะโงกเป็นโกรกธาร
น้ำพุพุ่งซ่า ไหลมาฉาดฉาน
เห็นตระการ มันไหลจ้อกโครมโครม
มันดังจ้อกจ้อก จ้อกจ้อกโครมโครม
น้ำใสไหลจนดูหมู่มัสยา กี่เหล่าหลายว่ายมาก็เห็นโฉม
(น้องเอย เจ้าก็ไม่เคยเห็น)
ยินปักษาซ้องเสียงเพียงประโคม เมื่อยามเย็นพยับโพยมร้องเรียกรัง
เสียงนกยูงทอง มันร้องโด่งดัง
หูเราฟัง มันดังกะโต๊งโฮง
มันดังก้อกก้อก ก้อกก้อกกะโต๊งโฮง

เพลงเขมรไทรโยคนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ และได้นำออกบรรเลงถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งแรก ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๑ ซึ่งเป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอย่างมาก เพราะในบทร้องพระองค์ทรงพรรณนาความงดงามของน้ำตกไทรโยค พันธุ์ไม้ ฝูงปลา นกยูง เป็นธรรมชาติที่ทรงนำมารวมไว้อย่างกลมกลืน ทรงใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติได้อย่างไพเราะ ทั้งเสียงน้ำตก เสียงร้องของนกยูง และที่สำคัญที่สุดคือมีคำสัมผัสทั้งสระและพยัญชนะ เช่น "เมื่อยามเย็นพยับโพยมร้องเรียกรัง" เป็นสัมผัสในที่ไพเราะมาก ด้วยอักษร ย-พย และ ร

กล่าวกันว่าเพลงเขมรไทรโยค เป็นเพลงไทยเดิมเพลงแรกที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก โดยเฉพาะรูปแบบของการบรรเลง เพราะในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมาก ความเจริญทางด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมได้หลั่งไหลเข้ามามาก เพลงไทยจึงมีดนตรีสากลเพิ่มเข้าไปด้วย จึงเป็นที่มาของแนว *"เพลงไทยสากล"*

เพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงชาติ เป็นเพลงที่สำคัญที่สุดของชาติไทย นอกจากจะมีเนื้อร้องที่เหมือนมนต์ขลังอันศักดิ์สิทธิ์เร้าใจให้เกิดความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และเกิดความรักชาติแล้ว ยังเพิ่มความไพเราะจากการใช้คำสัมผัสระหว่างวรรค และคำสัมผัสในด้วย

เพลงสรรเสริญพระบารมี

ข้าวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน
นบพระภูมิบาล บุญญะดิเรก เอกบรมจักริน
พระสยามินทร์ พระยศยิ่งยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล
ผลพระคุณ ธ รักษา ปวงประชาเป็นสุขศานต์
ขอบันดาล ธ ประสงค์ใด
จงสฤษดิ์ดัง หวังวรหฤทัย
ดุจถวายชัย ชโย

ขอให้สังเกตว่า บทเพลงสรรเสริญพระบารมี มีคำสัมผัสในแทบทุกวรรค เช่น "พระ*ยศยิ่งยง เย็นศิระ*....." สัมผัสในพยัญชนะ "ย"

เพลงชาติ

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย

เนื้อร้องเพลงชาติ มีคำสัมผัสในทุกวรรค เช่นเดียวกับเพลงสรรเสริญพระบารมี

ชาติไทยเราโชคดีที่มีพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์และเจ้านายอีกหลายพระองค์ ที่ทรงสนพระทัยดนตรีไทยและเพลงไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ทรงเป็นนักปราชญ์ทรงพระราชนิพนธ์บทกวี ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย บทละครร้อง บทละครพูด ทั้งทรงเป็นศิลปินและนักแสดงด้วย บทละครหลายเรื่องมีทำนองเพลงไพเราะ เช่น วิวาห์พระสมุทร สาวิตรี และศกุนตลา ฯลฯ เป็นต้น

ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๗ พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทยไว้หลายเพลง เช่น เพลงราตรีประดับดาว เพลงคลื่นกระทบฝั่ง ฯลฯ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นเพลงอมตะทั้งสิ้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน เพลงไทยมีความก้าวหน้าสุดยอด พระองค์ทรงได้รับการยกย่องพระเกียรติคุณว่า ทรงเป็น *"เอกอัครศิลปิน"* ทั้งด้านศิลปกรรม จิตรกรรม ดนตรีและเพลง พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไว้ถึง ๔๕ เพลง โดยมีผู้ประพันธ์เนื้อร้องหลายคน เช่น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธุ์เพ็ญศิริจักรพันธุ์ ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค ศาสตราจารย์คุณหญิงนพคุณ ทองใหญ่ ณ อยุธยา ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นต้น เนื้อร้องทุกเพลงมีความไพเราะกินใจ มีสัมผัสนอกและสัมผัสในทุกวรรคตอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เพลงใกล้รุ่ง

ได้ยินเสียงแว่วดังแผ่วมาแต่ไกลไกล
ชุ่มชื่นฤทัยหวานใดจะปาน
ฟังเสียงบรรเลงขับเพลงประสาน
จากทิพย์วิมานประทานกล่อมใจ
ใกล้ยามเมื่อแสงทองส่อง
ฉันคอยมองจ้องฟ้าเรืองรำไร
ลมโบกโบยมาหนาวใจ
รอช้าเพียงไรตะวันจะมา
เพลิดเพลินฤทัยฟังไก่ประสานเสียงกัน
ดอกมะลิวัลย์อวลกลิ่นระคนมณฑา
โอ้ในยามนี้เพลินหนักหนา
แสงทองนวลส่องนภาแสนเพลินอุราสำราญ
หมู่มวลวิหคบินผกมาแต่รังนอน
เข้าเชยชิดช้อนลิ้มชมบัวบาน
ยินเสียงบรรเลงดังเพลงขับขาน
สอดคล้องกังวาลซาบซ่านจับใจ

เนื้อร้องเพลงพระราชนิพนธ์นี้ มีสัมผัสนอกทุกวรรค ส่วนสัมผัสในทั้งสระและพยัญชนะมีแพรวพราวเต็มไปหมด โปรดลองดูคำที่ขีดเส้นสัมผัสเองไว้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยดนตรีไทยและเพลงไทยตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงดนตรีไทยและทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทย เพลงลูกทุ่งหลายเพลง บางเพลงทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์

บทพระราชนิพนธ์เพลงไทยเดิมที่ไพเราะมีหลายบท เช่น เพลงเต่าเห่ มีเนื้อเพลงดังนี้

เห่เอยค่ำแล้ว อาทิตย์แคล้วครรไลลา
ดาวประดับท้องนภา พระจันทราพารถจร
หลับเถิดนะสายใจ เจ้าอย่าอาลัยอาวรณ์
จักถนอมกล่อมให้นอน จะขอพรปวงเทวัญ
เติบใหญ่ให้แกล้วกล้า เรืองวิชาทุกสิ่งสรรพ์
มีเลือดไทยในปางบรรพ์ มิเคยหวั่นผองไพรี
จงครองคุณธรรมพร้อม ศรัทธาน้อมปัญญามี
จงละอคติสี่ มีขันติออมอดใจ
อุปสรรคจะหนักหนา เจ้าก็อย่าโศกาลัย
เมื่อหวังปองเทอดผองไทย ก็แกร่งไกรดุจศิลา
ขวัญข้าวจงอยู่ดี ฟังคำพี่จำนรรจา
แล้วหลับนัยนา นิทราให้สำราญ

พระราชนิพนธ์เพลงนี้ ไพเราะด้วยถ้อยคำและสัมผัส ทำให้ผู้ฟังมีจิตใจกล้าหาญเกิดความรักชาติบ้านเมือง และชาบซ่านด้วยถ้อยคำอ่อนหวานประเล้าประโลมใจ คำสัมผัสนอกและสัมผัสในก่อให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้ง ยิ่งเมื่อเข้ากับทำนองเต่าเห่ด้วยแล้ว เหมือนได้ฟังบทเห่กล่อมจากแดนสวรรค์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังโปรดเพลงลูกทุ่งมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทำให้วงการลูกทุ่งคึกคักมีชีวิตชีวาขึ้นอย่างรวดเร็ว เพลงลูกทุ่งเป็นบทเพลงดั้งเดิมของไทย อันมีที่มาจากเพลงพื้นเมืองนั่นเอง ความไพเราะของเพลงลูกทุ่ง นอกจากมีจังหวะและทำนองสนุกสนานแล้ว เนื้อร้องได้บรรยายหรือพรรณนาชีวิตของมนุษย์อย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตของความเป็นอยู่ ความรัก ตลอดจนขนบประเพณีต่างๆ การแต่งเนื้อเพลงมีสัมผัสพราว ทำให้เกิดความไพเราะ และจดจำได้ง่าย

เพลงลูกทุ่งที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ คือ เพลง *"ส้มตำ"* ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จในเวลาอันรวดเร็ว มีเนื้อเพลงดังนี้

ต่อไปนี้จะเล่า ถึงอาหารอร่อย
คือส้มตำกินบ่อย รสชาติแซ่บจัง
วิธีการก็ง่าย จะกล่าวได้ดังนี้
มันเป็นวิธี วิเศษเหลือหลาย
ไปซื้อมะละกอ ขนาดพอเหมาะเหมาะ
สับสับเฉาะเฉาะ ไม่ต้องมากมาย
ตำพริกกับกระเทียม ให้ยอดเยี่ยมกลิ่นอาย
มะนาวน้ำปลาน้ำตาลทราย น้ำตาลปี๊บถ้ามี
ปรุงรสให้เยี่ยมหนอ ใส่มะละกอลงไป
อ้อ อย่าลืมใส่ กุ้งแห้งป่นของดี
มะเขือเทศเร็วเข้า ถั่วฝักยาวเร็วรี่
เสร็จสรรพ์แล้วซี ยกออกจากครัว
กินกับข้าวเหนียว เที่ยวแจกให้ทั่ว
กลิ่นหอมยวนยั่ว น่าน้ำลายไหล
จดตำราจำ สั่งตำลาวเอาตำรามา
ใครหม่ำเกินอัตรา ระวังท้องจะพัง
ขอแถมอีกนิด และจะติดใจใหญ่
ไก่ย่างด้วยเป็นไร อร่อยแน่จริงเอย

เพลงพระราชนิพนธ์ลูกทุ่งเพลงนี้ ทรงใช้คำธรรมดา

ง่ายๆ ใช้วรรคสั้นๆ เหมือนเพลงแหล่ทั่วไป มีสัมผัสนอก และใช้เสียงธรรมชาติ เช่น *"สับสับเฉาะเฉาะ"* ทำให้นึกถึงภาพเวลาสับมะละกอ ร้องเพลงไปน้ำลายก็ไหลไป คนฟังก็พลอยน้ำลายไหลไปด้วย

เพลงปลุกใจ หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้หนึ่งที่แต่งเพลงปลุกใจไว้มากมาย ท่านใช้วรรคคำสั้นๆ คือ วรรคละ ๔ คำ ๕ คำ มีสัมผัสระหว่างวรรค ทั้งทำนองค่อนข้างเร็ว ก่อให้เกิดความเร้าใจ สนุกสนาน ทำให้ผู้ฟังจำได้เร็วและขึ้นใจ ผู้เขียนร้องเพลงปลุกใจ รักชาติของหลวงวิจิตรวาทการตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็กๆ และจำได้จนกระทั่งบัดนี้ ทั้งนี้ก็เพราะมีสัมผัสคำไพเราะนั่นเอง ดังตัวอย่าง

เพลงรักชาติ

ความรักอันใด แม้รักเท่าไหน ยังไม่ยั่งยืน
เช่นรักคู่รัก แม้รักดั่งกลืน ยังอาจขมขื่น ขื่นได้ภายหลัง
แต่ความรักชาติ รักแสนพิศวาส รักสุดกำลัง
ก่อเกิดมานะ ยอมสละชีวัง รักจนกระทั่ง หมดเลือดเนื้อเรา
ชีวิตร่างกาย เราไม่เสียดาย ตายแล้วก็เผา
ทุกสิ่งยอมคลาด เว้นแต่ชาติของเรา ไม่ให้ใครเข้า เหยียบย่ำทำลาย

ชาวไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ฟังเพลงนี้แล้ว จิตใจคึกคักเกิดความรักชาติอย่างบทเพลงของหลวงวิจิตรวาทการ เพลงของท่านจึงกลายเป็นเพลงอมตะอีกมากมายหลายสิบเพลง

เพลงไทยสากลมีวิวัฒนาการขึ้นเรื่อยๆ นักแต่งเพลงยังคงแทรกทำนองเพลงไทยไว้บ้าง และที่น่าชมเชยคือ การแต่งเนื้อร้องที่มีคำสัมผัส ไม่ทิ้งแนวอนุรักษ์ภาษาไทยแต่ดั้งเดิมของเรา นักแต่งเพลงสมัยเก่า เช่น พรานบูรพ์ จนถึงนักแต่งเพลงรุ่นต่อมาคือ ชาลี อินทรวิจิตร เอื้อ สุนทรสนาน แก้ว อัจฉริยะกุล พยงค์ มุกดา และครูเพลงอีกหลายท่าน ล้วนแต่มีอัจฉริยะในการแต่งทำนองเพลงและเนื้อร้อง โดยใช้คำสัมผัสแพรวพราวทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน ฟังเสนาะโสตจึงได้ง่าย ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

เพลงขวัญเรียม (ของพรานบูรพ์)

เรียมเหลือทนแล้วนั่นขวัญของเรียม หวนคิดผิดแล้ว
ขมขื่น ฝืนใจเจียมเคยโลมเรียมเลียบฝั่ง มาแต่หลังยังจำ คำที่
ขวัญเคยพลอดเคยพร่ำ ถ้วนทุกคำยังเรียกยังร่ำเร่าร้องก้องอยู่
ยังแว่วแจ้วหู ว่าขวัญชู้เจ้ายังคอย

เพลงนี้ใช้คำสัมผัสไพเราะเหลือเกิน โดยเฉพาะคำสัมผัสในทั้งสระและพยัญชนะ เช่น *"ฝืนใจเจียมเคยโลมเรียมเลียบฝั่ง"* หรือ *"ถ้วนทุกคำยังเรียกยังร่ำเร่าร้องก้องอยู่"* ฟังระรื่นหูจำได้ไม่ลืม

เพลงบุพเพสันนิวาส

เมื่อคิดให้ดีโลกนี้ประหลาด
บุพเพสันนิวาสที่ประสาทความรักภิรมย์
คู่ใครคู่เขารักจะคอยเฝ้าชมคอยภิรมย์เรื่อยไป
ขอบน้ำขวางหน้าขอบฟ้าขวางกั้น
บุพเพยังสรรค์ประสบให้ได้พบสบรักกันได้
ห่างกันแค่ไหนเขาสูงบังกันไว้รักยังได้บูชา

เพลงที่ยกตัวอย่างมานี้เป็นเพลงเก่าหลายสิบปีแล้ว แต่ผู้คนยังจดจำได้ และยังนำเอามาร้องใหม่อีก เพียงแต่เพิ่มดนตรีสมัยใหม่นี้เข้าไป ก็ทำให้ไพเราะกว่าเดิมได้อีก

เพลงในปัจจุบันนี้ ส่วนมากผู้แต่งก็ยังคงมีคำสัมผัสคล้องจองกันอยู่ แม้จะมีน้อยลง แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีคำสัมผัสเสียเลย ถ้าผู้ฟังได้ยินเพลงบางเพลงที่ไม่มีคำสัมผัสเลย คงจะรู้สึกแปลกๆ เช่น

"เธอมีแฟนรึยังจ๊ะ" หรือ

"เธอมองอะไรกันนะ แน่ะเห็นนัยน์ตาชักเยิ้มเกินไป เกินไป ไอ้เราน่ะมันเคยกันนะ อย่านะมาจ้องฉันทำไม ทำไม

แววตาเธอดูมันจะยังไง...อะไร"

โอย! ฟังแล้วต้องร้องออกมาอย่างนี้ เพลงบทนี้หาคำสัมผัสไม่ได้เลยจริงๆ หรือนี่ แต่ก็น่าชมเชยนักร้องและผู้ฟัง *(สมัยใหม่)* บางคนว่า เขาเก่งกันจริงๆ ที่สามารถจำเนื้อร้องได้และร้องต้นไปได้จนจบ คงจะเป็นเพราะดนตรีสมัยใหม่มากขึ้น ทำนองเพลงเร็วเร่งเร้า จังหวะจะโคนดี ทำให้เด็กยุคนี้ชอบ แต่คงไม่กลายเป็นเพลงอมตะเหมือนอย่างเพลงในสมัยก่อน เป็นเพลงมาเร็วไปเร็ว เลือนหายไปในชั่วพริบตานั่นเอง

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอฝากความหวังไว้กับนักแต่งเพลงทั้งหลายด้วยว่า การเขียนเนื้อเพลงโดยใช้คำสัมผัสคล้องจองให้ไพเราะนั้น เป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยของชาติได้อีกอย่างหนึ่งด้วย ผู้เขียนขอฝากบทกลอนไว้ดังนี้

"ภาษาไทยไพเราะเสนาะโสต จิตปราโมทย์มิพะวงน่าหลงใหล
หนึ่งมีเสียงสูงต่ำทุกคำไป ดั่งดนตรีจับใจในวิญญาณ์
สองเล่นคำสัมผัสอรรถรส สัมผัสนอกถูกหมดพจน์ภาษา
สัมผัสในด้วยสระและอักษรา บทกลอนเพิ่มคุณค่าขึ้นมากมาย
อันบทเพลงบรรเลงได้ไพเราะ ยิ่งเสนาะนำสัมผัสมาขยาย
สัมผัสนอกสัมผัสในไม่ดูดาย มีความหมายเพิ่มพูนคูณทวี
อีกเพลงเพราะร้องรำจำได้แม่น ควรหวงแหนสัมผัสไว้ให้เต็มที่
เพลงไพเราะซาบซึ้งตรึงฤดี ก็อยู่ที่สัมผัสคำโปรดจำเอย"

การประหยัดหมายถึง การมีของใช้ที่ดีพอควร รู้จักใช้รู้จักรักษา ไม่ให้เสื่อมเสียไปเร็ว เรื่องรู้จักใช้รู้จักรักษา มีความสำคัญที่สุดในเรื่องประหยัด เพราะทุกอย่างที่เรารู้จักใช้ รู้จักรักษา ให้มีอายุยืนยาวใช้ได้นาน ก็เป็นการประหยัดที่ดีที่สุด ด้วยเหตุนี้ สุขศึกษา หรือ สุขวิทยา จึงเป็นเรื่องประหยัดเพราะเป็นการสอนให้รู้จักรักษาตัว ไม่เกิดโรคภัยไข้เจ็บให้เสียเงินเสียเวลา ให้เรามีกำลังมีอายุยืนยาว การประหยัดไม่ได้หมายความว่า ให้เราปลูกเรือนด้วยไม้ไผ่ เพราะใช้เงินน้อย เพราะเรือนไม้ไผ่มันจะมีอายุไม่ถึง ๑ ใน ๕ ของเรือนไม้จริง แต่หมายถึงว่า เราจะต้องหาวิธีปลูกสร้างเคหสถานให้ได้ของดีราคาถูก รู้จักตบแต่งทำให้สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าเราทำได้อย่างนั้น แม้เรือนน้อยๆ ก็จะให้ความผาสุกแก่เรา ไม่น้อยไปกว่าคฤหาสน์ใหญ่มหึมา

รวมความว่าการประหยัดนั้น หมายถึง การอดออม แต่ไม่ใช่ยอมอด การประหยัดไม่ได้หมายถึงการงดเว้นไม่ซื้อไม่หาสิ่งที่เราต้องการและจำเป็น แต่หมายถึง การหาวิธีให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราต้องการและจำเป็น โดยเสียค่าใช้จ่ายแต่น้อย ด้วยเหตุนี้ ทางเศรษฐศาสตร์ จึงอธิบายว่า การประหยัดเป็นศิลปะที่ทำความพอใจให้แก่ความต้องการ โดยใช้จ่ายแต่น้อย

(ปาฐกถา และคำบรรยาย ของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพรองอำมาตย์โท ขุนจิตรการชำนิ หน้า ๔๘)

บายศรี สู่ขวัญ

ทองเจือ โสภิตศิลป์

บายศรีงานไหว้ครู ครอบครูศิลปินโขน ละคร ลิเก ปี่พาทย์ และนักแสดงฯ

บายศรี บางคนเรียกว่าใบศรี แต่ความจริงบายศรีกับใบศรีนั้นมีความหมายไม่เหมือนกัน **ใบศรี** หมายถึงใบไม้ที่มีสิริ เช่น ใบเงิน ใบทอง ใบนาก ใบที่มีพื้นเขียวลายขาวเรียกว่าใบเงิน ใบที่มีพื้นเขียวลายแดงปนเหลืองเรียกว่าใบทอง หากใบหนากว่าใบทองพื้นใบสีแดงเข้มปนสีม่วงลายสีชมพูอ่อนเรียกว่าใบนาก ใบเงินใบทองใบนากเป็นใบไม้มงคล ในงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่หรืองานมงคลต่างๆ เจ้าภาพหรือผู้จัดงานก็จะหาใบเงินใบทองใบนากมาใส่ไว้ในขันน้ำแล้วยกประเคนให้พระทำน้ำมนต์ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ และฉันภัตตาหารรับถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแล้ว ก็จะประพรมน้ำมนต์สถานที่ต่างๆ ตามที่เจ้าภาพบอก และประพรมน้ำมนต์ให้กับทุกๆ คนที่มาร่วมงาน ใบไม้ที่อยู่ในขันน้ำมนต์ผู้ใหญ่สมัยก่อนเรียกว่า **ใบศรี**

บายศรี บาย คือ ข้าว **ศรี** คือ สิริ ข้าวที่มีสิริมงคล บายศรีทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องเชิญขวัญ หรือ รับขวัญ เช่น ทำขวัญนาค ทำขวัญจุก ทำขวัญบ่าวสาว พิธีบายศรีสู่ขวัญ และทำขวัญอื่นๆ **งานพิธีไหว้ครู โขน ละคร ลิเก หรือพิธีไหว้ครูการแสดงอื่นๆ** ซึ่งนิยมเรียกกันว่า **ไหว้ครูศิลปิน** ก็ต้องมีบายศรีในพิธี งานตั้งศาลพระภูมิก็ยังขาดบายศรีมิได้เช่นกัน เพราะว่าบายศรีเป็นสิริมงคล และงานต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก็มีบายศรีอยู่ในพิธี เป็นระเบียบแบบแผนที่คนรุ่นเก่าก่อนท่านทำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

บายศรีมีหลายอย่าง แต่ละอย่างไม่เหมือนกัน และบายศรีทุกอย่างก็ทำด้วยใบตอง ช่างทำบายศรีแต่โบราณมานิยมทำด้วยใบตองตานีคงจะ

บายศรีต้นห้าชั้นมีบายศรีปากชามวางบนยอดบายศรี

เป็นด้วยใบตองตานีอ่อนพับง่ายไม่แตกและเก็บไว้ได้ ใช้ทนไม่เหี่ยวแห้งแต่สมัยนี้ต้นกล้วยตานีหายากเพราะไม่มีคนนิยมปลูกเพราะว่าผลกล้วยตานีมีเมล็ดมากคนทั่วไปไม่ชอบรับประทาน ช่างทำบายศรีจึงใช้ใบตองกล้วยอื่นๆ มาทำบายศรี ชื่อเรียกบายศรีก็เรียกต่างๆ กัน เช่น บายศรีต้น บายศรีปากชาม บายศรีตอ บายศรีเทพ บายศรีพรหม

บายศรีต้น ก็มีไม้ตั้งเป็นหลักแกนกลางปักไว้ตรงกลางแป้นไม้แผ่นใหญ่ ไม้แป้นนี้ทำเป็นวงกลมหรือเป็นเหลี่ยมก็มีวางตั้งไว้เพื่อมิให้ล้มและยังมีแป้นไม้เป็นรูปวงกลมวางเป็นชั้นๆ ชั้นใหญ่อยู่ล่าง ชั้นเล็กอยู่บน เล็กสอบขึ้นไปตามลำดับ แป้นไม้วงกลมแผ่นเล็กสุดอยู่ชั้นบนทำเป็นสามชั้น ห้าชั้น เจ็ดชั้น เก้าชั้น ที่ทำชั้นต่างๆ กัน ช่างทำบายศรี ก็ทำตามความประสงค์ของผู้จัดทำใบตองที่ทำบายศรี ช่างทำบายศรีก็จับจีบพับใบตองให้แหลมเป็นสามเหลี่ยม ยาวซ้อนกันห้าแผ่นพับหรือเจ็ดแผ่นพับหรือเก้าแผ่นพับสุดแท้แต่ช่างจะทำให้ทางแหลมหงายขึ้นติดรอบแป้นไม้แผ่นกลม และทางแหลมหงายลงติดรอบแป้นไม้แผ่นกลมเหมือนบัวคว่ำบัวหงาย ทำอย่างนี้เหมือนกันทุกชั้น

ปลายยอดแหลมของบายศรีที่หงายขึ้นและหงายลงก็นิยมใช้ดอกพุดหรือดอกมะลิเสียบที่ปลายยอดแหลมทุกยอด หากไม่มีดอกมะลิก็ใช้ดอกบานไม่รู้โรยสีแดงหรือสีชมพูเสียบปลายยอดแหลมแทนดอกมะลิ รอบวงกลมของแป้นบายศรี ก็จะประดับด้วยดอกไม้ดอกใหญ่ เช่น ดอกเบญจมาศ หรือดอกดาวเรือง หรือดอกบัวที่พับกลีบแล้วใช้ดอกรักหรือดอกมะลิร้อยเป็นพวงอุบะ ปลายอุบะก็เป็นดอกกุหลาบแดงหรือดอกดาวเรืองหรือดอกจำปี พวงอุบะก็ติดกับปลายยอดบายศรีที่หงายลงและแป้นบายศรีแผ่นกลมชั้นที่อยู่สูงสุดก็จะมีบายศรีปากชามวางไว้

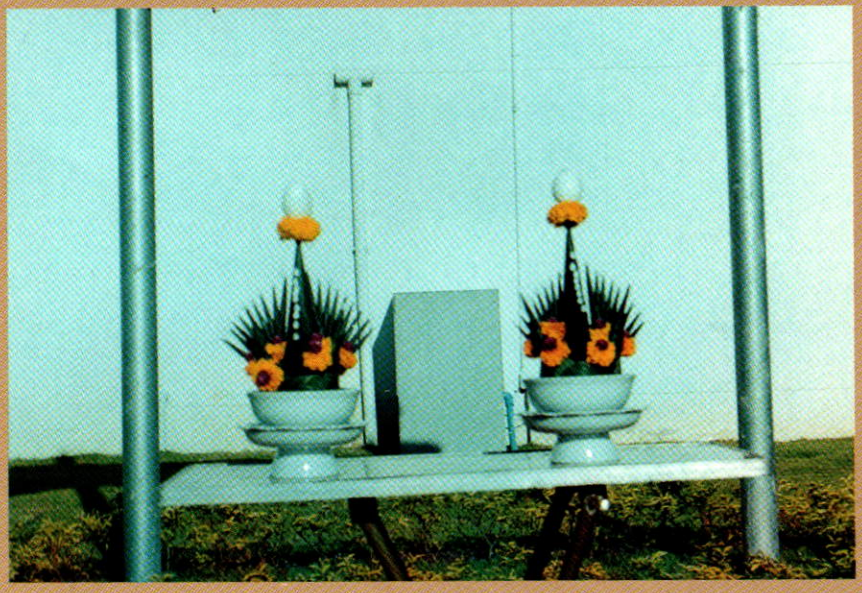

บายศรีปากชาม

ที่ต้นบายศรีก็จะมีไม้ไผ่สามอันขนาบอยู่สามด้านโดยมีสายสิญจน์พันรอบต้นบายศรีสามเปลาะ ไม้ไผ่สามอันที่ขนาบบายศรีนั้น แต่โบราณมาก็นิยมใช้ไม้ไผ่สีสุกเมื่อหาไม้ไผ่สีสุกไม่ได้จึงจะใช้ไม้ไผ่ชนิดอื่นๆ แทน

บายศรีต้นนิยมใช้ทำขวัญนาค หรือบางคนก็เรียกทำขวัญนาคว่า สู่ขวัญนาค หรือเชิญขวัญนาค แต่ส่วนมากเรียกกันว่าทำขวัญนาค บายศรีต้นที่ใช้ในงานทำขวัญนาคส่วนมากใช้บายศรีห้าชั้นและมีเครื่องสังเวยในทุกช่องชั้นของบายศรี ส่วนบายศรีต้นสามชั้นนิยมทำกันในงานขวัญจุก และบายศรีต้นเจ็ดชั้นนิยมใช้งานทำขวัญนาคที่เจ้านาคจะบวชนั้นเป็นข้าราชการ บายศรีต้นเก้าชั้นนิยมใช้งานทำขวัญนาคที่เป็นลูกหลานเจ้าพระยาหรือผู้มีบรรดาศักดิ์สูงและปัจจุบันนี้เจ้าพระยาหรือผู้มีบรรดาศักดิ์ก็ไม่มีแล้ว แต่บายศรีต้นทุกชั้นก็จะนำมาใช้ในงาน ทำขวัญร่างทรงเทพ

บายศรีปากชาม ก็ทำใบตองจีบจับพับเป็นยอดแหลมทับกันสามแผ่นพับ หรือห้าแผ่นพับ เจ็ดแผ่นพับตามแต่จะทำๆ เป็นสามชุดใส่เรียงในปากชาม และ มีดอกพุดหรือดอกมะลิหรือดอกบานไม่รู้โรยก็ได้เสียบยอดแหลม ตัดเจียนใบตองเป็นแผ่นวางปากชามสลับไว้ตามช่องวางบายศรีสามแผ่น ตรงกลางใช้ใบตองทำเป็นกรวยแหลม ภายในใส่ข้าวสุกปากหม้อไว้ ข้าวสุกปากหม้อคือข้าวที่สุกใหม่ยังไม่มีใครมาตักเอาไป และที่ยอดแหลมปลายกรวยก็จะมีไข่เป็ดต้มสุกเสียบกรวยอยู่กลางชาม ไข่ยอดบายศรีผู้เฒ่าผู้แก่แต่ครั้งก่อนก็เรียกกันว่าไข่ขวัญ

▲ *บายศรีตอ*

กล้วย คือเหมือนบายศรีต้นชั้นเดียว แล้วเอาใบตองทำกรวยแหลมวางบนยอดตอกล้วย ในกรวยใส่ข้าวสุกปากหม้อและเอาไข่เป็ดต้มสุกเสียบยอดกรวยเหมือนบายศรีปากชาม หรือใช้ดอกมะลิห้าชุด วางในวงกลมของพานเป็นรูปบัวหงาย ใช้ใบตองทำเป็นกรวยแหลม *(ไม่ต้องใส่ข้าวสุกปากหม้อ)* ยอดกรวยเสียบด้วยดอก บัวฉัตร บายศรีเทพใช้งานบายศรีสู่ขวัญ

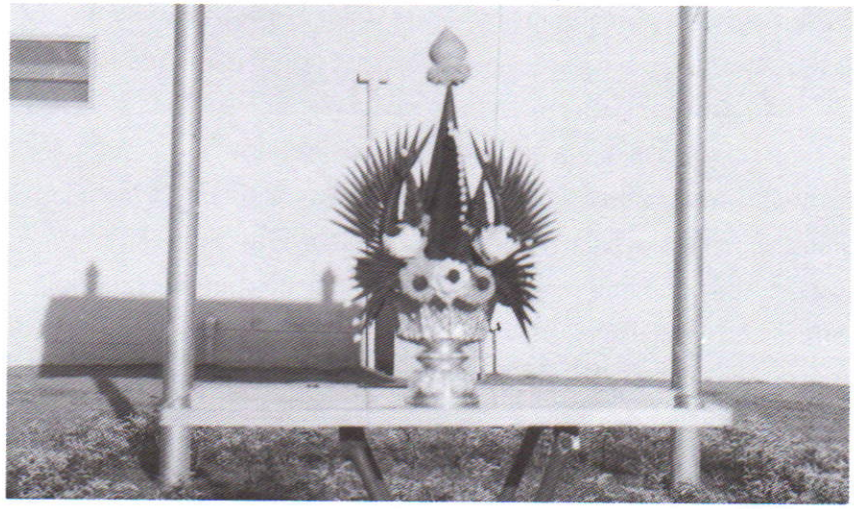

▲ *บายศรีพรหม*

▼ *บายศรีเทพ*

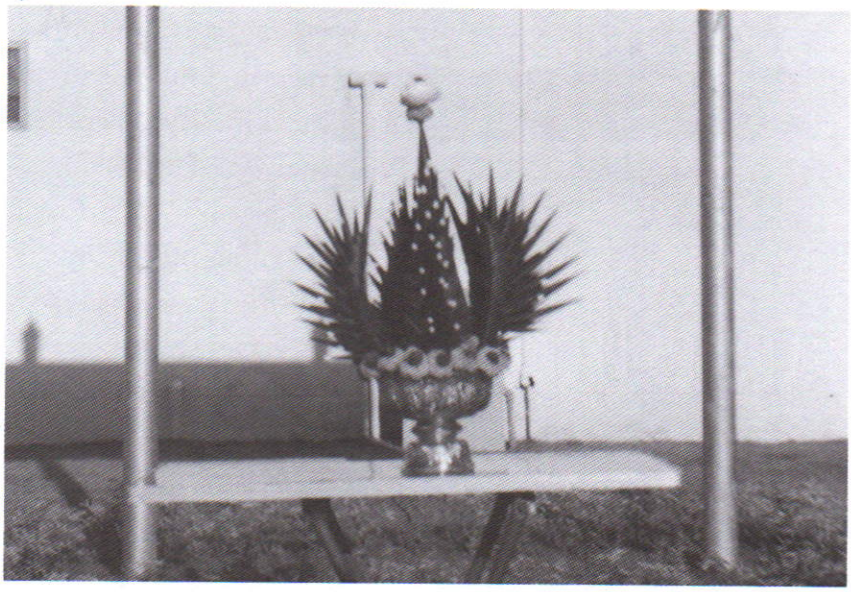

บายศรีตอ ช่างบายศรีจะตัดต้นกล้วยให้ยาวประมาณสิบสองนิ้วตั้งไว้ และพับจับจีบใบตองให้เป็นยอดแหลมเหมือนบายศรีต้น ใช้ไม้เหลาแหลมเสียบปักตัวบายศรีที่ยอดตอกล้วยที่ตัดไว้เป็นแบบบัวคว่ำบัวหงายให้รอบตอ ดอกไม้เสียบยอดกรวยแทนไข่เป็ดต้มสุกก็ได้

บายศรีเทพ พับใบตองเป็นยอดแหลมยาว ทำเป็นเก้าพับ ซึ่งช่างทำบายศรีชอบเรียกกันว่าเก้านม พับทับกันแล้วสูงเก้าถึงสิบนิ้ว ยอดแหลมปัก

บายศรีพรหม พับใบตองเป็นยอดแหลมยาวเหมือนบายศรีเทพสิบหกพับซ้อนกันปลายยอดแหลมก็ปักดอกมะลิหรือดอกบานไม่รู้โรยหรือดอกดาวเรือง ทำเป็นสี่ชุดวางรอบในพานทั้งตั้งขึ้นและหงายลง *(ที่ทำเป็นสี่ชุดคงจะหมายถึงพรหมสี่หน้า)* ตรงกลางพานใช้ใบตองทำกรวยแหลม *(ไม่ต้องใส่ข้าวสุกปากหม้อ)* ปักดอกไม้ที่ยอดกรวย

บายศรียังมีอีกหลายแบบ ที่ทำแบบอย่างต่างๆ กัน และเรียกชื่อตามที่ช่างทำบายศรีที่จัดทำขึ้นมา

บายศรีต่างๆ กันตั้งเป็นหมู่

พิธีบายศรีสู่ขวัญ นับว่าเป็นประเพณีนิยมสืบต่อกันมาช้านาน เช่น เรื่องอ้างอิงที่นำมาครั้งนี้ คือวรรณกรรมคำกลอนเรื่อง โสนน้อยเรือนงาม ซึ่งผู้ใหญ่ครั้งก่อนๆ เรียกว่าเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ เรื่องนี้มีข้อความเกี่ยวพันมาถึงพิธีบายศรีสู่ขวัญ

เรื่องโสนน้อยเรือนงาม ตามเรื่องย่อมีว่า พระเจ้ากาลศึกครองเมืองแก้วนพรัตน์ พระมเหสีพระนามว่าประไพลักษณา ราชโอรสพระนามว่า วิจิตรจินดา ได้เสด็จประพาสป่าพร้อมผู้ติดตามมาถึงต้นไทรใหญ่ก็เข้าพักใต้ต้นไทร จึงถูกพิษพระยานาคที่พ่นพิษไว้ล้มลงแน่นิ่ง อำมาตย์และผู้ติดตามมาตกใจช่วยกันนวดเฟ้นไม่ฟื้นจึงช่วยกันโอบอุ้มพระวิจิตรจินดากลับเข้าเมือง พระเจ้ากาลศึกและพระมเหสีทรงทราบ ทั้งสองพระองค์เสียพระทัย ขุนโหรจึงกราบทูลว่าพระวิจิตรจินดายังไม่สวรรคต จะไม่รู้สึกพระองค์เจ็ดปี แล้วจะมีเทวีสูงศักดิ์ซึ่งเป็นคู่สร้างคู่สมมาช่วยให้ฟื้นคืนพระชนม์ พระเจ้ากาลศึกและพระมเหสีดีพระทัยจึงเก็บพระศพราชโอรสไว้

เมืองโรมวิสัย พระเจ้าหัศวิชัยและพระมเหสีพระนามว่าเกษณีครองเมืองนี้ พระมเหสีทรงพระครรภ์และเมื่อประสูติพระราชธิดาๆก็ถือเรือนทองออกมาจากพระครรภ์ พระเจ้าหัศวิชัยและพระนางเกษณีจึงตั้งพระนามของพระราชธิดาว่า โสนน้อยเรือนงาม เมื่อโสนน้อยเรือนงามประสูติแล้ว เมืองโรมวิสัยก็สมบูรณ์พูนสุขธัญญาหารพืชไร่ก็อุดม ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล บ้านเมืองสงบไม่มีข้าศึกศัตรู และเมื่อโสนน้อยเรือนงามพระชนมายุสิบห้าพรรษา พระเจ้าหัศวิชัยและพระมเหสีก็เรียกโหรมาทำนายดวงชะตาของพระราชธิดาจะเป็นอย่างไร ขุนโหรก็กราบทูลทำนายว่าเมืองโรมวิสัยจะถึงคราวพินาศล่มจมฝนฟ้าจะแห้งแล้งไม่ตกต้องตามฤดูกาลข้าวจะยากหมากจะแพง โจรผู้ร้ายจะชุกชุมจะมีโรคร้ายทำให้ประชาชนเจ็บป่วยล้มตายกันมากและพระเจ้าหัศวิชัยก็จะมีอันตราย หากไม่จริงจะขอถวายชีวิต

พระเจ้าหัศวิชัยก็ตรัสถามว่าจะต้องแก้ด้วยวิธีใด ขุนโหรก็กราบทูลว่าให้ขับไล่เจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามออกไปจากเมืองทุกสิ่งอย่างจะอยู่ในความสงบสุขเหมือนเดิม พระเจ้าหัศวิชัยจึงตัดสินพระทัยตรัสสั่งให้โสนน้อยเรือนงาม ออกไปจากเมืองโรมวิสัยแม้แต่นางเกษณีพระมเหสีจะคัดค้านก็ไม่ยอม เจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงาม จึงทูลลาออกจากเมืองไปตามพระราชประสงค์ของพระราชบิดา เจ้าหญิงต้องชัดเซพเนจรไปในป่าดงพงไพรด้วยความลำบากยากเย็น

พระอินทร์ประทับสวรรค์ชั้นที่สองคือสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ทรงทราบเสด็จลงมาหาเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามในร่างของชายชราหนุ่งห่มขาวและส่งยาวิเศษให้บอกว่าจะพบเนื้อคู่เป็นชายคนตายคนแรกจงอมยาที่มอบให้เคี้ยวพ่นใส่ร่างกายก็จะกลับฟื้นคืนชีพและระวังตัวอย่าประมาทแล้วชี้ทางให้ไป พระอินทร์ก็เสด็จกลับโสนน้อยเรือนงามก็ไปตามทางที่พระอินทร์ชี้ให้จึงได้มาพบหญิงสาวตัวดำผมหยิกอ้วนใหญ่นอนนิ่งอยู่มีงูเห่าเลื้อยห่างออกไป คิดสงสารหญิงถูกงูกัดตาย จึงอมยาเคี้ยวพ่นใส่ร่างหญิงผิวดำเมื่อนางฟื้นจึงบอกว่าชื่อกุลา โสนน้อยเรือนงามก็เล่าความจริงให้ฟังนางกุลาขอฝากตัวและติดตามไปรับใช้เพื่อแทนบุญคุณที่ช่วยชีวิตไว้ ทั้งสองจึงพากันเดินทางถึงเมืองแก้วนพรัตน์ก็พบอำมาตย์มาตีฆ้อง ร้องประกาศว่าใครมียาดีรักษาเจ้าชายวิจิตรจินดาฟื้นคืนพระชนม์ พระเจ้ากาลศึกจะแบ่งบ้านเมืองให้กึ่งครึ่งพระนคร หากเป็นหญิงจะอภิเษกให้เป็นคู่ครองของเจ้าชาย โสนน้อยเรือนงามจึงขอรับอาสา พวกอำมาตย์นำพาเข้าเมืองและทูลให้พระเจ้ากาลศึกกับพระนางประไพลักษณาให้ทรงทราบทั้งสองพระองค์ตรัสว่าไม่ต้องมาพบให้พาหญิงทั้งสองไปที่เก็บพระศพและต้องการอะไรใช้ในครั้งนี้จงจัดให้ อำมาตย์พามาพบพระศพเจ้าชายวิจิตรจินดาซึ่งบรรทมสนิทนิ่ง โสนน้อยเรือนงามพอพระทัยหลงรักเจ้าชาย จึงสั่งให้อำมาตย์กั้นม่านเจ็ดชั้นและห้ามมิให้ใครเข้ามาในม่านจนกว่าเจ้าชายจะฟื้นคืนพระชนม์ อำมาตย์กั้นม่านเสร็จแล้ว โสนน้อยเรือนงาม ก็อธิษฐานว่าหากเป็นเนื้อคู่ขอให้เจ้าชายฟื้นแล้วอมยาที่พระอินทร์มอบให้เคี้ยวพ่นใส่เจ้าชาย พิษของพระยานาคที่ยังหลงเหลืออยู่ในพระวรกายของเจ้าชายก็พุ่งออกมาถูกต้องโสนน้อยเรือนงามพร้อมทั้งม่านปิดมิดกั้นหลาย

ชั้นอากาศก็ร้อน เจ้าหญิงจึงถอดสร้อยสังวาล ฝากนางกุลาเอาไว้ว่าจะออกไปนอกม่านสักครู่พอคลายร้อนนางกุลามองเจ้าชายก็นึกรัก ก็เอาสร้อยสังวาล ที่โสนน้อยเรือนงามฝากไว้สวมใส่ตนเอง เมื่อเจ้าชายฟื้นก็ทูลว่าเป็นคนพ่นยารักษาให้เจ้าชายและมีชื่อว่าเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงาม พวกอำมาตย์อยู่นอกม่านได้ยินคำสนทนาก็ดีใจตะโกนบอกกันต่อๆ ไปและประโคมดนตรีเสียงสนั่นพอดีพระเจ้ากาลศึกกับพระนางประไพลักษณาเสด็จมาถึงก็ปลาบปลื้มยินดีที่ราชโอรสฟื้นคืนพระชนม์

โสนน้อยเรือนงามกลับเข้ามาก็ทูลว่าตนเองคือเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามรักษาพระวิจิตรจินดา นางกุลาก็โต้แย้งว่าไม่เป็นความจริงคนรักษาเจ้าชายฟื้นและเป็นเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามต้องมีสร้อยสังวาลสวมใส่ และว่าโสนน้อยเรือนงาม ชื่อนางกุลาคนรับใช้

พระเจ้ากาลศึกกับพระนาง-ประไพลักษณาก็ถามราชโอรสว่าฟื้นขึ้นมาพบใครก่อน เจ้าชายก็ว่าพบหญิงผิวดำผมหยิกที่สวมสร้อยสังวาลอยู่เพียงคนเดียว อำมาตย์ทุกคนก็ไม่อาจยืนยันได้ว่าหญิงคนใดช่วยรักษาให้เจ้าชายฟื้นเพราะทุกคนอยู่นอกม่าน นางกุลาก็เร่งให้จัดงานอภิเษกตนเองกับเจ้าชาย พระเจ้ากาลศึกกับพระนางประไพลักษณาก็ขอผลัดให้จัดงานสมโภชทำขวัญวิจิตรจินดา เมื่อเสร็จแล้วจึงจะจัดงานอภิเษก ตรัสสั่งให้อำมาตย์พาสองหญิงไปอยู่ในเรือนหลวง นางกุลาก็ตบตีเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามมาตลอดทาง อำมาตย์พานางกุลากับโสนน้อยเรือนงามมาถึงเรือนหลวงก็จัดให้เข้าพัก นางกุลาสั่งให้อำมาตย์ไปหาเป็ดและห่านมาเลี้ยงไว้ใต้ถุน เมื่อได้มาแล้วก็บังคับให้เจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามนั้นลงไปอยู่ใต้ถุนเพื่อเลี้ยงดูเป็ดและห่าน

พระนางประไพลักษณาไม่เชื่อว่านางกุลาจะเป็นเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามอีกหนึ่งวันจะถึงงานทำขวัญพระวิจิตรจินดา พระนางประไพลักษณาคิดว่าหากหญิงผิวดำผมหยิกเป็นเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามและเคยอยู่ในรั้วในวังมาก่อนคงจะทำบายศรีได้ พิธีบายศรีสู่ขวัญรับขวัญวิจิตรจินดาครั้งนี้จะต้องให้หญิงผิวดำทำบายศรีมาให้

หากทำบายศรีไม่ได้ก็คงจะไม่ใช่โสนน้อยเรือนงาม

หนังสือเรื่อง โสนน้อยเรือนงาม ซึ่งมีคำร้อยกรองไว้เกี่ยวพันมาถึงเรื่องบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งมีข้อความนำมาในที่นี้

ป่างองค์พระมารดา ลักษณาปิ่นกำนัล
ตรัสสั่งนางสาวสวรรค์ จงไปบอกกัลยา
ให้เย็บซึ่งบายศรี วันพรุ่งนี้ส่งเข้ามา
จะดูซึ่งปัญญา นางกษัตริย์ต่างธานี
สาวใช้ก้มเกษา รับบัญชาจรลี
มาถึงแจ้งคดี พระเสาวนีย์รับสั่งมา
พรุ่งนี้จะสมโภช พระลูกรักเสน่หา
แม่เป็นอัครชายา จงจัดแจงเย็บบายศรี
บัดนั้นนางกุลา ฟังเจรจาจึงพาที
จงทูลพระชนนี จะตบแต่งให้บรรจง
สาวศรีก็กลับมา ทูลชายาดังประสงค์
กุลาก็งวยงง ไม่ได้เห็นที่ไหนเลย
บายศรีและบายสา แต่เกิดมายังไม่เคย
โอ้อกของเราเอ๋ย จะคิดทำอย่างไรดี
นึกพลางนางหยิบตอง จะเย็บลองดูสักที
ฉีกยับเป็นสับสี ทิ้งใต้ถุนเสียทันใด
ฝ่ายองค์นางบังอร เก็บซับซ้อนแล้วเร็วไว
หม้อตาลเป็นลองใน บายศรีใส่งามรจนา
ทำขวัญเป็ดและห่าน เยาวมาลย์รำเจรจา
อย่ามีซึ่งโรคา จงเป็นสุขทุกนิรันดร์

โสนน้อยเรือนงาม เก็บใบตองที่นางกุลาทิ้งลงมาใต้ถุนมาทำเป็นบายศรีเสร็จและก็พร่ำเจรจาทำขวัญเป็ดห่านที่เลี้ยงดูอยู่ นางกุลาได้ยินเสียงก็มองลอดล่องเห็นบายศรี ก็รีบลงมาใต้ถุนทุบตีโสนน้อยเรือนงามและหาว่ามาลักเอาบายศรีของตนไป แล้วแย่งบายศรีมาส่งให้หญิงที่รับใช้นำเข้าถวายพระนางประไพลักษณา

ครั้งถึงวันงานพิธี บายศรีสู่ขวัญ รับขวัญพระวิจิตรจินดา ซึ่งมีคำร้อยกรองเรื่อง โสนน้อยเรือนงาม มีข้อความต่อไปนี้

ป่างองค์พระหน่อนารถ วิจิตรยาตรจรลี
สรงสหัสวารีศรี สุคนธ์ปรุงจรุงใจ
เสร็จผลัดพระภูษา รจนาดังสุริไสย
ทรงเครื่องงามวิไล ก็เปล่งปลั่งดังเดือนฉาย
ทรงสอดฉลองบาท เสร็จสิ้นลาศนาตกราย
พระญาตินั้นถวาย พระกลดบังแสงสุริยัน
เสนีทั้งพี่เลี้ยง ก็เรียบเรียงจรจรัล
ฝ่ายนางพระยาผัน ผายทรงเครื่องเยื้องยาตรา
สนมอีกเถ้าแก่ ก็เซ็งแซ่ทั้งซ้ายขวา
ถึงพระโรงรจนา พร้อมกับองค์พระกุมาร
เสด็จนั่งที่บังควร ส่วนว่าองค์ยอดสงสาร
ประนมกัมกราบกราน จอมธานินทร์ผินพักตรา
ยลองค์สายสวาท ตรัสประภาษสั่งเสนา
ตั้งโห่ขึ้นสามลา พฤฒามาตย์จุดเทียนไชย
แตรสังข์ระนาดแก้ว ก็จะแจ้วเจื้อยจับใจ
ฆ้องกลองก้องภพไตร ภูวไนยรับแว่นพลัน
จากมือพราหมณ์พฤฒา พระราชาให้แจ่มจันทร์
มเหสีบังคมคัล รับจากหัตถ์ภัศดา
แล้วส่งองค์พระวงศ์ญาติ พี่เลี้ยงราชเสนา
เก้ารอบโดยไตรตรา พราหมณ์รับรองเทียนไว้พลัน
จึงโบกเปลวถูกมา ต้องกายาเฉลิมขวัญ
เจิมพักตร์พลางรำพรรณ พระขวัญเอ๋ยเสด็จมา
เชยชมบายศรีทอง อย่าเที่ยวท่องไพรพฤกษา
บิตุเรศและมารดา ทั้งสององค์ทรงรำพรรณ
อายุจงยาวยืน ให้ได้หมื่นวรรษาสวรรค์
อย่ามีซึ่งโรคัล อันตรายมายายี

วรรณกรรมร้องกรองเรื่อง โสนน้อยเรือนงาม จะหาอ่านได้ที่หอสมุดแห่งชาติ ที่หน้าแรกของหนังสือเรื่องนี้มีตราประทับวงกลมรูปไข่ข้อความว่า *(หอสมุดวชิรญาณในบรมมหาราชวัง พฤศจิกายน ๑๑๔)* ก็ตรงกับเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๘

ตราประทับดังกล่าวนี้เป็นเวลาผ่านมาหนึ่งร้อยปีแล้ว อายุของหนังสือเรื่องนี้ก็คงจะร้อยกว่าปี เรียกว่าหนังสือห้องสมุดไทย เรื่องโสนน้อยเรือนงาม มีข้อความเรื่องทำขวัญ บายศรีสู่ขวัญ มาเกี่ยวข้องอยู่จึงเป็นเรื่องที่เชื่อได้ว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นประเพณีนิยมของไทยซึ่งมีสืบต่อกันมาช้านาน

สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ ๑๓๑ ซอย อโศก ถนนสุขุมวิท ๒๑ กรุงเทพฯ

ได้จัดงานพิธีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ หมอขวัญ **ทองเจือ โสภิตศิลป์** หมอขวัญ **ทองสุข หอมระรื่น** ได้ไปในพิธีครั้งนี้

สถานที่จัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ ตรงที่ลานกว้างใกล้เวทีห้องประชุมของสยามสมาคม เวลา ๙.๕๙ น. งานก็เริ่มขึ้น ก่อนเริ่มงานท้องฟ้ามืดมัวฝนทำท่าจะตก เมื่อเริ่มพิธีบายศรีสู่ขวัญ ท้องฟ้าก็สว่างไสวอากาศโปร่งนับเป็นศุภมิตรมงคลดี งานสิ้นสุดลงเมื่อเวลาก่อน ๑๒.๐๐ น. มีผู้เข้าร่วมพิธีนี้จำนวนมาก

วงพิณพาทย์ ที่มาประกอบเสริมเพิ่มเติมในพิธีบายศรีสู่ขวัญครั้งนี้ **อาจารย์ประทีป เส้ารัตนอารีย์** หัวหน้าหมวด ดนตรีไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ควบคุมวง **อาจารย์ นิกร จันทศร** บรรเลงระนาดเอก พร้อมด้วยนักดนตรีที่รอบรู้และชำนาญหลายท่าน **ผ.ศ.กาญจนา อินทรสุนานนท์** ประดิษฐ์ประดับทำบายศรี อาจารย์ทั้งสามท่านนี้ท่านมาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรมาร่วมงานนี้ด้วยความยินดี

วันอาทิตย์ที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ก็จัดงานพิธีบายศรีสู่ขวัญ อีกครั้งหนึ่ง หมอขวัญ **ทองเจือ โสภิตศิลป์** พร้อม หมอขวัญ **ทองสุข หอมระรื่น** ก็ได้รับเชิญไปเหมือนคราวครั้งก่อน ครั้งนี้จัดที่เวทีห้องประชุมของสยามสมาคม บายศรีที่ในงานก็จัดทำสวยงามดีเลิศ

โดยช่างบายศรีคนเดิม ผู้เข้าร่วมพิธีจำนวนมากมีวงพิณพาทย์บรรเลง

เพลงที่นำมาบรรเลงในงานบายศรีสู่ขวัญ ก็มีเพลง **สาธุการ** บรรเลงเมื่อประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย เพลง**มหาฤกษ์** ก็บรรเลงเมื่อหมอขวัญ **ทองเจือ โสภิตศิลป์** จุดเทียนชัย นอกนั้นก็มีเพลง **ครอบจักรวาล** เพลง**เหาะ** เพลง**มหาชัย** เมื่อเสร็จสิ้นงาน เพลงที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นเพลงมงคลดียิ่ง

พิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งทำสืบต่อกันมา **สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์** เห็นความสำคัญของ พิธีบายศรีสู่ขวัญ จึงจัดงานนี้ขึ้นเพื่อให้ผู้ที่เข้าสู่ในพิธีนี้ มีขวัญ และกำลังใจมั่น ที่จะทำกิจการงานใดๆ ให้ชีวิตสดใสจิตใจเบิกบาน จึงสมควรยกย่อง สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่ช่วยส่งเสริมรักษา **พิธีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งเป็นประเพณี และวัฒนธรรมของไทย**

วันอาทิตย์ที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ เวลา ๑๑.๓๐ น. พิธีบายศรีสู่ขวัญสยามสมาคม

หมอขวัญทองเจือ โสภิตศิลป์ หมอขวัญทองสุข หอมระรื่น งานพิธีบายศรีสู่ขวัญสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ วันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

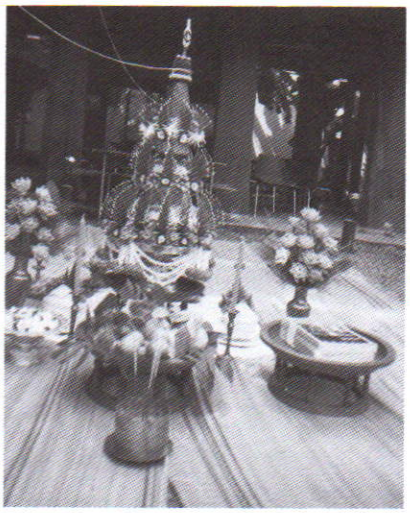

วันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เวลา ๙.๕๙ น. พิธีบายศรีสู่ขวัญสยามสมาคม

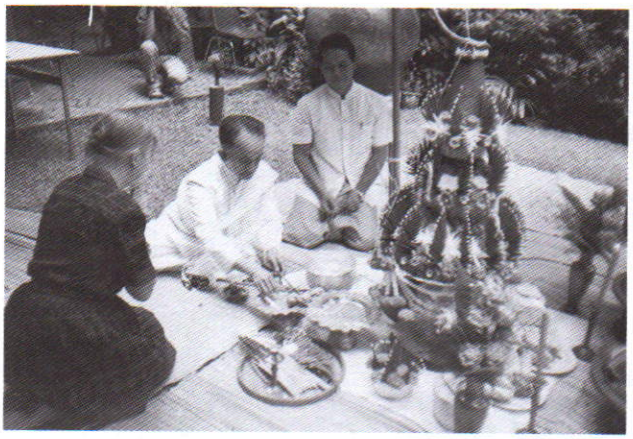

หมอขวัญทองเจือ โสภิตศิลป์ จะผูกขวัญให้ผู้มาร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ

งานบายศรีสู่ขวัญ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ วันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ อาจารย์นิกร จันทศร บรรเลงระนาดเอก

กระแสโลกาภิวัตน์ และบทบาทของสื่อในยุคโลกาภิวัตน์

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

ระหว่างช่วงไม่กี่ปีมานี้ ในกระแสสังคมไทยมักมีการหยิบยกเอาคำว่า **"โลกาภิวัตน์"** มากล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง โดยที่นำเชื่อมโยงเข้าไปกับเรื่องราวต่างๆ ซึ่งคิดว่าเป็นปัญหา หากแต่ละคนสามารถเข้าถึงสัจธรรมของโลกและชีวิตตลอดจนสรรพสิ่งต่างๆ ที่มีเหตุมีผลถึงซึ่งกันและกันน่าจะหวนกลับไปหยั่งรู้ได้ว่า หลังจากโลกแยกตัวออกมาจากดวงอาทิตย์และเกิดเป็นดาวพระเคราะห์อีกดวงหนึ่ง แต่ก็ยังคงวนเวียนอยู่ในสุริยจักรวาลทั้งหมุนเวียนรอบดวงอาทิตย์จึงทำให้เข้าใจได้ชัดเจนว่า ดวงอาทิตย์มีอิทธิพลกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งแฝงอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุมีผลสานถึงซึ่งกันและกันของทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเกิดขึ้นในโลกอีกทั้งเป็นมาจนถึงทุกวันนี้ และยังคงเชื่อมโยงต่อไปสู่อนาคตเป็นสัจธรรมด้วย

แม้พิจารณาเริ่มจากสิ่งซึ่งปุถุชนธรรมดาสามารถเห็นได้ใกล้ตัวที่สุด เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ แร่ธาตุต่างๆ รวมถึงแรงดึงดูด ซึ่งแต่ละสิ่งต่างก็มีองค์ประกอบในรายละเอียดเป็นระบบที่สลับซับซ้อน และ**โดยสัจธรรมย่อมมีทั้งด้านซึ่งเป็นรูปวัตถุกับด้านที่เป็นนามธรรมพึ่งพากันและกันอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง**

แม้มนุษย์ยุคปัจจุบันจะอวดอ้างว่าสามารถรู้ได้ทุกสิ่งทุกอย่างจนกระทั่งสามารถประดิษฐ์คิดค้นยานพาหนะนำสู่ดาวพระเคราะห์ดวงอื่น อีกทั้งสร้างสื่อสู่ระบบสุริยจักรวาลถึงได้หลายแง่มุม แต่ถ้าหวนกลับมาพิจารณาถึงสัจธรรมซึ่งเป็นพื้นฐาน โดยมองที่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง อันสืบเนื่องมาจาก **"รากฐานการเกิดของชีวิตมนุษย์แต่ละคน"** และหยั่งรู้ได้ถึงความจริงน่าจะพบกับเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งคือ การที่ชีวิตถือกำเนิดมาโดยใช้ด้านรูปวัตถุเป็นฐานตัวเองอีกทั้งเป็นสิ่งชี้นำ จึงมีสัจธรรมกำหนดให้มนุษย์ไม่อาจหยั่งรู้ถึงอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นนามธรรมได้ง่ายนัก หากก่อพฤติกรรมกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงที่เน้นนำอิทธิพลด้านรูปวัตถุมาครองไว้ในอุ้งมือตัวเอง ก็ยิ่งส่งผลให้เกิดแนวโน้มนำสู่ภาวะสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งคงไม่เพียงสิ่งที่ปรากฏอยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เฉพาะด้านซึ่งเป็นรูปวัตถุเท่านั้น หากด้านซึ่งเป็นนามธรรมที่มนุษย์ไม่อาจหยั่งรู้ได้ถึงแต่เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด

อนึ่ง การที่โลกหมุนรอบตัวเองและมีแกนกำหนดเพียงทิศทางเดียวย่อมทำให้เกิดเงื่อนไขจากส่วนนี้เข้าไปมีบทบาทร่วมระบบการเปลี่ยนแปลงด้วย หลังจากการเกิดและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตซึ่งแยกออกเป็นสองด้านโดยที่ด้านหนึ่งมุ่งสู่อาณาจักรพืช ส่วนอีกด้านหนึ่งมุ่งสู่อาณาจักรสัตว์จนกระทั่งมาถึงมนุษย์ ซึ่งมีทั้งจิตใจและสติปัญญาเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรม บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านรูปลักษณะและทิศทาง หากมองสู่ภาพรวมเท่าที่เป็นมาแล้วทำให้เห็นได้จากความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติว่า รูปแบบชีวิตและพฤติกรรมของมนุษย์เท่าที่ปรากฏเห็นได้ในยุคปัจจุบันน่าจะกำลังเข้าสู่โค้งสุดท้ายของวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงอันเป็นที่สุดแล้ว

จากสิ่งซึ่งกล่าวแล้วน่าจะช่วยให้เราแต่ละคนเข้าใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสรรพชีวิตและสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏให้สัมผัสได้ในแต่ละยุคสมัย ล้วนสืบทอดเงื่อนไขต่างๆมาจากสุริยจักรวาลกระทั่งมาถึงสิ่งซึ่งปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ในโลกรวมถึงมนุษย์

และมีเหตุมีผลกำหนดสภาวะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจมนุษย์อย่างเห็นได้ชัดหาใช่เพียงกำหนดสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นภาพเฉพาะหน้าและเห็นได้โดยตรง ดังเช่นที่หลายคนมองเห็นและนำมาย้ำความสำคัญสู่เยาวชนเช่นที่พบได้ในปัจจุบันเท่านั้น

อนึ่ง เรากลับพบเห็นกันทั่วๆ ไปนับแต่อดีตถึงปัจจุบันที่มีการแสดงออกอย่างชัดเจนมาโดยตลอดว่า วิถีการเปลี่ยนแปลงของศาสตร์ต่างๆ ซึ่งเน้นพื้นฐานด้านรูปวัตถุ มีแนวโน้มสร้างความเชื่อถือได้อย่างเด่นชัด แต่ศาสตร์ในด้านที่เป็นนามธรรมซึ่งสามารถหยั่งรู้ได้ถึงจากรากฐานที่อิสระจะปรากฏแนวโน้มความรู้สึกว่าเชื่อถือไม่ได้ ทั้งๆ ที่โดยสัจธรรมแล้ว **ด้านซึ่งเป็นนามธรรมกับด้านที่เป็นรูปวัตถุถือเป็นความจริงร่วมกัน อีกทั้งพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างมีเหตุผล**

จากสิ่งที่กล่าวแล้ว หากสามารถหยั่งรู้ถึงอย่างลึกซึ้งน่าจะเข้าใจได้ว่า **กระแสโลกาภิวัตน์หาใช่พึ่งจะปรากฏให้เห็น หากเริ่มเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดของโลกเป็นสัจธรรมตั้งแต่มนุษยชาติยังไม่ก่อกำเนิด** อีกทั้งมีอิทธิพลกำหนดวิถีสู่การแตกดับของสรรพชีวิตและสิ่งต่างๆ ซึ่งปรากฏขึ้นบนพื้นฐานธรรมชาติรวมถึงมนุษย์ด้วย ในด้านที่มองมาจากมนุษย์จึงกล่าวได้ว่า *"ผู้ใดรู้ธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเอง ผู้นั้นย่อมรู้ได้ถึงความหมายที่แท้จริงของโลกาภิวัตน์ และใช้ชีวิตอยู่ร่วมการเปลี่ยนแปลงกับสรรพสิ่งต่างๆ อย่างปราศจากทุกข์"*

อนึ่ง หากมองสู่พื้นฐานการเกิดของแต่ละชีวิต เน้นที่มนุษย์เพื่อหวังให้สามารถเข้าใจได้อย่างแจ่มชัด สิ่งซึ่งเป็นเงื่อนไข ณ จุดเริ่มเกิดของแต่ละชีวิตก็ขึ้นมาจากพื้นฐานด้านรูปวัตถุ เมื่อปรากฏขึ้นแล้วก็ยังมีพัฒนาการด้านรูปวัตถุเป็นสิ่งนำหน้า โดยเหตุที่ความเจริญจากด้านรากฐานจิตใจเกิดจากผลกระทบซึ่งด้านรูปวัตถุมีโอกาสรับไว้และใช้ความรู้สึกเป็นสื่อธรรมชาติถ่ายทอดเข้าสู่ส่วนลึก จึงทำให้สมดุลจากด้านรูปวัตถุมีโอกาสและแนวโน้มเหนือกว่าเป็นส่วนใหญ่ แม้แต่ละจุดจะเปลี่ยนแปลงไปเร็วหรือช้ากว่ากัน คงเป็นเรื่องของการกระจายความหลากหลายบนพื้นฐานของช่วงเวลาและโอกาสเท่านั้น

ดังนั้นหากมองด้วยภาพรวมอีกทั้งเห็นได้ทุกด้าน น่าจะพบกับบทสรุปอันควรถือเป็นที่สุดว่า **"ทุกชีวิตและทุกชุมชนซึ่งมีคนอยู่ร่วมกัน น่าจะมีธรรมชาติของวิถีการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่จุดจบอันถือเป็นจุดเดียวกันหมด"** ดังนั้นภาพสะท้อนของปัญหาที่มองเห็น ไม่ว่าจะปรากฏเห็นได้จากสิ่งใดและมีรูปลักษณะอย่างไร ล้วนเป็นเพียงความหลากหลายซึ่งปรากฏขึ้นในแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลง แล้วก็แปรเปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่องกันเป็นกระแสเท่านั้น หากแต่ละคนซึ่งดำรงชีวิตอยู่มุ่งใช้โอกาสเพื่อหวังศึกษาวิเคราะห์ค้นหาความจริงย่อมถือเป็นกำไรชีวิตที่ช่วยเสริมสร้างคุณค่ายิ่งๆขึ้นไป ในฐานะที่เกิดมาแล้ว แทนที่จะนำตัวเข้าไปยึดถือเป็นจริงเป็นจัง ทำให้ชีวิตตนเองต้องตกต่ำลงไปเรื่อยๆ

มนุษย์แต่ละคนผู้ซึ่งยังตกอยู่ในสภาพที่อาจเรียกว่า **"กลัวตัวเอง"** ต่างหาก ที่นำจิตใจก้าวเข้าไปยึดเอาภาพซึ่งปรากฏหลากหลายที่ผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตตนเองมาผูกติดไว้ในรากฐานอย่างไม่ยอมปล่อยวาง ทำให้ต้องตกอยู่ในสภาพรับทุกข์ แม้ถึงช่วงซึ่งควรจะดับไปตามกฎธรรมชาติร่วมกับความรู้สึกที่หยั่งลงลึกซึ้งถึงความสุขแล้วกลับจำต้องตกอยู่ในสภาพซึ่งเปรียบดุจดาวพระเคราะห์เช่นโลกในด้านรูปวัตถุ ซึ่งยังคงวนเวียนอยู่ในห้วงแห่งสุริยจักรวาล ทำให้ต้องทุกข์ทรมานต่อไปอย่างไม่มีวันจบสิ้น จึงใคร่ขอฝากแง่คิดทั้งหมดไว้แด่บุคคลผู้ซึ่งพอจะเข้าใจถึง แทนการนำเอาคำว่า **"โลกาภิวัตน์"** มากล่าวอ้างในเรื่องต่างๆ เรื่องแล้วเรื่องเล่าอย่างปราศจากการวิเคราะห์เจาะลงลึกซึ้งให้มองเห็นถึงแก่น

วิถีทางที่น่าจะถือเป็นความหวังให้เข้าถึงได้จริง น่าจะได้แก่การ

เน้นปฏิบัติจากสิ่งซึ่งแต่ละคนมีความรักความสนใจปรากฏอยู่ในรากฐานตนเองอย่างรู้ถึงคุณค่า และมีความซื่อสัตย์ต่อสิ่งดังกล่าวอย่างมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเริ่มจากความรักความสนใจซึ่งมีต่อเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานสัจธรรมอันได้แก่ความหลากหลายอย่างปราศจากการเลือกพวกเลือกกลุ่ม ไม่ว่าจะใช้สิ่งใดเป็นเครื่องมือสร้างสื่อสัมพันธ์ โดยเฉพาะเริ่มจากสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวใกล้ใจแต่ละคนที่เห็นว่ากำลังเป็นปัญหาซึ่งท้าทายต่อการปฏิบัติเพื่อหวังเรียนรู้ร่วมกัน แล้วการปฏิบัติย่อมสานกระแสถึงได้ทุกเรื่องที่ปรากฏเป็นความจริงในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ย่อมนำวิถีสู่ความสำเร็จอย่างเป็นธรรมชาติ หากไม่นำใจไปมุ่งมั่นว่าตนจะต้องได้รับความสำเร็จเป็นผลติดตามมา

อนึ่ง หลังจากอ่านบทความนี้แล้วอาจทำให้หลายคนรู้สึกว่า โลกกำลังจะถึงจุดอันเป็นที่สุดของภาวะสูญเสีย หากคิดเช่นนั้นน่าจะมองย้อนกลับไปตีความได้ว่า ผู้คิดนั่นเองที่รู้สึกว่าตนกำลังจะสูญเสียความต้องการของตนที่กำหนดเอาเองว่าโลกจะต้องเป็นไปอย่างนั้นอย่างโน้นแล้วไม่สมตามที่คาดหวัง หากเข้าถึงสัจธรรมจริงน่าจะหยั่งรู้ได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกกำลังมุ่งเข้าสู่ความสมบูรณ์พร้อมแล้วบนพื้นฐานวัฏจักรหนึ่งเท่านั้น

บทบาทของสื่อในยุคโลกาภิวัตน์

กระแสโลกาภิวัตน์หาใช่ว่าพึ่งมาเกิดขึ้น หากมีมาแต่ช่วงก่อนยุคประวัติศาสตร์ แต่ถ้าเข้าใจถึงมนุษย์ได้ลึกซึ้งย่อมพบว่า ในช่วงซึ่งยังมาไม่ถึงจุดทำให้เดือดร้อนหนักย่อมไม่มีใครสนใจและนำมาพูด

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยตกไปอยู่ในสภาพที่เรียกว่า **สังคมปลายเหตุ** อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง สื่อคนจำนวนมากจึงมีแนวโน้มมุ่งมองไปยัง **วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ โทรสาร สิ่งพิมพ์** และสิ่งอื่นๆ ซึ่งนับวันยิ่งปรากฏออกมาอย่างหลากหลายและโดยสัจธรรมก็คงหยุดไม่ได้ กับในปัจจุบันอีกเช่นกันที่มักมีเสียงสะท้อนออกมาจากคนในสังคมอย่างเป็นธรรมชาติว่า **ยุคนี้เป็นยุคของโลกแห่งข้อมูลข่าวสาร**

ตามหลักความจริง ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งปรากฏเปลี่ยนแปลงเป็นวัฏจักรอยู่ในโลก ย่อมมีสองด้านและหากมองจากภายนอก จะรู้สึกว่าสวนทางกัน แต่ถ้ามองได้ถึงภายในย่อมพบว่ามีแกนเป็นศูนย์รวมให้สามารถร่วมกันและพึ่งพาซึ่งกันและกันเพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปได้ด้วยความราบรื่น

ดังนั้น เมื่อมีการกล่าวถึง **ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารซึ่งปรากฏเป็นภาพที่หลากหลายด้วยรูปวัตถุและมีเงื่อนไขผูกพันอยู่กับกาลเวลา** ก็น่าจะพบการแสดงออกในอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นแก่นแท้หรือเป็นรากฐานอันมีสภาพเป็นหนึ่งเดียวโดยที่ปลอดจากการผูกพันอยู่กับกาลเวลารวมอยู่ด้วย แต่ทุกวันนี้กลับมองเห็นได้น้อยลงไปเรื่อยๆ และหากกล่าวถึงก็มักมีหลายคนไม่อาจเข้าใจ ถึงกับมีเสียงร้องออกมาเป็นครั้งคราวว่า ลึกซึ้งเกินไปจนไม่อาจเข้าใจได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่ซึ่งวัยน่าจะบ่งบอกถึงประสบการณ์ชีวิตที่ช่วยให้เข้าใจได้ลึกซึ้งแต่กลับพบกับภาพซึ่งยังคงตะเกียกตะกายขึ้นไปแสวงหาอำนาจและความร่ำรวยด้วยรูปวัตถุต่อไปเรื่อยๆ

ในเมื่อเหตุแห่งปัญหาทุกรูปลักษณะเป็นสิ่งปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจคน การมองสื่อด้วยทรรศนะที่เน้นไปยังเครื่องมือซึ่งเป็นเพียง สิ่งอำนวยแก่การนำไปใช้ประโยชน์ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลผู้มองขาดการหยั่งรู้และเข้าถึงเหตุอันแท้จริง และโดยสัจธรรมการมองทุกสิ่งทุกอย่างในสภาพที่เข้าไม่ถึงความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานของคนย่อมอ่านได้ว่า ผู้มองมีความเห็นแก่ตัวจึงทำให้เกิดสภาพที่ปิดตัวเอง

อนึ่ง บนพื้นฐานปัญหาที่กล่าวแล้ว แม้มองที่สื่อกับคนก็คงมองอยู่เพียง

ในกรอบของคนในกลุ่มซึ่งทำงานเกี่ยวกับสื่อที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ แทนการมองเห็นว่า **สื่อ คือ กระแสซึ่งมีธรรมชาติเกิดจากรากฐานแต่ละคนที่เกิดมาอย่างปราศจากการเลือกพวกเลือกกลุ่ม** ด้วยเหตุนี้เอง การจะมองเห็นได้ถึงอีกด้านหนึ่งซึ่งธรรมชาติได้มอบไว้แก่ชีวิตอย่างปลอดจากยุคสมัยและกาลเวลาจึงยังคงปรากฏเห็นได้น้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด

บนพื้นฐานเดียวกันกับการนำเอาประเด็น **ความหลากหลายทางชีวภาพ** มาแสดงออกบ่อยครั้ง แต่ในด้านความเป็นหนึ่งทางชีวภาพซึ่งควรเห็นได้จากการปฏิบัติกลับไม่เกิดขึ้น และยิ่งกว่านั้นเมื่อพูดถึงความหลากหลายทางชีวภาพแทบทั้งหมดจะเน้นไปยังต้นไม้และสัตว์ ขาดการกล่าวถึงความหลากหลายของคนซึ่งดำรงชีวิตร่วมกันอยู่ในสังคม ทั้งๆ ที่คนก็เป็นสิ่งมีชีวิตอีกทั้งยังเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งเหล่านั้น

หากมองสู่ด้านการศึกษา เมื่อไม่นานมานี้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นจากแนวคิดในการมองปัญหาป่าไม้ ระหว่างบุคคลผู้ซึ่งศึกษาเล่าเรียนมาและปฏิบัติงานในสาขาวิชาป่าไม้โดยตรงกับบุคคลภายนอกสาขาซึ่งให้ความสนใจศึกษาวิเคราะห์ปัญหาป่าไม้อย่างจริงจังมาโดยตลอดโดยมุ่งมองที่เหตุซึ่งอยู่ในรากฐานของคน ก็มีเสียงปรากฏออกมาจากบุคคลผู้บริหารระดับประเทศคนหนึ่งกล่าวว่า คนไม่ได้เรียนป่าไม้มา จะรู้ดีไปกว่าคนที่เรียนมาได้อย่างไรกัน จึงไม่น่าแปลกใจอะไรว่า คนซึ่งผ่านจากระบบการจัดการศึกษามาแล้วโดยที่มีบรรยากาศการใช้เครื่องมือสื่อนานาชนิดแต่กลับยึดติดอยู่แค่สาขาวิชาซึ่งเป็นเพียงรูปแบบและกิ่งแขนง ทำให้ไม่อาจเข้าถึงสัจธรรมภายในรากฐานอันถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นศูนย์รวมทุกสาขาวิชาให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

อีกประเด็นหนึ่งซึ่งมักได้ยินเป็นครั้งคราวก็คือ เมื่อคนที่จบจากสถาบันการศึกษาในสาขาหนึ่ง แล้วออกไปทำงานในอีกสาขาหนึ่งมักกล่าวอย่างเชื่อมั่นว่าตนต้องทำงานในสิ่งซึ่งไม่ได้เรียนมาหรือไม่ก็เรียนแล้วไม่มีโอกาสนำเอาความรู้มาใช้ประโยชน์ ซึ่งจริงๆ แล้วถ้ามองได้ลึกซึ้งถึงสัจธรรมของทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานชีวิตแต่ละคน ก็น่าจะเห็นใจและเข้าใจได้สองด้าน

ด้านหนึ่ง คำปรารภดังกล่าวน่าจะเป็นความจริง เนื่องจากประเด็นนี้มีภาวะยึดติดรูปแบบเข้าไปเป็นเงื่อนไขอยู่ในรากฐานโดยที่ตัวเองไม่อาจปลดออกได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะพบได้ทั่วไปในสังคมนี้ แม้กฎระเบียบในการรับคนเข้าทำงานที่เป็นทางการก็ระบุไว้ว่า จะต้องรับคนในสาขาวิชาซึ่งตรงกับสาขางาน และในทางปฏิบัติมักนำมาอ้างอย่างปราศจากการผ่อนปรนโดยไม่คำนึงว่าบุคคลมีความสามารถสูงและปรับตัวให้เหมาะสมได้คล่องซึ่งอาจมีผลดีแก่การสร้างงานยิ่งกว่าคนซึ่งมีเพียงการเรียนมาตรงสาขา

ส่วนอีกด้านหนึ่ง หากการจัดการศึกษาสามารถผลิตคนจากสาขาใดก็ตามให้สามารถเข้าถึงแก่น อันเป็นศูนย์ของทุกสาขาและมีหนึ่งเดียว ช่วยให้แต่ละคนมีธรรมชาติที่สานทุกสาขาถึงซึ่งกันและกัน โดยที่จับเรื่องใดก็ตาม สามารถนำปฏิบัติให้สานถึงได้ทุกเรื่อง ย่อมออกไปทำงานในสาขาใดก็ได้ และยังสะท้อนผลงานออกมาปรากฏอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประเด็นนี้หรือมิใช่ ที่น่าจะถือเป็นความสำเร็จของการจัดการศึกษาอันพึงปรารถนา และแน่นอนที่สุดสื่อที่อยู่ในรากฐานผู้ใหญ่ย่อมถือเป็นกุญแจดอกสำคัญ เนื่องจากเปรียบดุจดวงประทีปที่ส่องทางอันสว่างให้แก่เยาวชนทุกระดับชีวิต

บนพื้นฐานสังคมปัจจุบันแม้มองที่ประเด็นประชาธิปไตย เรามักพบกับคำกล่าวเสมอๆ ว่า **ประชาธิปไตยจะต้องมีความขัดแย้ง** แม้ก่อนจะพูดอะไรที่ต้องการประโยชน์เข้าตนมักกล่าวนำว่า **ฉันเป็นผู้แทนของประชาชน** อย่างปราศจากการรู้ถึงเหตุและผลว่าสิ่งใดตนควรพูด สิ่งใดควรเป็นการพูดจากคนอื่น และการพูดถึงความขัดแย้งก็ถูกปล่อยให้ลอยๆ ไว้แค่นั้น โดยที่ขาดการกล่าวถึงความขัดแย้งซึ่งนำไปสู่ความเป็นหนึ่ง อันจะก่อให้เกิดความสงบขึ้นในรากฐานจิตใจและแต่ละคนและแก่สังคม แต่กลับเห็นชัดถึง

ความขัดแย้งซึ่งยิ่งแยกแยะออกไปสู่เปลือกนอกของปัญหาทำ ให้เกิดภาวะรุนแรงบานปลายออกไปเรื่อยๆ จนบางครั้งถึงขั้นยกพวกเข้าทำร้ายกันครั้งแล้วครั้งเล่า และยังมองเห็นแนวโน้มซึ่งอาจเกิดขึ้นอีก อีกทั้งรุนแรงกว่าเก่า

จากประสบการณ์ครั้งหนึ่งของชีวิตผู้เขียนขณะที่อยู่บ้านก็มีคนในสาขาวิชาชีพหนังสือพิมพ์มาพบ โดยที่มีการปรึกษากันมาแล้วว่าจะจัดตั้งสถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ประสานงานในด้านให้บริการฝึกอบรม และขอให้ช่วยเป็นหลักในช่วงเริ่มต้น โดยเชิญให้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ ซึ่งตนเองเห็นว่าเมื่อมีคนรุ่นหลังเข้ามาหา เราเป็นผู้ใหญ่ควรให้โอกาสในการคิดและมุ่งทำงานแก่เขาจึงได้ยอมรับ หลังจากนั้นไม่นานก็มีเสียงวิจารณ์จากบางคนในสาขาตรงปรากฏออกมาว่า **ผู้เขียนไม่มีความรู้ในสาขานี้–ไปเอาเข้ามาเป็นแล้วจะได้อะไร** อาศัยที่ตนเองไม่ใช่เป็นคนนำมาถือสา แต่กลับทำให้เห็นโอกาสนำเอาของจริงมาคิดวิเคราะห์ค้นหาเหตุผลได้อย่างลึกซึ้งจึงพบว่า เป็นกระแสเงื่อนไขที่เกิดจากพื้นฐานเดียวกันกับ **กรณีการศึกษาป่าไม้** ดังได้กล่าวไว้ในตอนแรกๆ แล้ว

ดังนั้น หากมองที่สื่อด้วยความเข้าใจอย่างมีรากฐานหยั่งลงลึกซึ้ง คงไม่มุ่งมองไปยังสื่อในด้านรูปแบบซึ่งผลิตขึ้นโดยคนและมีรูปแบบหลากหลายเพื่อนำมาใช้เป็นเพียงเครื่องมือสนองประโยชน์แก่คน หากแต่ละคนยังคิดด้วยความจริงใจว่า **สื่อน่าจะเป็นสิ่งนำประโยชน์สู่การสร้างสรรค์เพื่อความมั่นคงยั่งยืนทั้งแก่สังคมและตนเองอย่างแท้จริง** ก็ควรหวนกลับมามองยังสื่อซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเองของแต่ละคนอันถือเป็นของจริงและมีความสำคัญที่สุด เพราะมีหน้าที่ให้บริการที่อำนวยประโยชน์สู่การสร้างสรรค์ได้ทุกๆ เรื่อง ยิ่งไปกว่านั้นยังมีผลกำหนดความเป็นหนึ่งขึ้นในหัวใจและถือเป็นรากฐานอันแท้จริงในความหมายของอิสรภาพ อีกทั้งยังช่วยให้ชีวิตแต่ละคนยืนหยัดอยู่ได้ไม่ว่ากระแสโลกาภิวัตน์จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคใดก็ตาม

หากขาดการเห็นได้ถึงความจริงของสื่อดังกล่าว ย่อมมีธรรมชาติที่กำหนดตัวเองให้นำเอาสื่อซึ่งผลิตขึ้นโดยคนซึ่งนับวันยิ่งปรากฏหลากหลายยิ่งขึ้นไม่ว่าผลิตโดยตนเองหรือคนอื่นไปใช้เป็นเครื่องมือทำลายเพื่อนมนุษย์และสังคมซึ่งตนควรมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมด้วยโดยตัวของมันเองอย่างแน่นอนที่สุด และคนซึ่งตกอยู่ในสภาพนี้ย่อมขาดการรู้สึกได้ถึงผิดชอบชั่วดีอย่างแท้จริง ทำให้ยังคงเชื่อว่าสิ่งซึ่งตนคิดและนำปฏิบัติคือวิถีทางที่นำสู่การสร้างสรรค์ ทั้งนี้และทั้งนั้นลงมีเงื่อนไขเข้าไปแฝงอยู่ในกระแสสื่อธรรมชาติย่อมเกิดภาวะปิดกั้นมิให้ของจริงมีโอกาสปรากฏออกมาอย่างอิสระ หากเต็มไปด้วย **ข้ออ้างลักษณะต่างๆ** ซึ่งเน้นอยู่กับเงื่อนไขที่ปรากฏหลากหลายอยู่ภายนอกตัวเองเป็นปัจจัยสำคัญ

สื่อกับความเป็นครูเป็นสิ่งอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน โดยสมมุติฐานควรปรากฏเจริญขึ้นในกระแสการสร้างสรรค์วิถีชีวิตแต่ละคนที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ หาใช่เพียงครูที่สอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเท่านั้นไม่ แต่ภาวะยึดติดอยู่กับสาขาวิชาอันเป็นเพียงเปลือกนอกของวิชาการย่อมทำให้ตนเองมองไม่เห็น ผู้เขียนมองว่า **ครูกับสื่อเป็นสิ่งอยู่บนฐานร่วมกันและมีความเป็นเนื้อเดียวกันด้วย** ดังนั้นคนในกลุ่มซึ่งเข้าไปทำหน้าที่เกี่ยวกับสื่อในด้านรูปแบบ โดยสมมุติฐานย่อมถือเป็นครูของประชาชน จึงน่าจะมีความเข้าใจในสัจธรรมชีวิตของเพื่อนมนุษย์มีคุณธรรมและเมตตาธรรมปรากฏอยู่ในรากฐานแต่ละคนเป็นคุณสมบัติ ในอีกด้านหนึ่งหากเริ่มมองจากครูในสถาบันการศึกษาซึ่งมีธรรมชาติที่สานกระแสออกสู่สังคมทั่วไป ถ้าครูยึดติดอยู่กับสื่อซึ่งเป็นผลจากการประดิษฐ์คิดค้นโดยคน นั่นคือจุดเริ่มต้นของกระแสเงื่อนไขอันควรถือเป็นอันตรายแก่อนาคตของสังคมที่ชัดเจนมาก

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นปัญหา มีเหตุปรากฏสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขที่อยู่ในรากฐานของคน ในองค์ประกอบอันถือเป็นสัจธรรมของชีวิตคนมีร่างกายและจิตใจซึ่งสัมพันธ์กันอยู่ และมีเหตุมีผลสัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมเป็นวัฏจักรทั้งสองทิศทางอย่างอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นคนด้วยกัน การสื่อถึงกันและกันจึงเป็นสิ่งที่ได้รับการกำหนดโดยธรรมชาติ หากนำเอาทั้งระบบชีวิตมาลำดับความสำคัญตามขั้นตอนของเหตุและผลน่าจะเห็นว่า **การปฏิบัติซึ่งเกิดจากรากฐานความรู้สึกอันถือเอาความจริงซึ่งปรากฏอยู่ในส่วนลึกที่สุด ถือเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก** ส่วนการพูดและการเขียนนับเป็นเรื่องรองลงไปตามลำดับ

การปฏิบัติแม้ปราศจากการพูด

จึงถือเป็นสื่อธรรมชาติในขั้นพื้นฐาน เนื่องจากสามารถถ่ายทอดกระแส **จากใจสู่ใจ** ได้อย่างลึกซึ้ง ดังจะพบกับคำปรารภจากบางคนผู้มีรากฐานจิตใจละเอียดอ่อนและลึกซึ้งในระดับหนึ่งซึ่งกล่าวจากความรู้สึกว่า **เมื่อมีโอกาสสัมผัสกับพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติของผู้ใหญ่บางคน แม้ไม่ได้พูดออกมาก็รู้สึกอบอุ่นและศรัทธาอย่างลึกซึ้ง** แต่ก็มีแง่คิดจากอีกด้านหนึ่ง หากผู้รู้สึกขาดรากฐานที่มั่นคงลึกซึ้ง อาจตกเป็นเหยื่อของคนผู้ซึ่งสะท้อนภาพพฤติกรรมที่แสดงออกเพียงผิวเผินได้ไม่ยากเช่นกัน ซึ่งทั้งนี้และทั้งนั้นคงต้องมองถึงทุกส่วนอันเป็นองค์ประกอบรอบด้านไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ที่ปราศจากเงื่อนปมให้สะดุดคิด

คำปรารภที่หยิบยกมากล่าวหากฟังแล้วเก็บมาคิดได้ลึกซึ้งพอสมควร ย่อมรู้และเข้าถึงความหมายของสื่ออันเป็นสิ่งปรากฏอยู่ในกระแสธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ซึ่งดำรงอยู่ร่วมกัน ดังเช่นที่กล่าวกันว่า **ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนหรือคนรุ่นหลัง**

แม้การพูดการเขียน หากเนื่องมาจากการที่ตนได้ปฏิบัติแล้วช่วยให้รู้แจ้งถึงความจริงแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งคือ **พูดจากใจจริง** ย่อมนำวิถีทางสู่การสร้างสรรค์อย่างมีระบบอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ หาใช่การพูดหรือเขียนที่ไปลอกเลียนแบบมาจากคนอื่นแม้จากตำรา แม้การพูดการเขียนไปตามกระแสสังคมเพื่อให้ตัวเองได้มาในสิ่งอื่นจากที่อื่นดังเช่นที่กล่าวกันว่า **พูดแบบภาษาดอกไม้** หรือพูดอย่างขาดรากฐานจริง ซึ่งลักษณะเช่นนี้แม้ชีวิตจะก้าวต่อไปบนพื้นฐานวัตถุ ก็คงมีลักษณะวนไปเวียนมาและไปได้เพียงช่วงหนึ่งไม่ว่าเร็วหรือช้า แล้วก็ต้องรับผลเสียหายในที่สุด ยิ่งกว่านั้นยังส่งผลให้เกิดการสูญเสียแก่สังคมด้วย

มนุษย์แต่ละคนซึ่งดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ว่าชาติไหนภาษาไหน หากวิถีชีวิตมุ่งรู้และเข้าถึงธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์แต่ละคนได้อย่างปราศจากการเลือกกลุ่มแม้กระทั่งเลือกชาติภาษา ย่อมมีโอกาสนำเอาสิ่งซึ่งถือเป็นสื่อธรรมชาติในตนเองออกมาใช้ประโยชน์สู่การสร้างสรรค์ได้อย่างลึกซึ้งกับอีกด้านหนึ่งย่อมส่งผลสะท้อนกลับมาพัฒนาคุณภาพของสื่อให้ใสสะอาดและบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นตามลำดับอย่างเป็นธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะหยั่งรู้และเข้าถึงธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์ สิ่งที่เป็นเงื่อนไขสำคัญอันพึงช่วยให้การถ่ายทอดข้อมูลซึ่งเป็นความจริงให้คนอื่นเข้าถึงได้อันควรปรากฏอย่างเด่นชัดเป็นอันดับแรกน่าจะได้แก่ **การหยั่งรู้และเข้าใจได้ถึงสื่อจริงจากรากฐานตนเองก่อนอื่น** เนื่องจากหากรู้ได้ถึง **ย่อมช่วยให้มีใจเปิดกว้างและมีความจริงใจต่อคนอื่น** และหากมองจากอีกด้านหนึ่งย่อมพบว่า **ปราศจากความหวาดระแวงซึ่งทำให้เกิดการหาเหตุจากเงื่อนไขที่ปรากฏหลากหลายอยู่ภายนอก เพื่อนำมาอ้างโดยที่หวังปิดกั้นอีกฝ่ายหนึ่ง**

อนึ่งในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏเป็นปัญหาย่อมมีสองด้าน แม้ด้านหนึ่งอาจมีการสร้างเงื่อนไขขึ้นหากอีกด้านหนึ่งดับได้ ย่อมช่วยให้ด้านตรงข้ามดับได้ด้วยเป็นธรรมชาติไม่เร็วก็ช้า และโดยสัจธรรมฝ่ายที่ดับได้ก่อนน่าจะเป็นฝ่ายผู้ใหญ่กว่า ซึ่งกรณีเช่นนี้น่าจะถือเป็นการให้อย่างมุ่งสู่ทิศทางสร้างสรรค์อย่างแท้จริงทั้งแก่สังคมและตนเอง ไม่ว่ากระแสโลกาภิวัตน์จะกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตนเองย่อมไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการก่อความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนมนุษย์

ส่วนบุคคลอื่นสิ่งอื่นจะเป็นไปอย่างไร ย่อมเข้าใจได้ลึกซึ้งว่าคงไม่มีใครอื่นไปกำหนดให้ต้องเป็นอย่างนั้นอย่างโน้นได้ หากช่วยให้ตนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและมุ่งทำหน้าที่ได้อย่างไม่ท้อถอย อีกทั้งมีความพร้อมในตัวเองที่จะเผชิญกับความจริงได้ทุกรูปลักษณะด้วยความเข้าใจจริงถึงสิ่งซึ่งพึงปรากฏออกมาเป็นสัจธรรมในอนาคต

สิทธิมนุษยชนกับโลกาภิวัฒน์

สถิตย์ เล็งไธสง

เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๘ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเดินทางไปสัมนากฎหมายสิทธิมนุษยชนที่เมืองสตราสบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส อยู่ที่นั่นทั้งเดือน

เมืองสตารสบูร์กนี้ไม่ใหญ่นัก แต่มีลักษณะค่อนข้างพิเศษ มีโบสถ์คาทอลิกที่สวยงามหลายแห่งอยู่ชายแดนติดเยอรมัน เป็นส่วนหนึ่งแห่งแคว้นอัลซาสซึ่งเป็นของเยอรมันมาก่อน ประชาชนพูดได้ทั้งฝรั่งเศสและเยอรมัน ใช้ทั้งเงินฟรังค์และเงินมาร์ค เป็นที่ตั้งของสภาเศรษฐกิจยุโรป คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรปและศาลสิทธิมนุษยชนของยุโรป นับว่าเป็นเมืองที่สำคัญไม่ใช่เฉพาะของฝรั่งเศสเท่านั้น แต่สำหรับประเทศต่างๆ ในยุโรปทั้งมวล

เดิมมา ข้าพเจ้าได้ยินแต่คำว่าสิทธิมนุษยชน ไม่คุ้นกับคำว่า *"กฎหมายสิทธิมนุษยชน"* เพิ่งได้เห็นหน้าตากฎหมายที่ว่านี้ชัดๆ ที่นั่น เป็นกฎหมายกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจมาก เกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ และเป็นฐานแห่งกฎหมายทั้งปวง ชาวโลกจึงรณรงค์ให้มีการศึกษากันไปพร้อมกับการพิทักษ์รักษาสิทธิมนุษยชน จึงใคร่จะเล่าเรื่องนี้ให้ผู้อ่านฟัง เพื่อจะได้ช่วยกันรณรงค์ให้มีการศึกษากันอย่างจริงจัง เพราะกฎหมายนี้สำคัญและจำเป็นมาก เป็นบรรทัดฐานแห่งความยุติธรรม ซึ่งน่าจะอยู่ในระดับเดียวกันในทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะก็คือให้มีการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนหรือหน่วยงานสิทธิมนุษยชนทำนองนั้นขึ้นในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิคของเรานี้ ให้เสมอกับทางฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกซึ่งมีแล้วทั้งสามทวีปไม่ว่า อเมริกา ยุโรป หรือแม้แต่อัฟริกาตัวดำๆ เขาก็มีแล้ว แต่ทางฝั่งแปซิฟิคยังไม่มี ไม่ว่าเอเชียหรือออสเตรเลีย

เนื่องจากเมืองสตราสบูร์กนี้อยู่ทางตะวันออกของฝรั่งเศสติดเยอรมัน ห่างจากปารีสเมืองหลวงของฝรั่งเศสมาก การเดินทางไปยังเมืองนี้ผ่านเยอรมันสะดวกกว่า ข้าพเจ้าจึงบินไปลงที่สตุตการ์ทในเยอรมัน ซึ่งห่างจากเมืองนี้เพียงร้อยกิโลเมตรเศษๆ แวะเยี่ยมลูกซึ่งอยู่ใกล้ๆ สตุตการ์ทด้วย ถึงลูกวันที่ ๓๐ มิถุนายน ก่อนวันเปิดเรียนเพียง ๒ วัน อากาศในยุโรประยะนั้นพอๆ กับบ้านเรา จะเย็นกว่าบ้านเราก็คงไม่เกินห้าองศาเซลเซียส แต่กลางวันมากกว่ากลางคืนหลายชั่วโมง ๒๐ นาฬิกา ตะวันยังโด่งอยู่บนฟ้า ๔ นาฬิกาเศษๆ ก็เริ่มมีเสียงวิหกนกการ้องจ้อกแจ้กและเริ่มสว่าง ฝนตกแทบทุกวัน อากาศสดชื่นและไร้มลภาวะ ภูมิประเทศทั่วไปเป็นท้องทุ่ง ป่าเขา หมู่บ้าน และเมืองอยู่กันเป็นหย่อมๆ เขียวขจีด้วยมวลติณชาติ ชุ่มด้วยหยาดฝน อุดมด้วย

ชาวบ้านพากันทำหุ่นไล่กาไว้ตามสวนสาธารณะไม่ได้ความแน่ชัดว่าเพื่ออะไร

เมืองนี้เต็มไปด้วยโบสถ์คาทอลิก

สัตว์ป่านานาชนิด ขับรถในยามเช้าจะพบกระต่ายป่าถูกรถชนตายตามถนนเป็นระยะ ดินเขาก็ดี ตามท้องทุ่งมีตัวทากไต่ยั้วเยี้ยเต็มไปหมด กัดกินพืชผักของชาวบ้านก็ไม่น้อย เช้าๆ เราออกไปแอบดูกวางที่ออกมาหากินตามชายป่ากัน

ดินเขาดีเพราะเขาไม่ถากหญ้าออกจากดินและเขาไม่จุดไฟเผาป่าเผาหญ้าเผาฟางเหมือนบ้านเรา

สภาพพื้นที่ในยุโรปเต็มไปด้วยเนินสูง และที่ลุ่มต่ำ มีป่าเป็นหย่อมๆ และขุนเขา ซึ่งมีทั้งสูงและเตี้ย เขาสูงเป็นที่รับน้ำจากฟ้าไหลลงมาเป็นแม่น้ำโรน ไรน์ ดานูบ ซาร์ และอื่นๆ ชาวยุโรปจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้โชคดีพระเจ้าเลี้ยงได้เปรียบคนภูมิภาคอื่นทั้งด้านอากาศและธรรมชาติอำนวย นึกมาถึงตรงนี้รู้สึกเป็นห่วงเมืองไทยที่กำลังระเบิดเขากันทำให้มีแต่พื้นราบ หนำซ้ำยังจุดไฟเผาป่าบนเขาจนหมดสภาพป่า ทำให้เราขาดป่าไม้สำหรับรับละอองไอน้ำเป็นหยาดหยดไหลลงสู่หุบเหวเป็นลำธาร อีกหน่อยเราก็จะมีแต่น้ำจากฟ้า ตกลงมาท่วมนอง เกิดความวิบัตินานัปการ

เช้าวันที่ ๒ กรกฎาคม ลูกพาไปส่งแต่เช้าตรู่ ชั่วโมงเศษๆ ก็ไปถึงที่หมาย กว่าจะพบโรงเรียนกฎหมายก็สายเป็นเวลาจวนจะเข้าชั้นเรียน ลงทะเบียนเสร็จก็เข้าเรียนโดยไม่ใยดีว่าจะพักที่ใด พักกลางวันจึงได้เดินหาที่พิงกาย ข้าพเจ้าเขินนิดๆ ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักศึกษาอีกครั้งหนึ่ง แต่พอเห็นผู้ใหญ่ที่เป็นคณบดี และอาจารย์มหาวิทยาลัยต่างๆ หลายแห่งไปสัมนาด้วยเป็นจำนวนไม่น้อย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายขององค์การสหประชาชาติ จึงรู้สึกเป็นธรรมดาขึ้น ผู้คนมาจากทุกสารทิศ ตั้งแต่เฮลซิงกิ ฟินแลนด์ ซีกโลกเหนือสุด จนกระทั่งบราซิล ซึ่งอยู่ใต้สุด จากประเทศใหญ่มาก อย่างสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งเล็กสุดอย่างคุกไอร์แลนด์ซึ่งมีพลเมืองไม่ถึงครึ่งล้านคน บางคนก็ไปเป็นครั้งที่ ๒ เพราะคราวก่อนไม่ได้เรียนเอาดีกรี *ดิโพลม่า* จึงกลับไปเรียนใหม่ ผู้จัดอบรมได้แก่ ศูนย์สิทธิมนุษยชนสากล (International Center of Human Rights) ซึ่งเป็นองค์การเอกชนมีสำนักงานเล็กๆ อยู่ในนครสตราสบูร์กแห่งนี้ไม่มีสถานที่ของตนเอง จึงไปเช่าสถานที่ของโรงเรียนกฎหมายมหาวิทยาลัยที่สตราสบูร์กจัดอบรมทุกปีเฉพาะหน้าร้อนตอนมหาวิทยาลัยปิดภาคเรียนปีละครั้ง หอพัก ที่เรียน และที่พัก ตลอดจนอาหารการกินค่อนข้างแพง ค่าลงทะเบียนก็แพง ปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้แพงเห็นจะเป็นเพราะว่าเขาให้ทุนแก่ผู้มีรายได้น้อยที่ไปเรียน และต้องจ้างอาจารย์จากต่างประเทศมาบรรยาย เช่น ผู้สอนเรื่องสิทธิมนุษยชนในอเมริกาก็เป็นอาจารย์จากอเมริกา และที่สอนสิทธิมนุษยชนในอัฟริกา ก็เป็นอาจารย์จากอัฟริกา ชั้นเรียนแบ่งเป็นภาษาอังกฤษห้องหนึ่ง ฝรั่งเศสห้องหนึ่ง ภาษาอื่นก็มีแต่ไม่ได้เดินดูเห็นใช้ภาษาสเปญ และอารบิกด้วย ผู้รู้หลายภาษาย่อมได้เปรียบ เพราะสามารถเข้าฟังได้หลายห้อง แต่เอกสารการเรียนมีเพียงสองภาษา คือ อังกฤษกับฝรั่งเศส

เดือนหนึ่งค่ากินตกประมาณ ๒,๐๐๐ ฟรังค์ หรือ หนึ่งหมื่นบาท โดยประมาณ ผู้เคยอยู่ก็คงประหยัดได้บ้าง ของที่ถูกก็เห็นจะได้แก่พวกเหล้าไวน์ และขนมปังแท่ง ซึ่งถูกกว่าบ้านเราแท่งยาว ๑ แขน ราคา ๓ ฟรังค์เท่านั้น ซื้อ ๑ อันต้องแจกเพื่อน ๒ คน เพราะคนเดียวรับประทานได้ถึง ๒ วัน พอถึงวันที่ ๒ ก็แข็งจนกัดไม่เข้าเสียแล้ว แข็งถึงขนาดใช้เป็นอาวุธได้ ข้าพเจ้าชอบซื้อของตามตลาดซูเปอร์มาร์เก็ตมาปรุง

รับประทานเองถูกกว่าซื้ออาหารตามร้านแม้แต่ร้านอาหารของมหาวิทยาลัยประมาณเท่าตัวและอร่อยกว่าด้วย

สิ่งที่ข้าพเจ้าชอบที่นั่น คือ เขามีที่ทิ้งขยะสาธารณะแยกประเภท สำหรับใส่ขวด สำหรับใส่หนังสือพิมพ์ ขยะเปียก และพลาสติก แยกต่างหากจากกัน เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้ใหม่ นักเรียนไทยที่นั่นเล่าว่า บางคนที่นั่นดูถูกชาวต่างชาติ แต่ที่ข้าพเจ้าสังเกตดูเห็นเขาอารีย์อารอบต่อเรามาก ข้าพเจ้าหลงทางเขาอุส่าห์พามาส่งจนถึงที่ ทำให้คิดถึงความดีเขาไม่รู้ลืม ส่วนการอยู่นั้นเราพักที่หอพักนักศึกษา ห้องน้ำรวม ชายหญิงอยู่หอเดียวกัน ใช้ห้องน้ำเดียวกัน แต่ไม่พลุกพล่าน แม้แต่อาบน้ำก็ไม่เคยพบหรือคอยกัน เพราะต่างคนต่างย่องไปเวลาปลอดคน มีเตาไฟฟ้าไว้ให้ชั้นละ ๒ เตา พอได้ต้มน้ำชงกาแฟ หรือประกอบอาหารสำหรับบางคน ค่าที่พักก็ค่อนข้างแพงปกติเขาคิดเป็นรายสัปดาห์แต่สำหรับพวกเราเขาคิดรวดเดียว ๔ สัปดาห์ จำไม่ได้เสียแล้วว่าเท่าใด เป็นห้องเมืองหนาว ไม่มีเครื่องทำเย็นมีแต่เครื่องทำอุ่น ไม่มีแม้แต่พัดลม ตอนเย็นตะวันชายเข้ามาในห้องพักอากาศร้อนจนอยู่กันในห้องพักไม่ค่อยได้ ต้องไปอาศัยนั่งตามสวนสาธารณะใต้ต้นพฤกษาพอคลายร้อน

ได้กล่าวมาแล้วว่า เมืองนี้มีโบสถ์คาทอลิกหลายแห่ง แห่งหนึ่งไม่ไกลจากที่พักนัก สวยงามและพิศดารที่สุดที่เคยพบมา กล่าวได้ว่าสวยงามพิศดารเป็นที่สองรองจากโบสถ์วาติกัน มีนาฬิกากลสำหรับตีตีระฆังบอกเวลาเหมือนกับที่ไปเห็นในวาติกัน ผู้คนไปเที่ยวชมและรับพรจากเบื้องบนวันละจำนวนไม่น้อย

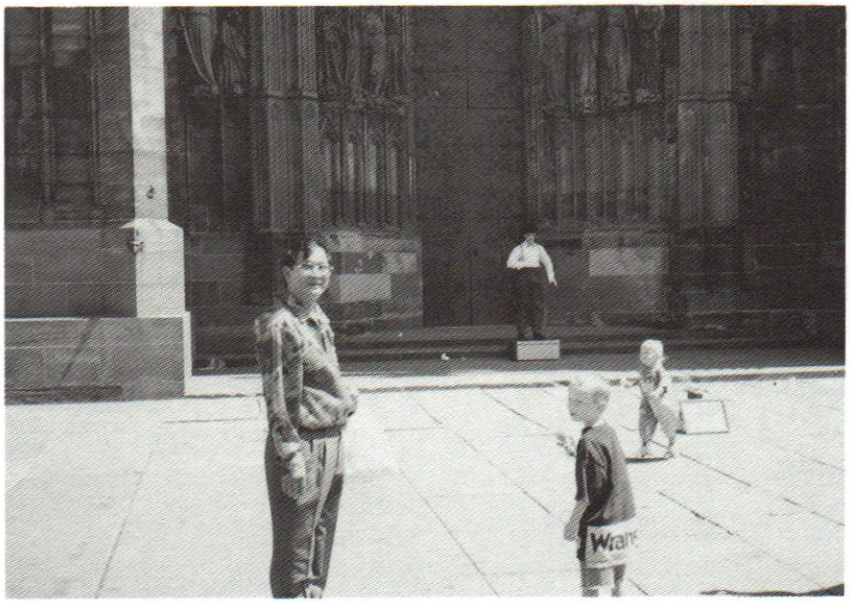

คนแคระกำลังแสดงเลียนแบบชาลี แชปปลิ้น จอมตลกของโลกเพื่อขอเงินผู้ไปเที่ยว

คนขอทานที่นั่นก็พอมี วนิพกคนหนึ่งตัวแคระแสดงท่าทางได้เหมือน ชาลี แชปปลิ้น มาก บางคนก็นำดนตรีโบราณหลายชิ้นมาแสดงและเล่นให้คนชม คนไปมุงดูสงสารพากันโยนให้คนละเล็กคนละน้อยก็พอได้รับประทาน พวกที่วาดรูปเหมือนรูปละ ๑๐๐ ฟรังค์ ก็มีอยู่หลายคน เจ้าตัวนั่งให้วาดสักพักหนึ่งก็จะได้รูปตัวเอง เหมือนบ้างไม่เหมือนบ้างถือกลับบ้าน เมืองนี้มีคลองและแม่น้ำอยู่รอบนคร มีเรือให้นักทัศนาจรตีตั๋วนั่งชมเมือง แต่ข้าพเจ้าก็ไม่มีโอกาสจนกระทั่งเดินทางกลับ

ณ สะพานข้ามคลองแห่งหนึ่งตอนกลางคืนเขามีรายการเสียงและสีฉายใส่จอยาวๆ เป็นปริทัศน์ให้ประชาชนชมฟรี เป็นภาพที่น่าทัศนายิ่ง สวนสาธารณะมีอยู่ทุกหนแห่ง ข้าพเจ้าถือเป็นที่พำนักนั่งอ่านหนังสือเวลาว่างจากการเรียน เป็นเพื่อนกับนกกาปลาเต่าด้วยความหนาวใจ เพราะไม่มีลูกน้อยหรือคนที่เรารักอยู่ด้วยแม้แต่คนเดียว

สิทธิมนุษยชนคืออะไร

ได้กล่าวมาแล้วว่า สิทธิมนุษยชน กับ กฎหมายสิทธิมนุษยชน หรือที่บางคนเรียกว่ากฎหมายมนุษยชนนั้น แยกต่างหากจากกัน คำว่า สิทธิมนุษยชน ก็คือสิทธิของมนุษย์ ประกอบด้วย ๒ ศัพท์ คือ สิทธิ ศัพท์หนึ่ง แปลว่า อำนาจอันชอบธรรม อำนาจใดไม่ชอบธรรมเช่นอำนาจบาดใหญ่เที่ยวรังแกคนอื่นไม่เรียกว่าสิทธิมนุษยชน แต่เป็นอำนาจป่าเถื่อนของซาตาน กับคำว่า มนุษยชน อีกศัพท์หนึ่ง แปลว่า ชนผู้มีคุณธรรม หรือจิตใจสูง มีเมตตาการุณย์ (humane) เพราะฉะนั้น การกระทำใดที่ทารุณโหดร้าย จึงเรียกว่า ไม่ใช่การกระทำอย่างมนุษย์ (inhumane act) แต่เป็นการกระทำโหดร้ายเยี่ยงสัตว์ (brutal act) อำนาจ (power) นั้นก็มาจากพละกำลังแห่งเนื้อตัวของมนุษย์นั่นเอง จำกัดด้วยอำนาจของผู้อื่น โดยเฉพาะของสังคมส่วนรวม

เมื่อวิภาคศัพท์ให้เห็นเช่นที่กล่าว

จึงพอเข้าใจได้ในเบื้องต้นว่า สิทธิมนุษยชน ที่กำลังรณรงค์กันอยู่ขณะนี้เป็นศักยภาพที่มนุษย์มีอยู่ในตัวทั่วทุกคน และเป็นความชอบธรรมที่มนุษย์พึงใช้เพื่อให้ได้หิตประโยชน์มาสนองความต้องการของตนและชุมชน เริ่มแต่สิทธิที่เกิดแต่เนื้อตัวร่างกาย เช่น ที่จะใช้ปากพูด ที่จะใช้ตาดูที่จะใช้หูฟัง ที่จะใช้ร่างกายกิน เสพ และสัมผัส กล่าวโดยคำรวมก็คือ สิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่โดยปกติสุข ที่จะไม่ถูกข่มเหงรังแก มีความเป็นอิสระ และเสรี เสมอเหมือนกับผู้อื่นในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน เป็นต้น เป็นปฐม ซึ่งเรียกกันว่า เป็นสิทธิของประชาชนพลเมือง (Civil Rights) เมื่อสังคมเติบใหญ่ขึ้น มนุษย์ก็คิดกันว่าตนจะต้องมีส่วนมีสิทธิในการบริหารและออกความคิดความเห็นในการปกครอง หรือมีผู้เป็นปากเป็นเสียงแทน เรียกว่าสิทธิทางการเมือง (Political Rights) เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น ก็มีการศึกษา ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะเรียนและที่จะอยู่ร่วมกันมีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน และสิทธิอื่นๆ ทำนองเดียวกัน เป็นสิทธิทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Rights) และมีสิทธิที่จะทำมาหากินให้เกิดทรัพย์สินพอกพูนร่ำรวย เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) สุดแต่ว่าสิทธินั้นเกี่ยวข้องกับประโยชน์ใด ก็เรียกว่าเป็นสิทธิในสิ่งนั้น ตลอดจนสิทธิอื่นทั้งปวงที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในหิตประโยชน์ที่มนุษย์พึงมีพึงได้ เป็นปริโยสาน จำกัดไว้เพียงเท่านั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัว โอนกันไม่ได้และไม่ตกทอดเป็นมรดก สิทธิที่ห่างออกไปกว่านั้น ไม่จัดไว้ในกลุ่มสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิเสรีภาพที่นายแดงจะทำสัญญาเป็นสิทธิหลักมูลหรือสิทธิมนุษยชน ที่เรารณรงค์กันอยู่นี้ แต่สิทธิที่เกิดแต่สัญญาซึ่งนายแดงพึงบังคับตามนั้นไม่อยู่ในข่ายที่จะเรียกว่าสิทธิมนุษยชนแต่เป็นสิทธิชั้นรอง ปกติตกทอดแก่ทายาท

นักตำราได้แบ่งสิทธิมนุษยชนออกเป็น ๓ สมัย คือ

๑. สิทธิมนุษยชนยุคแรก (The First Generation Human Rights) ได้แก่สิทธิที่เกิดหรือรณรงค์กันในยุคเริ่มต้นแห่งประชาธิปไตย เริ่มต้นคริสตศตวรรษที่ ๑๓ สมัยพระเจ้าจอห์นของอังกฤษ ทรงรับรองสิทธิของราษฎรโดยเอกสารฉบับที่ถือกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญอังกฤษมีชื่อว่า Magna Carta ที่ไทยเราแปลว่า มหาบัตร ซึ่งเป็นเอกสารที่จำกัดสิทธิของพระองค์ พระองค์จะเรียกเก็บภาษีเพิ่มได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากชนชั้นเดียวกับราษฎรที่เรียกว่า peers ก่อน เป็นอาทิ หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า เป็นยุคแรกที่พระเจ้าแผ่นดินทรงรับรู้สิทธิของประชาชนพลเมืองเป็นต้นมาจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองโดยเจ้ามาสู่ประชาชน สิทธิมนุษยชนยุคนี้จึงกล่าวถึงสิทธิ ๒ ประเภท ได้แก่ สิทธิพลเมืองกับสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights)

๒. สิทธิมนุษยชนรุ่นที่๒ (The Second Generation Human Rights) ซึ่งตื่นตัวกันเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ บอบช้ำและวัฒนธรรมได้รับความกระทบกระเทือนระหว่างสงคราม มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศเล็กประเทศน้อยในหลายภูมิภาค และมีการต่อสู้ระหว่างลัทธิทุนนิยมกับสังคมนิยม จึงเป็นสมัยที่กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights)

๓. สิทธิมนุษยชนรุ่นที่ ๓ (The Third Generation Human Rights) ซึ่งเกิดเมื่อประเทศอาณานิคมของยุโรปในอัฟริกาที่เรียกว่าโลกที่ ๓ ผู้อดอยากหิวโหยได้รับเอกราช จึงรณรงค์กันในเรื่องปัจจัยขั้นพื้นฐาน จึงเรียกสิทธิรุ่นนี้ว่า สิทธิของประชาชนพลเมือง หรือ Peoples' Rights

ต่อไปอาจจะมีการรณรงค์สิทธิมนุษยชนรุ่นใหม่ๆ อันใดอีกก็ได้ สำหรับบ้านเราเองข้าพเจ้าใคร่จะรณรงค์เสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) โดยเฉพาะของบรรดาสื่อสารมวลชน ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้ทราบความเป็นไปของสังคม เกิดการหน่วงรั้งตรวจสอบการกระทำที่ไม่ถูกไม่ต้องทั้งหลายรวมทั้งสิทธิที่จะรับรู้ข่าวสาร (Rights to Information) ซึ่งสำคัญมาก เพื่อที่จะให้ประชาชนได้รู้ว่าใครทำอะไรในแผ่นดิน โดยเฉพาะผู้บริหารและผู้แทนของเขา ซึ่งบุคคลเหล่านี้ทางสากลเรียกว่าบุคคลสาธรณะหรือคนของประชาชน (public body) ที่ประชาชนมีส่วนได้เสียในการกระทำของเขาอย่างสำคัญ เขาทำดีทำด้อยอย่างไรควรจะให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง

นั่นคือรากเหง้าแห่งประชาธิปไตย และใคร่จะให้เสรีภาพในการพูดตำหนิติชมเปิดกว้างกว่าปัจจุบัน อย่างสถาบันศาล เวลานี้ไม่มีใครกล้าวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งความจริงกลัวกันไปเอง ศาลเองนั้นแสนจะดี ยินดีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน บางแห่งถึงกับมีกล่องรับความคิดเห็นของประชาชน อย่างข้าพเจ้าเอง พูดเสมอมาว่าใคร่จะเห็นศาลนั่งพิจารณาคดีบองค์คณะ ถ้าไม่สามารถทำได้ก็เชิญประชาชนขึ้นไปนั่งร่วมพิจารณาเป็นสำรองผู้พิพากษาตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ อยากจะเห็นการบันทึกกระบวนพิจารณากระทำโดยพนักงานไม่ใช่ผู้พิพากษาซึ่งต้องใช้สมาธิฟังการพิจารณาคดี โดยเฉพาะบันทึกวีดิโอได้ทั้งภาพและเสียงโดยไม่ต้องอ่านให้คู่ความฟัง จำหน่ายให้แก่ประชาชนไปเปิดดูและติชมกันได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดการหน่วงรั้งอันจะทำให้องค์กรผู้ใช้อำนาจนี้ใช้ความระมัดระวัง ความผิดพลาดก็จะเกิดขึ้นได้ยาก สิทธิอื่นๆ ยังมีอีกมากมาย ที่นำมาสาธกเป็นเพียงตัวอย่าง

อันที่จริง สิทธิมนุษยชนนั้นมีอยู่ในตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิด และสังคมรับรู้โดยปริยายเป็นเวลานับพันปี ถ้าเกิดแต่อิฏฐารมณ์เจ้าตัวต้องการ เช่น สิทธิที่จะกินจะเสพ ก็มักจะเรียกว่า สิทธิปฏิฐาน หรือสิทธิในทางบวก (positive rights) ถ้าเกิดแต่อนิฏฐารมณ์ความไม่ปรารถนา เช่น สิทธิที่จะไม่ทำหรือไม่ร่วมสังฆกรรมด้วย ก็เรียกว่าสิทธินิเสธ หรือสิทธิในทางลบ (negative rights) กล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนนั้น ก็คือ ความชอบธรรม (Legitimacy) ที่เกิดจากศักยภาพและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ มีมาแต่ดึกดำบรรพ์พร้อมมนุษย์เกิด ที่แบ่งเป็นพวกๆ นั้นเพียงแต่แสดงให้เห็นว่าสิทธิประเภทใดเบ่งบานในระยะใดเท่านั้น

มนุษย์นั้น เป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐที่สุด มีคุณธรรมเป็นพื้นฐานกระทำการต่างๆ อย่างมีเมตตาการุณย์ (humane act) โดยธรรมชาติ มีสิทธิที่จะได้รับความรักความเมตตาจากกัน เริ่มแต่ได้รับจากบิดามารดาเป็นต้นมา

จนกระทั่งได้รับจากสังคมส่วนรวม จึงถือว่าสิทธิที่จะได้รับความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลจากผู้อื่นนี้เป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญอย่างหนึ่ง รวมทั้งสิทธิที่จะไม่ถูกทารุณกรรม เบียดเบียนจากมนุษย์ด้วยกันด้วย สิทธิมนุษยชนประเภทนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สิทธิมนุษยธรรม (Humanitarian Rights) เช่น หลายประเทศเวลานี้ ได้เลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว เพราะถือว่ามนุษย์ควรมีความเมตตา ไม่ควรเข่นฆ่ากัน แม้ในประมวลกฎหมายอาญาของเรา มาตรา ๓๗๔ ก็บัญญัติเอาโทษแก่ผู้ที่ใจดำไม่ช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตซึ่งตนอาจจะช่วยได้ โดยไม่ควรกลัวภยันตรายแก่ตนเอง รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับความเคารพในความเป็นมนุษย์จากบุคคลอื่นด้วย เช่นการให้ความเคารพต่อสิทธิของผู้มาก่อนไม่ยื้อแย่งแซงคิวดังปฏิบัติกันอยู่ในสังคมอารยประเทศ ตลอดจนสิทธิของผู้บาดเจ็บในการรบที่จะได้รับความเมตตารักษาพยาบาลซึ่งเรื่องนี้นานาประเทศได้ประชุมร่างหลักเกณฑ์ไม่ทำร้ายพลเรือนและนักรบผู้บาดเจ็บในการรบที่เรียกว่า อนุสัญญาเจนีวา (Geneva Convention) ตั้งแต่กลางคริสต-ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมาแล้ว

องค์การโลก รับรู้สิทธิมนุษยชนและรณรงค์ส่งเสริมตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเป็นองค์การสันนิบาตชาติหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งสืบทอดเจตนารมณ์โดยองค์การสหประชาชาติ ในที่สุดก็ได้ประกาศรับรองสิทธิที่ว่านี้เป็นเอกสารสำคัญที่เรียกว่า **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน** (Universal Declaration of Human Rights) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๑๙๔๙ ซึ่งได้กล่าวถึงสิทธิมูลฐานที่สำคัญๆ ไว้มากมาย ขอนำมาเล่าแต่พอสังเขปดังนี้:-

เท่าที่สังเกตดู เอกสารดังกล่าวเริ่มกล่าวถึงปฐมสิทธิที่เรียกว่าสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในตอนต้นๆ จนกระทั่งสิทธิเกี่ยวกับเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งหน้าที่ของพลเมืองที่ต้องมีต่อสังคมด้วยในส่วนท้าย เช่น ทุกคนมี สิทธิในชีวิตเสรีภาพ และความปลอดภัยในร่างกาย จะเอาคนลงเป็นทาสหรืออยู่ในภาวะ

คล้ายกันนั้นไม่ได้ ทั้งไม่อาจถูกทารุณกรรม หรือได้รับการปฏิบัติต่อ หรือแม้แต่การลงโทษในลักษณะที่ดูหมิ่นต่อศักดิ์ศรีที่มนุษย์ยอมรับนับถือในฐานะเป็นมนุษย์ไม่ได้ และทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันด้วย เมื่อถูกละเมิดก็มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากสถาบันยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ มีสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญ ไม่อาจจะถูกจับกุม คุมขัง หรือเนรเทศโดยมิชอบ มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาตัดสินชี้ขาดเท่าเทียมกับผู้อื่น ไม่ว่าคดีแพ่งหรืออาญา และที่จะได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ด้วยการพิจารณาโดยเปิดเผยว่าเขากระทำผิด และมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีเต็มที่ กฎหมายที่ใช้กับการกระทำผิดของเขาจะต้องมีอยู่ขณะเกิดเหตุ จะลงโทษหนักกว่าอัตราโทษที่กฎหมายขณะกระทำผิดกำหนดไว้มิได้ มีสิทธิที่จะไม่ถูกก้าวก่ายเรื่องส่วนตัว ครอบครัว บ้านช่อง และการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ตลอดจนในเกียรติยศชื่อเสียงทั้งมีสิทธิที่จะเดินทางและเลือกที่อยู่ภายในประเทศ สิทธิที่จะออกไปหรือกลับสู่ประเทศของตนด้วย มีสิทธิที่จะขอลี้ภัยเมื่อถูกกระทำทารุณกรรมทางการเมือง ทุกคนมีสิทธิที่จะมีสัญชาติและเปลี่ยนสัญชาติด้วย ชายหญิงเมื่อบรรลุนิติภาวะแล้วมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะสมรส ครองเรือน อยู่ร่วมกับคู่ครองจนกระทั่งการสมรสสิ้นสลาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยของสังคมและประเทศ มีสิทธิที่จะมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งมิอาจจะถูกละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทุกคนมีเสรีภาพในการคิด

ที่จะเชื่อ นับถือและเปลี่ยนศาสนา มีเสรีภาพที่จะคิดและแสดงออก ที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่จะมีแนวคิดเป็นของตนเองโดยไม่มีพรมแดน มีสิทธิที่จะประชุมกันโดยสงบ ที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยทางผู้แทนของเขา ที่จะได้รับบริการสาธารณะในประเทศของเขา เจตนาของประชาชนเป็นพื้นฐานของการปกครอง เจตนานี้แสดงออกโดยผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งมาด้วยเจตนาของประชาชนจริงๆ ทุกคนมีสิทธิในความมั่นคงในสังคม รวมทั้งสิทธิในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งไม่อาจจะถูกบังคับให้เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อศักดิ์ศรีและการพัฒนาตนเองโดยอิสระ ทุกคนมีสิทธิที่จะทำงานตามที่ตนปรารถนา และที่จะได้รับค่าจ้างเท่ากันกับผู้อื่นในการทำงานเท่ากัน ควรแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และได้รับความคุ้มครองจากสังคมเหมือนกัน มีสิทธิที่จะเข้าร่วมสหภาพการค้าเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน มีสิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนตามสมควรระหว่างงานรับจ้างโดยได้รับค่าจ้าง มีสิทธิที่จะมีความเป็นอยู่มีเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสม มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลและรับบริการทางสังคม และมีหลักประกันเมื่อไม่มีงานทำ เจ็บไข้ได้ป่วย ทุพพลภาพ ขาดคู่ครอง ชรา หรือขาดแคลนสิ่งเลี้ยงชีพที่เขาไม่อาจหาเองได้ มารดาและทารกจะได้รับการคุ้มครองดูแลเป็นพิเศษ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เสียค่าตอบแทน โดยเฉพาะชั้นปฐมซึ่งรัฐต้องจัดบริการ และมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักดิ์ศรีของมนุษย์ โดยบิดามารดามีสิทธิที่จะตัดสินใจในการศึกษาของบุตร (ผู้เยาว์) ทุกคนมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมตลอดจนความเจริญก้าวหน้าในวิทยาศาสตร์ในประชาคมของเขาและบรรดาสิทธิและผลประโยชน์ที่เขาขวนขวายได้มาจากสิ่งเหล่านี้จะได้รับความคุ้มครอง กับทั้งสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากระเบียบและวิธีการต่างๆ ที่มีอยู่โดยสากลเกี่ยวกับประกาศปฏิญญานี้โดยทั่วกัน ลงท้ายด้วยการให้ทุกคนมีหน้าที่ต่อสังคม ในการใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ของเขาจะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเพื่อเป็นการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หรือเพื่อศีลธรรมอันดีงามหรือเพื่อความสงบเรียบร้อยและสันติสุขของสังคมประชาธิปไตย และไม่ขัดต่อเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติกับทั้งไม่ขัดต่อสิทธิทั้งหลายที่ประกาศมาแล้วนี้ด้วย นี้คือใจความของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนโดยย่อ

กล่าวกันว่า สิทธิที่ประกาศไว้ในปฏิญญานี้ ๒๑ มาตราแรกเป็นสิทธิของประชาชนพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ส่วนอีก ๑๐ มาตราหลังเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights) ส่วนที่เหลือเกี่ยวกับเรื่องอื่นๆ

ขอให้ผู้อ่านได้สังเกตดูเองโดยยึดหลักปฐมสิทธิที่เกิดแต่เนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ มีศักดิ์และศรีในฐานะที่เป็นคน ในอันที่จะได้รับความเคารพจากผู้อื่น มีสิทธิที่จะได้สิ่งต่างๆ มาสนองความต้องการของตน ไม่ว่าในลักษณะที่เป็นรูปหรือนามธรรม มี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความเชื่อ วัฒนธรรม และอื่นๆ เป็นวัตถุแห่งสิทธิ มีความเป็นอิสระ และ มีเสรีภาพ และความเสมอกัน ที่เรียกว่า ความเสมอภาค ทั่วทุกคน จะจำกัดหรือเปลี่ยนแปลงได้ก็แต่โดยจำเป็นเพื่อสังคมส่วนรวมและเพื่อมิให้ขัดต่อสิทธิของผู้อื่นตามที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น

ตามความเป็นจริงแล้ว เราสามารถเรียกได้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิจากพระเจ้า (Devine Rights) ที่พระเจ้าประทานให้แก่พวกเรา ส่วนหนึ่งผ่านพ่อแม่ของเราซึ่งทำให้ท่านเกิดความรู้สึกรักเราและฟูมฟักเราดุจชีวิตของท่านในฐานะผู้ให้ เราผู้เป็นลูกอยู่ในฐานะผู้ทรงสิทธิอันมิอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือถอดถอนได้นี้ เมื่อตกฟากท่านยิ้มต้อนรับด้วยน้ำตาคลอเบ้าและปลาบปลื้มดีใจจนลืมกินลืมนอน ท่านเลี้ยงดูเราเหมือนหทัยของท่านและเราก็รักพ่อแม่ดุจกัน เป็นสายสวาสดิ์ผูกพันเหนียวแน่นไม่มีใครสามารถหักห้ามหรือเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากพระเจ้าจะยุติเองคือความตาย นอกเหนือจากที่ได้รับจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตามที่กล่าวมาแล้ว แม้กระทั่งผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติมิตรกันก็มีความรู้สึกรักและสงสารเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน บางคนก็เสียสละความสุขส่วนตัวเข้าเกื้อหนุนผู้อื่นอย่างน่าสรรเสริญ เริ่มแต่นักบุญทั้งหลายในอดีต หรืออย่างไนติงเกล พยาบาลซึ่งช่วยเหลือผู้เจ็บไข้ได้ป่วยทุกหนแห่ง แม้แต่ฝ่าคลื่นลมในทะเลด้วยแสงเทียนอันลิบหรี่ก็ไม่หวั่นอันตราย ข้าพเจ้าได้พบแม่ชีเทเรซ่า ซึ่งช่วยเหลือคนยากไร้ในอินเดีย แม้วัยจะร่วงโรยอย่างไรก็ไม่เคยท้อ เคยเห็นครูประทีปเมื่อครั้งยังไม่เป็นคนดัง ชาวบ้านวิ่งมาหา เธอล้วงเข้าไปในกระเป๋ากางเกงได้เงินเท่าใดก็ยื่นให้ความช่วยเหลือไปโดยไม่นึกว่าตนจะมีใช้หรือไม่ พระที่พระพุทธบาทช่วยคนเป็นโรคเอดส์อย่างถอดหัวใจ พระวัดถ้ำกระบอกช่วยผู้ติดยาเสพติดอย่างไม่เลือกว่าเป็นใครมาจากไหน พระพยอมช่วยผู้ไม่มีงานทำในทุกด้าน ครูหยุยและคณะช่วยเด็กอย่างสุดจิตสุดใจล้วนแต่เป็นการแสดงออกอย่างน่าสรรเสริญทั้งสิ้น แม้แต่คุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ โดยส่วนตัวแล้วท่านอยู่ในฐานะที่แสนจะสุโข แต่ท่านก็เสียสละความสุขที่พึงมีทั้งหมดมาช่วยหญิงโสเภณีและหญิงผู้ด้อยสิทธิทั้งหลาย แต่งตัวอย่างชาวบ้านถือตะกร้าหวายเก่าๆ เดินด้วยเท้าออกตรอกโน้นเข้าตรอกนี้ ด้วยนัยน์ตาที่อมทุกข์แทนผู้มีทุกข์ อย่างน่าสรรเสริญที่สุด เรามีคนประเภทนี้อยู่อีกไม่น้อย ซึ่งไม่อาจนำมากล่าวในที่นี้ให้หมดสิ้นได้ ก็ล้วนแต่กระทำไปเพื่อมนุษยชาติ เกิดจากความรู้สึกของท่านโดยธรรมชาติเพื่อสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนจึงใหญ่ยิ่งกว่าฟ้าหนายิ่งกว่าแผ่นปฐพี ซึ่งเราจะต้องช่วยกันรักษาไว้ตราบสิ้นนิรันดร์กาล ไม่ใช่สิ่งที่จะพึงละเมิดกันง่ายๆ เหมือนผักปลา เช่น ขังลืม ประกันยาก หรือให้ผู้ต้องหาทำงานหนักเยี่ยงนักโทษ อันเป็นการลงโทษก่อนตัดสินจะกระทำมิได้

กฎหมายสิทธิมนุษยชน (Human Rights Law)

สำหรับกฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งที่หลายๆ คนไม่ค่อยคุ้นนัก ความจริงก็คือ หลักกฎหมายที่รับรองและปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้นนั่นเอง เป็นกฎหมายที่ยึดความเป็นธรรมหรือกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เป็นหลัก โดยมีนิติธรรม (The Rule of Law) และเหตุผลตามสามัญสำนึกเป็นฐาน กฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงเป็นหลักหรือแม่บทแห่งกฎหมายทั้งปวงปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้จำลองมาไว้ในรัฐธรรมนูญของตนในฐานะแม่แบบกระจายอยู่ตามกฎหมายภายในประเทศทั้งสารบัญญัติและวิธีพิจารณาความมากบ้างน้อยบ้างตามความเจริญของสังคมของแต่ละแห่งกฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดที่ควรจะมีหลักสูตรภาคบังคับศึกษากันอย่างจริงจริงจังๆ เพื่อให้นักกฎหมายทุกคนเกิดความสำนึกดี มีจิตเป็นธรรมรู้ว่ากฎหมายภายในมาตราใดสอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้องก็ควรเร่งเร้าให้มีการแก้ไข

ขอยกตัวอย่างเทียบกฎหมายไทยของเราเอง ที่ข้าพเจ้าเห็นเป็นการส่วนตัวว่าควรจะได้รับการแก้ไข ก็เช่น หลัก

กฎหมายสิทธิมนุษยชนมีว่า ทุกคนมีเสรีภาพที่จะตกลงหรือทำสัญญาอย่างใดๆ ที่อยู่ในวิสัยจะทำได้ ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อประโยชน์ ศีลธรรมอันดี หรือความสงบของส่วนรวม ทีนี้ ใคร่จะให้หันมาดู ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเสรีภาพในการทำสัญญาขายฝาก โดยเฉพาะมาตรา ๔๙๔ ซึ่งบัญญัติให้ขายฝากอสังหาริมทรัพย์นานไม่เกิน ๑๐ ปี และ สังหาริมทรัพย์ไม่เกิน ๓ ปี ข้าพเจ้าก็ยังเห็นว่าไม่ควรจะกำหนดไว้สั้นอย่างนั้น และมาตรา ๔๙๖ ยังบัญญัติต่อไปว่า *"ถ้าในสัญญามีกำหนดไถ่ต่ำกว่า ๑๐ ปี หรือสามปีไซร้ ท่านว่าหาอาจจะขยายเวลานั้นในภายหลังได้ไม่"* ข้าพเจ้าก็เห็นว่า ที่ห้ามมิให้คนตกลงขยายเวลานั้นเป็นข้อความที่ขัดต่อหลักเสรีภาพในการตกลงใจของปัจเจกชน ปีหนึ่ง คนยากไร้และคนด้อยโอกาสถูกคดโกงมากมาย อีกข้อหนึ่งคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๙๔ ว่าด้วยการนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร ซึ่งบัญญัติว่า *"เมื่อใดมีกฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดง ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบุคคลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ **แม้ถึงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ยินยอมก็ดี**"* ข้อความที่ห้ามศาลรับฟังพยานบุคคลแม้คู่ความจะยินยอมนั้นถือว่าขัดต่อหลักกฎหมายเอกชนในเรื่องความตกลงทางแพ่งอย่างเห็นได้ชัด นี้เป็นเพียงตัวอย่างเบื้องต้น จริงๆ แล้วมีมาก

กฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงมิใช่เพิ่งจะมี ความจริงมีมาแต่ดึกดำบรรพ์ พร้อมสังคมมนุษยชาติเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ มีอยู่โดยสากล พัฒนามาในรูปกฎหมายจารีตประเพณี ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่สมัยโรมัน เช่น การห้ามฟ้องบุคคลสองครั้งสำหรับความผิดเดียวกัน (Ne bis in idem.) นับพันปีมาแล้ว ที่ปรากฏอยู่ในเอกสารสำคัญของโลก เช่น มหาบัตร (Magna Carta ๑๒๑๕) ของอังกฤษซึ่งก็เป็นเวลากว่า ๗๐๐ ปีมาแล้ว ร่วมสมัยกับศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเราซึ่งกล่าวถึงเสรีภาพในการค้าขายของ

พลเมืองไว้ไม่ด้อยไปกว่า เอกสารมหาบัตรนี้กล่าวถึงสิทธิของประชาชน ๓ ประการ คือ (๑) จำกัดพระราชอำนาจพระเจ้าแผ่นดินจะเก็บภาษีจากราษฎรได้จะต้องรับความเห็นชอบจากบุคคลฐานะอย่างเดียวกับราษฎร (peers) ซึ่งก็คือผู้แทนราษฎรก่อน (๒) บุคคลมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และ (๓) ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในร่างกาย มีสิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขัง และมีสิทธิในทรัพย์สินที่จะได้รับความเคารพและไม่ถูกละเมิดโดยบุคคลอื่น ซึ่งปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ในกาลต่อมา เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายภายใน เริ่มแต่สหรัฐอเมริกาประกาศอิสรภาพ และการปฏิบัติใหญ่ของฝรั่งเศส ในคริสตศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมาแล้วแพร่กระจายไปสู่สังคมประชาธิปไตยทั่วโลก บัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติทั่วไปก็มี เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของเรา มาตรา ๒ ซึ่งห้ามมิให้บัญญัติกฎหมายให้มีผลไปลงโทษบุคคลสำหรับการกระทำของเขาที่ผ่านมาแล้ว เป็นต้น เป็นเหตุผลตามสามัญสำนึกหรือตามธรรมชาติ และในวิธีพิจารณาความ ก็มี ห้ามมิให้ฟ้องบุคคลซ้ำสองสำหรับคดีเดียว ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นอาทิ และในเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิของปัจเจกชน อีกนานัปการ กฎหมายสิทธิมนุษยชนแฝงอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศก็มี ที่เรียกว่า กฎหมายมนุษยธรรม (Humanitarian Law) นั่นเอง ประมวลเข้าเป็นอนุสัญญาก็มากมาย ที่คุ้นกันที่สุดได้แก่อนุสัญญาเจนีวา (๑๘๖๔ และที่เพิ่มเติมในภายหลัง) ซึ่งว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่บาดเจ็บในการรบ รวมทั้งประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่กล่าวมาโดยสังเขปข้างต้นนั้นด้วย ก็มีลักษณะเป็นกฎหมายแม่แบบ *(ไม่มีบทบังคับ)*

กฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงเป็นกฎหมายเหนือกฎหมาย หรือกฎหมายเบื้องบน (Devine Law) มีความสำคัญมากสำหรับสังคมมนุษย์ในอันที่จะคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของปัจเจกชน ที่เราเหล่านักกฎหมายและประชาชนควรรู้ เพราะมีความสำคัญต่อสิทธิมนุษย์เหมือนกับเปลือกไข่ที่มีความสำคัญต่อลูกไก่ในเปลือกฉะนั้น เป็นกฎหมายปฐมภูมิเช่นเดียวกับสิทธิพื้นฐาน เช่น กฎหมายที่รับรองเสรีภาพของมนุษย์ที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขัง *โดย*

มิชอบด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชน จะถูกจับก็เฉพาะเพื่อความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม ตามกฎหมายและด้วยความจำเป็นที่สุด ทั้งจะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเขาจะต้อง *ได้รับการปล่อยชั่วคราวด้วยหลักประกันที่ไม่เกินสมควร (Excessive Bail)* ห้ามบัญญัติกฎหมายย้อนหลังไปลงโทษบุคคลสำหรับการกระทำของเขาที่ผ่านมาแล้ว (Retroactive Law) ห้ามฟ้องซ้อนฟ้องซ้ำ ตามที่กล่าวมาแล้วเป็นต้น บางประเทศก็บัญญัติรับรองไปถึงสิทธิที่จะมีงานทำและสิทธิที่จะได้รับค่าแรงเท่ากับผู้อื่นสำหรับงานประเภทเดียวกันและทำในเวลาเท่ากัน ตามที่กล่าวไว้ในประกาศปฏิญญาสากลฯที่กล่าวมาข้างต้น

กฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิขั้นมูลฐานเท่านั้นที่จัดอยู่ในข่ายกฎหมายสิทธิมนุษยชน ส่วนบทบัญญัติอื่นเป็นเพียงบริบทส่วนเสริม ซึ่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ประเทศต่างๆ ตราไว้นั้นโดยอุดมการณ์ แล้วจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายสิทธิมนุษยชน มีความเป็นธรรมไม่น้อยไปกว่ามาตรฐานสากลอย่างต่ำ (Minimum Standard of International Justice) และเป็นแนวปฏิบัติ (Norms) ของมวลอารยประเทศ สมมติว่า สังคมแห่งหนึ่งจับชายคนหนึ่งมาฟ้องศาลข้อหาฆ่าผู้อื่น ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวนและระหว่างพิจารณา ในที่สุดศาลพิพากษาว่าเขาไม่ได้กระทำผิดและปล่อยตัวไปโดยไม่ได้อะไรตอบแทน ภายหลังถูกจับมาฟ้องอีก เช่นนี้ เป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าคราวหลังนี้ศาลจะพิพากษาว่าอย่างไร ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่มิชอบ เป็นสิ่งที่สังคมนานาอารยประเทศไม่ปฏิบัติ ถ้าบุคคลผู้ถูกกระทำนั้นเป็นคนชาติของประเทศที่ลงโทษเอง ก็เป็นเรื่องภายใน การเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐบาลค่อนข้างจะลำบาก แต่ถ้าชายคนนั้นเป็นชาวต่างชาติ เขาอาจจะขอให้รัฐบาลของเขาเรียกร้องค่าเสียหายแทนเขาได้ ปัจจุบันนี้เขาอาจจะเรียกร้องค่าเสียหายเสียเองต่อองค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้ ซึ่งมีทั้งระดับโลก เช่น ศาลโลก และภูมิภาค เช่น ศาลสิทธิมนุษยชนและคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชน ของยุโรป อเมริกา และอัฟริกา นอกจากเอเชียและแปซิฟิคของเรายังไม่มี ดังจะได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในโอกาสต่อไป กฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้นแท้จริงก็คือ กฎแห่งความเป็นธรรม (Rule of Equity) โดยมี นิติธรรม (Rule of Law) เป็นฐาน เป็นกฎหมายธรรมชาติหรือกฎแห่งฟ้าสวรรค์ที่กล่าวถึงมาข้างต้นนั่นเอง ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในตอนต้นของปริเฉทนี้ว่า *ควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชน* หมายความว่าการควบคุมนั้น อาจจะชอบด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายใน เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเราให้พนักงานสอบสวนควบคุมผู้ต้องหาได้โดยพลการถึง ๗ วัน สำหรับบางข้อหา เป็นอาทิ แต่นั่นหาชอบด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชน ที่นานาอารยประเทศถือปฏิบัติกันไม่ หรือแม้แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๘ และ ๓๓ ที่ให้ผู้เสียหายและพนักงานอัยการต่างมีอำนาจฟ้องจำเลยแยกกันได้ เป็น ๒ คดี สำหรับการกระทำครั้งเดียว แทนที่จะให้โจทก์ที่ฟ้องภายหลังขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม โดยหลักแล้วก็ขัดต่อกฎหมายสิทธิมนุษยชน กล่าวโดยสรุปได้ว่ากฎหมายสิทธิมนุษยชน ก็คือกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของมนุษย์ เพื่อให้เขาดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยโดยสันติสุข หลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนเป็นกฎแห่งสามัญสำนึก นอกจากจะบัญญัติเป็นหลักไว้ในกฎหมายหลัก เช่นรัฐธรรมนูญแล้ว จึงต้องแฝงไว้ในกฎหมายอื่นทั้งปวงรวมทั้งฝังไว้ในจิตอันเป็นธรรมของมนุษย์ทุกรูปทุกนามด้วย หากบทกฎหมายใดเป็นไปในทางลิดรอนสิทธิของมนุษย์โดยปราศจากเหตุผลเพื่อส่วนรวมอย่างเพียงพอแล้วก็เรียกว่าเป็นกฎหมายที่ขัดต่อกฎหมายสิทธิมนุษยชน ซึ่งควรได้รับการแก้ไข ข้าพเจ้ารู้สิ่งเหล่านี้ที่สตราสบูร์ก เป็นความรู้ที่คุ้มกับเวลาและเงินทองที่เสียไป ทำให้มองเห็นบทกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่ว่าควรได้รับการปรับปรุงอย่างไร เป็นสิ่งที่น่ารู้สำหรับนักกฎหมายทุกคน ทำให้ใช้กฎหมายเป็น และรู้ว่าที่ศาลตัดสินวางหลักกฎหมายไว้มากมายนั้น ชอบธรรมสอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนหรือไม่ด้วย

ต่อฉบับหน้า

ภาพพุทธประวัติ

ภาพที่ ๒๓ : ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา

พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระสาวก ทรงจัดการถวายพระเพลิงพระบรมศพพระเจ้าสุทโธทนะ

บรรยาย : พิทูร มลิวัลย์
เขียนภาพ : สนั่น รัตนะ

ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี แคว้นวัชชี ทรงจำพรรษา ณ ที่นี้ เป็นพรรษาที่ ๕ ครั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงทราบว่า พระเจ้าสุทโธทนะทรงประชวรหนัก จึงเสด็จไปเยี่ยมพระพุทธบิดาที่กรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยพระอริยสงฆ์พุทธสาวก ครั้นเสด็จถึงแล้ว ได้ทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธบิดาให้ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ หลังจากนั้น ๗ วัน พระพุทธบิดาก็สวรรคต พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระสงฆ์และพระประยูรญาติจึงพร้อมกันจัดถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธบิดา